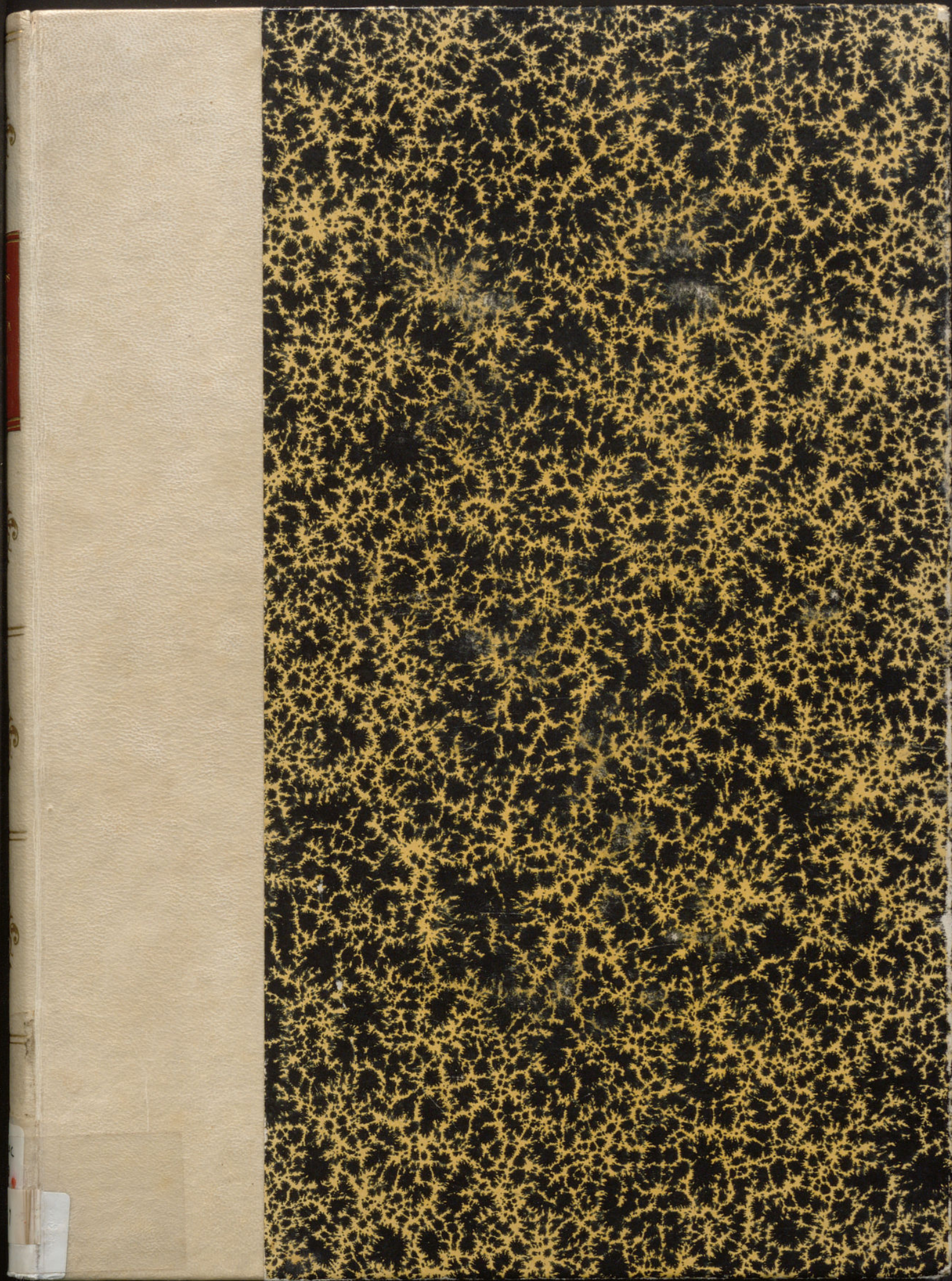
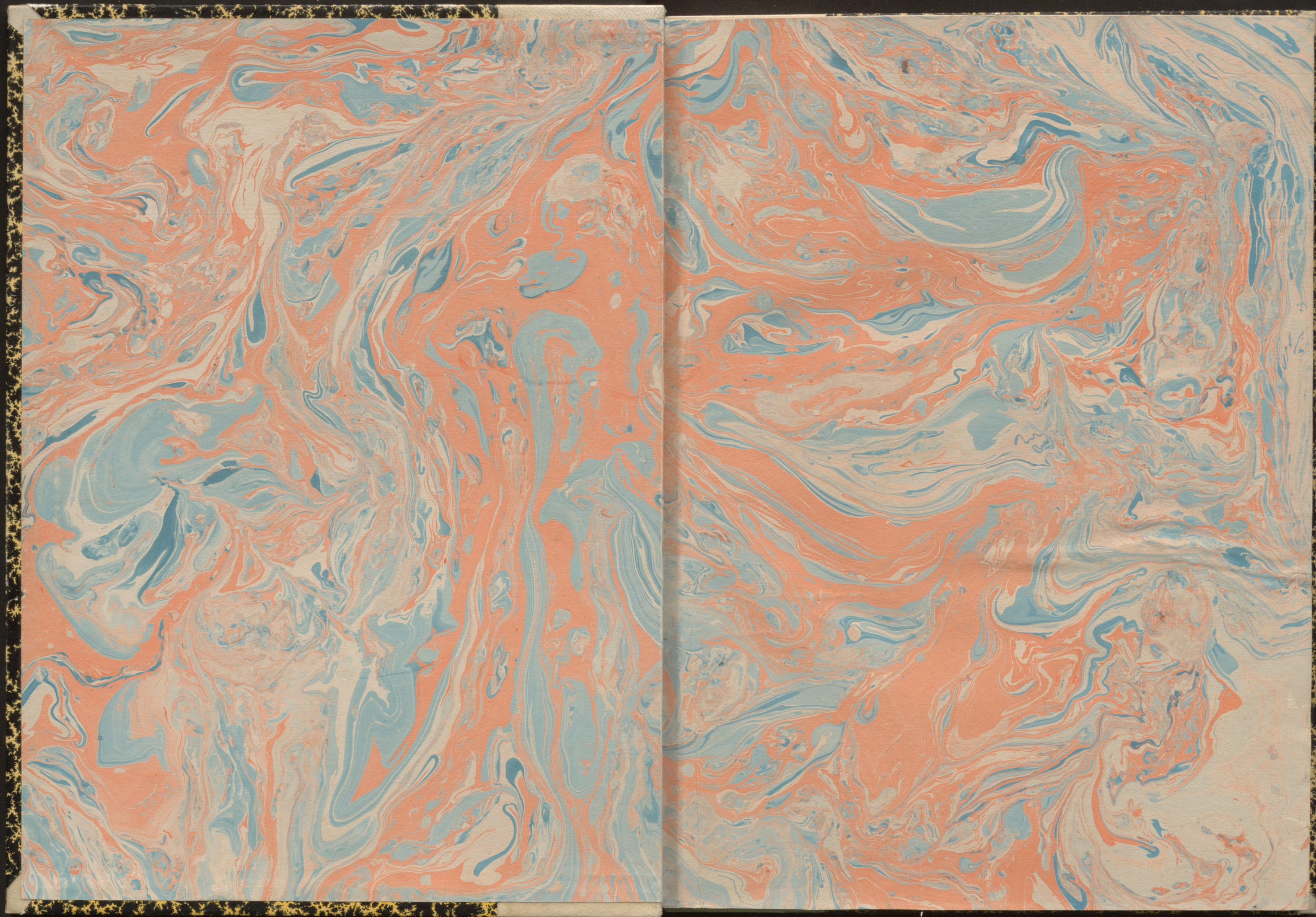

inc.

BB inc 7
~~BB-SC-317~~

Incipit Liber de laudibus beate virginis marie

Hic continentur libri Remundi
prij eremite.

Primo
Liber de laudib⁹ beatissime virginis marie
qui et ars intentionū Apellari potest.

Secundo.
Libellus de natali pueri parvuli.

Terno.
Clericus Remundi.

Quarto.
Phantasticus Remundi.

BIBLIOTEC. BALEAR.
M. DE LOSA. CONAZONES

Divinum
preceptū

Paulus

Paulus

Um duo sint que vitam nostram rectissime instituunt: vniuersaliū scilicet cognitio (quam morales discipline pariunt) et operandi modus/qui ordinata operatione comparatur. pauciores profecto inuenimus qui singularia ad operandum pandant: q̄ qui recte vniuersalia coniectent. neq̄ id quidem ab re euenit. nam singularia ad infinitatem deurgunt: vniuersalia vero se colligunt ad vnitatem. Et cum vtrūq̄ ad sancte/ et beate viuendū necessariū sit: modus tamē operadi (vt qui vicinior ipsam operationem dirigit in qua nostra salus/summaq̄ perfectio sita est) precellere videtur. Unde iure euenit vt hi libri in precio haberi debeāt: qui querara et necessaria sunt/vuliter mōstrant. cuiusmodi reuera librum vnū p̄f̄eremite Remundi animaduerti: qui operandi modum mōstrat. operandi dico: laudandi/orandi/et intentionem/sinemq̄ dirigēdi. que ad sancte instituēdā/ formādāq̄ vitam vnicuiq̄ necessaria sunt. Et vt verum fatear de me ipso (cum modestia tamē loquar) in libris illius viri plurimū michi proficere visus sum. et ingratus nimirum viderer/et diuini precepti reus (quo iubet: accensam lucernā non sub modio sed super candelabrum ponendam vt omnibus illuceat) nisi in publicū proferrem quod omnibus intelligo profuturum. Quapropter librum ad publicum bonum recognoui. qui tamen deuota/et simplici mente quasi in orantis modū legendus est: quēadmodū a miti/deoq̄ dicato viro profectus. Neq̄ vos quicq̄ deterreat q̄ vir ille idiota fuerit/et illiteratus horride rupis et vaste solitudinis alidius accola. nam et creditur quadam superna infusione dignatus. qua sapientes hui⁹ seculi longe precelleret. et estote a beato Paulo amoniti: quia omnis doctrina diuinitus inspirata utilis est ad docendum/ad arguēdum/ad corrigēdum/ad erudiendum. neq̄ item sermonis eius simplicitas vos auertat. qui enim nimis delicatas aures habent presertim in iis que pertinent ad vite instituta: timeant ne sint de numero eorum de quibus beatissim⁹ Paulus vaticinatus ait. erit enim tēpus quo sanam doctrinā non sustinebunt sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus. et a veritate quidem auditum auerrent: ad fabulas autem cōuertentur. Quod minus humile/depressum/delectiq̄ propter stultum visum est: aliquantulum erexi/nichil de sententia mutans. quod Remundo passim in libris suis benignissime fieri postulauit. Ingenue enim fateor Remundo ferme verba de fuisse: quibus suos pulchros posteritati mandaret conceptus. qui tamen valet introitus aspicere: nichil vider barbarum/et quod sententiam nō contineat scitu dignissimam. Et deus clementissimus/tempestate nostra sua solita benignitate oculos hominū adaperiat: vt videre queant que vere sunt bona. Adiecti libellū de naturitate dñi/simili deuotione legendū. Insup clericū/et phantasticū eius: q̄ facilior res sint/et nō nichil bone cōtineant erudit. onis. Valete/et proficite.

Remundi p̄f̄eremite liber de laudibus beatissime virginis Marie. Maria dei mater virgo gloriosissima: intentione te laudandi/honorandi/orandi/cognoscendi/et amandi hunc librum incipimus. quē amore tui: librum de laudibus beate marie nuncupamus.

q

Questiones/diffinitiones/laudes/orationes/et intentiones: sunt huius operis fundamenta. Questiones quidem: intentione tradendi modum atq̄ artem soluendi questiones. vt de beata et gloriosa x̄gine domina nostra/istis et illis habeatur materia loquendi: et vt illuminetur bonitatibus/magnitudinibus/pulchritudinibus et virtutibus que sunt in ipsa virgine benedicta.

Intentio propter quā diffinitiones in hoc libro sunt: est vt per diffinitiones doctrinam deus soluendi questiones/atq̄ ad dandā doctrinā laudādi et orādi beatissimā dei matrem. sequimur igitur naturā diffinitionū principiorum huius libri: que sunt triginta numero/in significatōe triginta denarioꝝ quib⁹ veditus fuit/atq̄ ept⁹ dñs noster ihesus christ⁹ filius ipsius virginis gloriose. Hec aut triginta principia sunt

Cuiuslibet igitur horum triginta principiorum questiones tres assignamus. prima querit quid est id principium: cuius diffinitio eius prime questionis est solutio. secundum et tertie que ad ipsius diffinitionis naturam applicantur. ratio vero quare in hoc opere sciam et tertiam questionem cuiusque principii non soluimus: est ut familiaritas et amicitia inter excellentiores et humiliores contrahatur et ab istis et ab illis possit modus acquiri ad laudandam et honorandam ipsam gloriosam virginem dei matrem querendo que solutio debeat convenire. Laudes etiam in hoc libro sunt: ut laudetur ipsa beatissima maria. eo ut gentes eam laudare nescientes: sciant a modo eius laudes. Multi namque sunt homines eam pro rebus minimis laudantes: cum ad eam laudandam pertineant multo maiora. et que sciunt aliqui homines: ignorant ea ad laudem debite tam applicare. unde laudatores damna sequuntur: nec ea laus ipsi beate virginis gloriose (que ipsi convenit) exhibetur. Orationes autem in hoc libro ponuntur: ad doctrinam tradendam eis qui beatam virginem dominam gloriosam orare volunt sed nesciunt. ideo nec ab illa impetrant ea que querunt: que tamen optinerent si eam orare secundum eius excellentem sanctitatem/virtutem/bonitatem/nobilitatem didicissent. nam eo ipso quod homines in orandi modo deficiunt: non exhibet ipsa illa pro quibus orant. que largiretur si decenti ipsam precarentur modo. Intentiones sunt in hoc libro: prima scilicet atque secunda. prima quidem finis est et rei complementum: secunda vero est cuius complementum et finis est prima. Arbor enim est intentio secunda: eius vero fructus intentio prima. et domus intentio secunda: et habitatio intentio prima. et oculi intentio secunda: et videre intentio prima. et intellectus intentio secunda: intelligere vero prima. et omnia creata intentio secunda: et deus intentio prima. et sic de quibuscunque aliis huiusmodi. Ponuntur autem intentiones in hoc opere: ut modus et doctrina cognoscendi tradatur que sunt intentio prima et que secunda. ut cognoscamus de ipsa beatissima domina intentione vera loqui: et eam amare intentione prima. Quoniam igitur liber iste est de beatissima maria/dona nostra/virgine/regina: nos ideo maxime librum istum reginis donis et virginibus componimus: in honorem ipsius que regina/mater est atque virgo. Explanationes quoque leviores/atque planioribus sermonibus quibus possumus eum tradimus/subtilitates nimias quas possumus evitantes: ut facilius intelligatur. verumtamen in parte modum doctrine artis inveniunt et amantur: procedendo tenemus. Recitatur quoque due domine quarum vni nomen est laus et altera oratio nominatur: in quadam via maxima (per quam multi transibant homines) sibi inuicem obviaverunt. istarum quidem altera cum diu in quadam ciuitate mansisset: ibat ad alteram ciuitatem unde altera redibat. ambe quidem se mutuo consalutantes: sese inuicem osculate sunt et statim suam altera alteri recitavit affectum. Laus (aut oratio) unde venit et quo tendis: cur adeo macillenta et decolorata facta es? super aliquibus enim facies tua te desolata accusat. Cui laus respondit: amica de ciuitate hac propinqua venio. in qua quidem diu mansi: ut laudes tam gloriose domine/beatissime videlicet marie hominibus indicarem. ostendens eis modum quo cognoscerent eam laudare: ut honoraretur et ab eis diligeretur/utque modum haberent per quem ab eius benedicto filio gloriam sempiternam impetrare valerent. Sed in ea ciuitate tot sunt mundani homines et in tantum mundi huius gloriam affectantes: ut quasi spernant huius beatissime regine laudes audire. Alius quidem laudat pannum suum/alius vinum suum/alius equum suum/alius alietum/alius lanceam suam/alius filium suum/alius sue filie pulchritudinem/alius villam suam/et alius suum castrum. Quando vero beatissimam virginem gloriosam laudabam: ad hoc quidem attendere minime valebam. adeo his suis vanis

laudibus (quibus gloriatur sibi ipsis) occupati/irretitiq; lacerabant. Ita quasi nullam illis feci utilitatem. ob hoc inde transinigo ad aliam ciuitatem propinquam vtrum aliquem forte faciam fructum tentatura. Cur enim sum macillenta/nimisq; discolorata: non liceat te mirari. nam hoc tibi dicere possum: posteaque ciuitatem illam introiui valde raro leta/contemtaque fui super rebus aliquibus quas in ea vidi atque audiui tantum enim sunt habitantes huius ciuitatis peruersi detentique mundanis: et tantum obliuiscuntur huius gloriose domine. quare pro his omnibus et multis aliis valde tristis sum et desolata. Valde considerauit oratio super istis que laus ipsi dixerat: et protulit hos sermones. Laus amica: ad hanc quidem ciuitatem de qua recedis tendebam/tendisque ad illam de qua nuper recedo. quare secundum ea que abste audio/videtur michi satis non licere ad eam ciuitatem intendere de qua venis: quoniam in ea modicam consequeretur utilitatem/cum tu quasi nullum feceris in ea fructum. modicum namque prodest illis oratio: qui ipsam beatam dei genitricem neque volunt/ neque laudare sciunt. nec telicet eam adire ciuitatem: de qua recedo. In ipsa enim cum diu iam manserim/ut eius habitatoribus artem et modum traderem: per quem ipsam beatissimam virginem dei matrem orare scirent secundum eius valorem/et honorem: ut et illa ab ea impetrare possent per que labores perpetuos evitantes/quietem optinerent eternam. Sed quis super his totis viribus meis laborauerim: impetrare quidem minime valui/ ut ipsam beatam dei genitricem orare vellent pro utilitate communi: et pro istis que ad reuerentiam et honorem pertinent ipsius virginis dei genitricis/que etiam et bonis suis et animarum suarum utilitati conferrent. imo semper me fastidientes importune vexauerunt. nam alij beatam dei matrem adorant pro diuitijs habendis/ alij pro sanitate/ alij pro prospera huius mundi vita. sed quasi neminem in ea reperi pro alterius seculi vita rogantem. quem forte si reperi pro altera vita rogantem: rogabat quidem affectuosius pro habenda gloria/et pro pena fugienda: quam ut videret ipsam gloriosam virginem/et benedictum filium eius. propterea igitur ab illa ciuitate recessi ad eam tendens de qua recedis. quam me non licet adire: ut tua michi verba significant. non etiam adeas eam de qua recedo/ non enim id opus est: nam tu minime in ea (sicut nec ego) fructificares. Dico autem tibi quoniam pro damno tuo/modo tristis sum et desolata: maxime vero pro dedecore quod ipsi domine nostre inferunt ab eis qui per eam tot diuitias et prosperitates in hoc mundo sumpserunt. Orationis amica (laus autem) quid agemus aut quid dicemus pro hac beatissima domina nostra: cum non inueniamus ubi seminare possumus maxima que de ipsa sentimus. Respondit oratio se nescire quid agerent aut quid ulterius dicerent. in tantum malis et erroribus offensa erat quos videbat in mundo pro dedecore quod inferebatur/beatissime virgini marie et eius filio. Attamen laus (aut oratio) videtur ne tibi bonum ut nos aliquem locum adeamus/delectabilem/ ab hominibus separatum: ut eorum opera mala effugere possimus aliquo tempore illic quietescentes/ quoniam vexate sumus. ibidemque cogitabimus quid agemus con-

Oratio

Laus

Intentio

Laus

filium fumentes super ijs que ad honorem gloriose virginis domine nostre operari possumus. Consensit laus orationi/ ambeque quandam magnam siluam intrantes: deambulauerunt per illam tota die. Cumque laus et oratio simul pergerent per eam siluam valde pulchram/ arboribus/ fructibus/ pratis/ et riuulis/ abundantem de beata virgine dei matre colloquentes: laus laudabat eam/ et oratio eam precabatur et delectabatur altera in sermonibus alterius desiderantes diu consistere simul in huiusmodi sermonibus. Ambe quidem domine ille de beata maria sic colloquentes: sub umbra cuiusdam arboris/ formosam quandam dominam multum nobiliter adornatam inuenerunt vehementer plorantem/ et plangentem et capillos capitis sui distrahentem/ dirumpentemque vestimenta sua: et dicentem male dictos esse omnes qui eam peruertebant et de mundo quantum poterant eiciebant. Laus et oratio ab ea quesierunt cur ploraret: et cur tam amaros sermones proferret. eamque rogauerunt: ut eis quo nomine vocaretur indicare vellet. que respondit: Intentio nomen meum est. Dolor quidem quo affligor est: quia homines in hoc mundo primam intentionem peruertunt in secundam/ et conuerso. Idcirco mundus totus in destructionem lapsus est et defectum: et omnes intentiones/ quasi in hominibus omnibus de bono in malum sunt peruersae. ideo ab hominibus fugio quoniam cum eis participare nequaquam volo. sed per omnia vite mee tempora: in hac silua permanere propono. Diligo enim potius et arboribus/ et animalibus siluestribus suam intentionem (per quam sunt) non mutantibus/ quam hominibus sociari/ qui quasi in omnibus primam intentionem in secundam/ et conuerso mutant et peruertunt. plorabant laus et oratio super ijs: que dicebat intentio. et rogauerunt eam/ earum adiungi consortio: quoniam similiter a mundo fugiebant/ tendentes aliquo ex laboribus (quos in mundo sustinuerant) possent recreari a modo. Intentio precibus earum libenter obediuit: earumque societatem dilexit. perrexeruntque ipse tres simul de beata virgine colloquentes: et de laboribus quos quelibet passa fuerat in mundo.

Cumque simul pergerent laus retulit hos sermones. Eo tempore quo Rhoma toto dominaretur in orbe: diligebant rhomani publicam utilitatem et inerat ideo Rhome virtus dominandi super totum orbem. quem tadium possedit: quod diu mundi publicam dilexerunt utilitatem. Confectum autem cum utilitatis publice cura recessit: et rhomani proprias dilexerunt utilitates potius quam communes: tunc Rhoma suam dominandi virtutem perdidit tendens in desolationem. Iheu quomodo ipse cesar et rhomani erant corde nobiles: quomodo Rhoma indyotos habuit pugnatores tunc cum publicam dilexit utilitatem et quam multiplica laude digni fuerunt pro quanto commune commodum dilexerunt. Et si illi viri infideles qui de beata virgine gloriofa cognitionem non habuerunt/ tam alti cordis fuerunt: quod nunc temporibus istis esset: si catholici in tantum utilitatem publicam amarent ut per vniuersum orbem amari et cognosci beatam mariam reginam/ et virginem/ et benedictum eius filium quem ipsa tantum diligit et conuerso amari et cognosci facerent: et resumerent rhomani diuinum quod olim soliti possidere fuerunt.

Laus amica (dixit oratio) super utilitatem publicam te non oportet a rhomanis exempla trahere. quoniam modo a modico tempore quedam gens/ tartari videlicet surrexerunt/ qui super totum orbem iam dominari incipiunt. quoniam communem utilitatem diligunt secte sue: quam ipsi prosequuntur et querunt ad honorem eius loci unde processerunt. isti sunt sine fide et sine lege scientiam non habentes: deum et eius beatissimam genitricem non cognoscentes. quare oibus illis qui communem non diligunt utilitatem: deus ex illis minatur ruinam. et dico tibi laus (ait oratio) quoniam ex quo homines qui deum et beatissimam eius matrem cognoscunt/ non exhibent illis ipsum honorem qui decet vtrumque: iusta quidem ratio michi esse videtur ut deus subiciat eos gentibus bestialibus/ et puniat eos pro ijs quos ipsi deo et ipsius genitrici inferunt erroribus. Laus et oratio (ait intentio) naturaliter precedit utilitas publica: deinde utilitas sequitur propria. et ratio huius est quoniam plus est bonitati magnitudinis et perfectionis in utilitate publica quam propria. unde publica utilitas in me est primo et principaliter: et utilitas propria secundo. Sed quoniam homines in istis utilitatibus me peruertunt: diligunt eas contra cursum nature/ et contra omnem ordinationem et contra me e contrario agentes. et hec est ratio qua homines me evertunt: et se ipsos destruunt tendentes in casum/ in damnum atque mortem. quare non admiramur cur rhomani ceciderunt. non enim more solito publicam utilitatem dilexerunt. Sed tu oratio (ait intentio) exora beatissimam dei genitricem pro rhomanis ut utilitatem publicam diligant vehementius quam specialem et priuatam. quoniam si sic ipsi/ et alij viuerent: vtique totus mundus ad utilitatem publicam conuerteretur/ et ad laudem ipsius virginis beate: que est publica/ salus/ et utilitas publica iustis et peccatoribus vniuersis. Tam diu simul perrexerunt laus/ oratio/ et intentio super huiusmodi talibus et multis alijs adinuicem conferentes: donec ad quandam locum valde amenum/ ubi erat ecclesia modica quedam eremitica: in qua quidam conuersabatur eremita/ qui diu ipsi ecclesie seruierat. In illa autem ecclesia quedam erat imago valde pulchra: coram qua laus oratio et intentio vtrumque inuenerunt faciem humi prostratum et genibus flexum. et interrogauit eum laus super quibus laudabat beatam Mariam/ et oratio similiter super quibus eam orabat qui bus iller respondit. Ihec ecclesia beate marie est: ad cuius honorem quidam vir sanctus omnibus scientijs profunde imbutus (qui hic prope vitam elegit eremiticam) hanc michi beate marie largitus est imaginem. ut pulchritudinem huius beatissime domine frequenter recordarer/ et de ipsa leticiam in corde meo assumerem. dum autem ingrederemini in hanc ecclesiam/ considerabam pulchritudines gloriose virginis marie: prout eas imago michi representat. hec autem maior est delectatio quam in hac eremo ha-

a iij

4¹
Oratio

Intentio

Eremita

Laus

beam. post hoc vero cum aliquibus indigeo: oro coram facie huius imaginis ipsam dominam beatam: ut ea michi quorum indigeo largiatur. sic pridie accidit q̄ galinam vnam perdideram: sed rogavi ipsam clementem dominam ut restitueret eam michi. Iterum rogo eam ut pro me oret filium suum quatinus michi peccata mea indulgeat/ michiq̄ celestem gloriam largiatur. Amice eremita (laus ait) nunquid laudas gloriosam dei genitricem in alijs vltius/ nisi in pulchritudinibus corporalibus? nec rogas eam pro alijs rebus vltius/ nisi pro gallinis tuis/ et pro te ipso? cui respondit eremita dicens: nō sum litteratus sed laicus. et nescio loqui beate marie domine nostre gloriose: nisi de corporalibus. et rogo ipsam pro asino meo/ et pro gallo meo/ et pro cane meo (quem lupus sauciavit) ut sanet eum michi et similiter pro peccatis meis ut michi parcat et ignoscat. Laus oratio et intentio cognouerunt hunc eremitam esse inscium: et si de beata maria subtiliter illi loquerentur/ eas non intellecturum. quesierunt ergo ab eo de illo altero eremita: quis homo et cui? cōsuetudinis esset dū in mundo fuisset. Quibus eremita respondit dicens. Domine/ ille deuotus homo de quo ego vobis loquor diues fuit in mundo et honorabilis/ temporalibus bonis opulentus et peritus credis in multis scientijs. ille derelinquens mundum: dispersit omnia sua pauperibus/ amore dei et beate virginis eius matris (exceptis aliquibus paucis denarijs quos penes me deposuit) et ego hic prope suum asinum in quadam villa teneo. vbi singulis septimanis semel sibi panem emo: et que sibi necessaria sunt adduco. Ille habet libros suos: et cum illis per sapientiam quam habet in oratione et deuotione persistit/ plorans sua et aliorum peccata. Ille quidem vir bonus est et prudēs excellentisq̄ vite. Valde placuerunt dominabus sermones ij: quos illis hic eremita de illo sancto viro referebat. et rogauerunt eum/ ut dirigere eas ad locum: vbi ille morabatur. Ille autem ostendit eis viam: et peruenerunt ad locum vbi ille vir sanctus habitabat. Cumq̄ superuenissent ad locum: inuenerunt eum in orto suo fodientem/ et dixerunt ei. Domine secundum ea que de statu tuo nobis dicta sunt: tu es vir bonus et sapiens multis scientijs eruditus. derelinquisti mundum et venisti in hunc locum: ut melius recolere/ intelligere/ et amare valeas et orare deum/ et beatissimam eius genitricem. ergo secundum sermones quos quidam eremita nobis retulit de te: videtur nobis q̄ te orantem et contemplantem in libris tuis inuenire debuissimus. Eremita autem ille respondit dicens eis. Cum ex oratione nimia aut ex nimis alto studio natura vexatur: querit exercitium corporale. ad recreandam ergo meam naturam corporalem que diu vexata laudibus et orationib⁹ fuit (quas mea natura spiritalis beate marie virgini et domine nostre obtulit) oportet me aliqua hora diei in corporalibus

Eremita

bus occupari. nam labor iste corporeus remedium anime in corpore/ et occasio est: ne anima cadat in temptationē/ cum dimittit orationē. Valde placuerunt dominabus hi sermones sancti viri/ cognoueruntq̄ ipsum esse sapientem: et quesierunt ab eo quē tenebat modum laudando et orando beatam mariam dei matrem. qui respondit dicens se laudare et orare illam duobus modis: quorum vnus erat corporaliter et spiritaliter/ et alius spiritaliter tantum. Corporaliter et spiritaliter quidem: cum legebat in libris suis aut cum loquebatur sermones quibus mens ipsa concordaret. ita q̄ anima et corpus: concordarent et corresponderent adinuicem laudando et orando ipsam beatissimam dominam gloriosam. alius vero modus erat: cum per contemplationis viam/ tantum laudabat et orabat sine lectura et sine prolatione verborum: ea que de ipsa gloriosa virgine considerabat. et in hoc secūdo modo plus inueniebat delectatōis et dulcedinis: q̄ in primo.

Domine (dixit intentio) qua intentione laudas et oras principalius beatam mariam dei matrem? eremita respondit se principalius eam laudare et orare quoniam mater dei est: deinde quoniam mater hominis dei est. et postea quoniam adeo vehementer bona est: ut digna sit laudari et orari. deinde de gradu in gradum descendēdo vsq̄ ad vtilitatem publicā. deinde ad spacialem et propriam secundum q̄ alia nobiliores sunt alijs/ et maioris excellentie aut vtilitatis. His sermonibus cognouerunt intentio/ laus et oratio hunc esse virum sapientem. et vltius ab eo quesierunt: qua intentione maxime accessisset ad locum illum/ et qua intentione maxime laudabat et orabat dei genitricem. quibus ille dixit. domine ego sum qui diu publicam vtilitatem desideravi/ et multum laboravi/ multaq̄ loca pro ea circuiui. et an hoc sit aut pro peccatis meis aut populi/ nescio: nichil eorum que vtilitatis publice tam diu quesui perficere valui. quoniam quasi omnes hoc tempore viuentes: plus vtilitatem suam propriam diligunt q̄ publicam. et quoniam ab hominibus optinere nequeo quod iuste requiro: veni in hunc locum acturus de peccatis meis penitentiam/ et oraturus atq̄ laudaturus ipsam beatissimam dei matrem mariam et dominam nostram duabus intentionibus. prima est quoniam debitum est et ratio exigit/ ut laudetur: secunda est pro vtilitate publica cui nisi succurrat ipsa: totus mundus periclitatur. Domine eremita dixerunt domine ille. secundū signa verborum tuorum cognoscimus te virum iustum et sapientem: et in hūc locum bona intentione ad agendam penitentiā te venisse. et valde sumus de tuis respōsionibus cōtente. Sed si familiaris societas nostra tibi placeret: tecū in hoc loco libēter/ aliquo tēpore secundū arbitrium nostrum habitarem. Affectamus enim vna tecum laudare/ et orare gloriosam dei geni-

**Intentio
Eremita**

tricem: sic ut discernas ea que de ipsa docemus. et si in aliquo nos errare contingat/ diriga te petimus. quoniam ad hoc de te artem et doctrinam libenter suscipiemus: tuis in iudicijs parentes. Hys auditis eremita istarum dominarum quesivit nomina: quolibet autem earum ei suum nomen detexit. tunc eremita eis respondit. Si nomina vestra/ vestris cor respondeant sermonibus: vestre siquidem societati multum me gaudeo coniungi. et vestris sermonibus a deo posse abire contentus: ut iterum in mundum reuerterer deambulans/ et circueiens regiones/ nunciando hominibus gloriose virginis marie dei matris laudes. Super his autem sermonibus/ ipsi quattuor unanimiter fuere concordantes: ut in illo loco sub umbra cuiusdam frondentis arboris iuxta quendam fontem clarum/ et amenissimum adinuicem loquerentur/ conferentes de beatissima domina virgine maria. ordinauerunt/ et procedere secundum triginta huius libri principia: laudando dominam gloriosam dei matrem/ et oratione orante eam/ et eremita questionem proponente/ atque intentione ad honorem beatissime virginis dei genitricis exempla recitante.

De bonitate.

Cap. II.

Questio

Laus

Quina laus (ait eremita) beata dei genitrix bona est: unde querimus quid est bonitas? cui respondit illa dicens. bonitas est id ratione cuius bonum agit bonum: et hoc in tantum quod bonum est esse/ et malum est non esse. Domine eremita (ait laus) Scis diffinitionem esse id quod conuertitur cum quesito: videlicet diffinitionem esse id cuius esse queritur. per hanc enim diffinitionem soluitur questio tua. Explicando ergo diffinitionem laudare volo beatam dei genitricem. Est igitur in ea bonitas/ ratione cuius dominus deus noster qui bonus est: agit bonum. quod habet esse multis modis: quos referre non sufficerem. veruntamen de illo bono: tribus modis desidero tibi loqui. primum quidem est ipsum bonum quod ipsa dei genitrix habet/ ratione filij sui: secundum est illud bonum quod habet in se ipsa. et tertium est illud bonum quod deus amore sue matris infudit hominibus et infundit. Illud bonum quod beata dei genitrix a filio suo habet tantum est: ut secundum eius magnitudinem/ non possum illud laudare. tamen de ipso prout potero: aliquantulum tibi dicam. Illud bonum est: deum esse filium ipsius virginis gloriose. hoc autem bonum facit deum esse filium virginis beate: et ipsam virginem facit esse dei matrem. ergo magnum bonum est deum esse filium virginis: secundum quod deus est magnus filius/ atque bonum quod est ipsius virginis (cum sit dei mater) magnum/ secundum quod ipsa est magna mater. Et quoniam deus et ipsa beata dei genitrix ita magni sunt: bonum huius filij maius est quam alicuius alius

B filij/ et bonum huius matris maius est quam alicuius alterius matris. Omne quidem bonum istud agit deus qui bonus est: ratione bonitatis sue matris. bonum est ergo esse istud bonum ita magnum: et malum esset illud non esse. quod siquidem malum esset: non foret bonitas tante matris. Unde considerare potes quanta est bonitas ipsius virginis domine gloriose que facit deum esse hominem/ et hominem deum: ita quod deus homo una eadem est persona videlicet dominus ihesus christus. et cum eo sunt omnes homines participantes in natura: omnes quidem sunt eius in natura affines. ergo cogitare potes quod magnum bonum est istud bonum: quod habet esse ratione bonitatis virginis matris gloriose. quoniam quodcumque aliud bonum creatum non equiparat istud bonum: videlicet deum esse hominem/ et hominem esse deum. Nunquid igitur patet tibi (inquit laus) domine eremita hanc beatissimam dominam nostram laudari dignam per orbem vniuersum? ita ut multos bonos habeat laudatores. Nonne vides quod magnum malum: nisi hec domina nostra bona esset: quoniam si bona non esset/ et si bonitas eius non esset tanta quanta est: nunquid deus esset homo neque homo deus. quod tamen maius esset malum quam omne malum/ quod huius et alterius seculi esse potest. Eremita carissime/ beatissima maria virgo domina nostra bona est per naturam (naturaliter enim habet proprietatem que bona est in se ipsa) et hoc in tantum ut nec mortaliter/ nec per veniale actuale/ venialiter etiam peccauerit unquam. Namque in ea malum aliquod exiit: neque ex ea malum aliquod secutum est: neque potest sequi/ adeo bona est et omni bono plena. Nam sicut de sole proprie lux et illuminatio sequitur/ quia propria tatem habet illuminandi mundum: sic et adhuc multo melius ex hac gloriosa domina bonum sequitur toti mundo: quia tota existit bona. Et sicut sol nullam habet proprietatem inferendi tenebras in aliquem locum ubi illucet: sic et multo melius etiam virgo dei mater nullam proprietatem habet neque naturam inferendi malum alicui gerenti sibi amorem. Gloriosa dei mater adeo bona est ut deus ratione bonitatis eius velit eam agere bonum populo suo. nam sicut homo proprietatem habet videndi/ quoniam oculos habet et proprietatem intelligendi/ quoniam habet intellectum: sic ipsa beata domina nostra proprietatem habet agendi bonum/ quoniam bona est. ergo sicut est inconueniens et impossibile hominem habentem oculos non videre ex quo videt/ nec intelligere ex quo intelligit: ita et adhuc maius est inconueniens et impossibile beatam dominam dei matrem non agere bonum/ ex quo est bona: et eam non agere magnum bonum/ ex quo bonum illius habet magnitudinem tantam. quare dilectissime domine virgo gloriosa domina nostra tante bonitatis est: ut bona sit recoli/ intelligi/ et amari: bona laudari/ bona benedici/ bona orari. bonum est seruare illi: et bonum est omnes audire laudes que de illa possunt dici. et omnes qui eam recolunt intelligunt/ et amant/ et qui orant eam/ et qui eam laudant/ et de ipsa loquuntur/ et qui confidunt in ea: facit esse bonos. et eorum quisque bonitatem habet in se: ratione cuius agit bonum/ et ad beatitudinem tendit eternam. Multum placuerunt eremite hi tres

Questio

Id conuertitur cum quesito quod est

magis bonum Marie
quam matris dei

De genitricis. Sicut subiectum est
per eam

Deus non est hoc et magis malum quod est propter

in matre nunquam malum fuit nec ex ea
malum potest sequi
ex quo plus

Questio

modi quibus laus laudauerat beatam mariam. sensitque virtutem et fortitudinem inherere sibi: quibus ad eam diligendam inflamabatur. et ad honorem ipsius beate virginis gloriose: hanc proposuit questionem. Domina laus (ait ille) recitatur duas fuisse dominas/ quarum quelibet diligebat beatam dei matrem virginem gloriosam. cuius laudes multas dixisti. Altera illarum diligebat eam propter eius bonitatem: et altera propter amorem quem deus habet ad eandem matrem suam. Quelibet autem earum plusquam altera: credebatur eam diligere. Nam et illa que diligebat eam propter eius bonitatem: se asserbat eam plus diligere. quia proprie sine medio diligebat eam. altera etiam affirmabat se plus diligere ipsam: quia deus filius eius diligit eam tanquam matrem suam/ et tanquam matrem iustorum/ et peccatorum confidentium in ea: et quoniam amplius est amor quem deus habet ad matrem suam quam bonitas ipsius matris.

Oratio

Respondere voluit laus eremite: sed oratio dixit ordinatum fuisse/ questiones secundas et tertias insolutas sic permanere debere. ut habeatur modus in promptu ad loquendum per rationes de beata maria domina gloriosa. et dixit eremite quod hec questio et alie solvantur per diffinitiones principiorum huius operis ut supra dictum est.

Intentio

Retulit intentio dicens unum fuisse canonicum qui iacebat infirmus plurimum/ mortemque metuens. Ille autem plangebat et plorabat desolabiliter: quia mori se sentiebat. et hoc in tantum ut omnes qui stabant in circuitu eius mirarentur. Inter illos assistebat quidam amicus eius quem canonicus ille diu dilexerat: qui querebat ab eo cur adeo vehementer ploreret/ et plangeret. Ille quidem respondit dicens: quia vivere desiderabat ut esset bonus. nam qui diu vixerat fuerat homo malus: et quoniam affectabat bonus fore/ vivere desiderabat. ut ageret illud: ad quod creatus erat. Ille vero amicus dixit ei/ quoniam ex quo bonam intentionem habebat desiderando vitam: si rogaret beatam dei matrem dominam nostram/ vitam ei proponeret. Canonicus igitur ille oravit eam: ut concederet ei vitam intentione boni acquirendi et eam laudandi. de propria namque bonitate sua: proponebat ipsi beate virgini servire. et quoniam ille vitam desiderabat ad laudandam ipsam dominam nostram que laudem suam diligit in hoc mundo/ et que paucos habet in mundo laudatores secundum magnitudinem laudis que decet eam: tribuit illi canonico sanitatem. qui diu vixit: laudans bonitatem ipsius virginis gloriose.

Oratio

Orare voluit oratio dei genitricis/ ordinavitque processum suum secundum illos tres modos quibus laus laudauerat eam. et flendo/ suspirandoque dixit. Regina virgo dei mater: tu es bona mater/ quia tu habes bonum filium. tuusque filius bonus est: quoniam bonam habet matrem. tuam ergo bonitatem que tanta est/ cum sis mater tanti boni filii adoro: et exhibeo reuerentiam et honorem de totis viribus ei? boni quod naturaliter habeo/ et eius boni quod me facit habere tua bonitas. unde procedit: quantumcumque bonum in me existit. virgo mater/ pia intentio te deprecandi per quam te adoro et tibi reuerentiam et honorem impendo bona est: oro enim ut tua bonitas cognoscatur/ ametur/ et laudetur/ et seruiatur ei per orbem vniuersum/ fiatque ei reuerentia et honor per totum orbem ab hominibus vni-

uersis virgo dei mater: hec est principalis intentio meorum precum. quare quantum in me est michi apparet in intentione meorum precum: me non posse agere maius bonum. Tu ergo regina cum sis bona/ et tam bona mater/ et tam bonum habeas filium: ex quo totum extendendo posse meum ad meam intentionem peragendam bonam/ adorando et reclamando te seruendo quantum tibi placeat tibi ut precem meam sic bonam facias ut ad perfectionem veniat et ad finem huius quod a bonitate tua dari oportet michi recipienti. Gloriosa regina dixit oratio/ de natura bonitatis est: eam mouere illos qui possident illam ad agendum bonum. et secundum magnitudinem bonitatis quam habent: oportet eos agere magnum bonum. hec autem natura in quibusdam creaturis habet esse velut in angelis: qui tantum bonum agunt quantum sue magnitudo exigit bonitatis. sol etiam tantum illum minatur quantum bonitas sue claritudinis se extendit. Arbor similiter secundum bonitatem suam: bono fructu redundat. ergo regina mater dei cum hec natura ista sit creaturis/ qui bus non est bonitas in comparatione tue bonitatis: quanto magis teneris agere bonum secundum naturam tue maxime bonitatis. Illam naturam quam secundum cursum nature et secundum gratiam (que de te michi aduenit) possum habere in bonitate: appono expile quantum valeo ad hoc quod ex te deprecor. et hoc ut excusationem non inuenias defectum videlicet ex parte recipientis/ si non largiaris ea que ad laudem et honorem tuum requiro. Semp enim volo/ ut neque tu/ neque benedictus filius tuus/ nec aliquid aliud iuuare me valeat: si in iis que expositulo falsitatem amisceam/ siue fraudem. et si etiam aliquo aliud me moueat: nisi tua bonitas/ tuus honor/ et tuus amor. quoniam omni tempore ab omnibus hominibus permanes digna honore. Ex quo totum posse meum expono/ ad te fideliter orandum: non credo ut postulationem meam facias irritam/ que est tuam bonitatem esse cognitam et dilectam per orbem vniuersum. Si autem ita est/ ut negationem preferas mee requisitioni: inuoco deum in testimonium/ et omne viuens qui preter id quod ago nichil aliud agere possum. imo maiora mirabilia nunquam audita fuerunt: videlicet quod mea modica et misera bonitas/ tuam deuincat bonitatem. quod erit nisi tu exaudias precem meam. hoc autem esse non potest ut deuincat eam: nec ad hoc potest rationis iudicium consentire. Tu virgo virginis ex qua virginitas omnis similitudinem/ formam/ et figuram assumit: bona es recoli/ intelligi/ et amari. bona es omnibus recolentibus/ intelligentibus/ et amantibus te. hoc autem negari non potest quoniam verum est: et hec veritas in tantum bona est quod maior esse non potest. nec aliqua falsitas nec aliquod malum: ea destruere potest atque corrumpere. cum ergo tam bona sis omnibus et tantum bonum de te pueniat eis: unde contingit hoc/ seu in quo firmatur/ te non esse bonam tibi ipsi? imo quomodo permanes bona valoribus et honoribus tuis: cum a tot gentibus ignoretur quete non cognoscunt/ nec te recolunt/ neque te diligunt? nesciunt que virgo tu es/ nec de te nec de aliquo tui quicquam gerunt sermonis: quoniam sunt sine fide/ in deum non credentes/ neque in te. imo sunt gentes que te blasphemant: et imponunt aduersum te malum et falsum testimonium dicentes te non esse bonam/ te non esse dei matrem. Et adhuc hoc michi grauius est: videlicet multos homines esse te credentes esse bonam/ et dei matrem/ et de te sumentes beneficium/ et per te multos habentes honores: sed te non diligunt/ nec honorant prout tua decet bonitas et valor. unde videtur: te ne tuam bonitatem/ nec illum honorem qui tibi competere diligit: quomodo rogares filium tuum ut ab omnibus hominibus faceret tuam bonitatem cognosci et amari. Et si hoc vtiq; velles: filius tuus tibi non abnegaret nec abnegare posset. et si hoc tibi abnegaret: vere tibi dico quoniam nunquam in te et in filio tuo spem habere etiam vnica die vite mee. plorauit oratio/ et detraxit capillos capitis sui/ distorquens manus suas

Laus

Oratio

Questio

Intentio

predolore nimio, et plura alia intulisset beate marie: nisi laus reprehēdisset eā dicēs
Oratio (laus ait) nimis es cōturbata/ neq̄ satis fidis i beatissima domina nostra
Iterum velut insensata loqueris proferēdo verba non vera. quomodo enim cogi-
tare potes eā nō diligere honorē t reuerētiā bonitatis sue? quoniā nisi sic dilige-
ret/ non esset bona. ipsa autē tātum bona est q̄ ipsa qdē melior esse non potest. hoc
autē bene potes pendere secundū sermones meos: quos iam audisti. Bētes au-
tē prauē sunt: et quoniā i peruerso statu consistunt/ eā non possunt recipere bonita-
tē quā ipsa beata dñā eis largiretur si bone essent. Oratio (laus ait) Nōne sol ceco
lucē suā ministraret: si oculos haberet? vtiq̄. quoniā aut priuāt⁹ est oculis: nequit
eā accipere. ita pctōres cum sūt mali: nō habēt vbi bonū suscipere valeāt de supne
matris bonitate. hec autem insueret illis: sed vbi recipiāt non habent illi. nec tibi
orationi cōueniunt tales sermones super gloriofam dominā nostrā: et a modo
talīa dicere super eam non attētes/ qm̄ talibus sermonibus plurimū conturbarer.
Laus (inquit orō) si sermones mei insani sunt id nō est causa mei: tristis enī et irata
loquor. amor etenim ita dat michi loqui. vnde bene scio nisi tātum amarē honorē
bōitatis gloriose dñe: nō prōpēret extra me verba que dico/ t michi quidē videt⁹
vt nō diligas eā in tantum q̄tū illam diligere videris. dicis enim quotidie bona est
gloriofa dei mater/ maximā habet bonitatē preciosa dñā nostrā: t reprehēdis eos q̄
languentes moriuntur/ qm̄ tā modicū honoratur in mundo scdm̄ honorē qui decet
eā. nec possum desistere quin amplius dicam (t pro reprehēssionibus tuis minime
omitā) ipsi domine nostre nullū esset malū/ si filiū suū oraret vt eam in mundo ma-
gis honoratā teneret. nec exēplum quod desole adduxisti: psonat ad propositum.
quoniā peccatores qui inhonorant et despiciunt eam/ oculos habent naturaliter t
videre possent si quis eorum oculos aperiret. vnde oro deum filiū eius vt ipse a-
moueat/ perdat t distrūpat quicquid resistit non cognosci et nō amari ab omnibus
dñam omniū preciosissimā eius genitricē. Iheu laus (inqt oratio) nūquid in mūdo
sunt mulieres sede meretrices: quas aliqui hoīm plus diligunt/ magisq̄ deprecāt⁹
q̄ preciosam dei genitricē virginē? Et tu laus videas quid agas: quoniam magis
laudat eas q̄ illā: q̄ est oī laude dignissima. t plura etiā agunt propter eas: q̄ ppter
ipsam preciosam dei matrem. Conturbata fuit laus/ voluitq̄ orationi respondere:
sed eremita transmutauit earum sermones hanc questionem orationi proponens.
Domina oratio in quadā ciuitate erat due dñe: quarū altera habebat filiū et altera
filiā. Ambe quidē orabant matrē gratie/ dei genitricē: hec si quidē vt daret filio suo
bonam vxorem/ illa vero vt annueret filie sue bonum virum. quilibet autē istarū:
maius bonū intendebat querere q̄ altera. hec si quidē que filio suo bonam petebat
vxorē/ allegabat se petere maius bonum: quoniam maius malum/ maiorisq̄ vere-
cundie est viro vxor mala (t maius malum potest inde seq̄) q̄ mulieri prau⁹ marit⁹.
Illa vero querogabat pro filia dicebat: quoniā homo cū est bon⁹ melior est simpli-
citer q̄ mulier. cum ergo se puertit in malum deterius agere potest q̄ mulier: t ma-
gis vxorē suā aggrauare q̄ vxor maritū. quare a beata maria maius bonū petere
videbatur: q̄ altera. tota sūma questionis huius est. que istarū petit maius bonum
a beata dei genitrice. t nisi ordinatū esset nō expresse solui hāc questionē cum aliis
in hoc libro: gratū michi esset audire a te quid tibi super hac re esse videret. Sed
locuta est intētio dicens fuit dñā quedam diues t nobilis genere: hec valde dilexit
beatissimā dei genitricem. Considerauitq̄ quomodo aliquod bonū posset agere:
quod quidē multū dei genitrici placeret/ qd̄ esset ipsi dñe magne vtilitati. Cum

B C

8

autem hec domina diu animo volutādo super hoc considerauit: excogitauit quo-
niā foret bona/ quia virgo dei mater bona est. Considerauit enī quia eo ipso q̄ esset
bona aliquā ipsius beate virginis marie/ similitudinē haberet: que quidem similitu-
do ipsi beate marie domine gloriose placeret/ et ipsa domina magnū inde comodū
optineret. Cū hec itaq̄ cōsideraret: proposuit diligere se esse bonā/ primo vt glorio-
se matri dei placeret. hanc igitur intentionem voluit esse primā/ et finē/ et cōplemē-
mentū. vtilitatem vero inde sibi consecuturā/ fecit intētionē secundā. hec itaq̄ domi-
na ordinate me posuit in corde suo: et fuit melior oībus alijs dominabus regionis
illius. exemplaq̄ magna vite contulit omnibus illius patrie dominabus: hec q̄ diu
vixit honorauit me. sustinuitq̄ in suo corde. Ego autem cum affligabar/ et detra-
hebar in cordibus eorum/ qui peruerse me tractant/ false diligentes bonitatem: re-
currebam ad illam/ et partim in damnis recreationem/ et consolationem aliquam
optinebam.

De magnitudine.

Cap. III.

Considerabat laus: quomodo magnitudinem genitricis dei laudare pos-
set. dum autem ita consideraret: eremita quesuit ab ea quid est magnitudo? cui laus inquit. Magnitudo est id ratione cuius bonitas/ perseverantia/ potestas/ et sapientia sunt magne: ambiēs omnes extremitates essendi. hec dis-
finitio magnitudinis: michi viam tradit/ et modum laudandi dei genitricem. quas
re secundum hanc diffinitionem/ tribus modis michi placet eam laudare: videli-
cet magnitudie vnitatis/ magnitudine nature/ et magnitudine sui operis. Glor-
de magna est beata dei genitrix in vnitate dei patris/ qui vnus est: cuius vnitas est
ipsa maior vnitas/ que in paternitate sit. quoniam nullus pater tantus est/ quantus
est ipse solus. hec igitur tam magna patris vnitas: bonitatem/ magnitudinem/ per-
seuerantiam/ potestatem/ et reliquas virginis matris perfectiones in vnitate filie
facit esse magnas. quoniam in bonitate/ magnitudine/ perseverantia/ potestate: fa-
cit eam maiore esse filiam omnibus filiabus alijs. cetera quidē filie non habent tan-
tum bonitatis in magnitudine: quantum in ipsa sola. nulla nāq̄ aliarū: mater est hu-
ius filij/ qui est filius dei patris. sola hec virgo domina nostra: meruit huius esse ma-
ter. quare vnitas dei patris tā magnā facit vnitatē hui⁹ filie sue: vt ceteras vnitates
filiarū cōprehēdēdo trāscēdat in magnitudie vnitatis filiationis sue. Sicut laus
beatā dei genitricē laudauit i magnitudine vnitatis/ ratiōe paternitatis diuine: sic
etiā voluit eā laudare secūdū vnitatē maternitatis et filiationis. Sola quidē virgo
maria dñā nostra/ mater est filij dei: qui sol⁹ t vn⁹ est/ vnicā habēs matrē/ eā videli-
cet reginā gloriofam. hic igitur filius qui videlicet filius dei est/ tam magnus est
existendo filius virginis domine nostre: vt maior esse non possit. ideoq̄ magna bo-
nitas/ magnitudo/ eternitas/ potestas filij: faciūt esse tam magnas bonitatem/ ma-
gnitudinem/ perseverantiam/ potestatem/ sue gloriose matris domine nostre: quē
admodū eas ptinet esse magnas secundum magnitudinem filij dei. Ita vt magni-
tudo matris/ magnitudini filij/ et vnitas matris/ vnitati filij correspondeat. Cum
itaq̄ laus laudaret vnitatem virginis dei matris/ ea existente matre vnus tanti
filij: mirabatur quomodo ipsa domina nostra poterat esse tanta/ q̄ta ipsa est. quo-
niam laudare non sufficebat secundum magnitudinem tantam/ quam ipsa habet
existente matre tanti filij benedicti. Laus q̄tum poterat/ laudare conabatur vir-
ginem dei genitricem in sancto spiritu qui vnus est: ita quia vt nō sit alius sanctus

Questio
Laus

Spiritus deus nisi ipse solus. hic autem spiritus sanctus: magnitudine sua magnificauit bonitatem/magnitudinem/et ceteras substantiales partes substantie virginis dei matris/quas ipsa habet ad existendam mulierem unicam/dei matrem. hec ipso sancto spiritu obumbrata fuit: cum effecta fuit dei genitrix. ipse sanctus spiritus: toto se ipso/et tota magnitudine sua obumbravit bonitatem/magnitudinem/pseuerantiam/potestatem/et sapientiam/huius virginis gloriose. in tantum/ut hec obumbratio corresponderet clariificationi sanctitatis sancti spiritus: assumptum filio dei/corpus veri hominis ex virgine gloriosa. Cum laus dei genitricem laudasset: in unitate dei patris/et filij/et spiritus sancti/et in unitate maternitatis ipsius beate virginis/magnificat qualibet persona in unitate sua unitatem maternitatis/et bonitatem/et magnitudinem ipsius virginis matris: tunc voluit eam laudare in unitate humanitatis filij dei dicens. vnus homo filius virginis dñe nostre: existit deus vnus. hic autem homo deus: filius est virginis dñe nostre. Ita quod vnus est filius: et vna est mater eius. Et quoniam hic filius homo deus tam magnus est: ut maior sit eius bonitas/magnitudo/sanctitas/et omnes bonitates/magnitudines/et omni creaturarum sanctitates: ideo tam magna bonitas/magnitudo/potestas/et sanctitas matris eius est: quod in maternitate maiores esse non possunt: sicut et eius filius in filiatione maior esse non potest. Cumque laus toto posse suo unitatem dei genitricis in qualibet diuinarum personarum/et in humanitate ihesu christi filij ipsius virginis laudasset: considerauit/et desiderauit eam laudare in unitate persone ihesu christi/deitate sibi uniuerse humanitatem in ipsa virgine gloriosa. Et enim/maria virgo gloriosissima: fuit thalamus/cubile/cellarium/fons/et humilitatis vallis/in quam altitudo sapientie diuine/et dei filius descendit: et in qua/et de qua hec ineffabilis unio facta fuit: ita ut vna sit persona: due vero nature/et vna est ipsa mater vnus persone/duarumque naturarum: eius quidem persone que est homo deus. hec siquidem unio fieri non potuit nisi in ipsa gloriosa et virgine maria/et de eius carne/et precioso sanguine.

Laudando dei genitricem secundum primum modum: defecerunt laudi omnes sue vires. et iterum voluit eam laudare iuxta secundum modum. Considerans quod magna est virgo dei genitrix in natura et ait. Regina celi/et terre: natura tua corporalis/de qua sumpsit carnem/et sanguinem diuina natura filialis: hec siquidem natura tua magna est genere/et patris/et regibus/et prophetis orta. quorum natura generis: est omni alia communis natura humana maior. tua insuper natura corporalis: exaltata fuit super eorum naturam/magnitudine bonitatis/pseuerantie/et potestatis. quam nulla alia mulier suffecisset esse materia: de qua humana carne suscepisset natura diuina. Gloriosa virgo/hec natura tua corporalis: respectus fuit tue nature spiritualis/videlicet tue anime. secundum enim magnitudinem tue nature corporalis: oportuit naturam anime tue fuisse magnam/ut magnitudo cuiuslibet duarum naturarum corresponderet. cum ergo tua corporalis natura tanta fuerit ut suffecerit esse materia corporis quod diuina natura sibi assumpsit: quod magna igitur oportuit esse anime tue naturam. Et si diuina natura magnificauit bonitatem/magnitudinem/pseuerantiam/et potestate benedictam animam tuam? Laus deuicta fuit laudare dei genitricem: quam altitudinem materie quam ad laudandum supererat non poterat sustinere. Sed tertium modum laudandi recoluit: per quod laudare voluit virginem gratiarum/ista proferens. Tu dñe que es arbor/flos/et fructus amoris maximus: operibus magna es. tamen secundum magnitudinem tuorum operum te laudare non sufficio: quia non possum ea attingere/nec comprehendere pre magnitudine illorum. quare secundum meam paruitatem/et secundum quod eas attingere possum: me oportet illa laudare. Operationes tue regina beatissima

Sunt recolere/intelligere/et amare tuum filium gloriosum: qui verus deus est/et verus homo. Secundum ergo quod in te existit maxima natura memorie/et intellectus/et amoris: oportet te habere maximum recolere/intelligere/et amare secundum quod filius tuus dignus est recolere/et intelligi/et amari magnitudine bonitatis/pseuerantie/potestatis/et sapientie. Cum ergo tu virgo regina tam maxima et excellentissima sis natura et perfectione memorie/intellectus/et voluntatis: et tuus filius tam dignus sit recolere/intelligi/et amari: quod possem ego misera tantam magnitudinem tuam laudare: quam habes recolendo et intelligendo et amando. Et quo modo possem ego tantam magnitudinem tue bonitatis/pseuerantie/potestatis/et sapientie considerare: quam habes recolendo/intelligendo/et amando. utique fieri non posset. quare me desistere licet. Gloriosa mater tuus filius est in pulchritudinibus maximus: secundum ergo magnitudinem pulchritudinis eius/magna oportet esse tuorum oculorum virtutem/qua circumspectis illi. tuus etiam filius maximus est in laudibus ut quod laudatur ab angelis/archangelis/prophetis/apostolis/martyribus/et confessoribus/et ab omnibus sanctis glorie: et secundum magnitudinem laudum illorum aures tuas magne virtutis esse oportet/ ad eas laudes continue exaudiendas in tantum ut omnes illas audias. hec autem in te nequiret esse perfecta: sine magnitudine tui videre/et audire. his igitur sic cogitatis: quis magnitudinem tui valoris/et tue laudis existimare valeret? Tu amorosa regina prudentissima: maior es omnibus illis qui te amant/et te intelligunt et recolunt. illorum siquidem magnificat tua magnitudo magnitudines: ita ut tua magnitudo quam habes amando/intelligendo/et recolendo magnificet magnitudinem illorum ad tuum filium et te amandum/intelligendum/et recolendum. atque magnitudo bonitatis tue: magnificat magnitudinem bonitatis illorum. Regina misericordie iustis et peccatoribus largiris maxima numera: parcis quibus venia. Tot siquidem iustis succurris/et peccatoribus: ut nec possem eos numerare/nec audire/nec cogitare. quare tuam tam excellentem magnitudinem laudare desisto: quam sufficere non valeo. abest enim michi cor/et deficit spiritus: ad laudandam tam excellentem magnitudinem tuam. quare utinam placeret tibi pusillima dñe/ (quod bonum esset) ut me aut alium in tantum magnificares: quoad possemus ad te laudandum altius eleuari. non enim decet ut in mundo tam modice lauderis: cum tam excellentissime sis digna laudari. Ex quo igitur non possum ulterius te laudare: quere aliam vel alium qui tibi maiores laudes impedit. **Questio.** Irasci laus voluit: quia sufficere non poterat laudare magnitudinem beate dei genitricis. id autem propter dens heremita. sicque ut laus tristitia non subiret: eam ad alios sermones conuertit/ tale illi proponens questionem. Erant due dñe diligentes et laudentes beatam dei genitricem: sed earum altera laudabat eam secundum magnitudinem nature corporalis: altera vero secundum magnitudinem nature spiritualis atque anime. quolibet autem istarum plusquam altera melius laudare et amare se credebat. Illa quidem que secundum magnitudinem corporis eam laudabat: asserabat quoniam ex eo quod deus filius naturam humani corporis sumpsit ex virgine beata/non autem naturam anime ex ea: maioris excellentie erat ipsa virgo beata in bonitate/sanctitate/et virtute secundum corpus quam secundum animam. altera vero laudans eam secundum anime naturam: dicebat quoniam ex eo quod ipsa virgo dei mater plus potest recolere/intelligere/et amare filium suum quam videre/audire/sentire: maioris est nobilitatis in bonitate/sanctitate/et virtute secundum animam quam secundum corpus. **Intentio.** semel accidisse in quodam festo beate virginis marie: quendam sacerdotem multo populo predicasse. Ille vero sacerdos magnitudinem virginis matris dei duobus modis laudabat: primo quidem dicebat eam esse magnam eo quod mater est recreationis generis humani/

secundo vero eo quod est mater dei. ille etenim credebatur esse maioris magnitudinis. quia mater est recreationis humani generis: quod quia mater dei sit. Ideoque laudabat eam vehementius intentione recreationis generis humani (quoniam humanum genus non fuisset creatum: nisi ipsa fuisset dei mater) quod intentione qua est dei mater. Ille igitur intentiones pervertebat. nam beata virgo maria prima intentione est dei mater: et secunda intentione mater recreationis generis humani. plus enim est eam esse matrem dei quam matrem restorationis hominum. quare vir ille primam intentionem in secundam et contra pervertebat. Itaque factus erat laudator: contra magnitudinem beate virginis et filii sui: quare illi populo utilitatem magnam non attulit ille sermo. Quapropter ego valde tristis fui et perturbata: quia sic inepte predicator ille laudare presumpsit virginem dei matrem. Orare incepit oratio virginem gloriosam dei genitricem: secundum magnitudinem quam ipsa benedicta domina nostra habet in bonitate et econverso et ait. Regina celi si essem adeo magna ut orare possem secundum quod tu es magna in bonitate et secundum quod tua bonitas magna est in tua magnitudine: scire utique me non posse fastidiri precibus quas porrigo tibi: ut erga populum tuum tuam misericordiam exerceas et pietatem. sed quoniam non sum magna imo modica: sufficere nequeo te rogare secundum tuam magnitudinem et bonitatem. cum sit tanta in duratione/perseuerantia/potestate/sapientia et amore/virtute/veritate et gloria. quare te oro ut secundum magnitudinem tue bonitatis: meis precibus condescendas/nec michi noceat ad hoc mee paruitas bonitatis. vel certe fac me tantam in bonitate: ut secundum magnitudinem tue bonitatis sufficere valeam te rogare. Regina dei mater et sit tue oratio magnitudini sufficere nequeo: cessabis igitur preces meas exaudire? utique si sic esset: sequeretur in paruitate bonitatis mee cessatio magnitudinis bonitatis tue. Itaque magnitudo tua: bonitatem tuam non magnificabit nec per consequens diffinitio magnitudinis erit in te/quoniam paruitas in me est. Et videtur etiam si possem esse tanta: ut secundum tuam magnitudinem in bonitate sufficerem rogare te et exaudires me: quod essem ratio et occasio tue magnitudinis/pietatis/misericordie et venie. Itaque foret in te magnitudo bonitatis per me principaliter non autem per te ipsam. hoc autem neque deus/neque ratio/neque natura/neque aliqua res consentire potest: nec aliquomodo fieri potest. quare te domina: inclinare oportet precibus meis mee consentiens voluntati. Regina mater dei: tu es maxima tuusque filius maximus. et omnia que tua sunt et filii tui sunt in bonitate maxima: similiter et in perseuerantia et potestate. sed omnia que mea sunt et eorum pro quibus terogo modica sunt: et tanquam nichil secundum magnitudinem tuam et filii tui. verumtamen nisi me exaudieris et concesseris que postulo: erit aliquid quod pro te et pro filio tuo non erit magnus. quod tamen magnus esset si velles. quod etiam si nolueris: tua magnitudo non magnificabit tuam voluntatem ad diligendum omnia magna. et nunquam laus coram me de te in omnibus referet magnificationes: quoniam erit per me cito verecunde reprehensa. Quomodo ergo tu omnia que omnium dominaris potes esse magna? quoniam ego flexis genibus singulis diebus et noctibus fleo proclamans veniam ut miserearis populo tuo: et homines licet ipsi facti sint ad imaginem tuam et filii tui tamen continue pro maiori parte in ignem conuertuntur sempiternum/neque tibi/neque filio tuo in perpetuum benedicent existentes in inexistenti angustia sine fine? Virgo pia dei mater: possem ne tantum agere seu dicere quo scire possim in quo melioratur filius tuus et exaltatur magnitudo tua in promittendo tot homines tendere ad tantam donationem et ad tantas penas interminabiles? et quem habet filius tuus

conatum ad puniendum et cruciandum res miseras: que sunt homines existentes vermiculi passibiles et mortales? Quoniam si posset dici homines esse magnos et robustos ad resistendum filio tuo et magnitudini et sanctitati tue: utique non mirarer si filius tuus magnas illis irrogaret penas. quid tibi dicam regina celi? ecce ne facias me irasci. concede quidquid a te postulo. Scit enim deus quoniam ad tuum honorem et reuerentiam hec requiro. quod si non scito quoniam hinc inde per plateas tanta vociferabo: tantumque clamabo quod graue sit et michi et illis qui audierint sustinere. In hoc mundo (ait oratio) video solem/magnam dare splendorem et ignem/magnam facere calorem: et aquam/magnam etiam frigiditatem. et video arbores ramis/foliis/floribus et fructibus redundantes. videoque bestias/aves et pisces/omnibus quibus eorum vita indiget abundare: adhuc etiam video viros et mulieres corporalibus pulchritudinibus abundantes/pulchris oculis/pulchris superciliis/pulchris capillis et pulchra facie. et in magna abundantia/omni speciositate que corpori congruit decoratur. Iterum video illos abundare agris/vineis/castris/ciuitatibus/auro/argento/pannis/animalibus/plantis. et omnibus que desiderant: pro sua vita bonis temporalibus sufficienter sunt repleti. Sed nescio quid sit in causa aut si ex peccatis meis provenit: quoniam in mundo magnarum rerum spiritualium non video sufficientiam/seu potius maiorem indigentiam quam quarumcumque aliarum rerum. vix enim cogitare possum seu scire aliquem aut virum aut mulierem qui vel quem magnam habeat voluntatem recolendi/intelligendi et amandi te et filium tuum et virescunt. Itaque deficit magnitudo huic rei que magis prestat et huic que minus valet abundare. quare nescio quid dicam: sum enim ideo admodum anxius atque tristis. Et videtur michi domina aliquam esse aliam orationem que pro temporalibus a te exorat ut illis de temporalium maiore abundantia quam de spiritualium. et videtur ut illam te false orantem et contra tuum honorem exaudias: non autem me ad honorem tuum et ad tui populi saluationem.

Questio. plorauit oratio similiter et heremita (compariebatur enim orationi) cui dixit ista vera. Orabantque domine beatam mariam dei matrem et altera istarum postulabat ab ea magnitudinem bonitatis et altera bonitatem magnitudinis. illa vero que querebat magnitudinem bonitatis dicebat se facere orationem magis iustam. quia videbatur sibi magnitudinem bonitatis plus valere bonitate magnitudinis: eo quod magis distat a malicia quam bonitas magnitudinis. Alteri vero videbatur se facere decentiore orationem: petendo bonitatem magnitudinis quam petendo magnitudinem bonitatis. quia bonitas magnitudinis magis distat a paruitate quam magnitudo bonitatis. ambe quidem voluerunt huius questionis iudicium optinere. Recitauit intentio in quadam terra quedam fuisse mercatorem: qui de magna paupertate ascenderat ad diuitias multas. Ille quidem mercator quanto plus habebat tanto plus sitiebat habere. Ita ut de mundanis prosperitatibus non posset satiari. quadam vero die reuertens ad seipsum considerauit admirans quid esset: quare non poterat animam suam prosperitate satiare. contigit autem eum legere in quadam libro qui de intentione fuit compilatus: et intellexit in eo magnitudinem bonitatis spiritualis non saturari magnitudine bonitatis corporalis. quoniam illa spiritualis est intentione prima: alia vero intentione secunda. quare satietas anime est magnitudo recolendi/intelligendi et amandi spiritualia: videlicet deum et bonitatem/perseuerantiam/potestatem/sapientiam/amorem/virtutem/veritatem et gloriam: que spiritualia sunt. Istis enim seruiunt et administrant corporalia. Itaque perfectio in rebus spiritualibus existit: non autem in corporalibus. in corporalibus tamen aliquantulum manet placet: ut per illam valeant sustentari labores quos spiritualia per corporalia ad se acquirenda atque possidenda requirunt: que placentia

quod scilicet placitū est intentione prima: et ille labor corporalis sequens est intentione secunda. iterū corporēorū placitū et labor sunt intentione secunda: placitū autē spiritualiū intēione prima. vnde perpendit ille mercator/ quoniā voluntatē magis velle habere de tēporalibus quāto plus de illis habet: est vt spiritualia inde possint habere maiorem delectationem/ recolendo/ intelligendo/ et amando deum: bono/ iusto/ sapiente/ virtuoso/ et veraci recolere/ intelligere/ et amare. Sed quoniā ipse mercator magnitudines corporales ad magnitudines spirituales nō applicabat/ nec delectationi spiritualiū subiebat: ideo nō erat mirū/ si voluntas stabat infirma q̄to plures diuitias comparabat.

De perseverantia.

Cap. III.

Questio
Laus

1 Aus (ait eremita) quid est perseverantia? cui laus respondit dicens. Perseverantia est id per quod bonitas/ magnitudo/ potestas/ et reliqua perseverant in eo quod sunt/ et in eo quod agunt. Ex hac igitur perseverantia: laudare intendo beatam dei genitricē tribus modis. primus est in eo q̄ in ipsa dñā nostra incepit maior perseverantia: que potest esse inter deū et creaturam. Secundus est in amoris perseverantia in qua sunt ipsa et filius eius. Tertius in perseverantia bonitatis/ magnitudinis/ et reliquorū ipsius virginis dei matris. In virgine gloriosa inquit laus/ assumpsit deus filius: naturā hoīs filij virginis. ita vt natura dei filij et natura hoīs filij: vnite fuerit simul. et homo filius/ factus fuerit homo in deo filio. Ita vt ambo sint vna persona tantum/ vnus deus/ et homo filius: ambabus naturis perseverantibus qualibet id ipsum quod ipsa est/ et operantibus secundū id quod sunt. Ita vt deus filius nullam recepit alterationē/ sed potius remāsit qualis et ipse erat priusq̄ mūdus fieret et secula: ac homo filius virginis permansit homo/ et permanet homo naturā habens hoīs. et q̄uis ipse sit deus filius: nichil tamen mutātū est de natura sua/ sed potius existit homo verus. cū igitur hec perseverantia sit illa maxima que posset esse inter deū et creaturā (natura diuina et natura humana existentibus vna psona: preter vtriusq̄ nature alterationē) et hoc opus factū sit in beata virgine genitrice/ et ex ipsa predicta humana natura sumpta fuerit: valde igitur hec tanta mater omni laude digna est. bene quidē dici potest illā perseverantiam in ea esse inceptā magis excellentē/ magisq̄ mirabilē: quā deus in creatura/ et contra/ habere possit. quare bene patet in hac gloriosa domina nostra perseverantia esse id: per quod bonitas/ magnitudo/ et reliqua perseverant in eo qd sunt/ et in eo q̄ agunt. Perseverantia dei genitricis et filij eius (ait laus) valde laudanda est. quoniā tota plena est bonitate/ magnitudine/ potestate: et reliquorū. Ita q̄ virgo beatissima/ filiū suū diligit deū hominē: et ipse deus filius homo diligit eā matrem. In hoc siquidē amore mutuo vtriusq̄: perseverant ambo incessanter. nec mirum si in hoc amore perseverant bonitas/ magnitudo/ potestas: nā ipsa eorū perseverantia plena est bonitate/ magnitudine/ et potestate. amoris autē perseverantia durare facit in seipso bonū/ magnū/ et potētē amorē: quē sibi gerūt mutuo beata dei genitrix et benedictus filius eius. nā sicut in diuina essentia deus pater et deus fili⁹ videlicet due psonę se diligūt in sanctū spiritū/ aut sicut bon⁹ vir et bona vxor se diligūt in bonū et pulchrū filiū vtriusq̄ specieret inētē/ etiā sicut forma et materia mutuo ad cōiunctionē se aplectūtur et ita de cōsimilibus: ita beata dei genitrix et filius eius perseveranter semutuo diligūt in plenitudine amoris: alio in aliū amorē accipiēte. qui scilicet amor adeo magn⁹ est: vt maior esse nō possit. qm̄ filius toto seipso in bonitate/ magnitudine/ et potestate matrē suā diligit/ et ecōuerso. Quis ergo p̄siderare potest

laudes quas huic beatissime genitrici puenit exhiberi? In beata dei matre sunt bonitas/ magnitudo/ perseverantia/ potestas: que p̄nēt ad eā. et perseverant bonitas/ et magnitudo: alia in alia. Ita vt beatissima virgo temp in bonitate perseveret: que iduta est magnitudine: et ecōuerso. quare in ipsa dei genitrice peccatum mortale esse non potuit nec etiā veniale aut originale: ex quo eius bonitas perseveravit in magnitudine et ecōuerso et ita de alijs. Ideo cōfestim cū ipsa fuit mater: perseveravit existēdo mater iustorū et peccatorū. nec alterata fuit a bonitate/ magnitudine/ perseverantia/ et potestate. hec siquidē preconia et multa etiā alia recitabat laus: de perseverantia virginis gloriose. Questio. Laus (ait eremita) in quadā terra erāt duo mercatores fratres/ vterq̄ illorū amabat gloriosam dei matrē. et vterq̄ eorū mille librarū merces habebat. Contigit autē vt profisceretur ad quadā terrā portātes suos cēsus in mercemonias redactos. vnus quidē illorū super mediū lucratus est: alius vero quidquid habuit pdidit. quoniā domus in qua suas collocauerat merces: igne cōflagrauit. Consuetudo illorū erat: quolibet mane mīsam audire beate dei genitricis. et in hoc q̄tū poterant perseverabant. Abō igit ad ecclesiā prexerunt. et coram altari beate dei genitricis cū audirent mīsam: incepit vterq̄ dei genitricē laudare. Ille quidē qui lucratus erat laudabat eā: quia dederat ei modū quo maiori censu posset ei seruire/ ex quo plures diuitias possidebat. atq̄ laudabat eam quia sibi largiebatur gratiā perseverandi in proposito seruīdi eidē dei genitrici: et quia p̄ lucro facto nō ignorauerat semet ipsum. Alius autē qui pdiderat laudabat eam: quia ministrabat ei in perditis patientiā/ q̄q̄ propter hoc non in aliquo suā deuīarar intētionē/ suūq̄ amorē. imo de totis viribus suis: beate dei genitrici seruire p̄ponebat in paup̄tate/ sicut antea in diuitijs. super hoc igit est questio: quis duorū maiorem habuit perseverantiā bonitatis/ magnitudinis/ potestatis/ amoris/ et virtutis/ et q̄s illorū: vehemētius dei genitricē laudauit. Laus (ait intētio) in quadā ciuitate quidam diues cuius habitabat: habēs vnam filiā valde pulchrā. hec post obitū patrē/ remansit heres: et bona cūcta paterna et materna possedit. hec siquidē erat ex venerabili progeie/ nobiliq̄ orta. Interpellataq̄ fuit: vt virū duceret. sed hec virginitate amabat: vt ab hoīb⁹ laudē haberet. nā ad hui⁹ mūdi laudē intēdebat. noluit igitur virū ducere: q̄uis precibus et monitis multorū sepe pulsaretur. hec de diuitijs suis vivebat/ magnam curans familiā. erogabat libētē pauperibus. oīs ideo plebs ciuitatis eā de sua et de benefactis ei⁹ virginitate cōmēdabat. cūq̄ sic viveret illa puella tota in benedictionibus populi gloriāns: quidā domicellus amauit eam amore carnali. qui cū videret se illā nō posse ad suā volūtātē ducere: iposuit sup eā infamiā. adeo vt qui prius illā in bonis app̄ciabāt: opinaretur esse corruptā. notū itaq̄ fuit illi: infamiā de ipsa laborare in populo. perturbata igit et valde tristis q̄a perdiderat famā/ et laudes populi/ et quia iā oppositū de ipsa vulgabatur/ in tristitia permanēs incepit intētionē suā corrūpere/ nec sicut prius virginitatē diligere. et in intētionis absentia: simul incepit perseverantiā deficere. Itā in eo q̄ virginitatē suā intētionē laudis et fame gentiū amabat: intulit iuriā prime intētionis/ et secunde. prime quidē intētionis: quia scdm iustitiā virginitatē amare debuit p̄pter virginē virginiū/ dei genitricē. et p̄pter etiā ipsāmet virginitatē: q̄ multo melior est q̄ vulgi laus famosa. et iuriabatur scdā intētionis: q̄ p̄tulit eā prime. Virginitatē enī in laude hoīm debuit intētionē scdā diligere: sed in laude beate virginis dei matris/ et etiā virginitatis/ virginitatē debuit amare prima intētionē. Intentionē autē corruptā habuit: id qd esse sursum debuit/ peruerteret deorsū. Idcirco perseverantiā virginitatis

Questio

Intentio

In Maria dei matre
aut originale esse potuit

perdidit: et corrupta cecidit in luxuria/ in qua perseverauit per oia tēpora vite sue. Priusq̃ oratio sub pſeuerantie forma velle orare beatā dei genitricē: pſiderauit cur et de quo velle eā orare. etenim propter talia ⁊ de talibus oranda est dei genitrix: quibus ab ea dignum est exaudiri. ita q̃ ipsa petitiō in bonitate/ magnitudine perseveret. Lūq̃ diu cōsiderasset oratio: edidit beate marie virgini hos sermones. Regina celi/ quedā dñā virū habebat: quē vehemēter diligebat/ et ecōuerso vir illam vxorē. Tū vt ita mutuo se diligebāt: pſeuerabāt in amore/ castitate/ bonitate/ ⁊ virtute. Amor enī illozū muttuus: copellebat eos in bonis opib⁹ pſeuerare. Sed accidit: vt amor viri corrūperet. dilexit enī aliā mulierē: dereliquēs vxorē suā. sed vxor illius bona et pia: in castitate pſeuerauit. Et recolo me orasse diu vt influeres gratiā pſeuerantie huic bone mulieri. qua in castitate pſeueraret p oia tēpora vite sue: et exaudisti tui gratia precē meā. Lū autē te precarer pro ei⁹ viro cū viueret: me exaudire noluiſti. vixit enī ille vsq̃ ad mortē luxuriosus. Lū autē moreret/ orauī pro ipso/ et sicut tibi placuit orasti filiū tuū pro illo: ⁊ tuis p̄cibus pepcit illi. tū in purgatorio ei⁹ anima penas sustinuit/ ⁊ labores. Lū ergo pſeueres orādo filiū tuū pro iustis ⁊ peccatoribus in mundo/ et pro ijs etiā qui in purgatorio verant: quid esse potuit q̃ illi non ipetrasti gratiā apud filiū tuū alleuandi penas eidē in purgatorio? Et si filius tuus te audit in hac misera vita que tā modicū valet: nūquid te non exaudiet in illa supna vita que tantū p̄stat/ et vbi tantū pſeuerantie vere est? Gloriosa dñā melior oibus dñabus/ quidā religiosus erat bon⁹ et sancte vite. Ille autē dū esset in cenobio multis et diuersis a diabolo verabatur tentationib⁹. At tū in bonitate et magnitudine sanctitatis/ virtutis/ paupertatis/ et obediētie pſeuerabat. hoc erat quoniā in pſeuerantia sua induebat bonitatē magnitudine sanctitatis/ virtutis/ paupertatis/ ⁊ obediētie/ et ecōuerso. et ita de ceteris huiusmodi: ideo pſeuerabat in sanctitate fortis aduersus demonē in tentationib⁹ eius. Illo sic pſeuerante factū est vt pro bonitate sue fame in magnū et venerabilē prelātū fuerit delectus: modico autem tēpore (sicut tu optime nosti pia virgo) corruptus est ille prelatus/ et puerſus in viciosum et superbū. qui cū esset pauper: perseverauit in bono. postea vero fact⁹ diues: modo perseverat in malo. vñ rogo te mater venie: vt de malo conuertas eū in bonū. in quo eū perseverare facias per oia tēpora vite sue. quoniā maximū malū est: hoīem potētē esse viciosum/ maxime cū de humili genere et de paupertate in diuitē surrexit et superbū. quoniā subditis suis multiplicat male vite exēplū. imo dico tibi regina dei mater: quoniā honoribus tuis/ et alte virtuti cordis tui non sufficit/ vt solū eos qui in vita p̄senti modice sunt potestatis facias in bono perseverare: imo licet etiā vt in bono perseverare facias p̄latos/ et principes/ et hoīes potētes/ vt multū bonū agāt ex quo id apli⁹ q̃ inferiores possunt. et vt bona que possident: non permaneāt ociosa/ ne ratione ociositatis in prauos vsus ea peruertāt. Sed nescio quid est/ aut quid esse potest: quoniā vt in pluribus hoīes cū sint pauperes in bono perseverāt. cū autē sunt aut euadūt diuites et potētes: vtiq̃ in malo perseverant. et maioris laboris est hominē malū diuitē/ et honoratū de malo cōverti in bonū: q̃ cōtra/ hoīem pauperē de bono peruertere in malū. Tu virgo que dei mater es clemētissima: nōne recordaris q̃ frequēter te orabā pro quodā peccatore: q̃ diu pſeuerauerat in vicijs proponebat tū in fine suozū dierū de peccatis exire. Illū quidē surripuit mors subitanea/ caruitq̃ sacerdote ⁊ cōfessione: et illo mortuo corruit eius anima in ignem eternū sine fine. Tu autē pro eo filiū tuū non rogasti: vt parceret illi. tu ergo regina cum sis dei mater in maternitate dñina perseverans in eternū: cur omni tempore

omnibus hominibus non auxiliaris? Ex quo ille peccator concipiendo proposuerat in fine dierum suorum recordari tui/ et misericorditer implorare veniam de peccatis: cur illum statim post conceptum suū non fecisti perseverare vsq̃ in finem dierum suorum? quoniam si orasses filium tuū facile hoc impetrasses. quisi voluisset: vtiq̃ potuisset ponere bonitatem illius propositi in magnitudinem perseverantie/ potestatis/ amoris/ sapientie/ et virtutis. Itaq̃ peccator ille a vicijs recessisset in virtutem: per omnia sue vite tēpora perseverans. Heu regina misericordie ait oratio. Jam videtur vt plus ames iusticiam filij tui: q̃ ei⁹ misericordiam. animaduerte igitur quoniam in tantum es mater ratione misericordie: q̃tum ratione iusticie/ plurimq̃ inuocaris mater dei misericordie/ q̃ mater dei iusticie. et omnes clamant mater misericordie/ mater misericordie. quare ergo permittis quemq̃ perire: qui de te concipit aliquod bonum? et quid non das ei in illo bono perseverantiam et non ducis eum ad finem bonum? hec vtiq̃ mirabilia: sunt admodum magna.

Questio. Oratio (dixit eremita) Semel litigabant adinuicem quidam religiosus et quedam domina: veneruntq̃ ad iudicium cuiusdam sancti viri. hec domina virum prauum habebat/ multos labores et varios inferentem eidem: sed illa erat bona et patiens/ ferens patienter persecutiones a marito. sed et ille religiosus stabat obediens sub malo et vicioso abbate: et in omnibus ad obedientiam pertinentibus obediēte eidem. Ex hoc ergo oriebatur questio inter istū et illam: quis maior vtebatur perseverantia/ aut illa per patientiam suam/ aut iste per obedientiam.

Locuta est intentio dicens ista. Quedam domina virum habebat mercatorem quem vehemēter diligebat amore. Ille vero preter vxorem in remotis terrarum regionibus diu mansit et vxor erat iuuenis et pulchra. quidam autem lasciuus iuuenis ciuitatis illius in qua illa manebat (q̃tum poterat) satagebat peccare cum illa. adeoq̃ nitebatur vt faceret illam ad errandum nutare: vt q̃ ceciderit in tentationem volens adulterio consentire. Perūtamen cum proumperet in illam tentationem/ conuersa est ad beatam virginem dei genitricem adorans eam: vt ferret ei opem/ et faceret eam in castitate et amore mariti sui perseverare. quoniam pro amore sui sponsi: diu dilexerat castitatem. Cum hec itaq̃ beatam virginem oraret. venit ei in mentem vt potius diligeret castitatem/ amore beate virginis matris dei: q̃ amore viri sui. confectum et ipsa beata dei genitrix: in castitate eam confirmauit. et subinde nullam peccandi contra virum suum sustinuit tentationem. mirabatur igitur illa vehementer. vnde hec tanta perseverantia sibi acciderat castitatis: quoniā ante in illis inuasionibus illius infatuati iuuenis patiebatur tentationem peccandi cum illo/ aut cum alio. Cum autem hec bona domina multum cogitasset in qua virtute perseverantiam haberet: recoluit orationem quam obtulerat virgini gloriose. et perpendit quoniam ea de causa quia plus amabat castitatem potius intētiōe sui coniugis/ q̃ intētiōe beate virginis gloriose et domine nostre/ et q̃ intētiōe bonitatis ipsius castitatis: ceciderat ideo in tentationem consentiendi predicto iuueni aliquando. hoc siquidem accidit: quoniam fundamenta perseverantie super ordinatam intētiōem non firmabantur. quare non mirum erat illam posse tentari. Cum autem huius intentio fuit ordinata per quam castitatem dilexit: tunc perseverantie sue bona et fortia tradidit fundamenta. et hec fortis fuit castitate et omnibus alijs que ad bonam dominam pertinent/ atq̃ honestam.

Questio
Laus

Laude quesit eremita. vtrum sciret quid esset potestas: cui laus respon-
dit dicens. Potestas est id per quod bonitas/magnitudo/et reliqua pos-
sunt existere et agere. Per hanc definitionem potestatis ait laus: laudari
potest potentissima domina nostra virgo dei mater. Tribus etenim modis michi
placet eam per hanc laudare. primo quidem secundum potestatem quam habet ra-
tione filij sui. secundo secundum potestatem nature. tertio secundum potestatem supernaturalem.

Secundum ergo potestatem quam ipsa pia dei mater habet ratione benedicti filij
sui: valde est digna laudari. Sed quoniam illa potestas maior est quam eam lauda-
re valeam: non possum vtiq; laudare preciosam dominam nostram prout hac po-
testate decet eam laudari. veruntamen quoniam valde laudabilis est: aliquam mi-
chi donauit potestatem eam laudandi secundum hos sermones. Gloriosa virgo do-
mina nostra mater dei est et hominis. In hoc ergo homine filio suo: habet ipsa du-
as potestates videlicet potestatem diuinam/et potestatem humanam. etenim po-
testati eius contulit diuina potestas tantum bonitatis/ tantum magnitudinis/ tan-
tum perseverantie: ut ipsa potestate sua possit dei hominis mater esse. et gratia bo-
nitatis/ veritatis/ et perfectionis: potest iustis/ et peccatoribus largiri/ qui in pu-
ritate mentis inuocant illam/ qui sperant in gratia et misericordia eius. his ergo sic
acceptis: quis considerare potest quantam potestatem habet hec regina gratie/ que
potestate sua est hominis dei mater. que potest deum et hominem ad placitum duce-
re: et omnia que a se dari placent. ex deo homine iustis et peccatoribus dare potest.

Beata dei genitrix naturalem habet potestatem cum bonitate/ magnitudine/ pse-
uerantia/ sapientia/ amore/ virtute/ veritate/ gloria/ gratia/ sanctitate/ iusticia/ mise-
ricordia/ pulchritudine/ virginitate/ et reliquis. hoc est quod eius potestas naturam ha-
bet bonitatis/ magnitudinis/ et reliquorum: ita ut omnia que potest beata dei mater: ea
cum bonitate/ magnitudine/ et reliquis possit. et in nullo potest sine natura potestatis
conspirantis cum bonitate/ magnitudine/ et reliquis. Tale habet ergo potestatem qua
potest omnia que pertinent ad bonitatem/ magnitudinem/ et reliquas diuinas assimilationes
et quibus non potest aliquid agere mali: nec aliquid putatis bonitatis/ perseverantie/
et reliquorum. nullum ergo viciū perpetrare potest: cum illa potestas qua viciū patrari po-
test contraria sit nature bonitatis/ magnitudinis/ et reliquorum. Hanc igitur potestatem sic
naturalem (de qua nunc loquimur) oportet esse in gloriosa dei matre necessario: in
qua naturalis potestas hominis filij sui potuerit idem naturam sumere: qua fieret deus ho-
mo. qui potestatem habet naturalem in quantum deus homo naturam adeptus est cum bonitate/
magnitudine/ et reliquis: prout vtriusque nature puenit/ videlicet diuine et humane

Virgo dei mater domina nostra (dixit laus) supernaturalem habet potestatem. quoniam super
nature potestatem creata est/ ad habendam potestatem existendi dei mater quod longe sublimius
et eminentius est in bonitate/ magnitudine/ et reliquis quam creata natura. Etiam pote-
statem habet supernaturalem permanendo virgo post partum/ et ante: et virum pariendo sine do-
lore/ virginitate sua integra permanente. Item habet potestatem supernaturalem pia dei ge-
nitrix: sanando contractos/ suscitando mortuos/ et cetera miracula faciendo. ac etiam
disponendo super angelos/ et super homines/ et super omnes et singulas creaturas. Que potestas
est hec: virginem unicam potestate sua super omnia que deus creauerit dominari/ et super hec omnia
ipsam beatissimam dominam nostram de his iuxta suam beneplacitam voluntatem agere. desi-
namus vtiq; laudare illam: secundum suam potestatem. quoniam quanto plura de illa profero: tanto magis
insufficiet me sentio potestatem suam laudibus exaltare. **Questio. Laus** (ait eremita)
inter quendam christianum/ et quendam iudeum altercano magna fuit orta: super potestate

Questio

beate dei genitricis. asserabat enim christianus eam tantam habere potestatem: qua esse
poterat hominis dei mater. Iudeus vero negabat eam tantam habere potestatem: qua posset
dei hominis esse mater. unde questio est vtrum christianus potest laudare potestatem gloriose
domine nostre: quam sit malum quod iudeus de illa negabat. hoc est vtrum iudeus plus detrahe-
ret potestati dei matris: quam christianus eam laudaret. **Ait intentio.** Quedam domina
laudabat beatam dei genitricem comparans eam albo flori/ et rubeo: significans beatam
dominam nostram albo et rubeo splendere colore. Color enim albus puritatem cordis
sanctitate induit designat: color vero rubeus amorem cordis feruidum representat.
Cum autem hec domina laudaret hoc modo dei genitricem: videbatur ei quoniam in simi-
litudine floris et coloris ad huc incomplete laudabat eam. quia flos est intentione
fructus: flos et enim est intentione secunda/ fructus vero intentione prima. Hanc igitur
sic considerante: perpedit ipsam dei matrem comparari albo/ rubeoque flori: sed fruc-
tu illum eius deum et hominem/ de flore videlicet de virgine natum. tunc contenta
fuit hec bona domina comparando sic beatam dei genitricem flori. veruntamen hec
mirabatur/ qua natura maiorem habebat potestatem eam laudandi circa fructum quam
florem: cum dei genitrix non sibi de flore/ sed de fructu. cum autem considerauit fructum in-
tentione prima/ et florem intentione secunda: cognouit siquidem quod intentione pri-
ma maior habetur potestas laudandi beatam dei genitricem. **Oratio** potestatem
in se ipsa sensit: orandi sanctissimam dei matrem. considerauitque ob hoc quod ipsa rogandi
eam potestatem habebat: quoniam dei mater potestatem habebat exaudiendi preces
eius/ et omnia de quibus eam precaretur concedendi secundum potestatem/ iusticiam/
et misericordiam. quoniam preter talem potestatem beatissima domina nostra neminem in
aliquibus exaudiret. Ideo et multum considerauit oratio: animaduertens si rogaret eam
parcere aut largiri sine iusticia/ quoniam eam oraret contra potestatem quam habet in ius-
ticia. et si rogaret eam iudicare peccatores sine misericordia: sic etiam oraret eam contra
potestatem quam ipsa pia mater habet in misericordia. quare proposuit oratio sibi met:
orare beatam dominam nostram simul cum iustitia et misericordia et ait. **O** regina omnium
et domina: tu potestatem habes iustitiam/ que bona/ magna/ et perfecta est omni bono. vix est
multos esse peccatores qui tibi per se confitentur esse peccatores: reuerentes quia nimis
contra te et contra tuum filium peccauerunt. Isti autem adeo atque in tantum commiserunt. quod ut par-
cas eis indignos se reputant. imo iudicant esse dignum: ut filius tuus eos laboribus
puniat infinitis. si concedas et tibi placeat illos donare ut filio tuo sit inde satisfactum:
totum placet eis quidquid inde tibi gratum/ et placens est/ et filio tuo. et a modo vo-
luntati tue/ et filij tui resistere nolunt. nimiumque coneruntur de commissis: que ipsi mi-
seri contra te et contra tuum filium peccauerunt. Iusticie ergo tue et filij tui se spon-
te tradunt/ et commendant: gaudentes de se fieri quidquid ei placeat/ ut ei valeant
concordare dum in hac viuunt vita presenti. deuicta fuit ab oratione vtriusque iusti-
cia scilicet matris et filij: quoniam potestas iusticie potestati orationis resistere non
valuit/ ex quo concordabat ei: in eo scilicet quia voluit ipsam iusticiam de peccato-
ribus agere quodcumque placeret. quare oportuit beatam dei genitricem: orationi su-
as preces exaudire. **R**egina misericordie inquit oratio: tu potestatem habes
misericordie. hec autem potestas bona est/ magna est: et omnibus bonis perfecta.
Et tanta est potestas quam habes parcendi: ut magis parcere possis quam peccator
aut peccatrix peccare. quare pro peccatoribus et peccatricibus te precor: ut ad
parcendum eis/ diligant misericordiam tuam. et plus diligant misericordiam tuam:
quam illud bonum quod de misericordia tua expectant. quoniam melior est potestas

Intentio

Oratio

Questio

Intentio

quam exerceas/parcendo ipsis: quia ea que a te postulant. et quoniam plus diligunt in te potestate tua quam habes parcendo/ quia illud bonum quod sperat venire: habet rationem utentem iustitiam in semetipsis. unde non video te piam dei matrem: posse negare ea que hic a te postulo. quoniam contra tuam iustitiam et rationem agere non potes. vicia quidem fuit potestas dei matris: in quantum omnibus ab oratione dictis habuit consentire. **Questio.** Oratio (dixit eremita) in quadam ciuitate manebant due domine. quarum altera bonum virum habebat amantem illam valde: hec autem erat viciosa nimis et detenta in peccato luxurie cum alio/ quem amplius viro suo diligebat. altera vero malum coniugem habebat/ multas incurialitates ei facientem: quia eam non esse castam sciebat. Luxuriabatur enim cum quodam alio: quem multum diligebat. Ambe igitur ille domine/ exempla mali dabant toti ciuitati: unde multa mala fiebant. quidam enim dicebant: nullum oportere bonum et liberale et modestum fore sue uxori: alij contra/ non oportere aliquem suam cum malefaceret castigare uxorem: quia sic nichil omnino proficeret. Unde questio est que istarum dominarum: maiorem habet potestatem dandi malum exemplum. et que maius malum agebat: et que magis indigna erat ut tu oratio pro ea orares. **Locuta est intentio dicens.** Quedam domina virum habebat pulchrum/ diuitem/ iuuenem/ et nobilis progeniem. et in his omnibus eum diligebat: quoniam hec omnia sunt amanda. aliquibus tamen acciditibus contingebat: quod hec virum suum odiebat. quoniam tamen considerabat pulchritudinem/ et bonitatem viri sui: recedebat mala voluntas. Quadam vero die dum illa cogitaret fragilitatem sue potestatis/ quoniam nunquam amando virum suum perseuerare potuerat: dixit in amare suo fragilitatem esse potestatis. unde rogabat patrem dei matrem: ut concederet ei potestatem qua multum posset virum suum amare. Cumque terminasset orationem suam/ considerauit intentionem qua erat ordo matrimonij: perpenditque matrimonium esse/ causa filios et filias procreandi ad laudem et seruitium dei et beate eius matris. et ex tunc hec virum suum dilexit vno gradu altius more solito: et prima intentione dilexit eum in rationem viri: secunda vero intentione dilexit eum sub ratione qua pulcher/ diues/ iuuenis/ et sanguinis albi fuit. quare cum postea contigebat ei cogitatio de eo odiendo: fortificabat amare suum intentione predicta/ qua ille vir suus erat. et sic demonem vincebat: et eius tentationem.

De sapientia.

Cap. VI

Questio
Laus

I Aus (ait eremita) scis ne quid est sapientia? que respondit dicens: sapientia est proprietas ratione cuius sapiens intelligit. Cum ergo in beatissima dei genitrice sit sapientia inquit laus: desidero laudare eam de sapientia tribus modis. primo in hoc ipso quod ipsa beata dei mater se scit scitam. secundo quod se scit in hoc amata. tertio in hoc quod se scit bonitate/ magnitudine/ et ceteris abundantem. **Beatissima virgo domina nostra** (ait laus/ scitur dei mater: et hec est maxima laus que de illa dici potest/ maxime cum deus filius eius sciat eam suipsum esse matrem. Et quoniam deus est ipsamet sapientia diuina: scit quidem ipsa sapientia sua ipsam beatissimam virginem esse suam matrem. valde quidem mirabile est hoc: a sapientia videlicet sapientiam scire rem aliquam esse sui ipsius diuine sapientie matrem. Hec siquidem sapientia scit: se esse meliorem et nobiliorem filium qui esse possit. quia scit se esse filium/ deum hominem: qui natus est de ipsa beatissima virgine matre. Et ideo quia ipsa et sapientia que est filius deus homo: scit se meliorem esse et

14
nobiliorem/ filium qui possit esse: scit ipsam matrem suam meliorem/ et nobiliorem/ et excellentiorem esse magnitudine/ perseuerantia/ potestate/ et reliquis que possit esse. **Quid dicam aut quid catabo inquit laus?** utique diuina sapientia scit se non posse scire altioris et nobilioris matrem ea. hoc etenim oportet eam scire necessario: ex quo non potest scire altioris et nobilioris filium deo homine/ qui est filius huius sacratissime virginis intemerate. Et ideo quis considerare aut quis existimare posset/ quanta laus inest huic beatissime matri eam sciri tam nobilem et tam excellentem matrem: ut deus scire nequeat quo posset ei maiorem gratiam/ et maiorem bonitatem/ magnitudinem/ et reliqua conferre. hoc idem similiter audio de iustis et peccatoribus dicere. quoniam sicut deus hanc gloriosissimam matrem suam scire nequit in maiori magnitudine/ nobilitate/ et bonitate ea quam sibi contulit: ita nec angelus/ nec homines aliquomodo scire possunt beatissimam dei matrem magis bonam magisque virtuosam quam sit. quare in bonitate/ et magnitudine/ et in ceteris perfectionibus gloriose virginis dei matris existit sapientia dei/ et sanctorum omnium tam angelorum quam hominum. Cum igitur ipsa se sciat ita sciri: quis ergo considerare/ et existimare valebit maximam altitudinem et nobilitatem sapientie sue? **Gloriosissima dei mater** scit se amari intantum: quantum deus matrem amare potest cum bonitate/ magnitudine/ eternitate/ potestate/ et reliquis. nam ex quo deus non potest vehemens hominem deum filium virginis diligere quam diligat: non potest quidem vehemens eam diligere dei et hominis esse matrem. hunc siquidem amorem adeo vehementem quem in illa contulit deus: scit ipsa dei mater. secundum ergo magnitudinem amoris huius: sequitur sapientiam beate virginis esse magnam. Iterum ab omnibus sanctis glorie/ et ab omnibus iustis et peccatoribus inuocantibus eam scit se amari: et scit quidquid in hoc seculo et in alio agit filius eius/ propter eius amorem. quis ergo considerare potest magnam eius sapientiam: quam habet sciendo se ipsam amari/ et sciendo magnum amorem quem gerit filio suo deo et homini: nam in quantum ipsa est magna: oportet eam se sciri et amari. et in quantum etiam ab angelis et a sanctis et ab istis et ab illis scitur et amatur: oportet eam se scire scientem et amantem hec omnia predicta. Cum bonitate/ magnitudine/ perseuerantia/ potestate/ sapientia/ et amore sit beata dei genitrix ea que scit: ob hoc oportet eius sapientiam esse bonam/ magnam/ durabilem/ potenter/ et feruenter. est quidem bona: quoniam bonitas existit in eius scire. est vero magna: quia magnitudine magnificat suum scire. duras autem quia nichil obliuiscendo: in scire suo perseuerat. unde sicut bonitas/ magnitudo/ perseuerantia/ et reliqua: totis se ipsis sapientie illi satisfaciunt: sic eius sapientia tota se ipsa bonitati/ magnitudini/ perseuerantie/ et reliquis satisfacit. Ideo sapientia huius beatissime domine nostre/ ita bona est/ magna/ et durabilis ut cor cogitare non possit/ nec auris audire/ nec lingua perfari. quoniam eius sapientia intantum se aperiat/ dilatat/ extendit et perfundit per bonitatem/ magnitudinem/ perseuerantiam/ potestatem/ et reliqua/ ut nichil sufficere possit ad attingendum sapientiam eius: nisi solus deus eius filius/ et ipsamet virgo et mater gloriosissima. **Questio.** **Laus** (ait eremita) satis contem sum de laudibus quas beatissime virgini dei matri sub sapientie forma exoluisti: tamen plures sunt adhuc laudes in ea/ quas ignoras. Sed dicam tibi: quid inter duas istas contigerit. Altera quidem illarum valde pulchra/ et alia valde sapiens erat. quod autem sapiens erat laudabat beatam dei genitricem sapientiam: et altera altera laudabat eam pulchritudine. questio igitur inter eas versabatur. nam ea que sapiens erat dicebat beatam virginem dei matrem esse magis sapientem quam pulchram: quia per sapientiam suam scit deum/ sed sua pulchritudine eam non pulchrificat. Altera vero que pulchra erat dicebat eam esse magis pulchram quam sapientem: quia pulchritudo eius omnes alias sanctorum pulchritudines decorat/ non autem eius sapientia. etiam eius sapientia deum scire nequireret nisi ipsa sapientia pulchritudinem de ipsiusmet pulchritudine reciperet.

Questio

Intentio

non enim esset digna: nisi foret pulchra. unde questio est: utrum ille due laudet/ aut improbet beatam dei matrem. Ait intentio. In quodam festo nobiliori et totius anni soleniori sanctissime scilicet trinitatis/ predicabat religiosus quidam: et in principio sui sermonis dixit/ de sancta trinitate neminem debere predicare/ quia in tantum res ardua et subtilissima est ut intelligi non possit. dimisitque materiam illam: et ad alteram sermonem suum convertit. Cum autem ego intentio hec audissem: consideravi quomodo festum hoc complectum est et finis omnium aliorum festorum. hoc enim festum est intentione prima: et cetera festa intentione secunda. unde magna contabui displicentia: quia illi festo non sit honor ille/ qui ei debetur et convenit/ sicut festo natalis domini/ et pasche/ et pentecostes. quibus impeditur maior honor quam isti: quod ceteris altius est. et in corde meo desidero vehementer/ ut aliquis vir sanctus et sapiens assignatus esset de sancta trinitate alte et subtiliter semper in illo festo predicare: secundum quod de ipsa beatissima dei trinitate dici potest: ita ut ordinatum esset ad illud festum congregari multos sapientes homines intelligere potentes/ quid de trinitate beatissima dici potest: de variis terris ad sermonem illum qui fieret ab illo sancto sapiente de beata dei trinitate audiendum perfectos. et assignaretur huic festo dies quatuor: prima in honore persone patris secundam in honore persone filii/ tertiam in honore persone spiritus sancti/ sed quartam in honore unitatis essentie et nature/ quam ipse tres habet existendo unus deus/ una essentia/ una bonitas/ una magnitudo/ una immensitas/ una potestas. et donec ista ordinatio fiat: ego intentio nunquam ero ordinata nec in illo festo ut decet honorata. nec leta ero neque de me ipsa contenta. cum illic percipiam insipientiam regnare pro sapientia. Regina prudentissima inquit oratio/ laus in scire te laudavit: de cuius laudationibus sum contenta. quia vera dixit: quecumque dixit. Cum ergo te beatissimam dominam considerem tam dignam sciri et amari/ et te considero a tot peccatoribus despectam/ quia valore tuo a malo non desinunt agere quotquot bona possent: sum intantum (ut non possum vehementius) perturbata in angustifero dolore iacens. tu autem charissima domina hoc bene scis. quare te precor mitissima: ut in perturbatione mea/ et malo meo super me pietatem habeas. nam quia sum in dolore et tristitia propter meum scire/ et contemptum quem tibi inferunt peccatores cognoscam: ratio esset ut scire tuum in eos allevaret labores/ quos propter amorem tuum sustineo desiderans tuum honorem. Gloriosa mater (ait oratio) peccatores inhonorant sapientiam tuam: in quantum agunt opera mala. qui si propter amorem tuum agerent opera bona: sciret utique sapientia tua quoniam eidem amori impareretur honor. quare te supplico domina sapientissima ut convertas eos ad agendum opera bona propter amorem tuum: ad hoc ut scias eos tibi honorare et reuerentiam impartiri. testor enim tibi sine mendacio (quoniam metiri non possum) quia magis desidero te agere bonum peccatoribus tuis/ diuertendo illos ab operibus malis propter honorem tuum/ quam propter dolorem quem sustineo/ quia faciunt tibi inhonorationem/ et quam propter compassionem quam de illis habeo quia in penas corrumpunt sempiternas. quare videtur michi ut postulationem meam exaudire debeas: ex quo propter honorem tuum/ penitus te oro. Virgo sancta sapiens et gratiose dixit oratio/ tu in sapientia scis quecumque scis/ et tanta redundas misericordia/ ut ea que scis tua sapientia in peccatoribus: scias in misericordia/ ex quo scis ea per bonitatem/ magnitudinem/ et reliqua. Etiam deo gratiose misere peccatorum: ex quo cum misericordia scias eos. quoniam natura tue sapientie est percellere illis: quos cum misericordia scis. ex quo misericordia et venientia tua: invocant indigentes. unde si non miserearis eorum: vides ut misericordie tue iuraris/ in quantum scis eos sine misericordia. et michi etiam iniuriam inferes: quia sum eorum aduocata

Oratio

§ 5

15

ab eis rogare misericordiam tuam/ et pietatem tuam/ et tuam gratiam/ et sanctitatem/ publice electa/ tu autem hanc iniuriam domina mitissima: inferre non potes. quare cum sis misericordissima et sapientissima: oportet ut omnino miserearis omnium quibus necessaria est tua misericordia. Regina sapientie/ potestatis/ et amoris: ignorantia contraria est sapientie tue. et ex ignorantia contingit te non cognoscere/ et te non amari ab hominibus plurimis quos ignorantia in ignem ducit eternum/ perdentes gloriam sempiternam. quam haberent si a te cognitionem/ pietatem/ et veniam: et a filio tuo optinerent. que tu scis in hoc mundo plus ignoratum et oblitum a pluribus hominibus: quam cognitum et memoratum. Et quoniam ignorantia in hoc mundo tanta perpetrat mala/ exultans contra sapientiam tuam: placeat tibi regina sapientie/ bonitatis/ et pietatis: ignorantiam in mundo deprimere. et sapientiam ad honorem benedicti filii tui/ et tui etiam virgo gloriosa exaltare.

Questio. Oratio (ait heremita) due domine semel orabat beatam dei genitricem. altera illam rogabat eam ut concederet ei sapientiam: altera vero ut ei largiretur amorem. et illa quæ rogabat pro sapientia intendebat per hoc eam intelligere: et illa vero quæ rogabat pro amore: intendebat eam ex hoc amare. quilibet autem istarum meliori intentione quam altera: credebatur orare. unde questio est que duarum maiorem habebat et nobiliores intentiones orando beatissimam dei matrem. Ait intentio. quedam domina contemplantur beatam dei genitricem cum sapientia et amore. hec domina litterata fuit/ in multis scientiis sapientiam consecuta: quatinus ipsam beatissimam dominam valeret vehementius et altius contemplari. dum autem orans contemplaretur ipsam dei genitricem: quodam tempore faciebat de amore primam intentionem/ et de sapientia secundam. in alio vero tempore faciebat de sapientia primam intentionem: et de amore secundam. hec autem faciebat ut per intentiones secundarias: intentiones primarias eleuaret. nam in quanto maior et nobilior est intentio secunda: tanto potest intentio prima per eam altius eleuare. et propter hoc illa domina quodam tempore desiderabat scire beatam dei matrem: ut eam posset amare. et alio tempore eam desiderabat amare: ut eam posset cognoscere. Itaque per quilibet istarum intentionum: aliam eleuabat ad contemplandam gloriosissimam virginem dei matrem.

De amore.

Cap. VII.

Aus amantissimam dei matrem laudare voluit: sed heremita prius ab ea quesivit quid est amor. cui respondit illa dicens: amor est id quo amicus suum amat amatum. Tribus igitur modis de amore laudare volo amoueram virginem dei matrem. primo amore dei. secundo amore suum. tertio amore proximi sui. Amor dei/ deus homo est: qui filius est marie virginis alme/ videlicet ihesus christus deus homo. Eo enim quod ipse est deus/ existit ipse amor: quo matrem suam diligit substantialiter et toto se ipso. hoc ergo amore qui est deus/ et bonitate que est ipse deus et amor/ et magnitudine que est ipsemet deus bonitas et amor: diligit ipse deus virginem matrem suam. Ita quod nichil est in eo quo non diligit eam. Et quoniam ipse deus qui beatissimam matrem suam totus diligit/ est homo filius ipsius gloriose virginis: oportet ut ipse homo eo quod est deus totus diligit gloriosam matrem suam. et sic oportet: ut totus ihesus christus diligit eam. unde sequitur ex quo ihesus christus totus diligit eam: quod nichil sit in eo quo non diligit eam. Oportet ergo eam totam ab illo amari: ita ut nichil sit in ea/ quin ab eo sit amatum. Quare de heremita considerare potes: quo pacto hec preciosissima domina valde dilecta sit a suo filio et e converso. quoniam secundum quod amatur a suo filio: oportet eius amorem/ deo suo filio correspondere. Mix (ait laus) albescit albedine/ et ignis calore calefit/ et beata dei

Questio

Intentio

Questio
Laus

genitrix amore amorescit. etenim est amore vehementius comprehensa q̄ nix albedine/et q̄ ignis calore. quoniam ipsa redundat a more in tota bonitate/magnitudine/perseuerantia/potestate/sapientia/amore/virtute/veritate/gloria/gratia/sanctitate/iusticia/et reliquis: intellectualiter ipsa ponente in suo amore bonitatem/magnitudinem/perseuerantiam/et reliqua que sunt virtutes et proprietates intellectuales atq̄ spirituales/virtutibus et proprietatibus corporalibus excellentiores et nobiliores. Si autē albet nix albedine/et ignis calore calet: et ipsa albedo sit magna/durabilis/et perseueras: similiter et calor. est autem nix alba magnitudine albedinis/durationis/et reliquis: que sunt proprietates corporales. ergo sine aliqua comparatione sequitur ipsam beatam dei genitricem vehementius amozificari amore: q̄ nix albeat albedine/et q̄ calet ignis calore. Et ideo quis estimare potest amorem vehementissimū ipsius virginis gloriose matris dei/et quis amare quantum amoris est in ea. Duobus modis diligit ipsa beatissima domina nostra proximū. primo diligendo filium suū qui est deus homo. secundo diligendo angelos beatos/et sanctos/et sanctas sup̄ne patrie/et in hoc mundo seruos suos. in eo ergo q̄ ipsa diligit proximū suū qui est deus homo: diligit cuncta creata. omnia namq̄ creata: sūt dei hominis filij gloriose virginis marie domine nostre. et diligit etiam: quecūq̄ filius suus deus homo in creaturis operatur. Diligit autem quidquid angeli beati/et sancti/et sancte agunt/ad laudem filij sui: et quidquid iusti/et peccatores agūt in mūdo ad laudem filij sui et sui ipsius diligit. imo domine heremita quid dicam tibi aut laus: quidquid aptum natum est/et pueniēs diligi secundum bonitatem magnitudinem et perseuerantiam: diligit secundum bonitatem magnitudinem perseuerantiam et reliqua. atq̄ omnes beati angeli et omnes sancti et sancte superne patrie/et istius mundi diligit illam dominam preciosam. Quis igitur enumerare aut excogitare potest amorem maximū: quo tota plena est ipsa beatissima domina nostra/et filius eius atq̄ sancti et sancte cum beatis angelis paradysi. hec est amoris mater/et domina/seruentius diligens q̄ quecūq̄ alia domina. tota est in amore/tota est amoris. hec largitur amorem/hec loquitur de amore/hec auget amorem et quidquid agat/et quidquid dicat est amoris/et de amore/et propter amorem.

Questio. laus (ait heremita) due domine laudabant gloriosam dei matrem. Altera illarum laudabat eam: quia tam excellenter/et tam nobiliter amabat. Altera vero laudabat eam: quia tam excellenter/et tā nobiliter amabatur a filio suo/et ab omnibus angelis beatis/et ab omnibus sanctis. Unde questio est que duarum vehementius laudabat beatam dei genitricem. **Ait intentio:** quedam domina duas habebat domicellas: que libētissime illi seruebant. altera seruebat ilariter et vultu ridete: altera vero timide et facie tristi/et cogitabūde in omnibus in quibus seruebat illi. Illa vero que ilariter/et iocūda facie seruebat alacrior erat: et promptius famulabatur q̄ altera. Ihec quidem domina valde mirabatur super modis illarum duarū domicellarū: et a qualibet earum voluit intentionem qua seruebant ei/cognoscere. Illa vero que ilariter et facie leta seruebat ei: dixit se seruire illi propter amorem quem ipsi domine sue gerebat. altera vero dixit se seruire illi propter timorē quē de ipsa domina sua ne aliquod isferret ei grauamē habebat. Et ideo considerauit ipsa dñā q̄ ipsa que ilaris erat/et vultu leto quecūq̄ ageret seruebat ei intentione prima: altera vero intētiōe secūda. vnde nō erat mix: si illa que intētiōe prima seruebat: vehementius obsequeretur/ea que intētiōe scda seruebat. Ab amorē enim habet amorē/bonitatē/magnitudinem/perseuerantiam/et reliqua eius.

Questio

Intentio

Oratio sub amoris forma beatam dei matrem incepit orare: proferens ista. tu amoris mater et dñā que tota es in amore et per amorem: que omnia que dicis et agis/ea dicis et agis propter amorem. tu scis quidem in mundo magnam esse carentiam/et siccitatem amoris: quare te precor de amore et propter amorem/ut in mundo affluenter largiaris amorem. ex quo tantū amaris et tantum amas: et ex quo tantum habes amorem. Et quoniam tu regina sancta/iusta et gloriosa amorem habes in tua bonitate/magnitudine/perseuerantia/et reliquis: aperi bonitatem tuam petentibus/et procedet inde bonus amor: aperi tuam magnam magnitudinem: et procedet inde magn⁹ amor. aperi perseuerantiam tuam: et fluet inde durabilis amor/et sic de ceteris dignitatibus plenis amore. tu autē fons amoris aperi eas omnes: et affluat huc amor bon⁹/magn⁹/perseuerans et potens. Audi regina beatissima: nonne aperiuntur nubes: et erumpit pluuia/vnde plante procedunt frondentes/et arbuta fructifera? Quid erit ergo tibi de tua bonitate/magnitudine/et reliquis: si nō ex eis pcedat amor vnde frondeant/et germinant in fructū amatores te amantes/et te laudātes de bono/et magno amore? virgo domina/iusta/et misericordissima: nōne gloriosus filius tuus (q̄ est amor) minus amatur propter amoris absentiam q̄ aliquid huius mundi secundum suā comparationem nobilitatis/et valoris: homines enim huius mundi plus diligūt honores/diuitias/delicias/vitam/mulieres et parentes: q̄ filium tuū gloriosum. Cū ergo tuus filius sit amor/et tu mater amoris et domina: quid est in causa aut quomodo fieri potest/et tuus preciosus filius et tu gloriosa regina in mundo non amamini super cuncta? hoc autem summū mirabile apparet et videtur. quoniam id quod tantum prestat minus amat: q̄ id quod nichil/nulliusq̄ momēti est. et nūti tu regina es amoris/et propter amorem: putarem te inimicam esse amoris. sed quoniam hoc nequit esse: miror quare non multiplicas/et auges amorē. et quare falsum amorem huius mundi non deprimis: qui deberet odium appellari. Tu virgo sapientissima/nonne bene scistu hominū corda esse creata ad amandum: sicut oculi ad videndum/et aures ad audiendum? Oculi nempe vident/et aures audiunt: sed quid est hoc quod hominū corda ad amandū facta non amant? quot igitur pagani/quot sarraceni/quot iudei/quot scismatici/et (quod valde malum est) quot mali christiani sunt: qui non amant? vel si amant vtiq̄ amant id quod amare non deberent: non amantes id quod amare deberēt. Si enim te excusare volueris eo q̄ diuinam iusticiā diligis: que puniens priuat eos amore/ex quo nolūt amare. saltem excusari non potes quim vi amoris te oporteat amare filij tui reuerentiam/et honorem/et pietatem/et misericordiam: quam te habere decet de peccatoribus suis/in tantum vt hominū corda compellas amare. Tuus autem filius oculos hominū videre facit colores albos/et rubeos: sed eorum corda non facit amare sui et tui reuerentiam et honorem. Nonne vides quid agit filius tuus? in amore quarūdem vctularum/aut pauperum mulierum se ponit. similiter et in amore aliquorum pauperū hominū parue potestatis: sed in amore quasi omnū qui diuites/et potētes sunt ad faciendū et ei et tibi multos honores/et reuerētias se nō locat: nec ab eis se permittit amari/nec eos mouet ad amandū eum. et ideo non potest amor inter nos florere/neq̄ generare: nec inuenit vbi consistere possit. quare te precor charitatis domina vt largiri et mittere digneris amatores multos/potētes amare et vti amore: secundum illam magnam potestatem quam haberent amādī/ si filius tuus et tu moueritis eos ad amādum. plus enim boni exempli daret quidā homo potens ad

Questio

Intentio

multū amādum: q̄ vetula quedā misera in qua se multū ostendere nequit amor. quare te oro potētissima domina quatinus moueas prelatos et principes ad tātū amandum: vt subiectos suos moueant ad multum amandum. in tantū q̄ filius tu⁹ et tu consistas adeo vehemēter in eorū amore: vt propter suū et tuū amorem sint multi mundū et oīa derelinquentes vt amare possint et propter amorem seip̄os tradere morti ad ostendēdam et honorādā veritatē filij tui dei et hominis gloriosi. **Questio.** Oratio dixit heremita: due dñe orabant beatā dei matrē. hec orabat eam vt concederet ei amorē quo posset eā amare: illa vero rogabat vt largiretur ei honorē quo posset eā honorare. vnde questio est: que illaz melius orabat dei matrē. **Ait intentio.** Quidā sanctus heremita fuerat in mundo diu peccator: sed ppter amorē dei mundū dereliquit. ascēditq; ī quedā montē altissimū vt cōtēplādo deum penitentiā ageret de peccatis. quadā vero die oratione facta accidit: vt consideraret statum mundi. et mirabā super illo: que esset ratio cur in ita turbato statu consistit. Itaq; considerando scdm q̄ deus illi reuelare voluit: multas perpendit rationes multosq; modos quibus mundus inordinatus existit. sed interea multū cōsiderauit in ratione que sequit: scdm hos sermones. Due intētiōes sunt scilicet prima et secunda vt iam dictū est: quaz quelibet est amabilis quia bona et magna secūdu q̄ ipsa est. Eleruntamē prima magis amabilis est: q̄ secūda. quare oportet prime intētiōi maiorē dari amorē et honorē: q̄ secūde. hec siquidem prima scd nature cursum mouet secūda. attamen secunda prior est extra practice / q̄ prima: sed prima in theorica et in practica interiori prior est q̄ secūda. sicut figura domus prior est in aīa artificis q̄ in domo: domus autem prior est q̄ vsus eius ad quē facta est videlicet habitatio. Cum igitur hic sanctus heremita sic consideraret: animaduerit hoīes cōsentire placitis que habent in rebus mūdānis que sunt intētiōe secunda: vt sint placita spiritalia que sunt intētiōe prima. et obdormiūt hoīes in placitis mūdānis: nolendo vltius transire ad celestia diligenda. Itaq; periclitatur amor eorū in ijs que sunt intētiōe prima: eo q̄ non adheret ei amor ille qui est intētiōe secunda. imo puerunt hoīes secūda intētiōem in prima et contra: et ideo peruersus est mundus. quare non mix est si in deuato statu consistat: et si defectus amoris et absentia sint in mundo.

Questio

De virtute. **Cap. VIII.**
heremita quesuit a laude quid est virtus. que respondit dicens: virtus est origo vnionis bonitatis / magnitudinis / p̄seuerantie / potestatis / et reliquorū in vno bono magno p̄seuerante et potēte. Per hanc diffinitionē virtutis (ait laus) laudare desidero reginā virtutis et gratie dei matrē: tribus modis: scilicet in virtute ihesu christi et in virtute naturali / atq; in virtute morali. In christo ihesu filio virginis gloriose due sunt virtutes: scilicet diuina et humana. Ille quidem virtutes due: de bonitate / magnitudine / p̄seuerantia / et reliquis dignitatibus virginis beate in mūdo nate apparuerunt in vnū bonū magnū et p̄seuerantem videlicet dominū ihesum christum verum deum et hoīem. Illa igitur virtus que nata est de bonitate in magnitudine / p̄seuerantia virginis beate (que virtus est dei et hoīs) orta est cum virtute dei: qui oriēs induit se virtutē humanā que ex beata dei genitrice orta est. virtus enim orta est de virtute: videlicet humana virtus domini ihesu christi de virtute virginis inuolante / similiter et de ipsi⁹ virginis bonitate / magnitudine et reliquis. Ideoq; diuina bonitas / magnitudo et eternitas indute fuerunt virtutem humanam: que de ipsa beata virgine fuit orta.

h **Ita vt bonitas / magnitudo / eternitas et relique diuinationes que sunt infinite virtutes / existentes vna eadēmet virtus: induerunt se virtutē humanā finitā de finita virtute ortā.** Inq̄tū ergo diuina virtus humanam virtutē se induit ortā de beata virgine gloriose: est virt⁹ ipsius beate virginis digna laudari in bonitate / magnitudine et eternitate et reliquis: que sunt infinita virtus induta virtutem ex beata virgine ortā. Et ideo oportuit vt virt⁹ ipsius virginis de qua tanta virtus infinita virtute finita induta nata est: p̄seueret in ipsa virgine virtutē virginis / scilicet puritatis et vnitatis. bonitatis / magnitudinis / p̄seuerantie et reliquarū proprietatū. quoniā si virtus virginis beate (quā ante conceptū habuit) corrupta fuisset in ea: non suffecisset ad hoc vt de ipsa aliqua virtus potuisset oriri quam infinita virtus in bonitate et reliquis indui debuisset. Itaq; homo qui deus esset: nasci nō potuisset. Cum ergo virtutē huius sacratissime virginis tā excellentē et nobilē esse oportuerit que suffecerit ad oriendū de ipsa deū hominē: quis perfecte potest eam laudare sicut decet? In beata dei genitrice est virt⁹ naturalis: que ex vnitatis bonitatis / magnitudinis / p̄seuerantie et reliquaz dignitatū oritur in vnū bonū magnū / durabile et potens / hoc est deum. quia virtus naturalis que vna est partium substantialiū de quibus corpus beate virginis cōpositū est: oritur de qualibet pte ipsius corporis: dās illi similitudinē suā: dat enim bonitati similitudinē suā / eo ipso q̄ facit eā virtuosam: similiter et magnitudini / p̄seuerantie et potestati. et sic oritur virtus de vnitatis cuiuslibet cōponentiū / cōponendo vnū magnū videlicet corpus virginis gloriose: quod ex oībus partibus suis cōpositū est: videlicet ex bonitate / magnitudine et reliquis. que naturaliter indute sunt virtute: de qualibet earum oriēte. hanc ergo virtutē de bonitate et reliquis sic oriētē sic oportuit esse excellentē et nobilē in natura: vt inde posset oriri naturalis virtus excellentior et nobilior omni creatura videlicet natura omni natura maior et nobilior domini nostri ihesu christi: quoniā ipsa principiū et finis est omniū creaturarū. quoniā quecūq; deus creauit facta sunt ad illā humanā naturam de beatissima virgine sumptā. hoc habito quis considerare potest: q̄ laudabilis est virtus huius beatissime virginis genitricis? In gloriosissima virgine virtutes morales et theologicas oportuit esse: cū cōcepit dei filiū. quas scilicet virtutes correspondere oportuit: virtuti quam concepit. Quocirca necesse fuit vt fides / spes / charitas / iusticia / prudentia / fortitudo / temperantia virtuosissime virginis: essent oībus aliorū virtutibus superexcellētiōres et nobiliores bonitate / magnitudine / p̄seuerantia et reliquis. nā secūdu excellētiā et nobilitatē virtutis operis interioris quod fuit in conceptu et scdm virtutē naturalem ipsius virginis beate: oportuit ipsam virginē mariā habere fidē in sibi dictis a gabriele archangelo. in hoc etiā eius spem / caritatem / iusticiā et ceteras oportuit esse magnas. quare cū opus virtutis intra et opus virtutis extra sint adeo magna: oportuit ea adinuicem correspondere in excellentia summa. vnde nemo existimare posset quantis laudibus in virtutibus theologis et moralibus sit digna dei mater. nec ad eas exprimēdas sufficere vllatenus possum / quare desisto. **Questio.** **Questio.** Laus (inquit heremita) due dñe beatā dei genitricem laudabant in virtutibus. Altera laudabat eā de iusticia: altera vero cōmendabat eā in misericordia: et quelibet illarum plus q̄ alia credebāt eam laudare. Illa que laudabat eam de iusticia: dicebat ipsam plus amare iusticiā q̄ misericordiā / in q̄tum odit omnes illos qui odium filium suū et qui negant illum esse verum deū et hominē: et eam non esse dei matrē et virginem. et quoniam negantes ista plures sunt q̄ affirmantes ea: oportet ergo

Nata ip̄i maior et nobilior est omni creatura

Intentio

ut ipsa plus diligat iusticiā q̄ misericordiam. Altera vero dicebat eā plus diligere misericordiā q̄ iusticiā: quoniam deus ut pariendo genus humanū recrearet: carnē assumpsit humanā ex ipsa beata dei genitrice. et quoniam misericordia fuit huius sacratissime incarnationis occasio: et ipsa beata dīa nostra ratione ipsi⁹ incarnatio- nis est mater dei virgo. plus ergo diligit misericordiā q̄ iusticiā. unde questio est que illaz sup hoc plus laudabat beatissimā dei genitricē. Dixit intentio. Quedam domicella virgo diligebat beatā virginē dei genitricē. verū tamē aliquotiens tēratione verabatur: quia mirabatur eā posse virginē pmanere post partū/et ante. et quotiescūq; hac affligebatur tēratione: remittebatur ei multū ex amore quē ipsi beatissime virgini dei matri gerebat. quia cū tētabatur non poterat eā tantū amare: q̄ cū non tētaretur credēs eam virginē post partū et ante. unde mirabatur hec qua natura tēratio poterat ei virtutē auferre: diligēdo virginē sanctissimā dei matrem. Dum autē hec domicella sic pmaneret: contigit vt oculis infirmaretur: dolore capi- tis nimis afflicta. et quidā vir sanctus ex oculorū infirmitate vi cuiusdā preciosi la- pidis eā curauerit/et virtute orationū dolorem capitis abiecerit: postq̄ autē hec ab istis egritudinibus curata fuit: aliam iterū incurrit infirmitatē/videlicet desiderii peccandi carnaliter cū sancto viro. itaq; virginitatē spirituale quādiu ob virgini- tatē dei matris dilexit et possedit: amisit. Lū autē hec corruptā spiritualiter se senti- ret: mirata fuit quomodo poterat hoc fieri/ vt sine virginitatis corporis sui corrup- tione in anima sua corrupta foret. quare tūc pcepit quoniam sicut anima violare po- terat virginitatem absq; corporis violatione: ita et multo melius corpus virginis cōsecrate dei matris/ post partū et ante inuoluta virginitate poterat permanere/ cū in anima sit virginitas intētionē prima: in corpore vero intētionē secūda. verū tamē hec cōparatio adhuc ipsi puelle non suffecit: donec considerauit/ quoniam sicut margarita curauerat eā ab oculorū infirmitate/et virtuosī sermones sanauerāt eam a capitis dolore/ et hoc sine corruptione ipsius margarite/et sermonū: sic per virtutē sermonis archangeli/et per virtutē p̄ciositatis virginitatis beatissime dīe nostre potuit esse incorruptibilis virginitas corporalis eius post partum et ante. Adhuc tamē hoc exēplū sibi non suffecit: donec considerauit/ quoniam ex hoc q̄ ex ipsa bea- tissima genitrice nasci hominē oportebat in quo esset virginitas ipsi⁹ hominis in- corruptibilis: necessariū erat ipsam beatissimā hui⁹ hominis matrē corporale vir- ginitatē incorruptibile habere. nā virtus illius hoīs dei/ constat intentione prima: virtus vero virginis matris eius/ intētionē secūda. Et ideo cum hec puella ad hūc altū virginitatis punctū considerās ascēdit: postea in predictā tentationē de virgi- nitate dei matris non cecidit. et perpēdit quoniam ratione tērationis/ dū tentabatur non poterat beatam dei matrē virginē tantum amare: quia deficiebat ei virtus tūc temporis cum tentatione predicta veraretur. et propter hunc virtutis defectū inci- dit spiritualiter in corruptionē virginitatis: de qua sanauit eam beatissima virgo virginiū. quia ad honorem sui: virginitatem spirituale et corporeale amabat.

Oratio

Prusq; oratio inciperet orare: voluit virtutibus vestiri. vt haberet vestimenta: que ad orationē pertinet gratiosa. que cū induta fuisset virtutibus et ornata/ dixit. Gloriosissima regina virtutū: plura sunt in mundo vicia q̄ virtutes. plus enim est desperantie: q̄ spei. et plures sunt in mūdo non habentes caritatem: q̄ qui habeāt illā. plus quidē est iniurie: q̄ iusticie. et plus stoliditatis: q̄ prudentie. et plus inertie cordis/et gule: q̄ temperantie. et plus auaricie: q̄ largitatis. et luxurie: q̄ castitatis. et superbie: q̄ humilitatis. et acicie: q̄ magnanimitatis. et ire: q̄ mansuetudinis.

b

18

tu autem regina prudentissima melius hec perpendis q̄ ego referre tibi sciam. hoc siquidem quo plus cōrristor: est quoniam plura sunt vicia q̄ virtutes. maxime verō/ quia ipsa vicia sunt in diuoribus/et potentioribus mundi: qui vehementius hono- ratur. et quedam modice virtutes: sunt in pauperibus modicum honoratis/ modi- ciq; precij et modice potestatis. Et qm hoc ita est vt in pl⁹ serpent vicia q̄ virtutes/ et in hominib⁹ venerabilibus et potētiōibus tendāt amplius q̄ virtutes: quis est ille qui debeat hec sustinere diligens tuam virtutem/et tuam reuerētiā adherēs virtutib⁹/odiēsq; vicia? Sane hec/ domina virtuosissima: nō valeo sustinere. pla- ceat tibi sanctissima: vt hec a modo non perpetrentur. sed ora filium tuū vt cōcedat mūdo gratiam in oppositum se mutandi: videlicet vt plures sint virtutes q̄ vicia: et virtutes plus sint in honorabilibus et potentibus q̄ in ijs qui sunt parui/et modice potestatis. Et nisi hoc a filio tuo impetres (quoniam beneficio quia potes: tātam ha- bes cum eo virtutem et potestatem) vtq; de te cōquerar tuemet virtuti/que etiā vi- cijs insuper contrariatur. qm contra ipsam virtutē tuā sunt: et etiā contra tuā pote- statem/ similiter et cōtra tuam bonitatē/ magnitudinē/et reliquas tuas dignitates.

Tu domina dominarū/ corona coronarū (inquit oratio) per ipsam sanctā vir- tutē que de tua bonitate/ magnitudine/ perseuerātia/et potestate orta est: procedēs in filium tuū deum et hominē/ te oro tota virtute fortitudinis mee/ vt destruens vi- cia multiplices virtutes. Et ex quo per illam virtutem te oro que est illa quam plus diligis/et per quam vehementius diligeris et honoraris: nō debeo pati repulsiā. quoniam si sic iniuriā feceris virtuti quā pl⁹ amas/ similiter et virtuti tue/ atq; virtuti omnū virium mearum. maxime etiam quoniam oro te vt illa virtus quā vehemē- tius amas: ametur/ honoretur/ et cognoscatur/ atq; sibi seruiatur. Sed nescio qd in- fortunū michi inest pro peccatis meis. semel quidem terogavi pro quadā domina que suū filium perdidit/ quem vehementer amabat: tu autem tūc me propter de- uotionem quam illa tunc in te habuit exaudisti. sed cū te oro vt tua virtus/ imo etiā filij tui honoretur in mundo: videtur michi quoniam non dignaris me exaudire. nū- quid recordaris cum te orabam/ vt cuidam sacerdoti concederes gratiam exundi de sordibus luxurie/ gule/ superbie/et auaricie: vt non inferret turpidinem tuo illo cum cum sacrificabat/ nec etiam vnq; pro eo exaudire me voluisti. sed exaudisti me pro pueri infirmitate quem sanasti: pro illo autem sacerdote pro quo te multotiens compulsa fui orare/ exaudire me noluisti. unde valde me contigit admirari. Tu gloriosa mater pietatis/ et gratie es domina publica iustis et peccatoribus: quoniam omnes clamant dicentes/ domina nostra/ pietatis domina. omnes quidē sperāt in te/ et te semper inuocant in necessitatibus suis. Quibusdam eorum auxiliaris in in- firmitatibus suis: contractos sanas/ pauperes ditas/ eos qui sunt in peccato munda- das. Itaq; omnibus in te confidentibus auxiliaris. Ceterum tamen non michi vide- tur vt de utilitate publica n. ultum sis sollicita. sed quoniam virtus publica nobilioz est virtute particulari et priuata/ et tu mater es publica pietatis: quid esse potest q̄ virtuti publice non auxiliaris (que deperit) amicis viduata? cur p virtute priuata q̄ publica citius exaudis? plorauit oratio illi diei maledicēs in qua fuit amata po- tius utilitas particularis q̄ publica. et nisi sibi inde vicium imineret: impropere- ret dei matri/ et quibuscūq; consilium tale dantibus plus utilitatem particularem q̄ publicam amandi. hec autem laudi: que oratio nimis proterue audebat/ displicue- runt. videbatur enim laudi: orationem nimis insolēter in gloriosam virginem/ do- minam nostram insolecere. Et respondit orationi dicens: Audi oratio. beatissi-

c ij

Eremita

Intentio

ma virgo domina nostra pro utilitate publica facta est dei mater: idcirco naturali⁹ diligit publicam q̄ priuatam utilitatē. sed tu oratio tu ponis in hominibus paucis rogantibus pro publica utilitate: et in multis eam precantibus pro singulari et ppria utilitate. unde beatissima domina nostra nullā culpam inde meretur. verū tu eam sola mereris: et tāq̄ insensata loqueris. culpam ei quā tu ipsa mereris impingēs ac impropere. Quoniam cum in multis hominib⁹ pro utilitate priuata rogantibus te ponis: si poneres te in omnibus hominib⁹ et pro utilitate publica rogarēt sic affectuose gratie matrē ipsa tūc potius pro utilitate publica q̄ pticulari et priuata te exaudire deberet. nūquid non plorare/languere/suspirare/ieiunare/et erogare facis homines pro utilitate priuata? quare igitur non cogis hoc idem eos facere pro publica. Questio respondere voluit oratio: sed eremita sermones interrupit et dixit. due domine orabant beatā dei matrem. Altera rogabat vt concederet ei virtutes: et altera vt vicia ab ea remoueret. Quelibet autem illarum melius orare credebatur q̄ altera: vnde questio est que illarum prestantius munus petebat. Aut intentio. quidam religiosus solēnter predicabat: cuius tamen sermones in populo parue erāt utilitatis. Unde cepit ammirari vnde hoc: et qua ratione esse poterat. qui deprehendit quoniam indigētiam virtutis habebat/sequi: suos sermones magni fructus esse non posse. Idcirco religiosus ille ad predicandum et disputandum cum sarracena gente profectus: sese periculo mortis ad honorem gloriose dei genitricis magnificans dominū ihesum christum exposuit. Nec sic timuit mortem nec expauit sustinere labores: vt sermones sui virtutem acquirerent/considerans virtutem esse maiorem in predicatoribus in periculo mortis predicantibus: et labores maximos ad honorandum deum/et beatam eius genitricem sustententibus q̄ sine laboribus/et sine mortis piculo predicantibus. Idcirco sermones illius sancti viri qui prius inter christianos virtutis efficaciam non habuerant: magnam virtutis redundantiam (cum inter gentem sarracenicā disputando predicaret) habuerunt. hic autem multos infideles ad fidem cōuertit. fructumq̄ magne virtutis ad honorem dei/et beate virginis gloriose multiplicauit. Et ego intentio valde venerata fui: et ea virtute (que michi congruit) adornata.

De veritate.

Cap. VIII

Questio
Laus

Aus inquit eremita: quid est veritas? que respondit dicens: veritas est id quod est verum de bonitate/magnitudine/et reliquis. de qua tribus modis beatam dei matrem intendo laudare: videlicet a magnitudine sapientie/a magnitudine voluntatis/et a magnitudine potestatis. Sapientia dei hominis inquit laus: est magna eo quia est deitas/et est magna eo quia est humanitas. Est autem adeo magna vt nulla alia sapientia possit esse maior: similiter et sapientia genitricis eius (excepta sapientia ipsius filij) quoniam nulla est creatura/cuius sapientia sapientia gloriose virginis dei matris dei valeat superare. Quidquid enim sapientia diuina et sapientia humana dei hominis filij virginis gloriose possunt scire bonitatis/magnitudinis/et reliquarū proprietatū in vna sanctissima virgine consecrata: ponūt in verum veritas diuina/et veritas humana in ipsa preciosa dei genitrice. cum ergo he due sapientie dei hominis tante sint/et tantum possint scire bonitatis in ipsa gloriose matre sua/et veritas dei et hominis totum illud in verum ponere: quis existimare potest maximam huius gloriose virginis veritatem? Voluntas diuina et voluntas humana que sunt dominus ihesus christus: tantū amant bonitatis/magnitudinis/et perseverantie in sua gloriose matre/q̄tū valēt

in ea scire ipsa diuina sapientia et humana. Tū ergo diuina voluntas et humana tāte sint diligēdo eam vt nequeant esse maiores/et veritas totum illud in ea ponat in verum: quis posset enarrare/aut audire maximam veritatem bonitatis/magnitudinis/perseuerantie/et potestatis ipsius gloriose domine nostre? In homine deo est potestas diuina et potestas humana. quarum quelibet tanta est vt maior esse nō possit: ista secūdum deitatem/et illa secūdum humanitatem. Quātum igitur ambe potestates in sua beatissima genitrice possunt: tantum ponit in verum in ea diuina veritas/et humana. quoniam nisi hoc ita esset: posset predicta sapientia scire/et predicta voluntas amare/plus bonitatis/magnitudinis/et perseverantie: q̄ veritas diuina et humana filij beate virginis posset in verum ponere. quod est contra diffinitionem veritatis/et contra magnitudinem sapientie/volūtatis/et potestatis dei hominis. Abagha est ergo veritas beate virginis domine nostre in qua magnitudo veritatis diuine/et magnitudo veritatis humane faciūt in verū exitere tā maximum opus sciēdi et volēdi: per quod scilicet opus possum est in verum eam esse dei matrem/et eam esse virginem matrem/et eam esse matrem omnīū creatorum/et eam esse nobiliozem creaturam omnīū (excepto suo filio) creaturarū/deficiebat laus ad laudandam beatam dei genitricem/volūtq̄ filies: sed oratio dixit ei. lauda laus gloriofam dei matrem de veritate. nam q̄to magis de veritate eam laudabis: tanto magis ponet ipsa in verum id quod orando ab ea petam. oratio (laus inquit) non possum vltius ascendere ad laudandam eam: quoniam si sapientia/volūtatis/et potestas filij sui non possunt vltius esse occasio et ratio veritati ad ponendum in verum de ipsa: quomodo igitur potero tātum de veritate illius dicere q̄tum existit in vero? hoc siquidem aliquomodo fieri non potest: nisi ego tātam magnitudinem sapientie/et voluntatis/et potestatis habere/q̄tam habet filius eius benedictus.

Questio. Laus (ait eremita) erant due domine: quarum altera desiderabat scire beatissimam virginem mariam esse dei matrem: et altera hoc credebatur. Illa vero que desiderabat eam scire esse dei matrem dicebat: quoniam q̄to magis hoc intelligeret necessarijs rationibus/tanto magis eam amaret. sed altera dicebat quoniam si intelligeret eam esse dei matrem: meritū quod optinebat credendo perderet. quo perduto: necessario gloriam sempiternam amitteret. Unde questio est: que magis dilexit beatam dei genitricē/et eius veritatem. Locuta est intentio dicens: quedā domina et quedam domicella/pariter peregre pergebant ad quoddā sacrum sacellū vbi beatissima virgo dei mater multis venerabatur miraculis. Cum autē ambe simul proficiscerēt in itinere: vna quesivit ab altera/qua intentione hanc peregrinationem suscepisset. domina dixit vt in ipso sacro sacello dei genitricem oraret: vt concederet ei/et conseruaret fidem et credulitatē veritatis/qua veritatē que de ipsa beata dei genitrice sibi diceretur crederet: ad hoc vt inde gloriam perpetuam optineret. Domicella vero dixit: se peregrinari vt in ipso sancto sacello beatissimam dei genitricem oraret. vt cōcederet ei cognitionē falsitatis: ad hoc vt cognita falsitate/veritatē (qua honorabiliter desiderabat seruire ipsi beate dei genitrici) cognosceret. Lumq̄ sic adinuicem colloquerēt eundo: ecce serpens maximus valde visu horribilis apparuit eis in via: maximū inferens vtriq̄ terrorem. sed domicella immobilis permāsit: nec ab itinere declinare voluit: domina vero retrosum refugit. quam serpens vt vidit fugientem persecutus est: et presente domicella peremit. Domicella vero viam suam tenuit: plurimū admirata/quare serpens dominam occiderat/et sibi non nocuerat. cum hec itaq̄ pergeret considerando: rogauit beatā dei

Questio

Intentio

Oratio

genitricem ut placeret ei dare cognitionem/que ratio erat cur serpens dominā occiderat et sibi damnum non intulerat. ea sic orante recordata est se creatam esse intentione diligendi beatam dei genitricem et filium eius benedictum et seruiendi eis potius: quam intentione gloriā habendi. nam et ipsum obsequium quo beate virgini et filio suo tenetur est intentione prima: et gloria quā inde sperat intentione secunda. et ideo his intentionibus sic animaduertens: cognouit intentionem propter quam serpens dominā occiderat et propter quam ipsam domicellam illesam abire permiserat.

Oratio oratio beatissimam virginē dei matrem: secundum hos sermones. Sanctissima virgo gloriosa in te est veritas cum sis dei mater et virgo: mater quidē summi viri verioris et melioris omnibus/qui principium est et finis omnium creatorum. tu iustorum mater et peccatorum. hoc autē verum est totum. ergo tua veritas magna est in bonitate filiationis et maternitatis et virginitatis: et bona in magnitudine earūdem. Cum igitur tam beatam et tam magnā habeas veritatem: oro te mater et virgo gloriosissima per hanc tam bonam et tam magnā veritatem tuam ut ipsa veritas tua ponat in verum te habere desiderium quod inter nos magna veritas affuit in cognoscendo et amando te et filium tuū benedictum atque veritatem suā et tuam. tanta magnitudine bonitatis et tāta bonitate magnitudinis: ut moriatur atque intereat falsitas/que mundum perturbatum detinet et peruersum. et extendatur veritas in toto orbe terrarum per predicationem euangelij: et eius quod veritas filij tui facit existere verum de tua bonitate/magnitudine/perseuerantia et potestate.

O domina misericordie plena pietatis ait oratio: ego peccatrix misera peccaui per falsitatem/qua posui in falsum id quod verum erat de bonitate/magnitudine/perseuerantia et potestate propter preces meas indebitas: quoniam false oravi te/cum oravi te plus timore quam amore. cum multo magis oranda sis/amore quam timore. quoniam amor timorem precedere debet: sicut in precio maius bonum precedit minus bonum. peccaui ergo tibi domina mea iniquissima ponendo in falsum id quod verum est veritate: ipso vero permanente in bonitate et falso in malicia. quare de his valde peniteo/inuocans veritatem tuam benignissimā: ut ponat in verum bonitatis et magnitudinis contritionem meam. quam habeo super ijs: que gessi aduersus tuā veritatem. Et ex quo puro corde sic te precor: oportet ut veritas tua parcat michi/ aliter non poneret in verum id quod est de bonitate/magnitudine et reliquis: et quod sequitur id quod est puro corde postulare veniam de peccatis/sub vera veritatis confessione. Tu domina stella refulgens/auroa claritatis perpendis in mundo plus esse falsitatis quam veritatis: quoniam plures sunt in mundo credentes falsitatem/discredentes veritatem quam contra credentes veritatem et discredentes falsitatem. hoc autem: per experientiam manifestam/scimus. quare necessario verum est. hoc siquidē esse veritatem est verum: scilicet falsitatem plus esse in esse contra veritatem bonitatis. per quod scilicet verum: falsitas est mala veritas. quam quidē malam veritatem bonum esset in veritatem bonam converteri. hoc est plus esse veritatis in mundo quam falsitatis. quare deprecor tuam veritatem: ut ponat in verum per orbem vniuersum plus esse veritatis quam falsitatis. quoniam nisi ita fiat: plus concordabit magnitudo falsitatis et malicie quam bonitati et veritati. ploravit oratio/similiter et laus: quia plus est in mundo falsitatis quam veritatis. **Questio.** Oratio (dixit eremita) quedā domina laudabat beatam dei genitricem: et quedam alta excusabat eam contra iustos/ei cum perderent me dicentes. et contra iudeos etiam: qui quod potuerat filio suo benedicto maledicebant. unde questio est: que illarum plus dilexit beatissimam dei matrem.

Questio

3 Ik

20

nam illa que eā laudabat pulchra erat et pinguis/idumētis speciosis ornata: illa vero que eā excusabat/egena et pauper erat et macilenta. insuper illi contra quos excusabat dei matrem: multa illi inferebant mala/multa enormia et derisiones. Ait intentio. quedā dñā: cuidā prelato confitebatur. hec castitate amabat/carnaleque debitum viro suo persolvere nolebat: propter quod ipse vir cum quadā meretrice meatus est. unde hec dñā huius reatus conscientia premebatur. videbatur enim illi: adulterij viri sui se culpā incurrisse. hec autē confessio est prelato: qui penitentiam iniungens ei precepit ut a modo debitu carnis viro suo redderet ne deinceps occasione adulteradi viri sui haberet. Cum hec confessio recessisset incepit ipse prelatus considerare: vtrum ipse perditionis infidelium qui tēdunt ignoranter in perditionem occasio esset: cum ipse sit prelatus intentione monstrandi ignorantibus eā dei et beate matris eius veritatem. dum igitur sic consideraret: conscientia dictavit ei ut sicut predicta dñā peccabat quoniam non satisfaciebat intentioni qua erat vxor/viro: sic etiam ipse prelatus peccabat: quia non satisfaciebat intentioni qua fuerat in illo constitutus officio.

De gloria.

Cap. X

Laude quesivit eremita: quid esset gloria. cui laus respondit dicens: gloria est ipsa delectatio cui bonitas/magnitudo et reliqua acquiescunt. Quoniam igitur beatissima virgo maria dei mater est gloriosissima: de gloria desidero laudare ipsam tribus modis. videlicet secundum bonitatem secundum sapientiam et secundum amorem. In gloria ipsius beate dei matris quiescit et delectatur bonitas eius: ipsa quidē habet gloriam bonā videndo/audiendo/intelligendo et amando filium suū deum hominē. qui adeo bonus filius est: ut melior esse non possit. est quidem adeo bonum ipsum videri/audiri/intelligi et amari: quod nichil aliud melius esse potest. In hoc ergo tanto bono quod habet dei mater videndo/audiendo/intelligendo et amando filium suū benedictum: habet tantam gloriam ut tota plena sit et comprehensa videndo/intelligendo et amando. videndo quidem: quoniam videt filium suū deū hominem angelis et creaturis omnibus dominari/pulchriorem et nobiliorem qui videri possit. Cum autem audit angelos et sanctos omnes eterne glorie clamantes eum esse deum hominē filium eius virginis benedictę et omnes cantantes et psallentes laudes quibus adorant filiū ipsius benedictum simul/ vnaque cum ipsa virgine beatissima: maxima quidem gloria sensualis est ipsi virgini sanctissime in tantum ut nequeat esse maior. tantam habet ergo inde beatitudinem: quod tota redundat in gloria bonitatis sensualitatis eius. itaque permanet glorie plena: multo melius quam corpus colore et ignis calore. Secundum sapientiam: rationabile est gloriam beatissime dei matris valde laudari. nam ipsa sapientiam habet qua intelligit vnam deitatem/vnam essentiam/vnam naturam/vnam diuinitatem. In hac siquidē deitatis vnitatem intelligit vnum patrem/vnum filium/vnum spiritum sanctum: qui sunt deus vnus/vna deitas/vna essentia/vna diuina natura. et ipsum patrem generare filium de seipso: intelligendo semet ipsum esse deum. nam in eo quod intelligit semet ipsum esse deū/bonū/infinitum/eternū et omnipotentem: oportet suū intelligere esse actionem de qua consistit diuinus actus totus de ipso deo patre productus/videlicet de tota essentia et natura patris: ut ipsa actio tāta sit quāta essentia et vnitatis dei/ne ipsa dei vnitatis ociosa existat: sed habeat actionem in deo bonitas/magnitudo/eternitas et relique dei dignitates nullatenus existentes ociose. Et quoniam deus agens non potest seipsum multiplicare cum iam sit bonus/infinitus/eternus et eiusmodi reliqua: producit quiddē de seipso intelligendo seipsum/aliū quod est ipsemet deus filius ipso patre permanente ipsomet deo. Generas itaque deus pater deū filium: diligit eum tantum quantum seipsum. nam ex quo generat eum sibi equalē in bonitate/infinitu

Intentio

Questio
Laus

nitare/eternitate/et reliquis dignitatibus suis: oportet necessario vt tantum diligat eum quatum semetipsum/ ex quo tantum valet quantum ipse pater. filius etiam econuerso diligit patrem in tantum quantum seipsum. (hunc enim amorem vtriusque tantum esse oportet in bonitate/ infinitate/ eternitate: quantum est vterque et quilibet eorum diligendum) et quoniam vterque et quilibet eorum est deus inmultiplicabilis: oportet vtriusque amorem ab vno in alium resultare qui non sit aliquis eorum duorum producentium. ille autem amor alius/ spiritus sanctus est ab vtroque procedens: deus ipsemet scilicet ex patre et filio/ deo patre diligente filium et econuerso. et quoniam essentia et natura ipsius patris generantis filium/ et ipsius filij est vna et eadem/ et vterque de tota ipsa eadem essentia: permanent toti tres vnus deus. nam ipsi non possunt esse tres dii distincti: ex quo ipsorum trium vna eademque est essentia/ et natura/ et bonitas/ infinitas/ eternitas/ et potentia. et hoc etiam quia pater generat filium in infinitate et eternitate: quia ipsa diuina essentia et natura diuisibilis esse non potest/ et nichilominus ipsas tres personas totas distinctas esse oportet: vt non sit in eis actionis confusio sed sit eorum actio infinita: bonitate/ magnitudine/ eternitate/ et reliquis. quoniam si deus intelligendo semetipsum non distingueret inter intelligentem/ et intellectum ita vt alius ab alio distinctus non permaneret: nunquam intelligi posset quis intelligit et quis intelligitur/ et quis amat et quis amatur: quoniam ille qui intelligit esset ipse idem numero qui intelligitur intelligens se. Itaque intelligentes et intellectus essent vnum numero imense/ et eternaliter/ absque distinctione. vnde non posset sapientia esseratio qua deus sciret se ipsum intelligentem et intellectum: nec diuinus amor esset ratio qua deus amaret et amaretur/ et sic de bonitate/ eternitate/ et potestate/ vnitatem/ et reliquis. vnde sequeretur priuatio actionis intra diuinam essentiam: et existeret deus in seipso ociosus per bonitatem/ magnitudinem/ eternitatem/ potestatem/ sapientiam/ amorem/ et reliqua. quod est impossibile: quare necessario oportet in deo esse distinctionem personarum: ita vt hec non sit illa nec econuerso. hanc ergo actionem (ait laus) intelligit beatissima dei mater in gloria: ita sicut est. vnde quiescit ei sapientia/ et delectatur in gloria videlicet maxima delectatione quam gloriosa dei genitrix habet intelligendo predicta. quod intelligere est maior gloria et beatitudo quam in beatis esse potest.

In beatissima virgine dei matre (ait laus) est amor quo diligit filium suum esse hominem in filio dei: ita vt homo filius et deus filius sint vna persona scilicet vnum ihesus christus filius ipsius virginis gloriose/ habens duas essentias distinctas: videlicet duas naturas/ duas bonitates/ duas magnitudines/ et hunc in modum de reliquis (permanere qualibet id quod ipsa est) ipsis existens vnum filio dei hominem/ videlicet vnum ihesu christo filio virginis precioso. nam sicut deitatis vna est essentia et natura personarum/ nec alia ipsarum personarum est alia: sic in ipso ihesu christo vna est persona et plures sunt essentie et nature. Et sicut est opus mirabile vniomnis in ihesu christo: ita diligit illud ipsa beatissima virgo mater. Et sicut ei placet illud plus posse ammirari et diligere: sic habet esse. Cum ergo hec beatissima domina nostra a deo vehementissimum habeat amorem quo sufficiat amare amabilitatem operis diuini et huius in ihesu christo filio suo: quis extimare posset summam gloriam et beatitudinem eius/ et maximum amorem quem ad ipsum/ et ad bonos angelos/ et ad sanctos omnes habet atque iustos/ et peccatores confidentes in ea: non posset sufficere (laus inquit) laudare gloriam beate virginis gloriose. quare me desistere libet.

Questio

Questio. Laus (ait eremita) quedam domina valde magnam delectationem habebat et gaudium: cum audiebat laudare beatissimam dei matrem. et quedam alia domina delectabatur valde: cum eam laudabat. vnde questio est: que illarum secundum naturam maiorem debuit habere delectationem. illa cui placebat audire diuine matris laudationem/ dicebat maius se

gaudium habere audiendo quam loquendo. nam audiendo aduenit delectatio ab extra menti interiorem: non autem loquendo. Altera vero dicebat/ vtriusque loquendo veniunt placita et gaudia menti interne in quantum similitudines suas mittit foras per sermones significantes opera interiora. et hec opera sunt maiora/ et nobiliora: quam illa que de foris et extra veniunt intra/ per exteriora. Ait interio. quedam virgo: propter amorem beate virginis matris dei/ diu dilexerat virginitatem. accidit autem quadam die cum iam esset mulier: considerasse se posse filios et filias habere/ qui essent ad laudem et honorem beate dei genitricis. et cum ita considerasset: desiderauit vix habere per matrimonium/ vt predicta intentione prolem haberet. dolebat tamen se suam perdere virginitatem: qua similis erat virgini gloriose. Cum autem sic hesitans vtrum nuberet aut non/ nutaret: considerauit in pueris statu seculi/ quomodo plures sunt homines tenebunt in via perditionis quam in via saluationis/ et hi qui perdit sunt in infernum blasphemant et maledicunt beate dei genitrici: tunc illa penitus proposuit nunquam nubere. quia progeniem nullam volebat habere: que forte in eternum malediceret beate dei genitrici sacratissime. Orare voluit oratio tribus modis beatissimam dei matrem secundum quod tribus

Intentio

Oratio

modis laus laudauerat eam: et subintulit hos sermones. Tu domina optima cuius bonitas quiescit et delectatur in gloria tua: velles ne inclinare te sermonibus meis prealiqua quam possim et agere et dicere honori tuo. imo etiam honori/ et reuerentie filij tui. quem tantum amas/ in quo tantum delectaris/ quem vides tam bonum/ et tam honoratum de quo continue tor laudes maximas audis. Et tu regina mitissima ex quo tantum habes bonitatem et tantam gloriam videndo et audiendo tuum filium benedictum: posset ne in bonitatem et gloriam recipi munus exauditionis et venie (quod postulo pro peccatoribus descenduris in infernum tibi et filio tuo glorioso maledicturis) nisi tu piissima mater eis auxiliaberis. qui tamen (si auxiliaberis) in saluationem transferuntur/ et super hijs que de te et filio tuo iubilabunt letaberis in eternum. quoniam in perpetuum te adorabunt confitentes te dei piissimam esse matrem. Si vero pibunt nunquam de eorum dictis et factis in te et filium tuum gloriam et placitum consequeris. et contra/ ipsi de te que mater es pietatis: nunquam opere spabunt. Cum ergo tu sis optima et gloriosissima: quomodo potest aliquid fieri/ quod inde non habeas bonum/ et felicitatem? Tu regina celi in celo es/ et ego sum in terra: si autem essem in celo et intelligerem modum secundum quem deus pater generat deum filium/ et secundum quem deus pater et deus filius spirant spiritum sanctum/ et quomodo spiritus sanctus diligit patrem et filium: et quomodo in eo completur vtriusque spirantis operatio/ sine quo ipsa operatio eorum compleri non posset: nunquam ego sic predictam beatissimam dei operationem intelligens repudiarem in aliquo quod ab eo postularer. deus enim nunquam posset illud michi negare in qua tanta inesset gratia ex quo sic intelligere deum et ex quo tantum esset amor quem deus ad me gereret: maxime cum nisi locum michi dari poscerer. Cum ergo tu regina altissima/ totum opus beatissime trinitatis diuine intelligas existens in celis cum deo altissimo: non dubito si oraueris ipsum filium tuum vt gratiam suam influat in mundum quatinus a iustis et peccatoribus cognoscat et amet vnitatem altissime maiestatis dei/ et eius gloriosissimam trinitatem/ atque tuum honorem: quin te exaudierit. Quid ergo agis clementissima domina? Cur non oras? nonne vides quomodo piclatur mundus? non enim cessant peccatores in ignem ruere sempiternum: et hoc usquequaque continue ex quo mundus conditus est non aliter quam ad mare fontes/ et flumina labi precipites non cessant. Piissima regina spes peccatorum: tu diligis filium tuum ex quo oportet vt omnia diligas que diligit/ et omnes eos qui diligunt eum. Tu quidem diligis eum deum hominem: et ipse/ deum hominem se diligit esse/ et ita est sicut diligitis tu et ipse. Tu ergo filius diligit ea que diligis/ et tu diligis ea que filius tuus diligit: tu autem filius diligit honorem tuum. ergo tu diligis honorem tuum. et tu filius diligit honorem suum. ergo

Questio

Intentio

et tu diligis honorem suū. tu^o honor est et filij tui: te diligere a peccatoribus. qm̄ in illa dilectione tu mater misericordie/et filius tu^o pater misericordie amabimini. et peccatores te diligēt tāq̄ filij/matris misericordie: et filij: tāq̄ filij patrie misericordie. Ergo regina pietatis nōne parces? nōne cōcedes? nōne me exaudies? imo mater et dñā pietatis. **Questio.** Oratio (dixit eremita) quedā dñā ieiunabat vt haberet gloriā. et quedā altera dabat elemosynas vt haberet gloriā. vnde questio est. que duarū erat magis glorie digna. **Ait intentio.** quedā dñā cōsiderabat maximas penas infernales/et maximā gloriā paradysi: p̄siderabat quidē p̄dictas penas intentione timēdi eas/sed gloriā eternā intentione diligēdi eā. ad hec itaq̄ se habebat vt gloriā haberet: nō autē intēto de laudādi/et amādi deū et beatissimā ei^o matrē. Obijt hec dñā: et dānata fuit. nō enī licuit eā ingredi gloriā/quādoqdē plus gloriā suā dilexit que est intētiōne scōa: q̄ gloriā dei/et beatissime virginis matris que est intētiōne prima. Ex hoc igitur q̄ ea domina nō vtebatur debito modo sed peruerso prima intentione et secunda/ non fuit equū eā ingredi gloriā: ad quam nemo peruenire potest qui falsa vtitur intentione et inordinata.

De gratia.

Cap. XI

Questio
Laus

Omina laus (ait eremita) scis ne quid est gratia. que respōdit dices: Gratia est electio p̄sone super meritū et gratuita tributio rerū bonarū/ eis qui non meruerūt. Et qm̄ beatissima virgo est ipsa gracie mater: eam laudare desidero tribus modis de gratia. primo scōm maternitatē/ secundo scōm filiationē/ tertio scōm publicā vtilitatē. Beatissima igitur virgo dñā nostra electa est esse mater dei hoīs: qui est melior filius qui possit esse. nec in ceteris filijs oībustantum est bonitatis/magnitudinis/et p̄seuerantie q̄tū in solo hoc filio deo homine. electa est quidē mater esse huius sacratissimi filij super sua merita/et sup suā bonitatē: quoniā multo melior est hic filius/cū sit deus q̄ mater eius. Et qm̄ eius maternitas valentior est ceteris maternitatibus quecūq̄ fuerunt/quecūq̄ sunt/et erunt: electa fuit hec gratiosa dñā nostra esse mater in statu maternitatis altioris ceteris maternitatibus/de qua fuit illis solēnissima gratia facta. et sup meritū suū: gratis illi data fuerūt bonitas/magnitudo/p̄seuerantia/potestas/sapientia/amor/virtus/et reliqua. quoniā inter oēs mulieres: ipsi a filio virtutibus gratificatū est. que adeo sunt excellentes: vt nullis meritis obtineri possint similes. vnde sicut eius maternitas sua merita superauit/sic eius bonitatem/magnitudinē: et de reliquis sup sua merita sic esse oportuit. Quid dicā p̄ singula (laus ait) plus quidem est id quod concessum est ipsi gloriose virgini matri sub ratione maternitatis/bonitatis/et reliquarū p̄fectionū: q̄ quidquid oēs p̄teriti/p̄sentes/et futuri hoīes mereri suis meritis potuerūt. Et quis cōsiderare potest quāta gratia est esse matrē filij dei/et esse matrē melioris hominis oībus hoībus p̄teritis/p̄sentibus/et futuris: qui melior est etiam omnibus angelis/et omnibus creaturis. Et q̄ta gratia est etiam ipsi tributam esse bonitatem/magnitudinem/et p̄seuerantiā: nobilitati maternitatis eius correspondētes.

Tu domina es gratia plena/et via recreationis/filia dei altissimi. vtiq̄ tu magis gratiosa a deo creari non potuisti. nam sic eum te excellentissimam/et nobilissimā filiam creare oportuit: vt posses eius esse mater. quoniā si adhuc tu nobilior creari potuisti et non fecit: non posses quidem sic fuisse mater sue potestatis/et voluntatis/que nolent tibi tribuere totam illam nobilitatem que competit matri dei. Tu ergo preciosissima creata es adeo nobilis et adeo excellentissima filia/sicut adeo creari potuisti et sicut velle habuit fieri pater tuus. quare paternitas eius et tua

2

22

filatio adinuicē correspondēt bonitate/magnitudine/nobilitate/virtute/et gloria. de tota ergo hac bonitate/magnitudine/et reliquis: gratia tibi facta fuit et munus/super oīa merita tua. quare merito vocaris gratiosa filia/gratificans cunctas filias habentes bonitatem/magnitudinē/et reliqua. Tu regina es gratia plena in publica vtilitate: quoniā ad excellentiorē et nobiliorē vtilitatē (que potest esse) electa fuisti. nam hec vtilitas excellētiō et cōmuniō est q̄ tota humana natura/et q̄ etiā omnes creature recipere potuerūt scilicet esse matrē dei/et matrē hominis vtilioris et nobilioris q̄ sit omne creatū. et matrē etiam nostre publice redēptionis: et iterū matrem iustorū/et peccatorū. nisi enim tu fuisses mater/et deus homo filius tuus: totum quidē genus humanū fuisset perditū. Sed quoniā tu es ipsa mater benedicti dei hominis: restauratum est quod fuisset perditū. quis igitur regina gratiosissima posset enarrare q̄tū gratificabūda facta es pro vtilitate publica: ad quā deus super omnes electiones/et sup cetera munera te elegit. vnde deficio (laus ait) cogitare et pronūciare magnitudinē gratie tue. et etiā magnitudinem gratiarum (quas iustis et peccatoribus concedis) quisq̄ nec intelligere sufficeret/nec enarrare valeret.

Questio. Laus (ait eremita) due domine erāt in quadā ciuitate et vtraq̄ bona/humilis/atq̄ casta: multisq̄ bonis moribus abundabāt. altera quidē illarū habebat gratiam viri sui/qui multū eā diligebat. sed hominū gratiā non habebat/quoniā illam castā in suo corpore esse nō putabāt. Altera vero gratiā famā habebat: et enim de bonitate castitatis laudabāt eam. maritus vero illius supradicte/detrahebat ei: suspicabatur enim illā esse sui corporis vsus p̄missione/inhonestā. vnde questio est: que illarū vsa fuerit gratia maiori. **Ait intentio.** in quadā ciuitate erāt due sorores duorū mercatorū vxores/qui ad lucrandū perrexerūt ad terras lōginquas. illis autem duabus defecit gratia: et cōtra viros suos per adulteriū peccauerūt. dū autē in illo peccato perseuerarēt: alia dixit ab alteram. qm̄ male agimus/bonū esset nos egredi a peccato. dehinc autē ambe p̄fecte sunt ad delubrū: orātes beatissimā dei matrē vt eas liberaret a peccato/suā eis cōcedendo gratiā sup ea que nō meruerāt. et fuit ita vt alia illarū gratiā postulatū obtinuerit: et subinde fuerit casta. altera vero gratiam non obtinuit: sed remansit peccato inquinata. Illa nāq̄ que peccare desijt/orauit beatam dei genitricē intētiōne illi seruiēdi/et eā amandi et honorādi: et ideo quā desiderauit optinuit castitatem. Altera vero quam peccatū adhuc detinuit: rogabat beatam dei genitricē intētiōne timoris. formidebat enim virum suū/ne cum veniret sciens que male cōtra ipsum cōmiserat: aut tormentis afficeret/aut necaret. et ideo quia non orauit beatā dei matrē ratione bonitatis eius/aut ratione illi seruiēdi: non potuit gratiam impetrare. quoniā si prima intentione (vt licuit) petisset: beata dei mater haud ei negasset/sed cōcessisset quecūq̄ petierat. **Orare incepit oratio** beatissimam dei matrē/et ait. Regina gratia plena: reges et principes hui^o mūdi electi sunt gratia/vt sint reges. hec autē est gratia gratis data: quā habentes non meruerūt. tu autē scis q̄ peccatores a te postulāt die/noctūq̄ gratiā: vt eorū crimina/p̄ temeribus gratie sibi concessis deleant. p̄ me igitur a te deprecant (que sū eorū procuratrix) vt pcedas eis gratiā: nec expectes vt suis meritis possint gratiā adipisci/et gloriā et dona que a te postulāt obtinere. imo cū p gratiā sup tua merita sis dei mater: moueas eos ad acceptandā gratiā/et benedictionē/et veniā/atq̄ donū. qm̄ nisi sic egeris: ages quidē cōtra naturā gratie quā habes sup tua merita. ergo deprecationem meam dulcis gratie domina exaudi. Si enim exaudieris eā: non frustrabor gratia tua super veniā/et super donū. Nonne tu es mater et res-

Questio

Intentio

Oratio

gina pietatis: iusta/sancta/misericors/plena largitate? Quid miri igitur si illi do-
mine que remansit in peccato (prout narravit intentio) gratia concessisses si inten-
tione vera pro castitate terogasset: cur saltem ei non dedisti vere intentionis donum?
Tu vero expectasti vt vera intentione se moueret ad terogandū vt videlicet amo-
retibi seruiendi maxime vellet a peccato liberari: deinde amore castitatis et amore
viri sui. Sed quoniam non sic egit/obnoxia peccati remansit: et abstinuisti facere gra-
tiam illi/et donū et veniam. nunquid igitur potius esset vt eam ad veram intentio-
nem mouisses illi vere intentionis gratia faciens/et donū et de peccatis suis venia?
Idem est regina misericordie de tuo filio/atq; de te ad presens. Expectat enim pec-
catores vt ad veram intentionem se moueant: vera intentione bona opera pagen-
tes. sed quia non ita se mouent: sinit eos in peccatis iacere. et cum mouentur in sem-
piternū ignem corruunt infernalem/et in perpetuū. qui neq; a filio tuo neq; a te gra-
tiam/donū aut veniam expectabunt. non expectant enim qui descendunt in lacum
veritatem tuam. Tuus autem filius creauit eos gratis: nam prius q̄ essent non me-
ruerant esse. deinde relinquit eos in peccatis. Ah regina clemens/hoc minime cō-
petit (ait oratio) vt post merita/gratia tribuatur: sed gratia merita oportet puenire.

Regina gratiosa de vtilitate publica tibi gratia facta est: vt laus sane iam p̄dixit.
ex hac quidē gratia influit donū et veniā quibusdā/ alijs vero nō. vnde igitur tibi
est et de qua natura: q̄ tu tā istis q̄ illis gratia donū et veniā non largiris/ cū ad vti-
litatem publicā sis electa? et cū tantū sit in te bonitatis/magnitudinis/et reliquarū
perfectionū vt oībus dare possis et parcere/et oēs mouere ad amādū et honorādū
tuū filiū et te ipsam. tristis enim sum et perturbata quia non parcis: nec oībus elargi-
ris gratia. vnde timeo ne tuā gratia non habeā: ex quo cuncta que a te postulo non
cōcedis. bene fac et succurre altissima dñā/ mitte gratia tuā aliquibus viris qui mū-
dū circueant ad tractandā publicā vtilitatē: in quibus fulgeat in tantū gratia tua/
vt eorū opera et sermones secūdū verā intentionē hoīes moueāt ad amādū/ intel-
ligedū/et exorandū filiū tuū et te/ a vobis recipiētes gratia et benedictionē. nā q̄ p
vniuersum orbē nō mittas tractātes publicā vtilitatē/ nec p̄dicētū sancta euāgē-
lia: nec oēs vnicā legē credant/ nec q̄ ad habendā/ nec ad petendā vtilitatē publicā
hoīes moueātur: sed totus mūdus sic corruat in perditionē/ hoc siquidē non est su-
stinēdū/ nec potest hoc amplius natura pati. **Questio.** Oratio (inquit eremita)
due dñe orabāt beatā dei matrē. Altera illarū orabat vt posset intelligere gratie ve-
ritatem: altera vero vt posset diligere eius bonitatē. vnde questio est: que illarū
meliozem egit orationē. **Dixit intentio.** Beata dei genitrix valde diligebatur a
quadā dñā/ que castitatem diligebat vt ipsa dei mater ei pro filio habēdo largiretur
gratia: qm̄ sterilis erat et desiderabat fructificare/ proleq; habere. beata dei mater
annuit precibus illius: ita vt filiū habuerit valde pulchrū. qui cū p̄ quinquēniū vi-
xisset: mater eius in adulteriū lapsa cecidit. nā postq̄ filiū habuit/ nō tādū dilexit nō
adulterari: q̄tū prius faciebat. hic autē filius obiit: de cuius obitu mater illius valde
desolata est/ quia vehementer illū amore dilexerat. Quadā autē die dū cogitaret hec
dñā de morte filij sui: et recordata esset quomodo solita fuisset castitatē diligere cum
filium non haberet/ atq; pro eo q̄ ipsa in adulterium cecidisset incurreret absentiam
gratie: intellexit iam peccatū suū causam mortis filij sui fuisse. Tā ex quo beate dei
matri ipsa per intentionē defecit: et beata dei mater illi per gratia defecit. vnde per-
pendit illa: se causam mortis filij sui prebuisse.

De sanctitate.

Cap. XII

45
Aus (inquit eremita) quid est sanctitas. Respondit laus dicens: Sancti-
tas est puritas bonitatis/et magnitudinis/perseuerantie/et reliquorum.

De sanctitate quidem laudare desidero beatam dei genitricē hoc modo.

In bonitate virginis dei matris/ nulla est malicia: sed potius omnis puritas boni-
tatis: nec in eius magnitudine aliqua est malicia/ nec in eius bonitate aliqua puri-
tas magnitudinis/et hoc idē est de pseuerantia/et reliquis. puritas igitur bonitatis
quā bonitas habet in seipsa/ et in magnitudine: et puritas magnitudinis quā ma-
gnitudo habet in seipsa in bonitate/ et hūc in modū de reliquis: est sanctitas beatissi-
me dei genitricis. qz sanctitate refulget claritate bonitatis/ magnitudinis/ pseue-
rantie/potestatis/itātū vt sibi nulla sit labe p̄traria bonitati/magnitudini/et reliq;. hac
siquidē puritate scitatis purificat/et scificat beata dei mater suū recolere suū
diligere/suū intelligere: ita vt pure et sancte recolat et intelligat id qd diligit. et pure
et sancte intelligat et diligit id qd recolit: sic vt in hoc nullus sit defectus bonitatis/
magnitudinis/et pseuerantie. est ergo ipsa pura et sancta in suo recolere/intelligere/
et amare. et omniū illoz qui eā recolūt/et intelligunt/et amāt: purificat recolere/in-
telligere/et amare. similiter et eorū bonitatē/magnitudinē/et pseuerantiā. Natura-
liter aux in igne purificat. cū enī aux positū fuerit in fornace: mūdificat illud ignis
et exurgat ab omni eo qd non est de essentia et natura auri. ita qz aurū purū/et mūdū
efficit in seipso: et sic meliorat et i sua puritate cognoscit. Simili modo/et multo me-
lius id etiā habet esse de beata virgine dei genitricē: que mundior et purior est san-
ctitate q̄ aurū sua puritate. mūdatur enim et purificatur ipsa amore gloriosi filij sui:
qui adeo vehementer amat eā in bonitate/magnitudine/pseuerantia/et reliquis vt
eā faciat existere totā sanctā/purā/clarā/et mūdā. ita vt in ea non sit nisi sanctitas/
puritas/amabilitas/et bonitas. quod tamē etiā ita esse oportet: vt eius amabilitas
maxima/amatiuitati maxime filij sui qua amatur correspondeat. Rix pura est al-
bedine/qm̄ tota est alba: ita beatissima virgo mater pura est sanctitate et bonitate/
qm̄ tota sancta/et tota bona. Cristallus tota pura est claritate/qm̄ nulla ymbra/ nulla
fuscitas est in ea: sic et multo meli⁹ beatissima virgo mater magnitudine clara/splē-
det clara sine corruptione/et sine macula sue magnitudinis et bonitatis. Sol purus
est in luciditate sua/qm̄ tot⁹ est lucidus p̄ naturā: sic et multo meli⁹ beatissima virgo
mater: tota fulgida resplēdet sanctitate/puritate/et pseuerantia. Quis tamē tota nix
sit alba: sunt ceteri colores in ea qui non apparent. qm̄ in ea sunt quatuor elementa:
quoz qdlibet suū p̄prium habet colorē. hoc etiā est et in cristallo et in ceteris elemēta-
tis. Sed quidquid est in beata virgine matre: totū est pura/et sancta bonitas et ma-
gnitudo. Quis etiā sol sit pure lucidus/et refulgēs: tamē nubes radios ei⁹ impediūt
aliquoties/ ne ad nos queāt trāsire. nec nos illuminat cōtinue: qm̄ de nocte suā no-
bis nō influit claritatē. sed nō est qd beatissime virginis dei matris puritatē/et san-
ctitatē valeat impedire. et incessanter sanat et purificat eos oēs: qui ex ea sanctitatē et
puritatē pura intētionē sinit recipe. Cū itaq; laus hoc pacto beatā dei genitricē
laudaret. eremita dixit illi: laus desine laudare beatā dei matrē/ qz laudare nō suffi-
cis/ et audi hāc questionē. Due erāt dñe beatā dei matrē de sanctitate laudātes. al-
tera illarū perseuebat in vita cōtemplatiua/et altera in vita actiua. vnde questio est:
que illarū vehementius laudabat beatā dei matrē. Retulit intentio dicens:
quidam sacerdos multum amabat beatissimam dei matrē/ et quotiescūq; celebrās
sacrificabat hostiā: p̄siderabat sanctitatē verborū que trās substantiāt panē in dignis-
simā carnē/et vinū in p̄ciosissimū sanguinē dei hoīs/ filij virginis gloriose. sic dicens

25
Questio
Laus

Questio

Intentio

Questio

Intentio

Intra se. si his adest tanta sanctitas: magna quidē sanctitas est in beata dei genitrice et in verbis eius. qm̄ de sanctitate carnis et sanguinis ipsius beate virginis sumptus sit diuina sanctitas sanctitatē humanā: cū in sermonibus quibus consensit sapiētissima virgo dictis gabrielis archangeli confectum fuit opus diuine incarnationis. Ille igitur sic cōsiderās sanctitatē beate dei genitricis: recipiebat eucharistiā/ que sanctificans purificabat eum ab omni peccato/ multaq; bona cōferabat sanctissima eucharistia illis qui videbāt et adorabāt eā. Incepit oratio beatā dei genitricem his sermonibus orare dicens. Tu dñā omnīū/ es sancta/ clara/ et pura in bonitate/ magnitudine/ et reliquis sanctitudinibus. Tu benedicta sis: qm̄ natura bonitatis est ipsam esse sanctā/ et purā agēdo bonū. qm̄ si est/ nec agat bonū: aliquam ei labem inesse oportet/ qua illud nō agat. Itaq; non est bonitas pura. hoc autē de bonitate tua nequaquā dici potest: quoniā tota sancta es/ tota pura es. hoc idem est de tua magnitudine/ perseverantia/ et reliquis. Quia vero de natura magnitudinis est ipsā esse sanctam et puram/ agendo magna et nobilia: et de natura perseverantie est eadē esse sanctam/ et puram continuando diu ea que sunt magna. tua ergo sanctitate et puritate et tua bonitate/ magnitudine/ perseverantia in operis unitate coniunctis: oportet illud opus esse bonū/ magnū/ et perseverans: puritate/ et sanctitate indutū et ornatum. hoc igitur op⁹ a te postulo sanctissima/ per hoc opus te oro/ ad hoc op⁹ michi assistas/ et me exaudias. quod si non faceres: de sanctitate tua non apparerēt bonitas/ magnitudo/ perseverantia/ et reliqua tue sanctitatis munera. Sanctissima regina hoc opus quod a te postulo sub forma sanctitatis/ bonitatis/ magnitudinis/ perseverantie/ et reliquorum: est orare filium tuū deum hominē vt mittat viros bonos pura bonitate/ et magnos pura sanctitatis magnitudine/ fortes et perseverantes in bene recolendo/ intelligendo/ et amando in magno bono. sint etiam illi multi/ vt ab eis habeat magnitudo quo diffundatur et extēdatur. Illi quos a te postulo virgo beatissima necessarij sunt in mūdo: qui quotidie magna pro pre perditur. Illos dirige in mūdū/ a vero statu puerum. In ijs enim a te plārari potest puritas/ et sanctitas vite/ bonitatis/ et magnitudinis/ et perseverantie/ et amoris: que sine talibus non habebunt in mundo sordido immūdia malicie/ et paruitatis totius boni/ et magnitudinis totius mali: vbi radicari valeāt. scit enim ipse deus qm̄ ad honorē tuū illos requiro. et hoc statim. noli in hoc tardare: quoniā iā sūt mala/ et damna/ et immūdie in mundo/ que diu in eo perstiterūt. In saphyro/ smaragdo/ et carbunculo (qui sunt lapides preciosi et modice q̄tatis) multo plus puritatis/ bonitatis/ et magnitudinis virtutis est: q̄ in marmore qui lapis est magne q̄tatis. verū tamen saphyros aut smaragdos/ aut aliquis aliorum lapidum preciosorū/ si cum tota puritate sua se extēderet tantum in q̄tate q̄tum marmor/ ita vt virtus eius secundum q̄tatem multiplicaretur: quis estimare posset bonitatem/ atq; magnitudinem illius precise margarite? nonne scis mater pulchritudinis et virtutis/ quid facit filius tuus? mittit in mundum homines magnos in potestate pecunie/ castrorum/ urbium/ regnorum/ imperiorum: et illorum magnitudo similis est magnitudini marmoris. Illi quidem pro maiori parte sunt immundi/ et corrupti: et cum malo/ et cum paruitate bonitatis/ et cum magnitudine malicie perseverantes in malo. et illi sunt qui maxime mundum destruunt et corrumpunt conuertentes eum ad eorum reuerentiam et honorem. Item filius tuus mittit in mundum homines paucos/ et parue potestatis/ egenos pecunia et possessionibus/ despectos in mundo: qui sanctitatem/ et puritatem habent aliquam bonita-

24
tis. sed etiā quid prosunt? tam pauci quidē sunt/ et tā modice potestatis: vt in sanctitate n̄ vite/ mūdū conuētere non possint. Audi dñā micissima nonne gētes die/ nocteq; clamāt sancta maria/ o sancta maria inuocātes nomē tuū. Quomodo potest istud fieri: quomodo filius tuus non mittit hoīes multos magne sanctitatis et potestatis? dico autē tibi quoniā multo pluris est vnus vir in mūdo magne sanctitatis/ bonitatis/ et potestatis: q̄ multi in bonitate/ sanctitate/ et potestate pauci.

Questio. Oratio (dixit eremita) quedā regina diligebat multū beatissimā reginam glorie dei matrē: inter cetera vero que diligebat in ea/ diligebat eius sanctitatem. ideoq; rogabat eā vt concederet ei sanctitatē in amore/ et sanctitatē in timore: videlicet vt in sanctitate eā amaret/ et in sanctitate eā timeret. vnde questio est quā sanctitatē cōcessit ei prius sancta dei mater: aut amoris/ aut timoris. Aut interio. quedā dñā libeter et sepe orabat beatissimā dei matrē: hec siquidē sermones vt exaudirēt sanctificabat sanctitate bonitatis/ magnitudinis/ et perseverantie. sanctitate quidē bonitatis sanctificabat eos bona orādo sub pulchritudinis forma bonā habēs intētionem in ijs que beate dei genitrici orabat. sanctitate vero magnitudinis sanctificabat eos: q̄ de magnis/ et nobilibus et maxime vtilitatibus loquebatur. et sicut habebat in magno amore: ita et dicebat in maximo oris sui seruire. perseverantia etiā sanctificabat eos eo ipso q̄ frequēter/ et eo magis continue quo poterat orabat beatissimā dei genitricē. Et quoniā hec sermones suos sanctificabat: vt plurimū in ijs (que petebat) exaudiebat eā beatissima mater exauditiōis. et in alijs quib⁹ orādo precabatur/ cū accidebat vt illa a deo peteret nec exaudiret: hoc erat/ q̄ in sermonū sanctificatione deficiebat/ et q̄ non sanctificaret eos cū bonitate et magnitudine: quare tūc nō poterat in suis orationibus recipere sanctitatem.

De iusticia.

Cap. XIII

Remita quesuit a laude. Quid est iusticia. que respondit dicens: Iusticia est tribuere vnicuiq; qd sibi cōpetit. Scdm̄ igit hanc definitionē desidero laudare (inquit laus) reginā iusticie hoc modo. Scdm̄ naturā iusticia tribuit corpori beate dei genitricis id qd sibi competit: hoc est naturalis iusticia iuste tribuit de bonitate corporali magnitudini corporali id qd sibi ppetit. ita vt magnitudo in tātū bona sit: q̄ nichil supsit qd illi vltra cōpetat. similiter et iusticia bonitati corporali de magnitudine corporali put sibi cōpetit: ita vt nō habeat maius/ neq; min⁹ de eo ipso qd ipsi cōpetit. hoc idē suo modo est de ceteris principiis. nā iusticia determinat ea/ et coequat in beata dei matre: prout puenit corpori ei⁹. et ex hac determinatione/ et coequatione: corporales pcedūt pulchritudines/ videlicet facies pulchra/ oculi pulchri/ et cetera mēbroꝝ habitudines. oibus autē illis dispositiōib⁹ tribuit iusticia id qd suū est. Ideo pulchritudines beate dñis gloriose nūq; aliquē motū defectus/ neq; motū carnalis cōtagij intulerūt illi. et quare hoc? vtiq; vt pulchritudines ei⁹ acquiescerēt fini ad quē create fuerūt: videlicet virginitati/ sanctitati/ puritati carnis/ sanguinis/ et spiritus/ vt nasceretur ex ea pura caro/ et purus sanguis in sanctitate sine macula. quam carnem et sanguinem se induit fili⁹ dei: qui est ipsa puritas/ et sanctitas et iusticia bonitatis/ magnitudinis/ et reliquorum. huic siquidem iusticie filij dei/ et virginis gloriose: correspondere oportet iusticiam virginis matris. ergo secundum hanc correspondentiam iusticie ad iusticiam: quis sufficit laudare iusticiam huius iustissime domine nostre? In anima gloriosa beatissime dei matris existit iusticia naturalis: que est vna substantialium partium anime. hec autem iusticia coequat/ et determinat quamlibet ipsarum partium:

Questio

Intentio

ita vt cuilibet earū tribuat de alia id quod illi competit, ita vt non det ei nimis, neq[ue] parum: et indenascitur in anima recolere/intelligere/et amare. quibus iusticia tribuit de bonitate/magnitudine/et reliquis principijs id quod illis cōpetit/et id enā quod suū est: scilicet subiectū recolibile/intelligibile/et amabile secundū bonitatē/magnitudinē/perseuerantiā/et potestati. hoc autē obiectū est gloriosus filius beate virginis: hoc obiectū enā sunt oēs peccatores confidentes in beata dei genitrice inuocantes eā. Cū ergo filius eius sit tantū recolibilis/intelligibilis/et amabilis/et peccatores sint tot in ea confidentes: et iusticia gloriose anime ei⁹ diffusa p[er] recolere/intelligere/et amare huic obiecto habeat correspondere: quis ergo cōsiderabit magnam iusticiā anime eius/et operū potentiariū anime eius? Beatissima maria dei mater ex anima et corpore composita est: quā scilicet animā suo corpori correspondere oportet: et ecōuerso. Ita vt bonitas spiritualis et bonitas corporalis adinuicē coniuncte: se vniant/et cōponant et hoc cū iusticia adeo vt hec bonitas illi bonitati correspondeat iuste. hoc est vt iusticia tantū tribuat de bonitate spirituali/bonitati corporali q̄tum cōpetit et ecōuerso/et sic de magnitudine/et reliquis. et sint anima et corpus ita proportionata/et ordinata vt iusticia toti subiecto de qualibet pte ipsius subiecti tribuat tantū q̄tum cōpetit illi. hanc igitur dominā preciosam sic constitutam/ sic iustificatā: oportet a iustitia peccatoribus reddi/ cū sit eorū mater/et aduocatrix/et colūna restorationis et saluationis eorū. Ideoq[ue] largitur ipsa beatissima domina de se ipsa peccatoribus: id quod cōpetit illis. de se ipsa quidē illis reddit id quod iustitia exigit. quare ipsa beatissima domina: peccatores cū sint iniusti reddit iustos/ cum confidentes in ea inuocāt eā. bene ergo necesse est hāc preciosam dominā laudari: magna laude iusticie/ si quis ad hoc sufficere possit. **Questio.** Domina laus (aut eremita) homo quidā genuit filiū ex filia sua: et quidā ali⁹ genuit suā filiā ex matre sua. et inde est questio: quis istorū duorū patrū/et que istarū duarū matrū impugnavit plus iustitiā. Narravit intentio et dixit/ quidā prelatus erat sapiens/largus/humilis/atq[ue] doctus. Ille quidē nobilis erat ex pte sanguinis alti: sed tamē luxuriosus. propter autē luxuriā/suas bonas aptitudines predictas amittebat. luxuriosus quidē erat: quia iusticie defectū patiebatur. nam de magnitudine nec tribuebat bonitati/ nec ecōuerso/et sic de reliquis q̄tum decebat. quoniā intentione tribuēdi de magnitudine bonitati/et ecōuerso q̄tum cōpetit: deus iusticiā in homine coaptavit. Unde cū homo ex hoc non vult vti moraliter: permanet iusticia naturalis extra in operibus ociosa. quare prelatus ille (excepta castitate) iusticiā in multis alijs bonis consuetudinibus exercebat. Cūq[ue] hic iaceret in peccato/ quidā canonicus suus qui valde eū diligebat dixit ad eū hos sermones. Domine accidit cū quidā pastor ad nuptias pfectus illic psalleret/ ac tripudiarer: ecce lupo quidā deuorauit illi multas oues. ipso autē ad suas oues redeunte: offēdit duas dominas in via. quarū altera plorabat/ quia pro vno bono multa perdiderat virtutes: altera vero letabatur quia pro vno bono multa perdiderat vicia. Ille vero pastor/ et ille due domine tādū simul processerūt donec venerūt ad locū: vbi lupo fecerat ouīū stragem. Cū ergo ille suarū ouīū ruīnā mortiferā aspexisset: ridebat cū dña plorāte/ et plorabat cum dña letante. permāsitq[ue] sic in societate illarū tādū: quoad lupo qui oues occiderat/ accessit iterū et in presentia dominarū (cum quibus ibat) illum occidit. valde considerauit ille prelatus in sermonibus canonici/ et perpendit seipsum non esse in statu alicuius predictarū dominarū/ sed pastoris potius: qui ab intentione pastozatus sic exiuerat sicut ipse qui a sensu deiectus est/ et loquit[ur] tāq[ue] stultus.

¶ **Oratio**
vnde cū ille prospiceret errorem suū/ perpendēs significationē sermonū canonici: cognouit peccatum suū/ et se esse ex officio pastozali deiectum: et recognouit se esse illum pastorem cuius peccato/ et cuius malo exemplo necabantur oues: ridentem vbi erat plorandum/ et dolentem vbi erat letandum. Timuit autem iusticiam dei ne eum occideret in peccato. ponens pro ipso in locum suum alium pastorem: ne cura pastozatus vacaret. vnde eum peccati sui penituit et in presenti vita plorauit cum domina plorante: et cum domina letante letatus est in vita sempiterna. **Ait oratio.** Gloriosa regina tu es iusta secundum quod laus dicit: et salua eius gratia multo melius q̄ ipsa possit proloqui. Quoniā ergo omnibus modis es iustissima: quādam iustam orationem et petitionem tibi offero. quam quidem petitionem ideo ad similitudinem tui informo: vt irritam non habeas similitudinem tuam. nam secundum ordinem nature: omnis creatura similitudinem suam amat atq[ue] appetit. Est autem hec petitio mea ad similitudinem tuam: in hoc ipso q̄ iustificata est/ de bonitate/magnitudine/et reliquis principiorum tuorum similitudinibus. quia bonum et iustum a te peto. quoniam bonum et iustum est petere te recolī/ te intelligi/ et te amari ab omnibus populis/ et in omnibus nationibus a solis ortu vsq[ue] ad occasum. In hac siquidem petitione nullum est malum/ nulla iniuria. Iterum in hac petitione magnitudinem appono: quia peto te a multis hominibus magnis sāctitate/ sapientia/ et amore/ potestate/ et progenie amari/ cognosci/ et honorari. Iterum hāc petitionem tibi porrigo: cum omnibus et totis viribus meis spiritualibus/ et sensualibus. quare (te precor) inclina te precibus meis vt exaudias illas. q̄ si non: inuocabo iusticiam tuam: proq̄to similitudinem tuam non ames. **Tu mater pietatis** cum sub cruce adesses/ et aspiceres filium tuum morientem pro iusticia dei patris/ genus humanum restaurantē et pro iniuria iudeorum/ illum occidentium: tūc temporis mestissima flebas p[er] angustifero dolore/ passione/ et morte quas in filio tuo conspiciebas. tui quidem fletus erant iusticia pleni: in qualibet lachrymarum tuarum aderat iusticia/ quoniam de fonte iusticie procedebant/ videlicet de iusto recolere/intelligere/et amare anime tue. heu regina piissima ex quo de tuo recolere/intelligere/et amare lachryme tam iuste manabant: possent ne hec mee lachryme cum fletibus ante te intrare? quas de meis oculis egredi compellunt ipsum recolere/quo te recolo/et ipsum intelligere quo te intelligo/et ipsum amare quo te amo? que nisi ingredi valeant: quid agit iusticia tua? cur non aperit ipsa portas? Si autem portam clauserit. est ne iusticia an iniuria/ quoniam me cogit flere/ suspirare et languere recolendo/ intelligendo/et amando tuum honorem/ tuam reuerentiam et valorem. **Tu virgo piissima/** es circino magis iusta. et maiorem habet integritatem tua iusticia in misericordia: q̄ in circulo linea circino facta. et multo melius est iusticia centrum circuli bonitatis/magnitudinis/perseuerantiē/et potestatis: q̄ centrum circuli circino circumducti. vnde accuso apud te omnes peccatores: qui mortaliter et venialiter multipliciter et grauiter peccauerunt. Et ecce eos: vt ere eis pro voluntate tua. punias eos si non eis parcere malis. et quidquid de ipsis agere decreueris: placet quidem eis: quoniam supplices consentunt/ et valde illis displicet se errasse cōtra filium tuum. vnde videamus domina mitissima: quid ages ex peccatoribus istis. quoniam si punias eos: ages contra iusticiam tuam/ ex quo concordant voluntati tue cui non resistunt/ cum eos peniteat/ et se deliquisse confiteatur/ ac satisfactioni iusticie tue se spōte subijciant. quia quod tibi placet et illis placet. ergo nisi peperceris eis: tua quidem iusticia nō erit magis integra in misericordia/

Questio

Intentio

q̄ linea in circulo circinata. punire nāq̄ homines igne perpetuo sic puro corde misericordiam inuocantes et iusticiā: non est parcere peccatoribus. audi domina pietatis (inquit oratio) parce et michi nichil aliud adducas. **Questio.** Oratio (dixit eremita) quidam christianus et quidam sarracenus coram philosopho adinuicem disputabant. quilibet autem illoꝝ triū erat admodū sciens. christianus ostendebat legem suā esse secta sarracenicā meliōrē: sarracenus autem contra nitebatur ostendere contrariū. philosophus vero quesuit ab eis: secundū quā duarū legum posset iusticia et misericordia dei magis demonstrari/operari/et vti officio suo/et p̄ quā ipsarum tu oratio maiōrē habere posses copiam deprecandi. **Ait intentio.** In terra quadā quidā sanctus rex erat: valde diligens iusticiā. Contigit autē cū equitaret per illam ciuitatem in qua morari solebat vt transiret ante curiā vbi plebs cuncta tenebatur. tūc quidā pauper alta voce clamauit dicens: domine mi rex tu regnas in tēratione vt iustus sis/et vt iusticiā colas et exerceas. et vt hoc possis tibi data sunt mille castra/et ciuitates mille. sed tot hic sunt prauī aduocati/et prauī iudices: vt curiā tuā destruant et corrūpant. et nulla in ea causa deducitur: in qua iusticia non per pecuniā corrūpatur. Et causas etiā que cito terminari possent: prolongāt aduocati et iudices faciūtq̄ diu perseuerare. sunt enim populatores/et inimici iusticie/et intentionis: et tui/et sui officij peruersores. valde ergo cōsiderauit rex sermones pauperis: aspiciensq̄ vidit in platea illa multos aduocatos et iudices/et dixit eis. Non decet/neq̄ licet iusticiam esse sine amicis: nec iniuriā sine inimicis. Deinceps igitur ad honorem gloriose virginis marię volo et constituo vt in hac ciuitate non presit nisi tantum vnicus iudex/et quatuor aduocati. hos etiam volo ad expensas meas mereri. et caueant ne aut pecuniā aut aliud quodcūq̄ obsequiū ab aliquo recipiāt. quod si receperint: et corporis et census pena puniantur. Ille siquidem rex (inquit intentio) magnos dedit sumptus/magnosq̄ redditus iudici/et p̄dictis aduocatis: vt essent amici iusticie/et inimici iniurie. Considerauit enim rex ipsos scilicet iudicē et aduocatos adeo bene suo modo premiandos ratione iusticie exercēde: sicut erat iustum eū bene esse muneratū ratione regiminis/et conseruationis gentis sue. hāc ergo constitutionē precepit ille rex esse in ceteris ciuitatibus suis: et q̄ diu ille vixit terram suam in iusticia/et magna pace (vt multi de alienis regnis venirent ad habitandum in regnum suum) tenuit.

Questio
Laus

De misericordia.

Cap. Xiii.

Aus inquit eremita: quid est misericordia. que respondit dicens. Misericordia est culpis et peccatis p̄cere/et bona/vtiliaq̄ tribuere. Et quoniā beata virgo dei mater misericors est: laudemus eā scdm̄ principia hui⁹ libri. Est ergo ipsa dei mater bona/et misericors. et quoniā eius misericordia bona est/et bonū est parcere/et bona et vtilia tribuere: sequit̄ necessario eā esse misericordem dimittēdo peccatoribus culpas/et peccata/et tribuēdo illis virtutes et merita/ quibus gloriā sine fine obtineāt. hec beate dei matris misericordia est magna/et perseuerans: et hoc ita esse oportet scdm̄ bonitatem ipsius beate virginis/ac etiā ipsam misericordiā oportet esse bonā scdm̄ magnitudinē/et perseuerantiā beate dei matris ita vt adinuicē correspondeant in equalitate. Cum ergo hec beatissima dñā nostra in tantū sit bona/magna/perseuerans: vt eius bonitas/magnitudo/et perseuerantia correspondeat ad hoc vt sit dei mater et hominis oībus hominibus melioris/et omnibus creatis (quecūq̄ enim sunt creata. proportionata sunt vt ipse sit omnium eoz̄ finis) quis igitur estimare misericordiam posset huius tam beatissime matris?

et veniam quam pro culpis largitur/et bona que concedit filius eius? In beatissima dei matre est potestas/sapientia/et amor: potestas quidem illius induta est sapientiam/et amorem: et sapientia illius induta est potestatem/et amorem: et amor illius indutus est potestatem et sapientiam. in hoc indumento alia aliq̄ adinuicē correspondet/ secundum bonitatem/magnitudinem/et perseuerantiam ipsius beatissime domine nostre misericordissime: et qualibet istarum induta est misericordia/et ecōuerso. et ideo cum peccator misericordiā illius tangit cū bonitate/magnitudine/perseuerantia/potestate/sapientia/et amore: statim ipsa misericordia cū tota sua bonitate/magnitudine/potestate/perseuerantia/sapientia/et amore correspondet et parit peccatori. et tribuit cum toto hoc id quod correspondet petitioni peccatoris. Itaq̄ parcendo/et tribuēdo/peccatorē exaudit. et hoc modo nullus peccator apud eam repellitur. sed quātūcūq̄ magna sint peccata/sive modica/omnia quidem et tota frāgit ea misericordia beatissime dei genitricis: que multo magis parcere potest/q̄ aliquis peccator errare. et plus tribuere: q̄ aliquis homo possit petere/aut cogitare. benedicta sit igitur (ait laus) hec misericordia tanta: que tantū est digna laudari. beatissima virgo mater est misericordie/et filia. mater est quidem misericordie: quia filiū peperit/qui est ipsa summa misericordia. est autem misericordie filia: quia filia est dei patris/qui creauit eam misericorditer. Cū ergo ipsa sit mater et filia misericordie: tātā habet similitudinē misericordie diuine secūdu maternitatē/et filiationem: vt ipsi diuine misericordie nō potuerit vltius assimilari. non enim potuit melior mater aut melior filia fieri q̄ facta fuit. Ideo nō potuit vlti⁹ melius indui/et ornari misericordia q̄ induta et ornata fuit. vnde cū diuina potestas tantū possit secūdu suā bonitatem/magnitudinē/perseuerantiā/potestatem/sapientiam/et amorem: quis est qui millesimā partem magnitudinis/et bonitatis/et misericordie beatissime dei matris estimare valeat? ex quo tanta est vt deus nec in ea/nec in alia eā maiōrē facere valuerit. fecit enim eā esse insuīte misericordie matrē. ha misericordia huius tante domine (laus inquit) benedicta sis: quoniā tanta es. heu peccator miserrime quis intolerabilia sint peccata tua: cur desperas de tanta misericordia virginis dei genitricis? **Ait laus.** In quadā ciuitate quidā erat peccator maxim⁹ et inter ceteros peccatores mūdānus. quia penitus versus erat ad vanitates huius mūdi: et deū et beatā eius matrē tradiderat obliuioni. Quadā vero die cōsiderauit peccata sua/et iniurias quas faciebat et fecerat contra deū/et beatam eius matrē: et sensit se adeo peccatorē vt nec audaciā/neq̄ virtutē habuerit/ misericordiā et veniā adeo et a beata illius genitrice petendi. et cōsiderauit seipsum iam p̄ditū et iudicatū ad perferendū infinitos labores. verū tamen cū ita iudicaret seipsum: tetigit iusticiā/que cū misericordia maximā habet amicitia. Et tunc misericordia beate dei matris tetigit bonitatem/magnitudinem/et reliquas miserationes: et omnes pariter cōcurrerunt ad illum peccatorem/cui tribuerunt contritionem/et virtutem penitendi/et amorem quo dilexit misericordiam/et veniā/et donū. et superuenit ei audacia: et petijt veniā et donum a beata dei genitrice. Itaq̄ misericordia pepercit et veniā tribuit: ponens amplius illum peccatorem in via postulandi misericordiam. et exinde fuit vir ille iustus et sancte vite. et q̄ diu vixit: petijt honorem et reuerentiam dei genitricis. quare ex hoc et multis alijs (ait laus) laudanda est ratione misericordie beatissima dei mater. **Questio.** Laus ait eremita. quidam miles habebat uxorem sed aduersus eam multum zelotypia vexabatur. vnde atrociter aliquotiens eam percutiebat in tantum vt illa bona domina eius atroces ictus susti-

Questio

Intentio

nere nequiuert et mortua est verberib⁹ et mala societate viri sui. Ex altera parte quedā domina habebat quendā militem: qui bonus erat et honestus diligens eam valde: ille quidē erat homo letus fingens se diligere alias mulieres. unde vxor ei⁹ verabatur vehemēter zelotypia credens eū carnaliter cū alijs mulieribus delectari. Illa vero dedit viro suo potiones quatinus ipsum sic ad sui amorē alliceret vt de alienis mulierib⁹ nichil curaret. Ille vero potionibus vxoris sue mortu⁹ est. Itaq³ is qui vxorē suā occiderat et ista que virū interfecit: cognouerunt maleficia sua et conuersi ad pīssimā dei matrē rogantes vt parceret eis: videlicet vt oraret filium suū quatinus miseretur eorū. et beatissima dei mater: eis misericordiā exorauit. unde questio est: quis illorū duorū: plus laudare debuit beatā dei matrē. Narrauit intentio. in quadā ciuitate vnū fuisse regē: qui luxuriosus erat. et in eadē ciuitate erat quidā benignus: qui tamē hypocrita erat/ quoniā luxuriosus erat. Ille quidem indutus erat humilibus indumentis/ ieiunabat/ dabat elemosynas pauperibus/ ad ecclesiā quotidie ibat/ audiebat verba dei/ eaq³ dicebat libenter. eius vero magna fama ciuitatē peruagata est. quoniā omēs illū pro scō viro passim habebāt. luxuriā vero qua detinebatur occulte pmittebat. quia nemo id sciebat nisi sola meretrix quā occulte cognoscebat. Ille autē homo multoties rogabat regē pro pauperibus/ et pro ijs qui pro iusticia puniri debebāt. quē multociens rex in cunctis precibus suis exaudiebat. Rex siquidē magnā in illo deuotionē habebat. et quadā die confitebatur illi (quia sacerdos erat ille benignus) et multa peccata illi in confessione detexit. sed inter cetera quoddā peccatū luxurie (quod ipse rex cōmiserat) preuerecundia cōfiteri noluit. benignus autē iste questiu⁹ a rege vtrū oīa peccata sua cōfessus esset de quibus recordaretur/ et que alias cōfessus nō fuisset. rex dixit etiā (excepto vno) quod nullo tēpore volebat confiteri. benignus vero vtrix non verecundaretur illud peccatū cōfiteri/ dixit regi: se esse in peccato luxurie. et ad hoc reuelabat ei peccatū suū: vt rex confiteretur et ei detegeret peccatū illud quod abhorebat p̄fiteri. tūc rex resumpsit audaciā/ et cōfessus est illud peccatū. Accidit aut paulo post vt ille benignus accederet ad regē: rogās eū pro quodā qui puniri fecū dū iusticiam merebatur/ vt parceret illi. Rex vero cōsiderauit luxuriā qua ille detinebatur: et ita vehementer eum despectit vt ex tūc precib⁹ eius noluerit fauere/ nec etiā illi amplius confiteri. Dū itaq³ rex remaneret in hac indignatione: qui tamen semetipsum polluerat per luxuriā corporaliter/ et spiritualiter. corporaliter quidē: quia p̄miscebatur carnaliter cū quadā meretrice. spiritualiter vero: quarecolebat/ intelligebat/ et diligebat peccatū illud. Accidit vt ille benignus missam celebraret in quodā sacello: ad qd rex profectus/ erat missam auditur⁹. qui tāta displicētia ex illa missa quā benign⁹ celebrabat mor⁹ est: vt nō potuerit deuotionē habere/ neq³ deū orare. Ipso rege sic existente in hac displicētia: cōsiderauit etiā semetipsum ita iacere ira dei propter luxuriā in qua erat: sicut benignū illū qui etiam luxuriosus erat. et q³ sicut noluit exaudire illū in precibus suis (quia sciuit illū esse luxuriosum) sic similiter misericordia dei/ et beate dei genitricis eius/ nolebat ipsum regē exaudire in ijs que orando postulabat ab eis. Et ex tunc rex firmiter proposuit se nullo tempore fore luxuriosum: hac intentione vt mater misericordie dei genitrix eum exaudiret. et fuit exinde rex bonus et iustus: qui multa bona compleuit in sua vita.

Oratio

Considerauit oratio quo modo posset orare matrē misericordie dei genitricē pro peccatoribus. et in p̄cibus suis quandā arborē condidit in hunc modum. Regina vire (aut oratio) contritio/ confessio/ et satisfactio sunt radices: super quas meas

edifico petitionē. cōtritione peniteo: quia per maliciā deliqui aduersus bonitatē. et per paruitatē: peccaui aduersus magnitudinē. et contra perseuerantiā: per facilitē voluntatē. et conterendo etiā peniteo: q³ plura bona non feci q³ fecerim/ ex quo bonitas et magnitudo concordant. et peniteo quia tantū mali feci: quoniā malo nulla conuenit magnitudo sed potius paruitas tanta vt ipsum sit nichil. Tibi regina confiteor omnia peccata mea: confitens quia tu es bona/ ego vero mala in q̄tū peccaui. tu es magna: et ego sum parua. tu es perseuerans. et potēs: ego vero non. Tibi regina pīssima satisfaciant meum videre/ meum audire/ et meum odorare/ gustare/ et palpare/ atq³ meū recolere/ intelligere/ et amare: quia hec omnia mea/ tua sunt/ eaq³ tibi reddo. et quātū ea tenui contra voluntatē tuam: peniteo. et deinceps eis vti nō propono: nisi seruiendo tibi et filio tuo. Domina altissima ex his radicibus p̄cedit arbor vna: cui nomē meum impono scilicet orationē. quia facta est in mea mente et deuotione: in figura et similitudine mei. stipēs istius arboris est de deuotione/ color eius est de amore. rami sui sunt videre/ audire/ odorare/ gustare/ et palpare/ ei⁹ quidem palmitēs sunt de memoria/ intellectu/ et voluntate. eius folia sunt de obedientia. eius flores sunt recolere/ intelligere/ et amare. et fructus eius: tua dulcis/ et pia misericordia. aqua vero qua rigat arbor ista: sunt meae lacryme/ et mei flet⁹. Tota quidē arbor ista culta est et nutrita et completa ad recolēdū/ intelligēdū/ et amandū misericordiam tuam. terra vero illa in qua hec arbor plantata est: est bonitas tua. v̄tulus autē ille qui deducit folia eius: est voluntas tua. ergo regina pietatis et misericordie placeat tibi misericordiam/ et pietatem de peccatoribus habere: qui per meriti offerunt hanc orationis misericordialē arborē. Regina fons dulcedinis et amoris: si fons data aquā/ et ignis calorē/ et sol claritatē et memoria recolētiā/ et intellectus intellectionē/ et voluntas amorē: similiter etiam et tua bonitas bonū/ et tua magnitudo magnū/ et tua perseuerantia durans. qua natura ergo sequitur vt tua misericordia veniā non habeat dare: etiam sine rogatione? nā sine rogatione fons dat aquam naturaliter/ similiter et ignis sine rogatione calorē/ et sic de ceteris que dicta sunt. ergo tu que mater es/ et filia/ et fons misericordie et pietatis: nōne cum rogaberis dabis misericordiam? imo pīssima domina etiam non rogata. aliter enim (nisi michi imputaretur ad malum/ maxime quia secundū rationē et naturam orari te licet) nunq³ orarem vt parceres. ex quo melius inest tibi parcere/ et dare: q³ michi orare. Tu benignissima (inquit oratio) multas multis viris et mulieribus impartiris misericordias. et isti deles quoddam peccatum/ et illi aliud. et isti das illud: et illi illud. et sicut te rogant particulariter: sic particulariter eos exaudis. Sanctissima maria gloriosa: et me pro vniuersis peccatoribus rogantē/ nūquid nō exaudies vnq³? nunquid non orare adeo bene consistit in ore meo sicut in alieno? quero necuiq³ ego vtilitatē publicam nisi tibi/ et per te/ et ad tuam reuerentiā et honorem? Quid feci tibi regina misericordie: vt de misericordia me non liceat exaudiri? Ecce iam me penitet eorum in quibus peccaui. etiam peto libētius culparum et iniuriarum remissionē ad honorē tuū: q³ ad meam/ et populi vtilitatem. plorauit oratio/ similiter et laus/ et intentio/ ac etiam eremita. qui intulit hos sermones.

Questio

Questio. Erant due peccatrices peccato luxurie publice peccantes: in quo fuerunt diu detente. Ille siquidem due mulieres astiterūt in quodam sermone: in quo quidem quidam bonus homo/ beatam virginem dei matrē multis laudibus exaltabat. et inter cetera: laudabat eam de virginitate. Tunc altera illarum incepit cogitare de peccatis suis: maxime de villitate et sordibus luxurie/ in quibus iam per-

Intentio

manserat diu. et sumpsit animū adorandi beatam virginē dei matrem: vt parceret ei. et impetraret ei gloriā cum filio suo benedicto. sed cum reuertebatur considerās suā villitatē et corruptionem in qua diu sordida iacuerat. et ex altera parte sanctitatē puritatē mundiciā et virginitatē beatissime dei genitricis. dixit q̄ indignum erat. se tam sordidam peccatricem videri debere in aliquo loco vbi ipsa beatissima virgo dei mater esset et coleretur. ideo nō audebat orare beatā dei matrē pro dono neq̄ pro venia: sed flebat acriter pro peccatis suis. Altera vero plorauit etiam pro peccatis suis valde. et puro corde penituit. et desiderauit esse in gloriā vt videret beatissimā virginē dei matrē. et super hoc quesuit donū. et veniā ab ipsa matre pietatis. sperans de misericordia eius: vnde questio est. cui istarum plus tenetur beata dei mater parcerē et petitionē dare. **Ait intentio.** Quidā rex malā gerebat voluntatē aduersus quēdā aliū regē. et in tantū odiebat illum vt mortali peccato ire teneretur. Accidit autē q̄ quidā miles illius regis (qui sic odiebat) quendam ciuem illius ciuitatis occidit. in qua rex ipse tunc morabatur. parentes vero occisi rogabant regem pro iusticia tenenda super illo milite: qui ciuem occiderat. parentes autem militis quantum poterant a rege veniam petebāt. dum autem rex consideraret vtrum parceret militi. an adiudicaret eū morti: recoluit illud peccatum ire quo tenebatur. et ait ista in corde suo. Rex est intentione ista: vt exerceat iusticiam. Iusticia ergo exerceri est intentione prima. et esse regem est intentione secunda. et rex etiam potius regnat vt pareat iusticie: q̄ vt regnet. vnde neq̄ dignus sum (ait sibi ipse rex) parcerē neq̄ iudicare. quia neq̄ iudiciū neq̄ veniam licet ab homine dari: quem detinet peccatum mortale. et qui abutitur intentione sui officij. vnde si adiudicauero militē morti sicut rex iudicabo: non autem secundū intentionem iusticie. et si parcam vtiq̄ parcam sicut rex: non autē secundū intentionē misericordie. Diu considerauit rex super ista. in tantum vt cognouerit q̄ quicumq̄ rex est in peccato mortali: existit rex preter intentionem. et vtitur sicut rex: preter intentionem officio regis. Ideoq̄ penituit. et egit penitentiam de peccato: et ad illū regem aduersus quem malā prius gessit voluntatem conuertit dilectionem suam. vt in officio suo vera videretur intentione iudicādo. parcēdo. distribuēdo. et regnādo.

Questio
Laus

De pulchritudine.

Cap. XV.

Quesit eremita: quid est pulchritudo. que respondit dicens: pulchritudo est id quod dat delectationē videndo/audiendo/imaginando/intelligēdo. et amando. Et quoniam est in preciosa virgine dei matre: laudemus eam (ait laus) hoc modo. In ipsa beata virgine est pulchritudo corporalis in tanta magnitudine qua correspondet pulchritudini filij sui: que est pulchritudo maior omni pulchritudine creata. nam ex quo bonitates corporales domini ihesu christi. quas assumpsit filius in beata virgine superant ceteras bonitates corporales omnes: bene quidem oportet pulchritudines ipsius beate virginis superare ceteras pulchritudines omnes. ita vt eius color sit nobilior. magis complacens ad videndum omni colore niuis et flous. superans in splendore totam solis claritatem. Et quoniam oculi. supercilia. os. gene. vultus. capilli. et reliqua membra valde decorata super ceteras pulchritudines. delectabilia sunt videri a domino ihesu christo. et omnibus sanctis superne glorie: oportet pulchritudines ipsius virginis precise. superare cunctas pulchritudines citra dominū ihesum christum. et eas oportet

18
Pet esse tantas: q̄tum sunt gratiose videri. et sciri. q̄q̄ illuminet ceteras pulchritudines. quoniam sol tantam non insuit claritatem ad illuminandam lunam. firmamentum. et terram: quantam virgo preciosissima de pulchritudinibus suis insuit dulcedinis amenitatem omnibus sanctis glorie paradysi. vnde nemo potest considerare nec imaginatio sufficit apprehendere mirabilia pulchritudinis eius. In ipsa speciosissima virgine dei matre. est spiritualis pulchritudo: quam sue pulchritudini corporali conuenit respondere. cōueniūt enim eius pulchritudo spiritualis et pulchritudo corporalis. p̄portionaliter in equalitate bonitatis. magnitudinis. et ceterarum dignitatum. Eius quidē pulchritudo spiritualis. est de bonitate. magnitudine. perseverantia. virginitate sanctitate. quoniam quelibet istarum pulchra est in seipsa. et in qualibet earum. ita vt bonitas in magnitudine decoret magnitudinem in quātum induit eam seipsa. similiter ecōuerso. nam pulchritudo est bonitati. eam esse magnam. et magnitudini eam esse bonam. et hoc idem est de perseverantia. et reliquis. Cū ergo anima ipsius precise virginis matris sit adeo bona. adeo magna. et adeo potens: quis considerare posset eius pulchritudinem spiritualement. In beatissima dei matre (inquit laus) est memoria. intellectus. et voluntas: que sunt pulchritudines ei. Memoria siquidem pulchrum habet recolere secundum q̄ ipsa pulchra est. et intellectus pulchrum intelligere. et voluntas pulchrum amare. Memoria decorat suum recolere de bonitate. magnitudine. perseverantia. et potestate. quoniam pulchra res est recolere quod est bonum. et quod est magnum. similiter et intelligere et amare quod est bonum. et quod est magnum. in hoc siquidem recolere. intelligere. et amare: sunt bonitates secundum q̄ deus homo dominus noster filius ipsius virginis pulcher est recolere. intelligere. et amari. et in tantum per ipsam speciosissimā matrem suam recolitur. intelligitur. et amatur: vt nemo viuens in mundo estimare possit q̄ speciosum recolere. intelligere. et amare est ipsius virginis precise. Et iterum recolere. intelligere. et amare omnū sanctorum superne patrie. et omnū iustorum. et peccatorum qui quidem iusti et peccatores in hoc mundo recolunt. et diligunt beatissimā dei matrem: illuminata sunt. et decorata in pulchritudine ab ipso recolere. intelligere. et amare ipsius virginis gloriose. Quid dicam (laus inquit) vobis per singula de pulchritudinib⁹ gloriose virginis dei matris. tot et tantas quidem habet spiritualiter et corporaliter. quot et quantas deus in ea potuit ornare. quare. centies millesies plus q̄ mente concipere possum est in pulchritudinibus suis et vltra. **Questio.** Laus (ait eremita) due domine laudabant beatissimā dei matrem. Altera illarum laudabat de pulchritudine spirituali. et altera de pulchritudine corporali. et super hoc venerunt ambe ad iudicium cuiusdam boni viri et sapientis: vt diceret que illarum magnificabat maiore laude pulchritudinem virginis dei matris. **Ait intentio.** Erat quedam domina pulchra corporaliter: quoniam speciosas habebat corporis dispositiones. populus autem de pulchritudine eam cōmendabat. vnde gloriabatur cum turpis esset spiritualiter: quia glorificaret de laude sua et vana pulchritudine. Et quoniam sordida erat in anima: sordibus anime pulchritudines corporis inquinabat. quoniam colorabat et pingebat suam faciem vt homines eam de maiore pulchritudine cōmendarent. Dum autem hec domina in hoc statu permaneret: accidit quadā die vt vir eius considerasset. qua intentione vxor sua coloribus se depingeret. et concepit animum quoniam ipsa se coloribus ad hoc fucaret. vt sua pulchritudo ab aliquo homine diligeretur. et carnali contactu illicito. matrimonij ordinem de-

Questio

Intentio

o iij

sedaret. sic igitur considerando factus est ille vxoris sue zelotypus: et credidit illam esse prauam. et ilico cepit eam odire: et ecce discordia et dissensio magna inter eos est orta. adeoque vehementer odiuit alter alteram et conuerso vt ab inuicem separaretur. et cum hoc ipsum vterque in adulterio per omnia tempora vite sue permansit.

Incepit orare oratio speciosissima virginem dei genitricem sub ratione bonitatis hunc in modum locuta. Regina speciosissima in quodam templo sacro est quedam imago: cuius figura te representat. hec imago coronam habet et chlamydem et florem: et anulum in manu. Corona eius/ tuam coronam significat: quam habes de bonitate/ magnitudine/ potestate/ amore/ et pulchritudine. eius chlamys/ tuam chlamydem representat: quo peccatores cooperis/ te inuocantes: quoniam super eos miseris tu spes/ et consolatio eorum. flos vero/ denotat te florem pulchritudinis/ sanctitatis/ virginitatis/ honorificationis/ et amoris. sed anulus eius pretendit tuam memoriam/ et tuum intellectum/ et amorem atque integritatem perseverantie et firmitatis. huic imagini tue speciosa mater: seruit presbyter quidam pulcher corpore/ sed animo turpis. Nam in eius animo habitat malicie turpitudine: et deformitas parui boni/ et magni mali. Ille enim auarus est/ et crudelis absque misericordia et pietate: corruptus est corruptione luxurie/ se quidem balneat et delectatur in luxuria die noctuque. et hoc in crimine tantum redundat: vt aliquotiens cum filium tuum sacrificando pertractat/ cum in sanctitate sacrificij/ et in hoc ipso quod tua representat imago meditari deberet: meditationem certe suam in luxurie fetorem et sordem/ totam demergat. Domina splendidissima totum illius recolere/ intelligere/ et velle vicij superabundat. Nam postquam in vno vicio recolendo/ intelligendo/ et diligendo considerauit: confestim ad aliud meditandum se deuoluit. Reigitur regina clementissima pro isto tam superbo/ tam inuido/ et tam omnibus vicij pleno: non videtur dignum esse rogandum secundum tantam sordem peccatorum eius/ et secundum tuam pulchritudinem preciosam/ ac etiam secundum virtutem et valorem modicum/ te orantis: tamen cum tuus valor/ tua pietas/ tua misericordia superet omnem peccati magnitudinem/ ita vt tua magnitudo maior sit in bonitate/ humilitate/ misericordia/ et auxilio quam magnitudo peccatorum omnium/ ac etiam peccantium: licet ideo te pro illo peccatore tanto rogari/ quod si non fieret vtiq; iniuria corone/ et chlamydi/ et anulo: quos tue imaginis species representat. quare iusticia et ratio consentit: me pro illo te orare/ et pro illo preces meas a te vtiq; conuenit exaudiri. Quoniam sicut oino michi inest ratio te orandi: sic omnino inest tibi ratio mea petitionem exaudiendi. que est vt concedas huic presbytero spirituales pulchritudines: quibus recolaris/ intelligaris/ et amaris. et omnia illa que tua imago/ et eius dispositio representat. Quoniam tu regina valde pulchra es et pulchritudinibus plena: tibi christiani basilicam magnam et pulchram et altare magnum et pulchrum edificat: et in ea sunt propter te pulchra vestimentoz ornamenta/ et in multis locis tui pulchri cantus/ et a multis hominibus percipiuntur. Sed alia adhuc pulchrior tibi est basilica et pulchrum templum speciosa regina videlicet cor mundum/ et factum hominis te diligetis/ te intelligetis/ te recolitis. et hoc templum (si tibi placeret) desiderare in multis regionibus/ et in multis hominibus multiplicari. Quare videtur michi bonum: vt sicut ille basilicam laudem magnam pulchritudine sua/ et ornamentoz speciositate ab hominibus construunt. ita tu sollicita sis vt iste basilice spirituales magna multitudine vbiq; fundantur. hoc est: quod vbiq; multi sint sancti viri/ et sancte mulieres: qui de cordibus suis tibi magnam et pulchram basilicam et multos virtutibus ornata construant: quolibet eorum considerate et amant.

te totis viribus suis tuas maximas pulchritudines/ in maxima reuerentia et honore tui vbiq; terrarum. Sed quoniam ita est quoniam iste spirituales domus tue paucæ sunt vbiq; cum deberet esse multe: o domine mea piissima sum quod valde desolata. quare flecto contristando et me coangustando supplico: postulas vt tua pulchritudo cordis/ decoret hominum corda: ita vt per vniuersum orbem exhibeat tibi gloriam/ laudem/ memoriam/ sapientiam/ et amorem de pulchritudine tua.

Nullus flos est sibi occasio turpitudinis: sed agit quidquid potest vt sit pulcher/ nitidus/ et amicus. hoc ideo dico tibi speciosa domine: de aëalibus/ et de sole/ et de luna/ atque de stellis. sed homines qui naturaliter omnibus predictis sunt pulchriores: quia naturaliter habent pulchritudinem corporalem sicut et predicta/ et insuper pulchritudinem spirituales habent quam sol et reliqua nominata non habent: illi autem ipsi homines seipsos et mundum defecant/ pulchrum vertunt in turpe: credentes de turpi facere pulchrum. tantumque processerunt vt quasi totum mundum deturpauerint/ adeoque vt turpe est considerare/ dicere/ et audire sordes: que spiritualiter et corporaliter hominibus insunt. quare suppliciter te inuocans peto: vt pia misericordia compatiaris illis: tua pulchritudo faciat illos pulchros/ et mundificet illoz corda/ sermones/ et opera. Ad tantum enim iordinationis vite deuenerunt mulieres maxime/ similiter et viri: vt ad vanitatem ornentur preciosis vestibus cum ad sanctas basilicas tendunt: quibus decorant sua corpora/ vermibus et fimo plena: suam vero memoriam/ intellectum/ et amorem deturpent nimium. tu autem hoc bene nosti: secundum petitiones et intentiones suas/ quas tibi fundunt. vnde regina speciosissima succurre miseris. absit vt turpitudine tanta/ tanto tempore durare possit: et in tanta damna et pericula redundare.

Questio. Oratio (dixit eremita) quidam miles et eius vxor quendam filium habebant valde pulchrum: quem tenere diligebant: hic autem filius ad mortem usque infirmabatur. Ille vero miles et vxor eius ad quandam sacram beate virginis matris dei edem ad exorandam eam perrexerunt: vt filio eorum concederet sanitatem. Miles autem misit ad beatam dei matrem quoddam verum et sapiens intelligere/ quia erat in scientijs multum imbutus: domina vero vxor illius (cum esset bona et pulchra) misit ad eam quoddam bonum et pulchrum amare. Unde questio est: quis horum duorum melius orauit beatam dei matrem/ aut ille in intelligere aut ista in amare.

Barrauit intentio dicens: in quadam ciuitate erat domina quedam spiritualiter et corporaliter nobilis/ et pulchra: vxor cuiusdam ciuis illius ciuitatis. ne autem ipsa alicui concupiscere esset occasio carnalis delicti: non induebat nobiles pannos/ sed quantum poterat pulchritudinem suam celabat/ quia maxima erat castitatis amica. hec etiam cum ad sacra ibat: incedebat humiliter induta/ dans humilitatis exemplum: vt beata dei genitrix eam in suis precibus exaudiret. accidit autem quadam die cum vir illius filiam suam maritali thoro sociasset: voluit ipse vt filia sua die nuptiarum ad sacram edem valde nobiliter induta/ et ornata et honorifice cum maxima populi societate incederet. et alie domine dicebant huic domine matri illius nupte: vt pecteret et ornaret suam filiam. Domina vero quesuit a viro suo/ et a dominabus: qua intentione volebat eam ad sanctam dei edem ire. cui vir eius respondit: vt ipsa sumes gratiam et benedictionem sacramenti matrimonij/ oret deum vt faciat eam bonam dominam/ et concedat ei parere filios/ et filias qui seruiant ipsi deo. cui domine dixit: non puto deum velle mulierem exaudire: que sibi affert colorem alium quam ipse illi dedit/ et que vadit ad orandum cum vanitate et inani gloria mundi. et tunc illa bona domina secundum veros colores pulchritudinis/ in humilibus vestimentis ad sanctum templum processit: exorans beatam dei matrem vt filie sue concederet pulchritudinem.

Questio

Intentio

nem spiritualem/ et faceret eam bonam recolendo/ intelligendo/ et amando ipsam
gloriosissimā dei genitricem.

De virginitate.

Cap. XVI.

Questio
Laus

Aus ait eremita. quid est virginitas. que respondit dicens: virginitas est
corporis et mentis integritas contra carnale delictum. de hac ergo virgi-
nitate (ait laus) laudemus virginem virginum beatissimam dei matrem.

Intentio qua deus humanam naturam sumpsit de virgine gloriosa: fuit ratio
magnitudinis virginitatis ipsius genitricis dei/ ut mater verbi fieret: et quoniam
illa intentio fuit excellentior et nobilior quā deus potuit habere in creatura/ et cre-
atura i deo: oportet ut virginitas ipsius beate dei genitricis in pulchritudine/ ma-
gnitudine/ sanctitate/ et amore: correspondeat bonitati/ magnitudini/ sanctitati/ et
amori intentionis/ qua deus naturam sumpsit humanam/ et ideo non est qui valet
at estimare magnā bonitatem/ sanctitatem/ et amorem virginitatis beate dei ma-
tris. neque corporis et mentis integritatem: quam eius virginitatem decet habere.
nam eius virginitatem decet integritas bonitatis/ magnitudinis/ perseverantie/
et potestatis/ atque integritas videndi/ audiendi/ odorandi/ gustandi/ palpan-
di/ et insuper integritas recolendi/ intelligendi/ et amandi virginitatem. quidquid enī
in ea est spiritualiter et corporaliter: virginitati eius correspondere oportet. unde
penitus impossibile est in ea quodcūque corruptionis esse mentis vel corporis/ quod
virginitati eius sanctissime contradicat: quoniam sic non esset digna: ut virgini-
tus dei filius ex ea incarnaret induēs eius naturā. Filius virginis non fuit ho-
mo factus ideo ut generaret homines: sed ut in omni puritate deo recrearet. qua-
re oportuit eum esse genitum a deo in vtero gloriose virginis/ ut ipse esset virgo in
deo. ideo et oportuit ut ex virgine virginitatem sumeret/ nunquā violabile. nam cum
violatione: nō potuisset esse deus. idcirco matrem eius gloriosam: oportuit virgi-
nē esse post partū et ante/ ut ipsa esset materia de qua filius eius benedictus natu-
rā sumeret virginitatis. et sicut filius eius homo factus est inviolabilis virginitatis
natura: sic et in ipsa matre oportuit esse inviolabilem virginitatis naturam. et hac
natura ipsa beatissima virgo proprietatem habuit/ et virtutem: ut cum esset in mū-
do nemo propter pulchritudinē ei⁹ ad carnale delictū moueret/ quāvis eius pulchri-
tudo omnes pulchritudines superaret. Quid dicam (ait laus) vobis per singula?
utique virginitas eius tā nobilis est et excellens: ut post filium suum. ceteras corpo-
rales naturas superet et spirituales. Corporales quidem: quoniam super naturam
corporis est corpus per corpus transire/ quolibet eorum integro permanente sine
sui violatione. spirituales quidem eo quod intellectus intelligere non potest de natu-
ra sui: quod corpus integrum per corpus integrum possit sine vtriusque vel alterius of-
fensione transire. Quod tamen fieri potest per miraculum: et secundum dei et ipsius
beate virginis voluntates/ et scōm virginitatis naturā. quā filium eius oportebat
sumere ex ipsa virgine matre sua sicut iam dixi. Virginitatē ipsi⁹ gloriose virgi-
nis dñe nostre tāta oportet esse in bonitate/ magnitudine/ perseverantia/ et reliquis: ut
ipsa virginitati omnium virginum amore virginitatis matris dei diligētū virgini-
tatē/ correspondeat. quoniam sicut sol illuminat lunā/ et stellas/ et ea que sunt in terra/
et sicut ignis oīa calida calefacit: ita et multo melius virginitas dei matris fons est/
et lumen/ et perfectio oībus virginitatib⁹ oīm eorū qui diligūt illā et nō solū ei⁹ virgi-

*eius pulchritudo in movebat
ad carnale delictū*

nitas virginitatem virginum illuminat et informat: imo etiam castitatem eorum
qui caste viuunt amore ipsius virginis beate dei matris. nam eorum castitas ex ei⁹
summa virginitate: virtutem sumit et figuram. benedicta sit (ait laus) tanta virgi-
nitas gloriose matris: que ad tanta se extendit/ tantam conferens et sustinens bo-
nitatem/ et sanctitatem. **Q**uestio. Laus (ait eremita) quidam clericus ad pec-
catum luxurie male erat assuetus. ille quidem violavit/ et in notam posuit infamie
vnam virginē que in religione suam virginitatē vouerat beate virgini dei matri.
Et post modum etiam carnaliter cognovit uxorem cuiusdam cuius nobilis: que be-
ate dei matri promiserat castitatem. tantumque colebat clericus ille domū illius do-
mine: ut et domina/ et sue filie despicerentur a ciuib⁹ illius ciuitatis. unde questio
est: in quo est magis reprehensibilis aut in violatione virginitatis/ vel in corrup-
tione castitatis. Retulit intentio dicens. In quadam ciuitate erat filia cuiusdam
cuius in bonis temporalibus valde diues et abundans. quia magne diuitie eidem
ex patre remanserant. Et accidit quadam die/ cum de virginitate audiret in quodā
sermone laudari beatam virginem dei matrem: proposuit in corde suo remanere
virgo quādiu viueret/ ut in aliquo ipsi beate virgini assimilaretur. postea vero cū ad
hospitium suum reuerteretur: considerauit beatam virginem/ ipsa existente virgi-
ne filium habere: et se existente virgine nunquā habere filium posse. quare si primo
modo assimilaretur virgini dei matri: alio quidem modo dissimilaretur eidem. ip-
saque sic considerans proposuit conari quādiu posset assimilari ipsi beate marie: ut eā
magis amaret. Et accidit ut quedam mulier pauper ferens filium suum in brachijs
suis elemosynam amore beate marie domine nostre ab illa quereretur. que quesivit
ab ea: qua intentione elemosynam peteret. illa vero respondit et dixit eam se petere
duabus intentionibus: quarum prima erat ut ex hoc quod ipsa illi porrigeret bea-
tissima virgo misericors ei fieret/ et grata. altera vero intentio erat/ ut ex illa elemo-
syna et sibi et filio suo viuendo satisfacere posset. Bona mulier (inquit illa) que ista-
rum duarum intentionū tibi videtur beate dei matri magis esse grata? cui ista res-
pōdit dicens. meritum quod illa habitura erat pro elemosyna matri dei magis gra-
tum. quoniam illud est intentione prima: elemosyna vero intentione secunda. Adul-
tum placuerunt virgini verba huius bone mulieris: quia bene responderat. et di-
xit ei: roge te ut michi de filio facias elemosynam/ tali pacto ut adoptem ipsum
michi in filium et post obitum meum relinquam ipsum bonorum meorum omnium
successorē. te autē volo in hospitio meo permanere: et te in omnibus necessitatib⁹
tuis sustentare. Hec itaque bona mulier donauit filium suum virgini: virgo vero re-
cepit illum in figura ihesu christi/ et reputabat eum filium suum. Hec exultabat in
virginitate sua: et in filio suo ihesum christum recordabatur. hec diu vixit in beati-
tudine ista. Post obitum vero suum hereditatem suam dimisit illi filio suo: quē nu-
triuerat. qui postea vnus de melioribus et melius totius ciuitatis morigeratis vi-
xit: quoniam bonitati sue auxiliabatur intentio virginis/ que nutriuerat illum.

Priusque oratio oraret beatissimam dei matrem: considerauit diu in virginitate
ipsius beate dei genitricis/ et in mēte sua fecit ei quandam virgineam petitionem.
virgineam quidem petitionem fecit de integritate bonitatis/ magnitudinis/ per-
seuerantie/ et potestatis: ita ut in eo quod intendebat petere/ nulla fuerit intentionis
violatio. imo totum fuit mundum/ purum/ et clarum. et secundum hanc puritatem
et claritatem intentionis virginee: fudit beate virgini dei matri hos sermones. **O**
domina clarissima virginitatis regina: cū sis ipsa virgo/ et virginitatis mater ora-

Questio

Intentio

Oratio

rete desidero sub virginitatis forma. Ea pro quibus te oro: cuncta dirigo ad honorem virginitatis tue. et in his omnibus quantum valeo: appono integritatem bonitatis/magnitudinis/perseuerantie/et potestatis. Oro te igitur benedicta regina virginitatis pro virginibus omnibus qui et que virginitatis inuolutionem promiserunt: ut eis mentis et corporis conserues virginitatem. et enim cum bonitas/magnitudo/perseuerantia et reliqua/integritate/puritate/et sanctitate habet: tunc corpus integritatem habet bonitatis et magnitudinis corporalis. quoniam sicut a se bonitas/corporis bonitatem conseruat: sic bonum recolare/intelligere/et amare conseruat bonum videre/audire/gustare/odorare/et palpare/et bonum loqui. Regina spiritualis virginitatis: oro te ut in mundo conserues virginitatem spirituales cum tuo virgineo recolare/intelligere/et amare: in quo nunquam violatio aliqua fuit. quoniam si volueris recolare/intelligere/et amare virginitatem virginum: nunquam demon/pessimum/lupus rapax eam poterit violare. nam integritas virginitatis tue tantam habet virtutem: ut neque violatio vicij/neque viri/neque mulieris/neque demonis etiam ei resistere possit. Sed tamen nescio qua ratione virgo regina mitis: apparet te nolle recolare/intelligere/et amare virginitatem in eis qui propter te eam vouerunt/et promittunt: quoniam si bene velles virginitas spiritualis eorum nunquam corrumpetur: nec per consequens corporalis. sed aduerte queso beata virgo ad hoc eos deuenisse: eorum virginitas corrumpitur aut isto modo/aut illo in tot personis/et tot deformibus modis ut casta petitio mea ne modo audeat dicere/sed nec etiam cogitare. Sed quoniam tu es virgo regina tam pura: tam sancta: tam magna corporaliter et spiritualiter: quid esse potest quod in tam paucis similitudinibus tuam multiplicas: permittens tot personas violare in se similitudinem tuam: haec regina clemens absit a pietate tua: ut hoc diu tolere. ecce enim mundus quasi totus in luxuria et meretricum peruersus est. virgo virginum domina clementissima pro quadam abbatissa sepe te rogauit: ut virginitas ei suffragaretur ad conseruandam virginitatem virginum monasterij sui. illa abbatissa virgo est/et sancta mater sicut nosti: et contristatur valde super istos errantes qui in monasterio suo a quibusdam mulieribus (que virginitatem tibi promiserunt) admittuntur. Iterum orauit te (sicut nosti) pro quadam bona filia castitatis: que prauum habet virum et adulterum/et ipsa continens valde bona domina multis laboribus cum viro suo affligitur sine culpa. neque pro ista/neque pro illa me dignaris exaudire: sed quotidie crescunt super eas mala. et etiam super alios pro quibus te orare non cesso: auxilium et succursu ferre dedignaris/et ego plango et plozo die noctuque clamando/dicendo misere/misere mater virginitatis et castitatis: quoniam ecce lupi deuorantes oues/quarum pastores dormiunt auribus obturatis: **Questio.** Oratio (dixit eremita) quedam domina habebat virum prauum/adulterum/zelo rypum/et male societatis. hec autem domina erat bona et honesta/ plurimum diligens beatam virginem dei matrem: quam orabat valde frequenter et deuote ut eam conseruaret in honestate: quoniam coniunx suus occasione illi prebebat adulterandi. Item proxima illi vicina quedam habitabat: que cum mala esset (quoniam fordidibus et peccato luxurie detenta) filiam valde pulchram habebat virginem/amore beatissime virginis virginitatem diligentem: sed cum ex malis operibus matris mala eidem darentur exempla: timebat illa filia ne forent occasio violationis virginitatis sue. quare super hoc hec virgo beatissimam virginem dei matrem orabat: ut ei virginitatem suam conseruaret. unde questio est que istam aut hec virgo/aut illa domina petitionem magis gratiosam faciebat apud beatissimam virginem dei matrem.

Questio

Intentio

Ait intentio. quidam pauper religionem intrauit: ut virginitatem suam melius inuio-

lata custodiret. et modico tempore post religionis ingressum: tentatio peccati carnalis eum inuasit. que tentatio adeo sibi vehemens exstitit ut nullam antea maiorem passus fuisset cum esset secularis. valde mirabatur ille: que causa poterat esse: quare vehementius peccare tentabatur cum religiosus factus esset quam cum non esset religiosus. Cum sic miraretur fuit illi cordi orare virginem gloriosam dei matrem: ut ei reuelare dignaretur que causa esset qua durius tentaretur in ordine quam cum fuisset extra. Et accidit ei quadam nocte in somnijs visio: et videbatur ei ut domina quedam his sermonibus eum alloqueretur. Audi tu homo qui dormis: intellige hos sermones. homines seculares neque votum/neque promissionem faciunt de virginitate seruanda: quoniam ad matrimonium declinare possunt. sed religiosi qui vouent virginitatem si virgines sunt: maiori propugnatur tentatione luxurie quam si qui virginitatem non vouere. nam vota plus important aut mali aut boni: et maioris tentationis sunt occasio quam ea que sunt preter votum. hic autem excitatus a somno: multum gaudebat super istas que in somnijs sibi reuelata fuerunt. qui laudauit/et benedixit beatissimam virginem dei genitricem: et exinde cum accidebat ei carnis tentatio compellebat suum recolare/intelligere/et amare per virginitatem beate dei matris euanescente/et superas tentationem euadebat. et hoc tam diu fecit: ut neque hoc peccato nec alio amplius retaretur.

De valore.

Cap. XVII

Aus (ait eremita) quid est valor? que respondit dicens. Valor est id quo valent bonitas/magnitudo/perseuerantia/potestas/et reliqua principia. igitur de valore laudemus valentissimam dei matrem. Bonitas preciose virginis dei matris valet ad mortificandum/et delendum malum: et valet ad bonificandum magnitudinem/perseuerantiam/potestatem/et amorem. Nam valor est magnitudinis/et perseuerantie: eas esse bonas. Et valet etiam bonitas huius preciose virginis et matris: ad mortificandum magnitudinis paruitatem/et perseuerantie priuationem. Nam valor est magnitudinis: eam esse magnam in bonitate: et malum est eidem ipsam esse paruum in bonitate. et hoc similiter suo modo est de perseuerantia et reliquis. unde sicut bonitas gloriose virginis dei matris valet in seipsa/et in magnitudine/et reliquis: ita magnitudo eius valet in seipsa/et in bonitate et reliquis. quia valor est eas esse magnas in bonitate: et ita reliquarum dignitatum. nam quanto bonitas dei genitricis plus valet alia bonitate: tanto amplius valet in magnitudine alia bonitate. hoc idem est de magnitudine in bonitate: nam eorum principum de quibus preciosa dei mater constat/quodlibet valorem suum multiplicat in aliud quodlibet eorum. Et secundum quod eius valor intrinsecus est: ita correspondet valori extrinsecus/que habet ipsa beatissima domina nostra dei mater agendo bona/magna/et perseuerantia opera/plena sanctitate/virtute/et potestate/et amore. Speciosa virgo maria valet existendo mater dei hominis: eiusque filius presentior est omnibus alijs filijs/et etiam ceteris creaturis. ergo maternitas sacratissime virginis: valentior est omnibus maternitatibus que fuerunt/sunt/et erunt. Et quoniam ipsa est mater recreationis nostre/mater iustorum et peccatorum eam inuocantium: quis arbitrari posset aut dicere/quanta est valor bonitatis/magnitudinis/et perseuerantie ipsius preciose virginis ea existente matre dei hominis/et iustorum et peccatorum? imo quis meditari posset valorem quem habet recolendo/intelligendo/et amando deum eternum filium suum: etenim angeli omnes beati/et sancti superne glorie/et omnes homines huius mundi: non habent tantum memorie/tantum sapientie/et tantum amoris in christo ihesu domino nostro/quantum habet benedicta virgo eius mater. nec omnes illi tantum auxiliantur

**Questio
Raus**

peccatoribus quod ipsa sola. et ideo quis narrare potest valorem istius sanctissime matris: quem habet recolendo / intelligendo / et amando. Quis enim habere / quis eum concedere / quis eum emere / et quis eum vendere potest? et quid dicat? quid compensari valebit ipsius valori in recolendo / intelligendo / et amando filium suum deum hominem: et quo modo sancti / et sancte / iusti / atque peccatores recolunt / intelligunt / et amant eam cum magnitudine / bonitate / perseverantia / et reliquis? Hec triumphalis regina valet in preliis / et in periculis maris / et terrarum. Hec prudentissima valet in ministrante consilio / sanitatis / diuitiarum / paupertatis / bonitatis / sanctitatis / et in omnibus que cogitari aut dici possunt: ad que bonitas / magnitudo / sanctitas / et virtus possunt extendi. in omnibus et per omnia valet ipsa domina dominarum: valet desolatis / viduis / et orphanis / valet virginibus in conseruatione virginittatis / valet coniugatis in conseruatione sue honestatis / et pudicitie. valet ad parcendum / valet ad miserendum / valet ad concedendam gloriam sempiternam / valet ad labores infinitos evitandum. Sola insuper spes peccatorum in ea confidentium plus valet: quam mens aliqua existimare posset. quod satis manifeste patet: quoniam aliquis peccator sperans in ea: spem suam quam habet in illa / pro nullo mundi thesauro / mutare vellet: ergo benedictus sit valor ille tantus (ait laus) qui omnes valores / et cogitationes / et existimationes superat / quem etiam nec bonitate / magnitudine / perseverantia / nec potestate comprehendere possunt. **Questio** laus (inquit eremita) **Quedam** domina petijt a beata dei genitrice ut concederet illi parere filium unum bonum / et pulchrum: et concessit illi. et quedam altera petijt ab ea duas filias pulchras et bonas: et concessit illi. unde questio est: cui duarum beata dei mater valentius donum concessit.

Intentio Locuta est intentio dicens: quedam regina valde diligebat excellentissimam reginam dei matrem. libenter enim considerabat in eius valore: et prout considerabat ita incedebatur diligere valorem eius. Et ecce quadam die quidam mimus astitit coram regina illa qui unum cecinit carmen ad laudem gloriose virginis dei matris. Tantis autem illius valde placuit regine. in fama / et moribus / et gestu illius mimi perpendit regina: illum esse virum sapientem et bene vite. et intulit mimi sermones hos: valor beatissime virginis domine nostre valde magnus est / et secundum magnitudinem suam honorari eum / et amari decet in mundo. unde si possem aliquem mimum inuenire: qui vellet mimus esse regine altissime dei matris: dare illi libenter librum istum et sumptus / ut deambulet per mundum laudans eam. ita tamen ut ei non liceret ab aliquo quicquam muneris accipere / sed eum esse iustum / et castum / et bone vite. hoc audito mimus ille flexo genu regine supplicuit ut illi officium illud committeret / promittens se iturum per principes / prelatos / milites / ciues / mercatores / et per alios: laudando excellentissimam reginam glorie dei matrem ad honorandum eius valorem in mundo. valde placuit regine quia mimus hoc illam rogabat: tradiditque illi librum et sumptus. ille vero per mundum profectus est: hinc inde laudando valorem preciose dei matris / ac ea que in libro sunt recitando. erant enim in eo questiones / laudes / orationes / et intentiones. questiones itaque que in eo sunt proponebat: ut posset laudare et icitare laudari valorem gloriose dei matris. per laudes enim dabat doctrinam laudandi summam reginam celi. per orationes: dabat modum orandi eam. per questiones rursum: tradebat scientiam. per intentiones pandebat modum: quo haberi possent mores boni / et ordinati. **Oratio** Regina superexcellens inquit oratio. tuum valorem prout dixit laus: nemo cogitare valet. quoniam ergo valor in te est adeo magnus: orare te desidero propter valorem tuum / ut petitio mea in magno sit valore. quoniam nisi te propter

32
R valorem tuum orarem: petitio mea magni valorem non habere non posset / unde nec exaudiri mereretur hec petitio. imo deprecatio quam intendo facere: est ut per orbem uniuersum valorem tuum amari facias / et cognosci. ita ut ille amor / et illa cognitio quos de valore tuo homines habebunt: sint magni in bonitate / perseverantia / sanctitate / et virtute. ut cognitio et amor quos super valorem tuum habebunt: magni sint in valore. Hec est deprecatio: quam tibi porrigo preciosa domina. scit enim deus et tu quos fallere non possum: quoniam petitioni mee maiorem nequeo dare valorem. Et ex quo iutor ego misera quantum possum / ad faciendam petitionem meam valentem: placeat tibi ut eam in valore tuo valere facias / adeo ut exaudiat. ploravit oratio suspirans / et oculos suos / et manus leuauit in celum supplicans / et osculans terram: et quidquid pertinet ad faciendam deprecationem suam valere fecit / ut valor valentissime dei genitricis marie / per orbem uniuersum cognosceretur / et amaretur. Valentissima regina glorie (inquit oratio) multi homines qui in mundo nunc sunt valere credunt: qui tamen nichil proorsus valent / habentes in valore id quod est in perniciem. ideo valere putant per maliciam / et paruitatem bonitatis / et magnitudinem malicie: et adeo sunt veri valoris aduersarii / et amplius esse non possunt. In villitate illorum mundus vilesceat / et ad hoc deuenit mundus: ut quasi in hominibus nichil valeat. valet autem in bestijs terre / in plantis / in auium / in piscibus / in elementis / in sole / in luna / in stellis / in firmamento: et in quacunque alia creatura. homines vero in quibus mundus pro ceteris creaturis valere deberet: quasi nichil valoris habent. Unde sum valde tristis et desolata: et nescio quid faciam o regina piissima. quoniam sepius super hoc terogaui (sicut nosti) ut mundum valere facias in ijs in quibus plus valere deberet: tu autem me exaudire non curas ut saltem michi videretur: quia forte nichil valeo. ut tamen tantum valere ut mea petitio in tantum tibi grata fieret: ut tibi placeret valorem tuum inclinare paruitati petitionis / et deprecationis mee. Est enim secundum me petitio parua: verum tamen magna est secundum valorem tuum. quoniam ad laudem et honorem valoris tui: peto quidquid peto. Illa scientia que plus valet in mundo est theologia: per theologiam enim habetur cognitio et amor de filio tuo / et de te / et per eam ad beatam requiem peruenitur. post autem theologiam est philosophia: melior omnibus alijs in mundo. per eam namque cognoscuntur conditiones / et nature / et proprietates rerum. est siquidem philosophia in qua relucet theologia: quia significat eius similitudinem / et ostendit. domina sapientissima / iste due scientie tantum valentes: minus cognoscuntur / minus appreciatur / minusque diliguntur ceteris scientijs que tantum non habent valoris. Adhibeas ergo prudentissima super his consilium: ita ut facias eas intelligi / et amari super alias scientias. quoniam sic habebunt plures seruitores / et plures manutinentes eas: quam alie scientie. et sequetur valor inde utilitati publice et priuate / cum valor familiaris et priuatus sit pars et membrum publici valoris. domina valentissima mundus ad hoc deuenit / ut agricultor valere non curet in bonitate / magnitudine / et perseverantia agriculture: sed cum magnitudine mercimonie. et cum factus est mercator / non curat valere in bonitate / magnitudine / et perseverantia mercimonie: sed vult valere in bonitate / magnitudine / et ceteris huiusmodi ciuilibus libertatis. cum factus est ciuis / despicit officium ciuile: et vult valere in bonitate / magnitudine militie. et nunc de gradu in gradu: donec fiat princeps. quo facto principe despicit bonitatem magnitudinem perseverantiam / et potestatem principatus / desiderans in pretio sui officij valere. sic enim incostans / mobilis et varia est: natura malicie. Itaque consistit in villitate. cadit enim inferius credens sursum ascendere. hec autem inordinatio / est in principibus et sub-

Questio

Intentio

Questio
Laus

lectis eorum: et in prelati et subiectis eorum. Nec oportet ut hec tibi alio modo significetur: quoniam sua opera eos accusant. quare te precor. Regina summa gubernatrix: ut una cum filio tuo concedas ut villicus valere volens valeat in bonitate sui officii similiter et mercator: et sic de gradu in gradu. nam isto modo poterit mundus valere: et valor ascendet/villitas descendet. et habebit valor radices: quibus poterit radicari/et euellere villitatem. **Questio.** Oratio (dixit eremita) quidam rex valde sapiens duos filios habuit: quorum alterum addiscere iussit theologia et philosophiam: et in aliis omnibus scientiis quantum potuit curauit eum sapientem euadere et peritum. alterum vero edoceri mandauit in militia/et peritia armorum. cum autem inciperent iam viri fieri: considerauit rex unumquemque illorum iis que iam didicerat uti posse. Rex tenuit curam suam: et congregauit excellentes proceres regni sui/et viros prudentes ciuitatum: eisque significauit se velle dimittere mundum. quippe qui iam in gubernando populo fractum et fatigatum multum sentiebat: et affectabat in quodam monasterio recreari ubi recolere/intelligere/et amare posset valorem dei/et gloriose genitricis eius. et tunc dixit illis ut e duobus filiis suis illum eligerent: quem utiliorē discernent ad regnandum. unde questio magna inter eos versabatur: utrum eligerent illum qui in scientiis sapiens erat: aut illum qui in peritia militie instructus euaserat. **Narravit intentio** dicens. quidam homo desiderabat valere/ in ore et fama hominum. multum enim affectabat ab hominibus laudari. hic induit se humilibus vestimentis/ieiunabat/dabat elemosinas pauperibus: et ostendebat se quantum poterat hominem esse probe vite. ita ut secundum intentionem ad quam tendebat: laudem consecutus fuerit ab hominibus et valorem inter eos. secundum vero proprietatem et veritatem valoris: ipse nichil valebat. quia valor bonitatis/magnitudinis/perseuerantie et potestatis deerat intentioni sue. Ille filium mercatorē habebat et diuitē: quem valde diligebat. qui etiam vanitates mundanas diligebat: affectans in eis valere. Unde pater valde gloriabatur: quoniam homines filium suum laudabant largitate/equitatu/venatione/et ceteris similibus. Et accidit ut ille filius moreretur: unde pater adeo vehementer indoluit et tristis fuit: ut modum ad viam patientie habere nescierit. Nam ex hoc quia falsa intentione et hypocrisis sua facta prodierat: non fuit consentiens valor eidem in virtute patientie: imo fuit acerbè impatiens in morte filii sui. et per eius impatientiam quam extra preteredit: villi pendit eum populus/et eius hypocrisis fuit manifesta. Cumque videret ab hominibus se sperni/et more solito non laudari: motus indignatione et ira/palā et oib⁹ vidētib⁹ prauā postea duxit vitam: et obiit in peccato ire/et male voluntatis.

De humilitate.

Cap. XVIII

Remita quesuit a laude: quid est humilitas? cui laus respondit dicens: humilitas est id quod inclinari facit ad seruiedum et exhibendum honorem nobiliori se/et etiam propter deum inferiori creature. Et quoniam humilitas est in excellentissima dei matre: laudemus eam de humilitate hoc modo. Maior nobilitas/et honor qui possunt esse: sunt in domo nostro qui ad seruiedum et dandum honorem exaltationis humane nature: humiliavit se/ut ipsemet in homine seruiret ei et honoraret eam. Iste autem diuinus homo et deus humanus/immo homo de⁹ humiliavit se quantum potuit paupertati et paruitati mundi ac etiam morti deo patri obediens/ se in filio humilianti. unde deus gloriosa virginem matrem suam: que est excellentior et honoratior creatura que post filium suum esse possit (nulla siquidem magis post filium eius benedictum potest honorari) humiliavit paupertati et multis doloribus et laboribus quos ipsa pertulit precipue in morte filii sui/et permisit eam diu viuere in mundo

S

33

sine sui honore debito. quoniam secundum humilitatem filii sui: oportuit bonitatem/et magnitudinem/humilitatis ipsius matris correspondere. Et quoniam humilitas dei hominis tanta est in bonitate/magnitudine/et potestate: ut nec cogitari nec dici possit: deficit (ait laus) consideratio mea/et sermo meus dicere/et narrare magnitudinem humilitatis gloriose virginis dei matris. **Natura et proprietates humilitatis est:** in tantum exaltare omnes alios qui se humiliant/quantum condescendunt ad seruiedum et honorandum minores. unde quantum beatissima virgo se humiliavit in salutatione archangeli volens esse ancilla domini: in tantum dei humilitas exaltauit eam ut fieret dei mater. Et quoniam dici non potest neque cogitari quantum exaltata est in matre: similiter cogitari non potest eius humilitas/neque dici. Cum ergo hec humilitas sit tanta: oportet eam contineri et perfici a sursum usque deorsum/ita ut sublimiores et inferiores humilient se ipsi beate marie fonti humilitatis. ita ut eorum humilitas formam/figuram/sanctitatem/virtutem/bonitatem/et magnitudinem sumat: ex eius humilitate. **Beatissima ancilla domini virgo maria** adeo est humilis: ut eius maxima bonitas se humiliet ad seruiedum bonitatibus modicis peccatorum. Similiter et magnitudo sui recolere/intelligere/et amare: magnitudini ipsius recolere/intelligere/et amare eorum qui recolunt/intelligunt/et diligunt eam. Ideo cum aliquis vel aliqua pauper eam recolat/intelligit/et amat: statim necessario ipsa que est in celis/est loquens cum filio suo cum angelis et cum beatis glorie/se humiliat ad recolendum/intelligendum/et amandum pauperem illum vel illam/intelligens id quod ille vel illa petit in oratione sua: videlicet cum illa pauper mulier rogat eam aliquoties pro gallina sua/pro gallo suo/aut asino suo: et sic de similibus huiusmodi parui valoris. oportet enim ut ipsa sciat hec omnia: et respondet ea filio suo. Idem faceret si muliercula eam rogaret pro peccatis suis: quoniam poterunt esse de tam magnis rebus/vel tam paruis quin oporteat eam condescendere/ut pietatem habeat et misereatur illius mulieris. **Quis ergo humilitatem ipsius domine nostre (ait laus) estimare potest?** et quod ipsa que est tam sublimis/ita sancta/tam magna/tam bona se habeat humiliare ad intelligendas tot miseras/tot et tanta peccata/que ab omnibus sunt in mundo? hec humilitas (ait laus) tanta est ut et cor et spiritus michi deficiat ad laudandam eam. etenim tanta est: ut recolere/et intelligere non possim eam totam. **Questio.** Laus (inquit eremita) quidam prelati et quidam princeps diligebant valde beatissimam dei matrem. et prevehementi amore eius: conabantur quantum poterant/in aliquibus ei assimilari. et inter cetera in humilitate id volebant atque nitebatur ei similes euadere. unde questio est: cuius istorum humilitas fuit magis beatissime virginis gratiosa. **Retulit intentio** dicens. quedam regina erat valde bona/et sancta/atque valde diligens reginam humilitatis dei genitricem. et prevehementi amore beatissime virginis: humiliauerat voluntatem suam ad volendum quidquid voluntas beate virginis/et filii sui volebant. Illa regina filium unum habebat/quem tenere diligebat: qui ad mortem infirmabatur. Illa vero valde timuit: ne ea infirmitate filius suus moreretur/proposuitque orare beatam dei matrem et iesum christum filium suum. sed cum recoluit/quia se humiliauerat ad volendum quidquid de ipsa volebat beatissima dei mater: timuit (ne si forte beata maria vellet habere animam filii sui in gloria) orando pro vita filii ageret contra intentionem humilitatis/secundum quam humiliauerat voluntatem suam voluntati beatissime dei matris. idcirco stabat: considerando utrum oraret aut non/pro filio suo beatam dei matrem. Cum autem hec bona regina sic consideraret: sua pura humilitas/necnon sua bona intentio apperuerunt ei viam per quam ei

Questio

Intentio

beatæ marie hos presentauit sermones. Regina vite filius meus infirmatur: cuius vitam vellem si voluntas tua vellet eam / quoniam si voluntas tua vult eam: oportet voluntatem meam velle eam / cum sit obligata ad volendum quid quid vult voluntas tua. unde sub conditione de vita filij mei te deprecor: videlicet si voluntas tua velit eius vitam. si autem velit mortem eius: oportet voluntatem meam letari in morte filij mei / ut placeat ei quidquid de me et de filio meo fecerit voluntas tua. et ideo quoniam hec bona regina tam bona intentione dei matrem orabat: misit ipsa mater pia vite / sanitatem filio illius. qui diu vixit et sceptrum regni tenuit / et regnauit valde bonus et bonis moribus plenus. et multa bona patrauit in mundo / alijs regibus multis dâs et reliquens bona vite exempla. Orare voluit oratio matrem gratie sub humilitatis forma et dixit ista. Regina humilitatis / filius tuus priusquam te ei in mundo versati humiliares: requisitua te per gabrielem archangelum humilitatem / ad dandum per te humilitatis exemplum / ut fidelibus te inuocantibus te humiliares. nam statim cum humiliaueris tuam magnam bonitatem eorum parue humilitati: sumet eorum parua humilitas de tua humilitate virtutem / et eorum parua bonitas de tua bonitate / similiter et de tua magnitudine et reliquis. unde te precor regina pietatis / et humilitatis: ut tibi placeat in fidelibus te humiliare ad recolendum / intelligendum / et amandum eorum salutem. et eos seruare facias filio tuo: et eum honorare. et si super mater humilitatis / te precor pro malis et superbis christianis: ut in bonitate et humilitate conuertantur. et placeat sanctitati tue: te exaltare humiles / et humiliare superbos / ut ipsi superbi per te conuertantur in humilitatem ad bona opera peragenda. Mater misericors plena virginitate: peccatum adeo est res parua / ut nichil minus sit ipso. sed quoniam tu es res maxima / tu nobilissima / tu excellentissima: maximam quidem ageres humilitatem / si te humiliare ad recolendum / intelligendum / et odiendum peccatum. quoniam per totum spacium quod est inter altitudinem tuam et infirmitatem peccati fluere et reflueret humilitas tua. quare michi bonum videretur / ut per te penitus vicium exularet: quoniam illud valde nocet humilibus / amore tui diligenter humilitatem. nam die / nocteque illorum impugnat humilitatem. Cum ergo preciosa domina tua humilitas sit tam excellens / et nobilis: istud quidem summum malum est in mundo. Sed hoc videtur michi mirabile / ut humilitas tua faciat humiles esse quosdam homines / et quosdam mulierculas: in quibus vix videtur humilitas tua imprimere / et informare similitudinem suam. In diuitibus autem / nobilibus / et potentibus: adeo vehementer apparet superbia ut in mundo vix humilitas aliqua appareat. ha regina clemens absit hoc per filium tuum deum te oro. Ex quo tantam habes humilitatem: influe illam istis / et illis. Pia mater misericordie per me peccatores te misericorditer inuocant: humiles te petitionibus eorum. quia ipsi se humiliant: ad dicendum et agendum omnia / secundum voluntatem tuam. Tu que dictis gabrielis archangeli te humiliasti ut fieres dei mater: cur non te humiliabis ut sis ad te confugientium peccatorum mater? hoc oportet utique. quod si non: videtur ut tu que te humiliasti ascendendo / sursum / amiseris misericordiam et veniam te pia regina a te petentibus elongando. because non tibi esset magnitudo humilitatis: sed potius abesset humilitati tue bonitas / amor / et pietas: nisi quoscumque iuuares te misericorditer inuocantes / ut humilitas tua condescenderet eis inferius / et eos eleuet superius. Recordare igitur virgo mater omnium: de quibus terogavi. quoniam si sic bene suffragabitur omnibus humilitas tua. **Questio.** Oratio (inquit eremita) quidam rex et etiam regina sua coniunx valde diligebat humilitatem. et accidit cum ambo ad quandam ciuitatem proficisceretur: ut quidam

leprosus et quedam leprosa venientes de ciuitate illa obuenerint eis / elemosynam ab eis querentes. Ambo scilicet rex et regina de suis equis descenderunt. et flectentes genua: rex osculatus est leprosum / dans ei pro elemosyna chlamydem suam / et regina pedes leprose osculata est / dâs ei similiter pro elemosyna chlamydem suam. unde questio est: vter eorum maiorem habuit humilitatem. Narravit intentio dicens: quidam miles alti generis duxit in uxorem filiam cuiusdam ciuis intentione diuitiarum / quas ciuis ille dedit illi cum sua filia. Ille vero miles valde mundanus erat vanitates mundi diligens. et consumpsit omnia que receperat cum uxore sua. et accidit quadam die ut a socero suo peteret mille libras mutuo. ciuis autem illas tradere recusauit. quare miles (cum esset superbus) aduersus socerum suum / similiter et aduersus uxorem suam ratione patris acerbese gessit. et incedens superbe contra uxorem suam / et contra illius parentes dixit illi. quia non liceret eam tam nobilis sanguinis habuisse virum. uxor autem eius bona erat et honesta et humilis valde diligens virum suum. et quanto vir suus magis superbia eleuaretur aduersus eam / et magis incurialis esset / tanto hec magis humilis et magis illi curialis erat. In tantum ut magna humilitate / bonitate et perseverantia vicerit virum suum. qui post ea dilexit / et honorauit eam: et fuit ei humilis et curialis. Quadam vero die ciuis ille quesitua filia sua: quare ratio fuit / qua ipsa virum suum ita superauerit / et quare de malo et superbo fecerit eum morigeratum / et mansuetum. Domine mi (inquit illa) humilitas / bonitas / et perseverantia / et amor habent in intentione virtutem: et superbia et malicia non habent in intentione radicem neque virtutem. quare cum intentio bona se coniungit amor / humilitati / et perseverantie: oportet omnino eam vincere maliciam / ingratitudinem / et superbiam / et ceteros prauos usus.

De domina.

Cap. XVIII

Aus (inquit eremita) quid est domina? que respondit ac dixit. domina est ea mulier que sub se seruos habet / et famulos / et ancillas: qui seruiedo / illam honorant. et quoniam beata dei mater excellentior est domina / et nobilior que possit esse: laudemus eam hoc modo. Ihesus christus filius ipsius virginis: dominus est omnium creatorum. igitur oportet eam esse unicam tantum dominam omnium creatorum. aliter filius eius dominum matris sue non constitueret in magnitudine bonitatis / potestatis / sanctitatis / virtutis. quod est impossibile. cum ergo ipsa beatissima dei mater sit creatura / et domina omnium creatorum magnam quidem eius est dominium: quia sunt magne et multe creature / cum sint tot / et tam magne / et tam nobiles / et tam virtuose creature. Quis ergo narrare posset et cogitare magnam bonitatem / sanctitatem / et virtutem dominum beatissime virginis dei matris domine nostre? Gloriosissima dei mater est melior domina omnibus dominabus: quoniam ipsa est domina dominarum / domina omnium virginum / et omnium mulierum. ipsa est etiam excellentissima / et nobilissima domina: quoniam angelis et sanctis superne glorie dominatur. et eius dominium: omnes demones / et damnatos sibi subiugat. et habet in mundo in iustis et peccatoribus principatum. Domina est virtutum quas concedit / quas roborat / quas sanctificat / atque mundat: vicia destruit / auferit / et dimittit. Domina est super naturam: quoniam ipsa super naturam virgo concepit / et virgo peperit filium / et super naturam sanat contractos / et suscitatur mortuos / et super naturam miracula magna operatur / nec est qui sibi resistere possit. Benedicta sit ergo talis domina / que dominum tantum habet ut omnes profunditates abyssi / et omnes extremitates altitudinis post deum comprehendat. hec beatissima virgo

nota
mater/est domina largiens dominiū. nā quotēq; domine sunt/quotēq; fuerūt/et
quotēq; sūt: ab ea dominiū acceperūt. quoniam si ipa nō esset: nō esset deus homo.
et nisi deus esset homo: non creasset mundum/ cum creauerit illum vt ipse deus sit
homo. Est ergo ipsa dei mater domina largiēs dominiū bonum/ magnum/ et per-
seuerās in sanctitate/ virtute/ et gloria. hec est illa domina altissima: cui subiecti sūt
angeli beati/ sancti/ et sancte/ atq; iusti/ et peccatores: ad seruiēdū illi et eam hono-
dam et laudandā atq; amandā. et ad intelligēdū et recordandū per totū mūdū eius
dominiū. vbiq; enī per totū mūdū dominiū eius diffūditur. Vbiq; per totū mūdū
illi laus honor reuerētia debet et obsequiū: quoniam domina magnitudinis est. Sēper
enī amari/ intelligi/ et recoli debet: quoniam domina est perseueratiō. Adhuc certe
recolere/ intelligere/ amare/ venerari debet: laudari et honorari/ et ei obsequium
impertiri: quoniam domina est magne memorie/ magni intellectus/ magne volū-
tatis. ha (laus ait) et quis poterit narrare maximū dominiū huius gloriosissime
dominatricis? *Questio* laus (inquit eremita) due domine orabant dominam
dominantium beatissimam dei matrem. altera illarum orabat eam vt concederet ei
vite longitudinem: vt diu seruiens ei oraret eam in multis regionibus. Altera ve-
ro orabat eam vt cito finirentur dies sui in hoc mundo: vt in eterna gloria cito illā
videret/ quia multum eam videre desiderabat. vnde *questio* est: que illarū domi-
narum plus diligebat beatam dominam virginem dei matrem/ et que magis iustā
ei fundebat orationem. *Intentio* Ait intentio. quedam domina emit quandam alienige-
nā: et quesuit ab ea quid manducaret. que respōdit dicens id quod ipsa sua domina
velleret. Iterum quesuit ab ea sua domina: vtrū illa haberet volūtatem? que respō-
dit et dixit non/ quia domina emerat suam volūtatem. multum placuit dominē re-
sponsio quam sua emptitia fecit ei. et quesuit ab ea/ quis eam docuerat tam apte
respondere: que respondit et dixit ei intētiō/ secundū quam emptia fuit et per quam
ipsa erat sua domina posuerat eam in via hoc modo respondēdi. vnde miro mo-
do contenta fuit de alienigena quam emerat. et accidit quadam die vt hec domina
preceperit emptitię sue vt seruiret ei in quibusdam rebus/ quibus domina indi-
gebat. serua autem quidquid potuit fecit. tamen ad finem: eius/ quod domina
sua preceperat venire non valuit. vnde ipsa valde tristis plorauit. Itaq; plorans/
tristis et mesta venit ante suam dominam et dixit. domina mea non possum illa que
michi precepisti perficere. illud enim quod iubebas vt deferrem: habere non potes
quia perditum id est. vnde sum valde tristis et anxia. Amica dixit domina: quia fe-
cisti ad mandatum quidquid potuisti: eque factum gratum habeo/ ac si quod tibi
preceperā detulisses/ quapropter igitur noli amplius desolari. Domina dixit serua
ego sum emptitia tua: de te premiū habere nō debeo/ quoniam tua sum. vnde licet
ego quo ad posse meū excusata sim/ et consoletur quo ad dominiū quod in me ha-
bes: tamen quo ad amorem quem ad te habeo consolari non debeo. ex quo perfici-
cere non valeo/ id quod desiderat voluntas tua. quia si consolaretur: esset in me defe-
ctus amoris. tātum placuerunt domine hec verba emptitię sue: vt fecerit eam libe-
ram. et dixit indignum est mulierē tam bonam: esse in alicuius mulieris seruitute.
Illa vero respōdit domine sue dicens: nolo esse libera/ ne per hoc iniurieris domi-
nio tuo? cui ancilla cōpetit/ et bene seruiens et illud bene honorans. et remansit pō-
te in seruitio domine sue per omnia sue vite tempora. *Oratio* Incipit oratio orare be-
atissimam omnium creaturarū dominam: sub forma domini huiusmodi sermoni-
bus. Tu domina mea es charissima dei mater: et ego ancilla tua. tibi proprium est

35
esse dominā meā: michi vero propriū est esse ancillā tuā. tibi cōuenit honor et ser-
uitiū: michi cōuenit tibi seruire et te honorare. tibi cōuenit precipere: michi vero
cōuenit preceptis tuis obedire. Tibi rogando seruiō: quia tale est officium meum.
Rogando quidem tibi seruiō: cū te precor dare gratiam/ et benedictionem ijs qui-
bus dominaris/ vt sint tui serui fideles. cūq; domina mea meum expleam officiū:
oportet te tuum explere/ quod est exaudire preces et petitiones iustorum/ et pecca-
torum ad te honorandum/ tibiq; seruiendum. et si ego (inquit oratio) expleam offi-
cium meum: nunquid tu domina mea tuum non explebis? imo domina mea cha-
rissima sic oportet. quod si nō: videretur quidem vt officiū meū plus nossem et di-
ligere q; tu tuū/ quod nullatenus fieri potest. quoniam ea que tu scis et diligis: multo
meli⁹ scis et diligis q; ego ea que scio atq; diligo. ergo tu domina mea perage quod
te posco. et nōne tu charissima domina mea ita cōcedes sicut desidero? imo. q; si nō:
cōristabor et desolabor et male seruiēris/ nec honoraberis sicut decet. Tu domina
mea (inquit oratio) domina publica es. iusti enī et peccatores die noctuq; clamant
dicentes: domina/ domina nostra. Cum ergo tu scis domina publica oro te pro vti-
litate publica: vt eā plus facias amari q; vtilitatē specialem. et causa quare pro illa te
rogo: est vt tu in mundo vehementius honoreris/ meliusq; seruiaris. nam per vti-
litatem publicam fortificatur et augetur charitas/ et in eius extinctione atq; destru-
ctione moritur charitas/ et peremittitur honor et reuerentia que dominiū tuum in-
ter nos debet habere. et vide quid agis domina: quoniam tibi serui facis/ et te
honorari a quibusdam hominibus et mulierculis parue potestatis/ et parue
virtutis. in quibus vtilitas publica frondere/ et florere/ et granum facere nō potest:
q;uis diligit illam. sed si a multis viris et mulieribus magne potestatis et alti san-
guinis te velles amari/ et honorari/ et eos seruire tibi: illi indubie in te honorando/
tibi seruiendo facerent frondere/ florere/ et fructificare vtilitatem publicam/ per or-
bem vniuersum. vnde protenderetur honor/ et seruitium dominatus tui. Tu
domina dominaris super benignos angelos/ et malignos: vt quid ergo benignis
angelis non precipis venire in mundum ad agendum et monstrandum opera bo-
na? vt quid non precipis malignis angelis non agere mala? nam tue dominatio-
nis officium est: precipere bonis vt bona agant/ et precipere malis vt mala non cō-
mittant. ergo precipere hominibus illis/ qui bonū agere possunt vt agant illud: pre-
cipe illis cum amore. qui si noluerint/ precipere illis cum timore. et precipere male agē-
tibus abstinere timore: et sic tuum dominiū maximum omnibus apparebit. Sed
tu regina es domina humilis/ simplex/ et pia intantum/ vt de nullo malo/ de nulla
ingratitude/ vt de nulla inhonestate que contra te fiat videris irasci. Itaq; homi-
nes neq; te diligunt/ neq; te timent: nec videtur siue bonū agant siue malum vt de-
beas inde quicq; curare. hoc valde indecens est summa domina: quod cum sis in tā
excellēti dominio/ vt tam modice ameris/ et tā modice timearis. *Questio* Ora-
tio (inquit eremita) due domine orabant beatissimam dominam nostram. altera il-
larum rogabat eam: vt quotiescūq; indigeret cōcederet ei spem. altera vero roga-
bat vt cōcederet ei patientiā: quotiescūq; cōtrarietas eā moneret ad irā. vnde *que-
stio* est: que illarum donū potius postulauit. *Intentio* Ait intentio. quedā domina quādā
habebat ancillā. hec siquidē domina erat valde bona/ et cūctos honestatis habēs
mores: quos dominā decet habere. Ei⁹ ancilla similiter erat valde pba cūctos mo-
res secundū statū suū bonos habens. Idcirco dñā et ancilla valde se mutuo dilige-
bant. quia domina vtebatur ancilla sua/ scdm intētiōē qua erat domina: et ancilla
eij

seruiebat domine sue secundū intētionem qua erat domina sua / et ipsa eius ancilla. Accidit autē vt hec ancilla moreretur: et domina alterā cepit ancillam. que multū erat improba / et cōtraria moribus primę. Idcirco domina et hec ancilla erant assidue in tribulatione. quia domina odiebat ancillā suā / et in tantū vt aliquoties multa dura intulerit ipsi ancille que erāt cōtra consuetudinē / et ordinē dominij. quorum ipsam dominā postea penitebat. Quadā vero die cū accidisset vt hec domina intulisset mala ancille sue: recordata est quo pacto bene cōuenerat cū primā ancilla / et quo pacto bonitas illi / ipsi fuerat occasio pacis / et cōseruatōis intētionis qua ipsa erat domina / et quōdā ancilla puerfa nūc ei erat occasio ledēdi intētionem qua ipsa erat domina. his ita cōsideratis ancillā ab hospitio pepulit / et dixit poti⁹ desidero sine ancilla manere: q̄s domina manere sed ab intētionē dominij spoliata.

De honorificentia Cap. XX

Questio
Lays

I Aus (ait eremita) quid est honorificentia? que respōdit dicens: honorificentia est id per quod hominū alij alijs reuerentiā exhibēt et honorē. Et quoniam beata dei mater est honorificabilis: de honorificentia laudemus eam hoc modo. Gloriosam dei matrem reuerētur / et honorant vniuersę creature. idcirco oportet eius honorificentiam tātam esse: vt reuerēte et honori cōrespondeat / quem ei exhibēt creature. Eam etenim reuerentur et honorant omnes angeli / et oēs sancti patrie sempiternę. Super omnes enim est honorificata quia sup omnes habet bonitatem / magnitudinem / perseverantiā / potestatem / et amorem: et insuper cū sit dei mater qui est vere fructus omnis honoris et honestatis honorificatur magis q̄ propter suam bonitatem / et magnitudinem. nam eo ipso q̄ mater dei est tāta sumit honorificentiam: vt nullo pacto possit sumere maiore. quare filius eius vt homo / et omnes angeli / et sancti: debēt ei honorem et reuerentiā tantam / vt creature non possint maiorem. ac etiam quia mater dei hominis est: qui inq̄tū est homo melior est creatura oibus creaturis. adhuc etiam quod maximū est: oportet vt deus tantum influat matri sue honorem vt ipsa nō possit recipere maiorem: quoniam sicut non potest eam maiorem matrem facere in bonitate / magnitudine / et potestate: ita oportet q̄ non possit eam āplius honorificare. Cum ergo deus tantam honorificentiam impendere potest qui potestatis est infinite / et cū filius ipsius virginis inq̄tum homo tantū possit eā honorare / qui maiore h̄z potestate q̄ oēs creature et q̄ omēs angeli et sancti glorie tot et tam nobiles existētes totis viribus possunt honorare: quis potest cogitare quāta laus / quantus honor / quanta reuerentia et benedictio sit huic beatissime domine nostre in gloria sēpiterna? Est etiā et in mūdo hoc nostrō / domina nostra gloriosa valde honorificata: quoniam super omnes mulieres diligitur / et laudatur / et in nulla alia muliere quacūq̄ iusti et p̄ctōres tantū spei retinēt et fiducie. nam omēs clamāt dicentes mater dei / mater spei nostre / mater venie et misericordie / sanctissima maria mater melioris hoīs qui est / fuit aut vniq̄s futurus sit / et dñā virginitatis / mater scitatis / regina pietatis / bonitatis / pulchritudinis / iusticie et miseratōis / p̄ qua et de qua tot et tāta facta sūt cātica laudis. Et q̄ est illa (inquirit laus) pro qua et de qua tot sūt pulchre imagines / tot delubra / tot edificia / et tot laudis sermones: et que tot bonos habet cōcētores / tot psaltes / tot seruatores: vt begnissima et superexcellētissima regina celorū dei mater? Et quis est mare valebit honorē quē exhibēt ei peccatores: quoniam cōfidāt in ei⁹ donis / auxilijs / misericordia et venia? Hec mirū. quia nemo est q̄tūcūq̄ sit ipse peccator: q̄ dū cōsiderādo maximū honorē quē fili⁹ exhibet illi / cōfidit i ea pure et deuote implorās

36
veniam de peccatis non credat vere sibi remitti sua peccata. Etiam nemo est siue sit ipse in prelio siue in periculo / aut infirmitatis angustia detentus / siue pauper / aut aliquam indigentia sustinēs: si deuote cōfidat in ea / quin credat quecūq̄ petit optinere. Quis ergo est ille: qui illum honorem quem iusti et peccatores exhibēt matri honoris virgini marie possit estimare? Sol suam offert hominibus claritatem vt videant vias: quibus ambulent honorantes beatam dei matrem. et elementa prestant nutrimenta bestijs terre / auihus / piscibus / et plantis: vt seruiant hominibus exhibētibus gloriose virgini matri reuerentiā et honorem. Et anima cuiuscūq̄ viri / et cuiuscūq̄ mulieris offert suum recolere / intelligere / et amare: vt quilibet recolendo / intelligendo / et amando honorificet gloriosam virginem dei matrem. Similiter et natura corporis humani offert oculos ad videndum sacras gloriose dei matris imagines: vt per eas honorificent matrem pulchritudinis et honestatis. et offert aures: vt audiant homines eius laudes. et offert os: vt proferāt eius laudes. et offert manus: vt agant propter ipsam opera bona. et offert pedes: vt peregrinentur per terras vbiq̄ eam honorificantes. et quid est quod dico ait laus? imo verissimū est quoniam deus / et omnia quecūq̄ sunt / quidquid possunt agūt ad honorificandam ipsam summam matrem honoris. nonne magnus honor / magna reuerentia est ipsi beatissime matri: q̄ deus in omnibus exaudiat eam / q̄ natura et homines et quidquid est / agant quidquid possunt ad honorificandam eam: desino quidem narrare (ait laus) quia sufficere non possum. imo deficio viribus ad honorificandam ipsam: que est intimus fons honoris. **Questio. Laus** (ait eremita) Quidam rex diligebat vehementer beatam dei matrem / et duos alios habebat quos valde diligebat. et in honore beate dei genitricis voluit vnum illoz esse litteratum: vt in officio clericatus seruiret beate dei matri. et desiderauit illum bonum prelatū fieri: vt ipse a subiectis suis faceret eam honorari. Alium vero filiū voluit post mortem suam loco sui regnare: et ad bonos mores (vt melius potuit) eum nutriuit vt fieret bonus rex ad honorificationem regine celi / matris dei / et vt ipse ab omnibus subditis suis faceret eam honorificari. vnde questio est: quis duorum filiorum plus poterat honorificare beatissimam reginam honoris. **Ait** Intentio. filius cuiusdam viri pauperis et humilis sanguinis: habebat quandam sibi commissam ecclesiam: de qua mille libras annuatim percipiebat. Ille redditus ecclesie sue singulis annis vendebat / et in quibusdam studijs morabatur / valde honorifice. Sue vero ecclesie (cuius redditus vendebat) seruiebatur pauperime / atq̄ inhoneste. quoniam quidam sacerdos (cui suos redditus vendiderat) abstrahēbat ab ipsa quidquid et q̄tuncūq̄ poterat. Et accidit quodam die festum beate marie (in cuius honore illa ecclesia dedicata erat) cūq̄ accederent multi viri et mulieres ad illā ecclesiam vt in ea fideli congregatione honorificarent beatam mariam dei matrem / sacerdos ille non potuit honorare locum prout festum decebat: quia paucos secum habebat clericos adiutores / in decantando diuino officio. vnde pro magno malo / et dedecore tulerunt parociani et illius loci accole: q̄ tam miserabiliter illi seruiretur ecclesie / et insuper redarguerunt vehementer sacerdotē illū. qui excusans dixit / se non esse in loco illo intentione honorificandi beatam mariam sicut ad ipsam ecclesiam pertinebat: sed intentione lucrandi pecuniā / et abstrahendi id quod ex ipsa ecclesia posset abstrahere. hoc audito valde displicuit sermo omnibus parocianis illius ecclesie: qui dixerunt sacerdoti ex quo nō esset illic illa intētionē / qua sacerdos i ecclesia debet esse (hoc est ad honorificandū eū)

Questio

Intentio

ipsam ecclesiam et cui dicata et donata est) a modo nolebatur eum illic amplius manere. consilio autem inito unanimiter miserunt nuntium ad suum sacerdotem / qui de voluntate omnium diceret illi. non es tu sacerdos noster / et nostre ecclesie: intentione ut honorifice moreris in studiis / nobilibus indutus pannis cum tribus aut sex scutiferis nobilibus vestibus multipartitis indutis: tua vero ecclesia / et nostra relicta est cum vno sacerdote mercenario tantum / et duobus clericulis: sed potius datus es ei sacerdos / ut resideas in eadem honorificans eam pro ut decet tot servitores habendo ut eius honorum sufficiat. unde ex quo tu euitas curam nostrarum animarum: non debes possidere redditus quos inde percipis. Et nonne prevaleret curam animarum gerere / et bonum hospitium habere / et honoratum / et sacrificare / et predicare: quam agere ea que facis? quoniam in istis que agis maiorem habes intentionem honorandi te ipsum: quam beatissimam Mariam dei matrem / ad quam honorificandam factus es sacerdos. valde consideravit ille sermones illos quos ei dixit nuntius ex parte suorum parochianorum. et cognovit quia verum dicebat. et quia timuit inhonorare beatam dei matrem: reuersus itaque est ad ecclesiam suam: cui postea seruiuit honorifice. et ipse sacris initiatus sacrificabat omnino die in honorem beate virginis gloriose. Sacrificare namque corpus christi: est id in quo beatissima virgo mater eius precipue honorificatur. et insuper amore ipsius matris dei hospitalitatem omnibus faciebat: qui eius amore ipsius matris dei requirebant. et amore etiam ipsius predicabat: et libenter elemosynas erogabat / et ponebat pacem in populo. Deinde fatebatur populus nullum sacerdotem meliori officio vti posse: quam id erat quo iam suus vteretur sacerdos. Regina beatissima (dixit oratio) tibi debetur maxima reuerentia et maximus honor: secundum quod laus iam dixit. et eo quia honorificentia tua maxima est: oportet ut homines huius mundi exhibeant tibi reuerentiam et honorem. Et quoniam honorificentia tua tanta est / ut ea non possit esse maior: requirit iusticia et ordinationis / ut tibi totis viribus honor et reuerentia ab omnibus exhibeatur. quare oportet ut in petitione mea maiorem reuerentiam et honorem quem potero: tibi exhibeam. aliter facerem inhonoratorem tibi / et petitioni mee / et michi ipsi / et peccatoribus: a quibus ad te orandum sum electa procuratrix. Unde timeo valde ne non exhibeam tibi honorem debitum: prout tuam decet honorificentiam. Sed quoniam te compello orare: tue gratie me expono / confidens (si defecero) quod misericordia tua mei recordabitur. aut si per defectum punire me volueris: tuam iusticiam non recuso. quoniam intentio principalis qua sum: non est ut salua fiam / nec ut glorificer et honorer / sed est ut ego in hoc mundo te faciam honorari. Prosecuta est oratio et dixit beate dei genitrici honorificentissime marie: bene quod deperdo gloriosa virgo / quod sarraceni te honorificant cum te appellant sanctam virginem sancto spiritu matrem ihesu christi / verumtamen dedecus tibi faciunt / negantes te esse dei matrem. Iudei autem vituperium tibi faciunt: quia virginem et matrem dei te negant / et affirmant te mulierem esse corruptam / matrem hominis a viro generati. tartari quoque / et pagani et omnes illi qui deum negant atque non credunt / faciunt tibi dedecus: quoniam te peruiendum tibi / honorandum te / totis suis viribus non laborant. ac etiam quia ad honorem tuum non abstinere a peccatis: et quibus possunt virtutibus non adherere. hoc autem totum accidit illis: quia plus honorificationem suam diligunt quam tuam honorificentiam / et filium tuum. Sed ego domina mea potius desidero honorificationem tuam / et filium tuum: quam meam seu cuiuscunque alterius: parata omnes ferre labores et dimittere cunctas mundanas prosperitates / mortemque subire ad honorandum te / et filium tuum. Igitur si ego in hac modica bona

Oratio

voluntate / sincera / sine fraude / et sine aliqua mali labe possum aliquotulum te honorare: placeat tue magnae bonitati / virtuti / sanctitati / et amori mouere peccatores ad honorandum honorificentiam tuam viribus eorum totis. Regina excellentissima (inquit oratio) ego parua sum / et modicum honorare te possum: verumtamen quia super omnia honorare te desidero / honorum iste quem tibi impendo exteditur non in me / sed in illis in quibus et super que desidero honorificentiam tuam. Tu enim bene noscis prudenterissima virgo: quoniam nichil deo dignius exhibetur in hoc mundo: quam honorificentia filii tui / atque tua. homines autem in mundo nichil aliud tantum diligunt: quam suam et honorificationem. Iheu quid esse potest: ut homines tam modicum honorificent te / et filium tuum: qui multum vos possent honorare? ut quid sustinet christianus in terra sancta tibi tot fieri impropria? quoniam in ea orta fuisti / in ea nuntiatus fuit tibi summum gaudium / tui oculi misericordes inspexerunt eam / illa pijs lachrymis oculorum tuorum madida fuit. que fluebant a te cum moriebatur filius tuus rigans eam lachrymis preciosis oculorum suorum / rubicans eam precioso sanguine purpureo corporis sui. Iheu quam dolor est gentes infideles possidere illam. negantes maximam honorificentiam tue natiuitatis / et tue annuntiationis / et tue virginis et conuersationis benedicti filii tui. Domina mea preciosa / si hoc habet esse pro peccato meo: veniat iusticia tua ordinans de me secundum voluntatem tuam. Si autem hoc sit pro peccatis christianorum / aut quorumcunque aliorum: agat iusticia tua ad placitum suum. quoniam quicquid aut de me / aut de alijs voluerit agere: totum bonum michi est. solum in terra tua sis honorificata. et terra tua a sanctis et christianis bone vite possessa. Virgo regina quoniam honorificare te desidero: adest michi felicitas magna. sed quoniam facere non possum te honorificari: adest michi infelicitas adeo magna ut die / nocteque tristis sim et desolata / et quia tu tantum in mundo es inhonorata. quid enim alia honorificatio diligetur magis in mundo quam tua: nunquam ero leta / nunquam honorificata. imo potius volo esse tecum simul inhonorata: ut in me sit similitudo tua maior. et nunquam quid inhonorata eris mater honorificationis: et ego honorata? quicumque vult honorificationem / habeat: nec faciat me participem eius: quoniam nulla honorificatio vera est: in qua tu non sumis honorem. **Questio.** Oratio (dixit eremita) quidam princeps duos filios habuit: quorum alter erat miles probus et valens / alter vero clericus deuotus / et sapiens. Is qui miles erat / profectus est ad quandam sectam sarracenice regem: profectus / et per testam beatam Mariam esse dei matrem. quod si esset in curia sua sarracenorum / aliquis qui vellet dicere non esse dei matrem: paratus erat duellum committere cum illo. neque haberet pro vituperio etiam vinci / atque mori ad honorificandam beatam virginem dei matrem. Ille vero quod clericus erat circuebat regiones christianorum predicans / et laudans beatam virginem dei matrem. unde questio est: quis illorum duorum potius dilexit honorificationem beate virginis dei matris. Recitauit interio dicens. quidam rex habebat quandam scutiferum: qui famulabatur ei / et quem rex valde diligebat. Ille vero scutifer in animo suo concupiscebat regnam / et super carnali libidine eam rogare ausus est. valde displicuit regine: illi eam de tanta enormi scelere requisisse. et valde inhonorata se eo facto reputauit / quoniam valde hostilitatem diligebat / et intentionem qua ipsa erat regina. Et super his adeo perturbata fuit: ut regi viro suo (quem valde diligebat) hanc nequitiam detegere voluerit. sed quoniam sapiens erat et prudens / vites in actibus suis bonitate / magnitudine / et clementia: illi scutifero sermones hos obiecit dicens. seruitor nequam ab intentione honorificationis exul: nonne vides quoniam honorum exhibetur regi ab omnibus hominibus regni sui / et oes supplicat ei / et pulchrum dedecus illi fieri consuetum: mori se potius pro quocunque exponeret. Nonne vides quod maior honorum me a deo / et ab ipso mihi est: et tu ipse honorum

Oratio

Questio

Intentio

et ex his cum de calice vinum genu flecto porrigis ei dē: ergo falsissime (ait regina) quomodo cogitare potuisti tantum dedecus/ tantam proditionem/ et tantum facinus aduersus dominum meum et tuum? et quomodo ausus es opinari me esse facturam maiorem hanc infamiam et villiorem que ei fieri posset? infans quidem es/ et plusquam infans. et vere dementia hec proditor pessime tibi accidit: quoniam in vera intentione officium in quo commissus es/ non exerces. et a modo vide ne hec aut alia michi loquere: quoniam propter magnū dedecus quod domino meo regi/ et michi/ et toti progeniei tue intulisti/ te cogā turpissima morte perire. Et quadam die cū scutifero ille regi/ et regine vinum funderet: rogauit regem regina/ vt quere- ret ab illo scutifero qua intentione seruiebat ei. hoc autem quesuit rex ab eo: qui respondit intentionem suam esse quo posset ipse/ inde melius valere. Regina ro- gavit regē vt illum de curia sua expelleret: quia non erat ei honor armigerū tenere ab intentione officij sui deiectū/ et qui dominū suum principaliter propter bonita- tē/ magnitudinem/ potestatem/ et honorem dominij sui non diligeret. Rex autem cum esset multum sapiens/ et multum vxorem suam diligeret: expulit illum seruum nequā a curia sua/ condescendens voluntati regine. bene namque cognoscebat quia regina verum dixerat.

De fide.

Cap. XXI.

Questio
Laus

Laude quesuit eremita: quid est fides? que respondit dicens: fides est id per quod homo credit vera sine experientia/ et argumēto necessitatis. hāc siquidem fidem (ait laus) habuit beatissima dei mater in maiori magnitu- dine bonitatis/ perseuerantie/ potestatis/ virtutis/ et amoris: quam aliqua alia creatu- ra pura. quoniam ceteras creaturas excessit fide: cum gabriel archangelus dixit ei/ filius dei tecum est/ paratus ex te humanā sumere naturam. et quoniam ipsa beata credidit eis que dicta sunt ei a domino per angelum: sumpsit filius dei carnem/ et ex ea naturam induit humanam. quam non induisset nisi ipsa virgo benedicta cre- didisset. hoc opus diuine nature et humane in vtero ipsius virginis gloriose excel- lētus est/ et nobilius: quod deus agere possit in creatura/ et creatura sustinere. quo- re secundum magnitudinem/ et vtilitatem huius operis: oportuit fidem ipsius vir- ginis magne excellentie/ et vtilitatis summe fuisse/ vt huius sacre incarnationis o- pus/ et deuota fides vir- ginis gloriose/ conquirerent in bonitate/ magnitudine/ virtute/ et sanctitate. vnde nemo narrare posset magnitudinem fidei/ qua gloriosis- sima virgo maria preclara fuit in die anūciationis sue. In die vero sacratissime pas- sionis domini ihesu christi: habuit virgo maria mater eius/ totam fidem nostram suo sacro pectori inclusam/ quoniam in ipsa sola remansit. et in virtute sue fidei tota fides nostra extitit restaurata. quoniam mirabantur apostoli super ijs que tunc fie- bāt: quomodo poterat hoc esse vt filius virginis deus esset/ et moreretur. Itaque du- bitauerūt/ et pro illa dubitatione omnes ipso relicto fugerunt: nisi solus beatus euā- gelista iohānes/ qui associauit ipsam mestissimā dei matrē/ stetit/ et plangēte. Ipsa vero piissima mater in nullo penitit dubitauit/ imo veraciter credebat filiū suū ver- deū et hominē esse. Magna ergo fuit fides eius: cū ipsa cruciata/ tristis/ dolens/ et desolata premorte dilectissimi filij sui/ quē sine culpa torqueri crudeliter/ et occidi conspiciebat/ in nichilo fidē suā violauit. et quanto maiorem fidē habebat: tanto maiore dolorē/ et angustia sentiebat/ cū aspiciebat filiū suū i cruce mori pēdētē. Eius igitur fides/ et pena: in magnitudine sibi inuicē correspōdebāt. et quā nemo penā et dolorē eius (que ipsa sentiebat) estimare potest: magnā quidē fidē illius quā habuit/ nemo

potest enarrare. In ipsa beatissima dei matre/ fundatum est fidei catholice funda- mētum/ et omnes articuli/ et sacramēta que credimus. de fundamento sue fidei pro- cesserunt: atque de virtute/ et sanctitate eius habent virtutem/ et sanctitatem articuli/ et sacramēta in fide cuiuslibet credentis in fide christiana. Cū igitur virtus/ et san- ctitas ipsius dei genitricis sint tante/ vt ipse habeat virtutes et sacramēta in nobis/ et nos in illis/ et tot sint christiani: quis estimare potest magnitudinem fidei glorio- se virginis domine nostre? Ipsa quidem fides eius: fuit ipsa/ vnde progressē sunt ceterae fides sicut aque progrediūtur a mari. et ad fidem eius reuertitur fides cuius- libet credentis: sicut omnes aque fluētes ad mare reuertuntur/ vnde sunt oze. Quis igitur narrare potest fidem eius dum in mundo superfuit? et quis meditari potest virtutem quam nobis dimisit? Solum etiam virtutem fidei sacramenti altaris: ne- mo meditari potest. hec autem virtus radicem sumpsit/ et fundamentum in fide bu- ius beatissime domine nostre. Qui enim possit attingere quanta virtus est de pa- ne fieri carnem/ et de vino sanguinem absque corruptione panis et vini? pane et vi- no perdentibus sua esse ipsis transubstantiatis in veram carnem/ et verum sanguinē domini nostri ihesu christi. hoc siquidem sine corruptione habet fieri: quia ipsa cō- uersio fit in momento sine successione/ ad significandum quomodo illa caro et ille sanguis de virgine quam carnem et quem sanguinem filius dei se induit/ transiuit in corpus humanum domini ihesu christi absque corruptione virginitatis matris eius. benedicta sit igitur (ait laus) deuotissima fides huius beatissime genitricis: que in altaris sacrificium dimisit tam pulchram similitudinem de se ipsa. Quis felices qui similitudinem fidei sacratissime virginis in ipso sacrificio considerare sciūt et amare. Quid dicam vobis (ait laus) de mirabili fide eius? Deus enim filius suus voluit fidem matris sue esse maiorem: in maiori placito/ et in maiori labore. In ma- iori quidem placito: in anūciatione sua cōsensit se concepturam sancto spiritu ob- umbrata. In maiori vero labore: in die mortis filij sui preciosi. et tunc oportuit eā maiorem habere fidem quam habere potuerit. hec autem fuerunt ratio et ordina- tio maioritatis fidei eius. et hoc etiam vt sacerdos ea hora qua conficit consideret in ipso sacrificio hec: scilicet tria iam predicta. Questio. Laus (ait eremita) duo homines diuersis intentionibus diligebant sanctam fidem catholicam. Alter quidem eorum diligebat eam: vt crederet eam. alter vero desiderabat eam intelli- gere vt amaret eam. vnde questio est: vter eorum maiorem habebat zelum fidei. nam ille qui amabat eam vt crederet eam: amabat eam propter credere/ vt meri- tum inde haberet/ timens si ex ea quicquid via intellectus inquireret/ ne contra fidem in errorem labi posset. Alter vero desiderabat se fidei cognitionem habere: vt ipsi- us cognitionem infidelibus manifestaret. et iterum si contra fidem in aliquibus contingeret aliquando illum tentari: vt posset tentationem via intellectus supe- rare/ ita vt ipsa tentatio in errorem eum suppeditare non posset. In quadam ci- uitate (ait intentio) duo homines diu vixerant in mundanis vanitatibus. gratia vero dei penituerunt de peccatis suis: et fuerunt multum amici/ diligentes deum et beatissimam eius matrē. Quotidie colloquebantur adinuicē de deo/ et eius ge- nitricē: et excogitauerūt quomodo possent eos laudare/ et eis seruire/ et fidē catho- licā exaltare. alius quidē eorum diligebat fidē credulitate: alter vero diligebat eā sciē- tia. Ideo vterque eorum proponebat honorare fidē: scdm modū quē habebat. Et factū est vt ab illo vxores morerent. et postea ille (q diligebat fidē credulitate) pman- sit diu castus: verū illi placebat semetipsū honorari/ et esse potētē/ et libet diuitias

Questio

Intentio

aggerebat. Et accidit eum sepe numero de luxuria tēari. Demū autē duxit vxorem de qua filios genuit et reuersus est in mundanam seruitutem ex qua post mortem pume vxoris euaserat si voluisset. Alter vero (qui fidē sciētia dilexit) nō duxit vxorem: nec in mundanā seruitutem reuersus est. et cum accidebat eum de luxuria vel alijs peccatis tentari recurrere ad fidem quā amabat/ cuius honorē desiderabat/ et ad quam honorandā et multiplicandā totis viribus satagebat. et quoniā in amore quem erga fidem gerebat/ veram habebat intētionem: intentio recta qua fidem amabat/ iuuabat eum quascunq; vincere tentationes. quia nolebat agere cōtrariū eius quod plus diligebat. Sed quia alter dilexit fidē intētionē meriti sui/ nō autē intētionē bonitatis/ virtutis/ et magnitudinis fidei: idcirco intentio fidei recta nō potuit ei ferre auxiliū. quare necesse fuit vt rueret in luxurie sordem. qui dū reuersus esset in mundum manens cū vxore sua et filijs suis abundans in temporalibus prosperitatibus/ pertesū est eū vxoris sue/ et fastidium cepit eū multiplicare ex tunc et conseruare bona que possidebat. et cum affligeretur senectute/ et laborib⁹ quos sustinebat sequendo mundū: tūc ab vxore/ et ab omnibus predictis desiderauit absolui. Cūq; sic desiderando consideraret: cecidit in desiderū fidei/ et voluit recurrere ad amorē quem erga fidem gerere solitus erat/ vt ipse fidei amor aduersus tēationē mūdi adiuuaret eum. Sed quoniam non diligebat fidem intētionē prima sed secūda: fides non potuit eum iuuare. sed cecidit in errorē: et in tantum euasit incredulus/ vt dimittēs vxorem suam/ et filios suos profugerit terram sarracenoz: vbi peruersus tenuit sarracenicā sectam per omnia tempora vite sue. **Orare** voluit oratio beatissimam dei matrem sub fidei ratione. et dixit hoc modo. Virgo prouidentissima: fides est lumē voluntatis precedens lumē intellectus/ vt voluntas diligat vera/ intellectu supponente illa per fidē. vt suppositione facta: scrutetur necessarios rationibus vera/ et inuentis veris sit intellectus lumē voluntati ad diligendū illa q̄ intelligit intellect⁹. nā q̄to magis intellect⁹ intelligit ea vera in bonitate/ magnitudine/ sanctitate/ et virtute: plus ea demōstrat voluntati/ et ad diligendū ea plus claritatis ei ministrat. Et quoniā in credere et intelligere sunt duo lumina (vt dictū est) se adinuicem illuminātia: oro te suppliciter domina clarissima/ vt in mūdo multiplices hec duo lumina. quoniam eis plurimū indigemus. plures enim sunt homines in mundo qui hec duo lumina nō sentiūt/ existētes in tenebris: q̄ ij qui sentiāt illa deambulātes in claritate. Et quoniā ita est regina piissima vt tot sint homines sine fide qui ignoranter in penas corruūt infernales: placeat tibi sanctissima vt sint in mundo viri predictis duobus luminibus illustrati atq; illuminati per totum orbem deambulantes/ illuminando et monstrando sancteromane fidei veritatem.

Domina clemens et benigna lux et fons vere venie: cum christiani disputāt cū iudeis/ sarracenis/ et paganis illi infideles nō habēt lumen fidei. quoniam cum nō sint in fide: non possunt habere lumē fidei per se ipsos. Idcirco lumen fidei non potest illuminare lumen intellectus eoz: neq; christiani cū illis disputātes possunt illud dare illis. quoniā fidem nemo dare potest: nisi filius tuus/ et tu que es arca fidei. Idcirco non possunt intelligere intellectus lumine nostre fidei veritatem: sed confestim cum in aliquo de fide disputatur cū illis/ ilico supponūt impossibile esse vt fides nostra vera sit. hoc autem sit quoniam odiunt illā: nolentes eā esse verā. quare supplico tibi regina piissima totis virib⁹ meis (si vnq; egerim aut dixerim quid q̄ tibi gratū) annue michi id premiū scilicet vt infideles sic illumines fide/ quo possint eam habere ad te cognoscendum/ et amandū. et concede tuā gratiā christianis

vt tuū amorem dulcissimū sentientes iter arripiant ad predicandā et monstrandam sanctam fidem catholicam. vt quotquot sunt hoies in orbe: vnū solū habeāt deū/ et dominū filiū tuū/ et te dominā et reginā vniuersorum/ sub vna fide sanctissima ihesu christi. et desit a modo infelicitas: quoniā nimia hominū multitudo deuoluta est in ignem eternū. et nichilominus quotidie ruunt in infernū: sicut flumina non cessantia nocte/ dieq; ad mare fluere. Et mirū est qm̄ ex quo mūdus extitit conditus: non cessauerūt homines ad penas ire perēnes. et tū quasi nemo nūc pro eoz saluatione laborat. vnde tristis sum valde/ et turbata nunq; cōsolationē inuentura/ donec super hac re videā remediū adhiberi tue misericordie. Regina sanctissima duo thesauri sunt in sancta ecclesia: quos ad exaltationē sancte fidei remanere peto. horum quidē alius est de bonis temporalibus: quozū ecclesia abūdantiā magnam habet. qui scilicet thesaurus datus est ecclesie ad fidei pseruationē: et ad recuperadū sepulchrū christi saluatoris nostri/ et terras quas pdidit ecclesia. Ex isto siquidē thesauro quero decimas semper annuat: de quibus prouideantur militares copie aduersus inimicos sancte fidei christiane/ et de quibus extruātur monasteria/ in quibus istituantur diuersis idiomatibus atq; linguis/ illi qui per mūdū fidē desiderāt seminare. Alius vero thesaurus sunt viri sapiētes et deuoti qui multi sunt: affectātes p mūdū inter infideles euāgelia predicare si idiomata cognoscerent et mitterentur. hos siquidē duos thesauros oro a te michi concedi. nec eos abneges michi oro: quia sic fierē valde desolata. hos reuera duos thesauros non dedit fili⁹ tuus frustra: nec eos vult esse ociosos. dic ergo michi o domina: est ne q̄q; aliud faciendū in quo ecclesia hos thesauros melius possit applicare/ q̄ in hoc cuius gratia dati sunt: est ne quicq; melius q̄ mox pro fide/ et exponere corpus/ diuitias/ honores/ et seipsum pro fidei honore et multiplicatione? Rōne satius esset edificare monasteria et a iuuentute in eis quosdam in diuersis idiomatibus/ et scientijs enutrire et sanctam fidem instar martyrum predicando ad pie mortis amorem inducere: q̄ emere castella/ agros/ vineas/ domos/ pulchros equos fratribus/ nepotibus/ et alijs parentele affinib⁹. Sarraceni quidem (licet homines sint sine fide) tamen ancianos nutriunt a iuuentute: qui postea per mūdū ad occidendos reges et magnos proceres ad honorandam suam sectam/ et ad inhonorandam legem christianam mittuntur. heu regina charissima non facias me super ijs amplius languere: sed consentias petitioni mee. scias vtq; quoniā de thesauro sancte ecclesie non sū cōtenta: non enī michi (vt decet) distributus videtur/ quando quidē non reducit ad intētionē qua datus est. amare plorauit oratio/ deprecans beatissimā reginā celi: vt si in aliquo quod dixerat errasset/ dimitteretur ei. quoniam veritas et superabundātia cordis: sic eā loqui pre nimio affectu multiplicationis et exaltationis fidei christiane compulerant.

Questio. Oratio (dixit eremita) duo sancti viri valde diligebant fidem/ vehementer desiderātes eius exaltationem/ et honorem. Illorum quidē alius manebat in quodam monasterio quod etiam incolebant multi sancti viri. hic autem frequenter stabat in orationibus/ fletibus/ et ieiunijs: vt deus gratiam influeret in mundum per quam exaltaretur fides/ et amaretur/ et honoraretur amplius ab eis qui in ea et p eā deo sunt honorati. Alius vero per diuersas terras proficiscebatur: hinc inde dicens istis et illis/ vt honorarent et multiplicarent fidem christi. et profectus est ad infideles: ad fidem ostendendam. demū propter ipsam fidem mori desiderauit: et deus sua gratia suū adimpleuit desiderū. nam ad honorandā et multiplicandam fidem martyr effectus est. vnde questio est quis illorum potius fidem

Questio

Intentio

amavit. Narravit intentio dicens. Calipha debaldach sarracenus scripsit ad papam quandam epistolam: in qua continebatur secta sarracenicā armis corporalibus et vi gladij et armorum multiplicatam/ et se mirari valde cur papa et reges christiani vellent/ et putaret fidē christianā ferreis armis esse multiplicandā. quoniam hec nō sunt arma: quibus romana fides inceperit. Ipsa etenim incepit armis fidei cū predicatione/ et martyrio: prout in apostolorum actibus recitatur. vnde sciant christiani (ait intentio) quoniam donec reuertatur intentio que solebat esse ad exaltandā et honorandā fidē: nūq̄ poterit āplari. quoniam abest intentio: per cuius absentia fides in extranea intentione radicari nō potest/ que scilicet extranea intentio nō est de principijs/ neq̄ de natura predictę vere intentionis.

Despe.

Cap. XXII

Questio
Laus

Aus (ait eremita) quid est spes? que respondit dicens: spes est desiderium haberi futura amabilia/ que aliquibus similitudinibus haberi posse videntur. et quoniam ipsa beata virgo dei mater/ est spes iustorum et peccatorum: laudem eam despe hoc modo. De pāno misericordie et pietatis (ait laus) fecit sibi beata virgo maria dñā nostrā/ tunicā/ supertunicale/ chlamydem/ velum/ et coronā: vt peccatores eā aspiciant sub habitu misericordie/ et pietatis. tunica significat contritionē/ supertunicale confessionē/ chlamys satisfactionē/ velum veniā/ et coronā donū glorie. Et ideo cū peccatores sic eā aspiciunt/ recipiētes significationem habitus eius: ipsa spem veniē/ et muneris eis mittit. nā sicut sol claritatē suā influat: sic et multo melius etiam influat ipsa spem peccatoribus/ cum eā aspiciunt sub habitu misericordie/ et pietatis. sed sicut sol eis qui carēt oculis claritatem suā influere non potest: sic ipsa similiter spem non potest transmittere illis/ qui non respiciunt eam sub habitu misericordie/ et pietatis. et qui non cōsiderant significationē tunice/ supertunicalis/ chlamydis/ veli/ et corone/ quibus ipsa se insignit/ vt peccatores eā aspicere possint/ et ipsa illis p̄cere/ et largiri. Cū peccatorē penitet peccatorum mittēs beatissime matri misericordie suū recolere/ intelligere/ et amare: ipsa mittit ei spem qua induit ipsum recolere/ intelligere/ et amare/ que ipse militat eā. Si etiam peccator mittat ei suū recolere/ intelligere/ et amare cū modica bonitate/ magnitudine/ perseverantia/ potestate/ et reliquis: ipsa transmittit ei spem cū magnitudine bonitatis/ perseverantie/ potestatis/ sanctitatis/ et amoris. Si autē peccator rem non peniteat male commissor et mittat ei suū recolere/ et intelligere: ipsa transmittit ei contritionē/ et timorē quibus vestit recolere et intelligere illius/ et propter participationem quam recolere/ et intelligere habent cum amore/ et quam contritio et timor habent cū ipso amore: crescit amare in peccatore/ quo diligit ipsam matrem amoris. et tūc ipsa induit recolere ipsius/ intelligere/ etiam et amare spe: et ad confessionem et satisfactionem eum inducit. vnde aduenit illi venia/ et munus coronę. Si autem peccator desperet quia multa et maxima commisit peccata/ sed tamen recolat/ intelligat/ et diligat reginam gratie: statim ipsa spem ei transmittit. peccator enim inq̄tum desperat/ tangit iusticiam dei que punit peccatores: sed inq̄tum cum suo recolere/ intelligere/ et amare tangit gratie matrem/ tangit quidem misericordiam et pietatem quibus ipsa est induta. et misericordia/ et pietas concordant iusticie: et sic conuertitur peccator a desperatione in spem/ qui recolat/ intelligit/ et diligit ipsam misericordie/ et pietatis matrem. quare iuxta hoc nullus peccator periclitari potest: si velit eam recolere/ intelligere/ et amare. quoniam statim induit eum spe: et ex quo induit eum spe/ tendit cum eo/ et facit precem illius permanere.

Z

40

Gloriosa virgo dei mater spes est viduarum/ orphanorum/ et militum preliatum in bello/ et nautarum in tempestate maris nauigantium/ et eorum qui offenduntur iniquo iudicio/ et qui in famia et testimonio falso grauatur/ et desolatur matrem cū filiis infirmatur/ et conjugatarum cū peruersos habent viros/ et pauperum eius amore medicatum. pauperes enim quia sperant in ea: petunt a diuitibus elemosinas eius amore. cum autem diuites illi denegant quicquid dare tunc pauperes cōfidunt in ea. plus enim diligunt esse pauperes spe vtētes: quā diuites sine spe. quoniam neq̄ castra/ neq̄ vrbes/ et penitus nulle diuitie tēporales eque possunt et valēt q̄tū deuota spes. Ideo placet ipsi gloriose virgini matri dei/ aliquos viros et mulieres eā diligētes: bonorum tēporaliū affligi paupertate. quoniam multo melius est cōfidere in deo/ et in eius gloriosa matre/ et in virtutibus: quā in pecunia/ possessionib⁹/ et ceteris rebus mūdialibus. Et ratio hui⁹ p̄p̄ta est: quoniam plus est bonitatis/ perseverantie/ potestatis/ sanctitatis/ virtutis/ et amoris in cōfidentia dei et gloriose virginis matris: quā in cōfidentia pecunie/ possessionū/ armorum/ amicorum/ iuuentutis/ cēsus/ et aliorum huiusmodi/ quibus homines mūdani in necessitatibus suis cōfidunt. vnde placet aliquoties deo et genitrici ei⁹ beate/ homines aliquos indigere rebus mūdianis: vt in ipso deo/ et gloriose matre sua p̄ spem cōfidat. Questio. Laus (ait eremita) duo fratres diligebant beatā dei genitricē. Illorum quidē alter oib⁹ diuitijs mūdi renūciauit amore beate virginis gloriose/ et hostiati ei⁹ amore medicabat: alter vero bonis hui⁹ mūdi abundabat/ ex quibus elemosinā quibuscūq̄ petētib⁹ amore beate matris dei marie erogabat. vnde questio est: quis illorum pl⁹ dilexit beatā mariā dñā nostrā. Recitauit intentio dicens: quidā prelatus diu tenuit iuriōse quoddā castellū: quod per magnā potestatem suā a quodā milite abstulerat. Quadā vero die miles ille equās/ solitarius et inermis accessit ad ciuitatē in qua prelatus ille moraretur. et in comitatus venit in presentiam eius prelatus humiliter quo potuit: vt prelatus super eum pietate moueretur. atq̄ ait ipsi prelato. Dñe diu bellū aduersū te gessi: vt vi armorum tibi dāna isferrē/ et recuperare arcē quā michi iniuria abstulisti. sed quia video vim armorum michi contra tuam potentiam nichil valere: ad arma spiritualia recurro/ inuocans pietatē tuā vt michi castrū restituatur. et confido in officio quo prelatus es solūmodo. hoc audito prelatus conuocauit consiliū capituli sui/ sciscitatus ab eis vt rum redderet illi castrū aut non. Omnes autē conuenerunt vt restitueretur illi: quoniam repeteret illud armis/ quibus nec prelatus ipse/ nec suum consiliū poterat resistere. Sed priusq̄ restitueretur/ quidam de eorum collegio dixit: domine si restituatur militi castrum/ accideret poterit/ vt ille cum suo castro/ cum forte sit/ nobis aliquo tempore multa dāna inferat. et forte de illato sibi damno a nobis: nitetur vltionem repetere. quare non videtur esse tutum vt arx illa restituatur eidem. et satius est/ vt ipse solus damnum sustineat quā nos omnes damnificemur in ipso. his igitur intellectis prelatus et sui/ intentionē suā mutauerunt: et vnanimiter cōcordarūt/ vt militi castrum nō restitueretur. sed quidam alius de eodē collegio bonus et sancte vite dixit ea que sequuntur. domine miles: iste castrū suū reperit secundū intentionē qua tu es prelatus requirens a te ius suum cum humilitate/ bonitate/ et iusticia: vtēs in omnibus istis spe. hec autem omnia cōcordant bonitati/ magnitudini/ et potestati dei/ et gloriose matris ei⁹: et tu quidem domine et nos omnes sumus intentione honorandi bonitatem/ magnitudinem/ et potestatem dei/ et gloriose matris eius/ seruientes eis. quare de restitutione non possumus excusari. Et si seruēdo et honorando ista predicta dei et beate matris eius/ et si te/ et nobis existētib⁹ in intentione tui officij et nostri p̄secutionē

f ij

patimur/seruendo et honorando deum et beatam matrem eius: spem habeamus in deo patietes/si pro commissis nostris nos velit ipse punire. Multum placuerunt hec verba prelato et suo capitulo que dixerat ille homo bonus/et tunc prelatus vocauit militem et dixit ei. Domine miles/spes tua nos superauit: quoniam vteris intentione tali/que intentionem nostram superauit/et tua humilitas superbiā nostram et auariciam subiugauit: quibus diu detinuiamus castrum tuū. Spes ergo tua spē nostram deicit: qua detinuiamus castrum. vnde penitus reddimus tibi: licet possibile sit te velle de nobis vlisci/ postquam castrum tuū recuperaueris. magnū enim dānum si volueris potes inferre hominibus nostris. Clerici tamen speramus in deo quoniam nos adiuuabit. parati enim sumus dānum in paciētia sustinere. quia nō sumus hic vt spē habeamus in viribus suis/et ferri: sed penitus cōfidim⁹ in fortitudine dei/et virtutum acquirere amorē tuū. Et si tibi dānū intulim⁹ parce nobis: et ego et capitulum meum hic a te veniā petimus. tu autē parce nobis: quia sic speram⁹. valde placuerunt militi ea que dixit prelatus/et dixit: superata est fortitudo mea corporalis/a fortitudine spiritali. et bona fide promitto/ quoniam nunquam de dānis michi a te et tuis illatis vindictā procurabo. sed potius de illo castro et de alijs castris que possideo: presto sum tibi et tuis per oīa tēpora vite mee seruire. Miles igitur iller recuperato castro suo: vixit diu in magno amore prelato et capituli. Et accidit quadā die vt alius miles iniuriatus esset prelato et capitulo/ vñū eorū cōcanonicum iuste interficiendo. tunc miles ille (cui prelatus et capitulum castrum reddiderāt) contra illum qui canonicum occiderat bellum suscepit: donec illū interficeret/ et ab eo vñū de melioribus eius castris que possideret auferret. **Oratio** oratio beatissimā dei genitricē sub forma spei hunc in modum. **O** domina gloriofissima spes vite: ratio/et natura requirit vt ea que sunt modica in bonitate/et magnitudine/psueuerantia/potestate/sanctitate/virtute/et amore spē habeant in suis necessitatibus in ijs que sunt magna et nobilia in bonitate/magnitudine/psueuerantia/potestate/sanctitate/virtute/et amore. et quoniam in te est maxima magnitudo bonitatis/magnitudinis/et potestatis/et in peccatoribus modica: oportet eos in suis necessitatibus/tribulationib⁹/et indigētis spem in te habere. quoniam ex bonitate modica sunt ipsi egeni: laborib⁹/et piculis alligati. tu autē propter tuā maximā bonitatē pmanes in abūdantia leticie/glorie/et securitatis. quare oportet eos in te sperare/ et te hec illis largiri que sperant ex te obtinere. Cum ergo magnitudo tue bonitatis/perseuerantie/et potestatis/sit eis signum vt cōsequantur ea que de te sperant: placeat tibi sanctissima domina vt nō desis illi similitudini quā illis de tua spe largiris: sed perfice illoz spem sicut significat similitudo tue bonitatis/et reliquoz. **Regina** venie peccatores per me te deprecatur: vt concedas eis magna munera/magne vtilitatis. spe veniā et indulgētiā a te petunt: que es spes eorū. **Quid** ergo facies: nōne parces eis et cōcedes munera? vtiq; sic. nam aliter iniuriarieris/et eorū et tue spei. nā ex quo veniā a te petunt/ ipsimet cōfitentur se peccasse: cōfidentes autem veritatem/iuste sunt tue spei heredes/que est ad parcendum. tu autē nemini potes iniuriari: ergo te decet parcere omnibus ijs qui ius habēt in te sperandi. ecce igitur quoniam ratione et natura/oportet te parcere illis: nunquid de muneribus que a te petūt/ ipsa eis largieris? Lerte nisi illa cōcesseris eis: iniuriaberis nature magnitudinis tue/bonitatis/et potestatis: cui oīno conuenit largiri/saltem illa modica in bonitate que petunt sibi necessaria. Etia tu domina iniuriaberis eorū spei: quā habēt in te. similiter et paruitati bonitatis eorū: cuius nature est requirere oīa necessaria sua a magni-

41
tudine tue bonitatis. **Nōne** gramina cū arefcūt: pluuiā naturaliter requirūt ex nubibus? et nōne pluuiā in nubibus naturaliter requirit descendere ad gramina nutrienda? et quoniam hec se iūcē naturaliter requirūt: oportet vt natura vtriusq; operationē faciat esse. quare videt michi (vt que potes) cōcedere debeas eis q̄ petunt a te. et sup his nichil de iure/nichil de ratione habes vnde valeas excusari. **Regina** clemēs (inquit oratio) permittamus nūc peccatores: bene quidē cū eis conciliabere tādē/ad finēq; cōcedes ea que petūt: ex quo in te p̄ndūt. Sed quid ages michi? que in te speravi petēs vt michi cōcedas: ad te recolendū/intelligendū/et amandū/et honorandū/et ad seruiedū tibi. et non ad aliquid aliud p̄cipaliter miti in mūdū hoīes magne sanctitatis/virtutis/bonitatis/sapientie/et amoris: curātes oīno de tuo et filij tui amore. cōcedes eos michi: an nō? cōfessi eos a te peto. quoniam magnā illorū indigētiā patitur mūdus/ iam diu plurimūq; tēporis est. multi autē sunt illi quos a te peto: magnus etenim mūdus est. vnde necesse est eos tot esse: vt vbiq; per mūdū diffūdātur. Istos quidē a te peto sēp i mūdō permanere: videlicet vt quando eorū morietur vnus mittas pro illo aliū/aut duos/sive plures. nā q̄to plures erūt: tanto magis valebūt. **Cōcede** ergo michi regina potētissima/ hos quos a te peto: q̄ spe postulo illos/et maxime ad honorē et seruitiū filij tui/et tuū. **Nūc** ergo videbis que nostrū maiori spe vteretur: aut tu concedēdo michi eos quos a te peto/aut ego que p oīa tēpora vite mee/illos optinere sperabo intentione tue reuerentie et honoris.

Questio. **Oratio** (inquit eremita) due domine q̄tū poterant conabatur: vt viā inuenirēt qua beatā mariā dei matrē possent amare. alia autē illarū sperabat in ipsa dei matre: intēione diligēdi ipsā. spes enī naturā habet et proprietatē: vt amari faciat id/per qd̄ spatur res desiderata haberi. Altera vero timebat beatā mariā offendere: vt eā amaret. q̄ timor ordinat⁹ naturā et proprietatē habet: qua acquirūt amor. vnde questio est: que illarū meliorē sibi sūspit viā/acquirēdi amorē beatissime marie dñe nostre dei matris. **Aut intentio.** quidā rex multos habebat inimicos extraneos et domesticos. Quis ipse rex nulli tempore cōmisset aduersus eos quicq;: vnde sui hostes esse deberēt. Quadā die cōsiderauit rex quo pacto ipse multos haberet inimicos: et incepit timere ne seipsū et terrā suā perderet cū ipse neq; potestatem/neq; sapiētiā sibi adesse sentiret/qua posset illis resistere. vnde rogauit reginā excellentē potestatis/et sapientie: vt ostenderet ei viā qua posset ab hostib⁹ suis defendi. Cūq; sic oraret et cōsideraret: volūtatē habuit diligendi spē penitus extūc/et esse filius spei. et q̄tū potuit conatus est spē habere in deo/et in eius gloriofa genitrice: et etiā in virtutes spei/et aliarū virtutū. vnde cū bella/labores/et aduersitates ingruerēt/et quo vtendū esset cōsilio nesciret: recurrebat ad spē. spe autē quā habebat in deo/et in eius beata matre/et in virtutibus superabat inimicos suos: et demū vtilitatem magnā optinuit/et honorē. quoniam spes cōsolabatur et cōseruabat eū: atq; dirigebat eū in cūctis operationibus suis. Cū autē sic in hac felicitate diu māssset quā spe acquisierat: accidit vt ceciderit in peccatū mortale/qm̄ ignorauit semetipsum obliuiscens intēionē qua spē obtinuerat. nec ea bona que propter spem ei aduenerant agnoscebat: vnde spes ab illo recessit. Cum autem rex eam cupiebat habere: spes reuertebatur in ipsum/āmonens illum vt a peccato exiret. Et cū rex non obediret illi: spes iterum ab eo fugiebat. Itaq; rex existens in peccato quondie cogebat abire spē/et redire: et intantū vt quadam die spes valde vexata totiens eundo redeūdoq; dixerit illi se hoc amplius pati non posse. et si semel eam oporteret extuncrursus abire: non amplius reddituram in eum. sed potius quedam spes illi vanissima

Questio

Intentio

adueniret: cum qua ipsa spes in eadem persona manere nō posset. Rex itaq; valde super his sermonib⁹ spei pertimuit: et derelicto peccato reuersa sunt timor/et amicitia/que rex et spes adinuicem habere solebant.

De sufficientia.

Cap. XXIII

Questio
Laus

Remita quesitum a laude/ quid est sufficientia? que respondit dicens: sufficientia est mensuratus/ et coequans affectus earum rerū: quibus potest quilibet se tenere contentum. Et quoniam beata dei genitrix est sufficientie mater de sufficientia (dixit laus) eā laudemus hoc modo. Lū beata virgo maria p gabrielem archāgelum nūciantē/ de sancto spiritu concepit filium dei: tūc sufficientie fuit plena. quoniam totus affectus earū rerū quas desiderabat: mēsurat⁹ fuit et coequatus de bonitate/ magnitudine/ perseverantia/ potestate/ sapientia/ amore/ virtute/ veritate/ gloria/ gratia/ sanctitate/ iusticia/ et reliquis que cōueniūt ei. hec ergo oīa sic mēsurata/ et coequata fuerūt in recolere/ intelligere/ et amare ipsius: vt ipsa contenta fuerit oībus ijs que ad bonitatem/ magnitudinem/ et reliqua principia p̄tinent. Radix autē et fundamētum sufficientie sue descendit ex opere trinitatis diuine: vbi est pelagus immensum bonitatis/ magnitudinis/ eternitatis/ et potestatis/ que deo cōueniūt. Ita vt persona patris/ et persona filij habeāt imēsum opus bonitatis/ magnitudinis/ et potestatis in sancto spiritu: in quo ipsoz op⁹/ et amor totus cōpletur. in figura quidē/ hui⁹ operis imēsi habuit ipsa virgo dei genitrix sufficientiā cū recepit filiū dei: ita vt omnū fuerit plenissime contenta/ adeo vt ipsa nec in se/ nec in realia habuerit bonitatis/ magnitudinis/ et potestatis defectū. Lū ergo figurā sufficientie ipsius sacratissime virginis matris/ oporteat correspondere perfectioni supreme: quis est (inquit laus) qui maximā ei⁹ sufficientiā valebit explicare?

In beatissima virgine maria fuit factus homo deus: in quo contenta fuerunt oēs bonitates/ et magnitudines/ et potestates que sunt/ aut esse possunt in creaturis. nā humanitas dñi ihesu christi: est finis/ et cōplemētū omnīū creaturāz. et oēs bonitas/ magnitudo/ et potestas que est in creatura: tota correspondet bonitati/ magnitudini/ et potestati humanitatis dñi nostri ihesu christi. in ista enim humanitate contenta est humanitas omnīū/ que deus creauit. quoniam oīa creauit ad gloriā/ et honorem huius precluse humanitatis. Lū igitur hec humanitas tā bona/ tā magna/ tā sancta tātā habeat sufficientiā bonitatis/ magnitudinis/ et potestatis vt a nemine in mūdo tota possit cōsiderari/ atq; estimari: quis est qui maximā sufficientiā gloriose virginis matris eiusdē/ estimare possit? In gloriose virginis matre est sufficientia bonitatis: quia tantū est in ea bonitatis q̄tū valet. hoc idē est de sufficientia magnitudinis/ potestatis/ et reliquoz. similiter et in magnitudine eius est sufficientia bonitatis/ perseverantie/ et in eius bonitate sufficientia magnitudinis/ perseverantie/ et potestatis: ita vt tātū sit huius in illa q̄tū decet/ et cōuerſo. et sicut est intra eius substantiā: ita est extra. vnde sequitur vt in ea mēsuratus sit affectus omnīū rerū. et ita cū ipsa esset in mūdo paup/ in paupertate paries filiū suū/ in paupertate hic viuēs: tota illa sua paupertate/ et oībus que filius suus ministrabat illi contenta fuit. quia ipsi sufficebat/ eam esse dei matrē/ bonā/ et magnā in virtutibus/ et virginitate. et prenta erat omnib⁹ ijs que filio suo de ipsa agere placebat. Sciebat etenim quia si filio suo placuisset: de bonis tēporalibus plus dedisset illi/ q̄ dederat: nolebat enī quicq; nisi qd filius suus volebat. Quid autem dicam vltra de sufficientia eius? tāta siquidem est in ea/ et tanta decet eā: vt eius sufficientia sit fons/ flumen/ et mare omnibus sufficientijs.

Questio

Questio. Laus (ait eremita) quedā regina et quedā alia mulier que paup erat:

42
orabāt beatā dei matrē vt faceret eas abūdātes virtute sufficientie. multū enim desiderabāt in oībus sufficientiā habere. vnde questio est: que illarū beatissimę regine celi/ magis gratiosam fundebat orationē. Narrauit intētio dicens: quidā princeps trāsfretauit i terrā sanctā vltra mare: vt illic p oīa tēpora vite sue deo seruiret in armis. Ille duos milites secū duxit/ quoz alter secutus est eū vt seruiedo illi seruiret deo. alter vero secutus est eū: quia paup erat in bonis tēporalib⁹. et ideo sequebāt illum principem: vt honorifice posset in mundo viuere. Ille qui seruiebat principi intentione dei: contentus erat omnibus ijs que princeps ei ministrabat/ siue essent multa/ siue pauca. Alter vero opposito se habebat modo. quoniam q̄tū cūq; pulchra vestimēta/ et bona arma/ et bonū equū princeps illi ministraret: nō ibat contentus. quadā autē die cum princeps ille cum his duobus militibus/ bellum aduersus inimicos fidei aduersus fuisset: placuit deo vt princeps ille pugnando moreretur/ propter eius amorem. cūq; miles ille qui mūdānū desiderabat honore/ vidisset dominū suū in bello cecidisse/ fugit de prelio. Alius vero qui intētionē diuini seruitij/ seruiebat domino suo: cum videret eū occisum timuit/ et tentatus est/ cum socio suo fugere. quoniam monebat eum: vtambo simul/ vnaq; fugerēt. Sed recordat⁹ est intētionis qua diu seruierat domino suo: tenuit se cōtērum ex officio militie/ quod est militem debere mori/ cum necesse est propter iusticiā fouēdā/ et propter honorificationem dei/ et domini sui terreni. et vertit equū celeri cursu in hostes fidei: et occidēdo multos pariter occisus est propter deum. Considerauit oratio circa virtutē sufficientie: et recordata est q̄ modicum sufficientia diligitur in mundo/ et q̄ modicum viuūt contenti homines de ijs que gratia dei largitur eis. Et in animū venit ei/ vt orare desineret beatam dei matrē: sed in isortunū suū sineret currere mūdū. nō tamen ausa est officium suū pretermittere: quia homines publico voto elegerunt eam ad orandam beatam dei matrē. quoniam etiam si pretermitteret illud: timebat et puniri. et ideo conuersa est ad beatam mariam secundum hos sermones: dicens. Regina dulcissima (dixit oratio) valde tristis sum et anxia: quoniam homines in mundo tam parum sufficientiam amant. tantum enim eis largitur filius tu⁹/ et tantum eis largitus est: vt ipsi homines deberēt viuere contenti. filius quidē tu⁹ donauit eis esse quod ipsi non habebant: videlicet humanum esse/ quod est nobili⁹ esse creatum/ quod esse possit post angelicum esse. Etia filius tuus creauit eis aures ad audiendum/ oculos ad vidēdum/ os ad bonos sermones enūciandum/ manus ad agendum bona opera/ pedes ad perambulādum vias rectas/ memoriam ad recolendum/ intellectum ad intelligendum/ et voluntatem ad amādum. Iterum eis largitus est filius tuus bestias terre/ volatilia/ et pisces/ et cunctas plantas/ et omnia: de quibus vitam foueant corporalem/ atq; cetera eis necessaria. et maxime inuitat eos/ et rogat vt veniant ad gloriā sempiternā. et (quod summū est) filius tuus cum sit deus: naturā assumpsit humanā. vt cū eis: in similitudine participet et natura. et de his omnib⁹ nulla est sue ingratitudinis sufficientia: sed adhuc si possent ad amplius habēdum inhiarent. quare nescio (deus nouit) quid pro eis orem: quādo filius tuus plus largiatur eis q̄ vlla exigant merita/ et pl⁹ q̄ scirēt vnq; et possent regretari. Uerū tamen cum pro eis sim ad orādum addicta/ necesse est me orare te: vt tu pro pietate tua cōcedas eis sufficientiā/ cū sis sufficientie mater. et cū necessaria sit eis sufficientia: vt se contentos gerant ijs oībus que filius tu⁹ eis largiri dignatur.

Regina pijsima/ peccatores multū indigent sufficientia in comedendo/ bibēdo/ vestiēdo/ lucrando/ loquendo/ castitatem habēdo et mundi honore: in sustinendo

f iij

Intentio

Oratio

fame/situm/calorem/frigus/et paupertatem/et huiusmodi reliqua: que conueniunt suffici-
cientie. heu dñia pñissima/ peccatores in oibus his sufficiētiā haberēt: si in anima cu-
iuslibet esset iustus/ equatus/ et mēsuratus affectus bonitatis/ magnitudinis/ pse-
uerantie/ et potestatis. intra quidē animā sufficiētiā existere oportet: per tēperatū et
sufficiēs desiderii/ que trāsmittat inde similitudinē suā ad exteriora p tēperatū et
mēsuratū recolere/ intelligere/ et amare trāstorii. Tu autē cum sis sufficiētiē mater:
placeat tibi cōcedere/ sufficiētiē gratiā peccatoribus in alabus eorū. ita ut in animā
cuiuslibet tātū influas bonitatis/ magnitudinis/ pseuerantie/ et potestatis: ut se sa-
ciatos/ contentosq; sentiat. similiter et tantum magnitudinis/ bonitatis/ et reliquorū.
Quis autē filius tu? cōcedat viris et mulieribus pulchritudinē/ diuitias/ et felicitates/
honores/ filios/ et filias/ et reliqua similia huiusmodi: nichil satis erit eis/ nisi in
alabus eorū etiā sufficiētiā esse cōcedas. imo q̄to plures largitur eis tēporales ps-
peritates/ nisi etiā largiatur ad intra sufficiētiā alabus: tātō minus se fātēbunt cō-
tētos/ ex quo deficit sufficiētiā ad intra. vnde miroz cur fili? tu? cōcedit eis tātū eorū
que modicū valēt: nec ea placet illis largiri que multū prestāt. et quare tu ad hoc nō
interpellas eū? Cur p hīs mēfacis orare: p quib? orare tu teneris? Adhuc san-
ctissima/ virgo regina: nūq; erit cōtēti recolere/ intelligere/ et amare alicui? si in eo
sit magna q̄ritas bonitatis/ et modica q̄ritas sanctitatis/ iusticie/ virtutis/ et reli-
quorū. aut si in eo est magna q̄ritas potestatis/ et pseuerantie: et modica q̄ritas bo-
nitatis/ et amoris. hoc enim habet esse: quia deficit equalitas bonitatis/ magnitu-
dinis/ et ceterorū. vnde sufficiētiā formari nō potest/ nec imprimi: quoniā in inequa-
litate radicari nō potest. quid ergo prodest fili? pspera mūdi dare hoībus sufficiē-
tiā nō habētib? pfecto maius infert eis malū q̄ bonū. Dic ergo gloriosa dñia: si
vir aut mulier intra animā sufficiētiā haberet: posset ne habere inexplēbilitatē et
insufficiētiā p aliquo exteriori/ esto q̄ sup abūdaret exteriorius vel nimū indigeret?
Donat aliquis homo esse adeo paup ut nō possit āplius paup esse/ et eger egritudo-
dine magna/ qui etiā ex maximis honoribus et diuitijs decidit in magnā villitatē/
et paupertatē: habebit ne ille in suo recolere/ intelligere/ et amare pfectionē oīm rex?
si solū sufficiētiā habuerit: nūq; satis est illi recolere/ intelligere/ et amare filiū tuū:
qui habet suū esse qd pure nō potest/ qd cogi nō potest/ qd falli nō potest/ et qd est cū
omni pfectione sufficiētissimū. et sanctorū omnīū sarietas/ et sufficiētiā sciens oēs
illos qui amore sui labores/ et psecutiones patiuntur: nūquid etiā sufficit illi recole-
re/ intelligere/ et diligere suūmet esse ipriabile/ et indeficiēs quo ad animā quod
habere nō solebat/ cum nichil esset: similiter et vitā eternā que nunq; deficiet illi?
Quid dicā per singula? ausa quidē sum protestari: quoniā vn? solus pauper suffi-
cientiā habēs intra se/ sicut ille quē modo finxim? plus sine cōparatione valet oib?
diuitib? mundi sine sufficiētiā manētib? imo q̄to plus habēt: tātō deteriores sunt/
minusq; valēt. Det ergo filius tu? hoīb? sufficiētiā/ aut trāsmittat. Itaq; cū reb? vel
etiā sine reb? nichil prestātib? faciet hoīes esse cōtētos. Adhuc autē homines
mundi sufficiētiā nō habētes: sufficiētiā inuenire putāt congregādo/ et ample-
ctendo pecunias/ possessiones/ amicos/ et honores. Demū autē/ quia sufficiētiā ca-
rent: quāto plura ex his cōgerunt et cōgregāt in maiore labuntur infacietatem. et
ita semper egentes: in presenti vitā remanent/ et futura. **Questio.** Oratio dixit
quelibet autem illaz q̄tum poterat sufficiētiā suā conseruabat: illa vero spe con-
seruabat eam/ illa vero tēperatiā deffendebat eam. queritur que illarū potius

Questio

43 Intentio
sufficiētiā suā cōseruabat. **Ab** **Intentio:** quedā domina sufficiētiā habebat in
castitate/ nō autē in abstinentia et sobrietate. nam interdū in cibo et potu sufficiētie
et bonestatis mēsurā excedebat. Et ecce quadam die quia nimū comederat: vētris
torminibus torquebatur. cūq; p̄sideret vētris sui dolorē: recordata est/ quia quo-
tiēs luxuria tētare eā/ superabat tērationē ipsā per sufficiētiā. cū autē gula tentabat
eam: nō superabat eandē per sufficiētiā. quare plurimū mirabatur/ que causa esse
poterat/ ut per vnam virtutem vnum vicium superaret: et per aliam virtutem non
poterat aliud vicium superare. sic igitur ipsa considerante: animaduertit quoniam
cum per luxuriā tentatur/ tunc in suo recolere/ intelligere/ et amare opponit ve-
hementius castitatem contra luxuriā/ q̄ gustus tēperantiā contra gulā. cū
tentatur vltra mēsurā manducare et bibere. et idcirco intentio qua recolebat/ in-
telligebat/ et diligebat castitatem: maiorem habebat virtutem contra luxuriā/ q̄
intentio quam habebat recolendo/ intelligendo/ et diligendo gustus tēperantiā
contra gulā. postea vero quotiēs ipsa tētare ē supflue aut māducare/ aut bibere: re-
colet/ intelligebat/ et diligebat tēperantiā in magnitudine bonitatis/ perse-
uerantie/ et potestatis. vnde vincebat tērationē: et tēperatiā lucrabatur. Qua-
dam vero die vicina sua ad eam accessit postulās consiliū: quomodo sufficiētiā in
vestimētis suis haberet. desiderabat enī humili veste incedere induta. sed hoc apud
semetipsam perficere non poterat: quoniam illi pulchra ferre vestimenta placebat.
hec autē bona domina interrogauit eam/ qua intētiōe diligebat sufficiētiā hu-
milium vestimentorum: et qua intētiōe delectabatur pulchra ferre vestimenta.
que respondit dicens se desiderare humilia vestimenta: quia vir suus diuitias tan-
tas non habebat/ que diu sufficere suis speciosis vestimentis comparandis possēt.
ex altera vero parte se cogi speciosis vt vestimentis dicebat: ne homines pauper-
tatem sui viri perciperent/ si ipsa ferret humilia vestimenta. hec autem cui? consi-
lium petebatur/ cum has duas intētiōes pcepisset/ interrogauit eā: que potior
erat aut paupertas cum humilitate/ aut paupertas cum superbia? at illa respondit
dicens: paupertas cum humilitate bona est/ paupertas vero cum superbia mala. ve-
rum est (inquit illa que interrogauerat eam) et iuxta consilium meum mutes amica
mea intētiōes i tuo recolere/ intelligere/ et amare: sic vt illa intētiō qua desideras
humilia portare vestimēta dominetur in tuo recolere/ intelligere/ et amare/ sed in-
tentio qua diligis ornari speciosis vestimentis famuletur in recolere/ intelligere/ et
amare. Itaq; sufficiētiā et humilitatem obtinebis: et superbiam et insufficiē-
tiā superabis.

De patientia.

Cap. XXIII

q **Questio**
Desiuit a laude eremita: quid est patientia? que respondit dicens: patientia **Laus**
est serenato animo dura et aduersa/ sine animi perturbatione et ira per-
ferre. Et quia regina virtutum/ domina etiam est patientie: de patientia
igitur eam laudemus hoc modo. In ipso die sacratissime passionis domini ihesu
christi/ habuit ipsa pñissima mater eius maiorem patientiam q̄ aliqua creatura pos-
sit habere excepto filio suo: qui maiorem tunc habuit patientiam/ et passionem cum
flagellaretur/ et immolaretur in cruce q̄ omnes homines presentes/ preteriti/ et
futuri possent vnq; tolerare. quoniam carni sue nulla conueniebat passio: cum ip-
sa esset expers omnis culpe. et maxime cum natura diuinitatis filij dei/ sibi assump-
sisset illam carnem: que scilicet caro inq̄tum ipsi inexistebat/ intantum scdm suā p-
prietatem distabat a passione. quoniam intantum prope deitātē collocata iacebat:

in qua nullā passionem poterat sustinere. sed quoniam filius desiderabat honorificare patrem ex illa carne quā sibi assumpserat/ vt humanitas illa tota subderetur ad honorandam deitatem/ et vt etiam genus humanū ab eterna morte redimeretur: voluit ideo secundū carnē/ passionē sustinere. quā scilicet passionē tantā esse oportuit: vt maxime iusticie/ et honori qui deo patri cōuenit in recreando genus humanum corresponderet. vnde nemo cogitare potest/ neq; lingua alicui⁹ enarrare passionem domini nostri ihesu christi: quā ea die qua in cruce occubuit/ ipse auctor vite pro nobis pertulit. quotquot derisiones/ quotquot opprobria/ quotquot vituperia illi stulerūt iudei/ ceteraq; inenarrabilia: hec oīa patiēter sustinuit sine ira quacūq; et sine animi perturbatione/ vt nos patientie virtutem instrueret. Secundum enim magnitudinem pene illius: oportuit eius patientiam esse magnam. Correspondebat siquidem hec patiētia et hec pena: pene et dolori pīssime matris eius/ ita vt passio passioni et dolor dolori corresponderent. patientia quidem domini ihesu christi/ et patientia beatissime eius matris adinuicem correspondebant: quoniam oportuit ipsam matrem super omnes matres passionē habere/ et dolorem de filio. nec mirum: sed hoc/ cū patientia videlicet sine motu/ et cordis perturbatione. oportuit enim vt sui preciosissimi filij mors/ eidem placeret: vt ipsa in animo suo tranquillitatem habens/ patiētie virtutem optineret. Iterum quia sciebat filio suo suā mortem placere/ et eundem oportere pati pro omnibus/ dolores ferendo: oportebat eam eidem complacere/ quous super omnes maternas naturas esset ei dolorosa et terribilis mors dilectissimi filij sui. vnde nec mens cogitare/ nec os enūciare valet magnitudinē patientie huius ineffabilis matris: videlicet magnitudinē passionis eius/ cū magnitudine tranquillitatis animi/ sine perturbatione irrationali et peccato mortali aut veniali. Beatissima dei mater magnitudinem patiētie que ipsi cōpetit habuisse nō posset: nisi bonitas eius p suā magnitudinē/ pseuerantiā/ potestatem/ et reliquis diffunderetur/ et nisi magnitudo eius p suā bonitatē/ pseuerantiā/ et potestatem extēderetur. Ita vt natura et proprietates cuiuslibet principiorū eius ligaretur cū alia: alia quidē existēte in alia/ ita vt alia aliq nō abesset. Sed quoniam ipsa erat in sua aīa bonitate/ magnitudine/ et potestate munita: idcirco aspiciēdo filij sui in cruce acerbā mortē potuit ipsa passionē quā inde cōcepit sustinere/ habēs in aīo suo patiētiā sine ira/ et iniqua volūtate. Itaq; sua passio et animi eius tranquillitas adinuicē correspōdebāt: in q̄tū tota bonitas/ magnitudo/ pseuerantiā/ potestas/ et amor: intra animā eius poterāt sibi inuicē correspondere. Idcirco inflata ab extra passio: et ab intra pax animi cū patiētia pmanebāt. Aut etiā laus: quis est qui cogitare/ et narrare possit vituperiū et dedecus que in hoc mūdo inferūtur dño ihesu christo? quot sunt nūc hoīes in mūdo/ et quot fuerūt postq̄ ipse benedictus fruct⁹ virginis gloriose in cruce fuit appensus/ eū vituperātes? quot opprobria/ quot vituperia/ et quot enormia intulerūt/ et ei diebus singulis inferūt: quia modicū recolunt/ intelligunt/ et amant ipsum? et pro paruis rebus et villibus nolūt recolere/ intelligere/ et amare ipsum/ nec illi seruire/ nec honorificare eū. neq; de esse qd largit⁹ est illis/ neq; de mūdānis prosperitatib⁹ quas quotidie illis multiplicat/ nec insup de acerba morte quā p illis sustinuit qd curāt/ nec gratiā agūt. neq; qd pessimū est: se reputāt honoratos hoc ipso qd fili⁹ dei naturā illoz se iduit/ volēs eē ver⁹ homo. sed vehemēti magnitudine recolēdi/ intelligēdi/ et amādi/ recolūt/ intelligūt/ et amāt villia/ caduca/ corruptibilia/ viciosa/ idigna amari/ et digna odiri. hec autē oīa sustinet in patiētia gloriosus fili⁹ virginis: sēp pacē et tranquillitatē aī retinēs: et nichilomin⁹

AB
largitur omnibus plautis/ et bestiis/ et volatilibus pluuiā celi/ vt homines inde viuunt. Cum ergo patientia domini ihesu christi tanta sit: oportet patientiam beatissime matris eius esse valde magnam/ cum videat filium suū tam parum amari/ et tam modice in mūdo honorari ab eis: qui propter filij suum/ atq; propter ipsam tantum honorati sunt. et tātam oportet patientiam eius esse: vt correspondeat patientie filij eius. quare neq; dicere/ neq; cogitare possū magnitudinem patientie gloriose virginis matris domini ihesu christi ait laus: vnde vi cōpulsā desinere me oportet/ patiētiā eius laudare. **Questio.** Laus (inquit eremita) in quadā ciuitate erat quidā mercator filium vnū habens/ quē valde diligebat: obijt autem mercator ille. et mater educauit suum filium in bonis moribus q̄ optime potuit/ remanēs vidua post viri sui obitum. cum autē filius ille puenisset ad eā etatē/ qua poterat vti officio mercature: rogauit suam matrem vt in aliquā regionem eum causa mercadi proficisci sineret. illa autē honesta domina diligebat vehemēter filij suū cū vnicus esset illi/ nec speraret vltius se aliquē habiturū: et timuit ne filius in via forte moreretur. vnde rogauit eū/ ne relinqueret eam: quoniam maius gaudium et consolatio quā haberet/ erat vidēdo ipsum/ et participando cum ipso. filius penitus secundum suum propositū proficisci voluit/ et demū profectus est: secum asportās quasi totā pecuniā hereditariā. qui in itinere fuit a latronibus occisus: et bonis suis oībus spoliatus est. Rumor autē venit ad matrē: qd filius eius occisus esset/ et oīb⁹ bonis que asportauerat spoliatus. hec autē mirabiliter cōturbata: et dolore et ira mota fuit/ et hoc adeo vt de patiētia nichil retinuerit. vnde nec quisq; eā de morte filij sui cū bonorū amissione potuit consolari. **questio** igitur est: vtrū illa plus in perdendo filio suo cū pecunia perdiderit: q̄ perdēdo patiētiā quā potuit/ et tamē habere noluit. **Responsio.** Intentio dicēs: quedam domina erat casta/ multos habēs probos mores/ attamen erat iracunda. cū autē irascebatur: neq; vir eius/ neq; aliquis in domo illa poterat pacē et tranquillitatē habere/ sed oēs exponebat labori et pene. ita vt vir ei⁹ et reliqui de domo illa: frequēter iciderēt irā et ipatiētiā. vnde vehemēs erat perturbatio in domo illa. manēte vero sic illa dñā cū viro suo/ et cū familia dom⁹ illo labore: accidit quadam die vt superueniret rumor quidā mercatori vicino illius domine/ filij eius in quadā nauī (que perierat) mortuū esse: ita vt mercator ille pēderit et filij/ et oēs suas opes/ quas in naue illa fortune cōmiserat. Tūq; hic audisset mortē filij sui: leuauit oculos suos et manus suas in celum dicens. tu domine mi deus qui donasti michi filij/ et merces que secū erant/ benedictus sis in eternū: quia de ipso et de bonis que secum erant completisti voluntatem tuam. Ille siquidē laudans/ et benedicens deū patiētiā optinuit: habēs in aīo suo pacē et tranquillitatē. valde mirata fuit predicta domina super patiētiā mercatoris hui⁹: et quesuit ab eo quomodo posset tantam habere patiētiā. qui respondit ei dicēs: se hāc patientiam super morte filij sui/ et bonorū amissione habere: qd semper dilexerat ea ad seruicēdum/ honorādum/ et amandū deum. Et quoniam hec erat intentio qua diligebat ea: idcirco virtus huius vere intentionis contulerat ei patientie virtutem. redijt autē hec domina in domū suam et intrans culinā/ probare voluit vtrū satis salis in cibariis pro ipsis p̄diendis esset appositū. inuenitq; ea de manu ancille nimis salia/ et more solito mota est ira. et pre ira nimia ollā cibariorū pfregit: et atrociter verberauit ancillā. cū autē vir eius expectaret cibū suū paratū: nō habuit qd māducaret. Incepitq; redarguere vxorē suā dicēs: tū eā difficile habere posse patiētiā si pderet ira filij quē admodū et mercator ille/ cū ipsa de modico sale in ollā abūdanti⁹ fuso nō potuerit patiētiā

habere. tunc illa valde considerauit sermones viri sui: et recolens magnam patientiam mercatoris (qui filium suum et bona sua pro maiori parte perdidit) statuit apud semetipsam se a modo seruaturam patientiam. quam si non haberet: in semetipsa impatiens esset et se ipsam coargueret et detestaretur. tunc ipsa perrexit ad mercatorem illum/filium patientie: et rogauit eum ut consuleret ei quo pacto patientiam habere posset. Mercator autem ille respondit dicens: quoniam patientia habetur diligendo deum super omnia et diligendo omnia intentione seruandi deo et honorandi et amandi ipsum. unde cum pro aliquibus contingit iram haberi: quando contrarietas tangit hominem ut moueatur ad iram. tunc ille cum concordantia debet tangere contrarietatem et adiuuare concordantiam cum magnitudine bonitatis/perseuerantie/potestatis/sapientie/amoris/virtutis/sanctitatis/humilitatis/et iusticie. Itaque concordantia vincit contrarietatem: et superuenit patientia vincens impatientiam. valde placuit domine doctrina/qua dedit illi mercator: super modo patientiam obtinendi: et cum ex aliquo postea congeriebatur sibi irasci: statim loco contrarietatis opponebat concordantiam et in ipsa concordantia bonitatem/perseuerantiam et reliqua. Itaque patientiam habuit: et in animo pacem et tranquillitatem. deinde fuit bona domine et mitis: vixitque diu cum patientia in felicitate. Orare voluit oratio reginam patientie dei matrem ut mitteret in mundum patientiam: et dixit ei. regina patientie/misericordie plena: maxima est indigentia patientie in mundo. In tantum namque multiplicata est impatientia: ut vix sit in aliquo patientia. unde tuam clementiam inuoco ut patientiam mittas in mundum: quoniam ipsa est vnum principiorum quibus patientia potest haberi. nam cum accidit homines moueri ad iram et impatientiam concurrentibus simul superbia/auaricia/inuidia/accidia/ira et iniuria et ceteris principijs impatientie: tunc adest impatientia. nec adest potest patientia: quia sua principia tardant nimis: que sunt humilitas/largitas/charitas/masuetudo/iusticia et reliqua. Sed si tunc mittere digneris patientiam/ita ut homo confestim cum mouetur ad iram/vel ad impatientiam se contineat donec principia et habitus patientie superuenerint: tunc possidebitur patientia. Sed nescio quod infortunium michi est/aut hominibus impatientibus: quia nulla est in mundo continentia. idcirco exule a mundo continentia: cum irrepit ira et impatientia/tunc recolere/intelligere et odire confestim induit impatientie principia. nec possunt induere principia patientie: quia non adest continentia cum incipit impatientia. Itaque recolere/intelligere et amare: principia patientie induere non possunt. Regina patientissima: patientia est id per quod charitas potest viuere et ira mori. et impatientia est id per quod potest charitas mori et ira viuere. et hoc idem est de ceteris virtutibus: que cum patientia viuunt et cum impatientia perimuntur. et hoc habet esse/quia cum aduenit patientia: ceterae virtutes similitudinem eius induunt. et per illam similitudinem induunt opus memorie/intellectus et voluntatis. et tunc vicia et impatientia: in homine nullam habent potestatem sed cum aduenit impatientia: tunc omnia vicia similitudinem eius induunt et colorantur ex ea/quod admodum aqua in vino induit vini colorem. Idcirco sequitur impatientiam vicia cuncta. itaque tunc virtutes potestate carent in opere memorie/intellectus et voluntatis: quia iam colorantur et compreheduntur alia similitudine/sub alieno dominio consistentes. hoc autem domine piissima non est multis faciendum/dum modo influas similitudinem patientie tue super nos/cum magnitudine bonitatis/perseuerantie/potestatis et amoris. unde suppliciter inuoco misericordiam tuam: ut de fonte patientie qui in te est/mittere digneris super nos abundantiam patientie. ut homines adiuuati habeant inter se pacem et tranquillitatem et veniat mundus in bonum statum indutus patientia/charitate et amore. Scis enim regina/omnes partes hominis in homine sub ipso esse passiuas: et ipse est super eas actiuus. nam ipse mouet pedes suos ad ambulandum/

et manus ad palpiandum et oculos suos ad videndum et animam suam ad intelligendum et sic de alijs partibus suis: veruntamen quilibet partium aut potentiarum (ex quibus homo compositus est et unitus) habet partem actiuam et partem passiuam. homo autem cum partibus actiuis mouet partes passiuas/ad habendam passionem: sicut cum potentia motiua mouet potentiam mobilem et cum potentia visiva visibilitatem ad aliquid videndum et cum potentia amatiua amabilitatem ad aliquid amandum et hic quidem est naturalis motus et naturalis operatio. unde cum accidit in homine ira et impatientia: tunc totus inclinatur ad subiectionem et passionem et in omnibus potentijs suis ligatur ad agendum et dicendum malum et recolendum/intelligendum et diligendum malum/quia totus in passione comprehensus est et ignorat quicquid facit et dicit. quare capti deberet et ligari tam insensatus: sicut in transeuntes intorques et lapides. Sed cum homo sub habitu patientie consistit: tunc est liber secundum naturam et utitur libertate mouendi pedem suum in viam rectam et manum suam ad bona opera pagendam et oculos suos ad videndum honesta et suum recolere/intelligere et amare ad bona studiosa et amabilia. Tu autem domine potentissima cum modico patientie possides sic homines reddere liberos/ad bona opera peragenda: sed sub habitu impotentie captos eos et ligatos esse permittis. hoc autem non deberet de te videri regina mitis: quare oportet ut oppositum super istis operis. quod si non: totus mundus periclitatur a propria natura peruersus: neque in eo esse videbitur dominus aut domina qui utilitatem curet illius. **Questio.** Oratio (dixit eremita) quidam scutifer prauo seruebat domino: et quedam domicella prae domine. vterque autem illorum duorum orabat beatam dei matrem ut concederet ei patientiam. unde questio est: quis illorum plus indigebat patientia. **Intentio.** quidam rex in quodam festo beate dei matris marie tenuit celebre conuiuium. et eadem die multos diversorum ordinum inuitauit religiosos. finito autem conuiuium inter confabulandum de sermone in sermonem procedendo facta est dissensio inter duos illorum religiosorum/coram rege et baronibus eius. vterque enim laudabat ordinem suum: et eorum alter detrahebat ordini alterius. Alter vero excusabat ordinem suum: nec detrahebat ordini alterius. ille vero frater qui plus commendabat ordinem suum quam ordinem alterius/detrahebat alterius ordini: erat impatiens: et propter suam impatientiam in imprudentes sermones prorumpebat. Ille vero qui suum ordinem excusabat pateriens erat et humilis in sermonibus: placens regi et omnibus circumstantibus. sed valde mirabatur rex in modo duorum illorum fratrum: considerans que poterat esse ratio/quare illi tam contrarium modum haberent et inquisiuit seorsum ab utroque eorum qua ratione intrauerat religionem. sed primo loquutus est cum fratre impatiente: querens qua ratione intrasset religionem. qui respondit: domine intencio qua religionem intraui est ut honorem habeam in mundo/quia nullos homines video tantum venerari a regibus et potentibus quam religiosos. quoniam quilibet religiosus quicquid sit villis generis et paupis domino: sedet et comedit ad mensam regis. Miles autem aut ciuis quicquid sit nobilis: non audet sedere in eadem mensa cum eo/nec in eadem sede. Iterum religiosus predicabit et audietur a mille aut a decem millibus hominum et quidquid illi placebit dicet: unde his rationibus et multis alijs que pertinet ad honorem/intraui religionem. quare oportet ut toto posse meo meum honorificem ordinem. et ideo valde turbatus fui: cum frater ille quem celsitudo tua hic videt presentem/ordinem suum ordini meo comparare auderet. Cum autem rex hanc intentionem aduertisset: vocauit alium fratrem et secrete loquutus est cum illo/querens intentionem qua intrauerat religionem. Cui ille respondit

dicens: dñe intraui religionē vt melius possim amare deū/et seruire illi. quoniam michi sic apparet: me posse meli⁹ seruire deo in ordine q̄ in mūdo/ q̄ melius possim assimilari dño ihesu christo in paup̄tate/humilitate/et oratione in religionē q̄ extra religionē. Adultū placuit regi ista responsio: quoniam cognouit id per qd illoꝝ fratru alius patientiā/et alter impatiētiā haberet. Et dixit fratri patienti/totum mūdū in perniciē tēdere ppter defectū vere intētionis: quoniam quasi omnes homines ignorant quid est vera intētio. et ideo nesciunt vti virtutib⁹: nec possunt diligere intentionē/ quā ignorant. tūc frater assensit ijs quere dicebat esse vera: et loquutus est regi de intētionē prima et secūda/et qualiter tractāda est nūc isto modo/ nūc illo. tantūq̄ loquit⁹ est regi de intētionē: vt rex pcepit eū habere cognitionem virtutis vere intētionis/et quomodo intētio haberet aliā virtutē cū esset prima/et quomodo aliā virtutē cū esset secūda. Et ideo rex rogauit fratrē illū. vt pegrinaret per mūdū predicās et demōstrās hoībus intētionē/et modū quo ipsa sit vtendū/et largiret ei et vni famulo expēsas ad sufficientiā. frater autē cōsensit regi: facta sibi tamē potestate maioris sui. Rex vero potestate maioris impetrauit illi: vt p̄ficeretur p mūdum/ scdm modū qui dictus est. Ille autē p̄fectus est: predicans hinc inde de intentione/et plurima bona mundo intulit.

De pietate siue compassione.

Cap. XXV

Questio
Laus

1 Aus (ait eremita) quid est pietas? que respōdit dicens: pietas et cōpassio est id quod animo p̄miserationē infligit et dolorē: sup eū qui in tribulatione et indigentia iacet. Et quoniam beata dei mater plena est pietate: laudamus eā de pietate hoc modo. In illo enim die quo ipsa benedicta dei mater vidit preciosum ei⁹ filiū capi/flagellari/ clauis in cruce affigi/atq̄ mori: tātū habuit pietatis/doloris/et cōpassionis sup filiū suū/ vt magnitudo pietatis q̄tū potuit se extēderit in ea/ in tātū vt magnitudo et potestas pietatis nō potuerint vlti⁹ extēdi. imo quidquid potuerūt/egerūt ad multiplicandā pietatē in ea: vt pre vehemēti pietate maximā haberet passionē et dolorē/ quā magnitudo et potestas i ea dare et multiplicare potuere. hoc autē (inquit laus) oportuit esse scdm naturā rationis. nā cū dñs noster ihesus christ⁹ maximū haberet dolorē/et passionē que potuerit esse/et tantā insup cū moriebat⁹ vt magnitudo et potestas āplius nō possent sufferre: ideo oportuit vt dolor et passio matris eius correspōderet dolori/et passioni ipsius dñi et ihesu christi. vnde maximā pietatē que in matre poterat esse: oportuit pietatē ipsius gloriose matris esse. hāc autē quā habuit in illa die dñice passionis: p̄ magnitudine sua correspōdere oportet toti pietati quā ipsa beatissima mater habitura est vsq̄ in diē iudicii sup iustos/et peccatores qui p̄irent/nisi ipsa benedicta pietas ei⁹ eos sustineret. Tū ergo hec excellētissima pietas eius/ i tātū habeat correspōdere: nemo cogitare potest eius ineffabilē pietatē. Item cū dñs noster ihesus christ⁹ pendēs in cruce moriens expiraret: beatissima mater eius dolorosa/stabat sub brachio filij sui vidēs ex filio suo guttarū sanguinis/ et aque multitudinē decurrere/et p̄ mortis angustia riuos ab oculis eius fluere lachrimarū. tunc doloris gladius virginē pectus p̄trāsiuit/ et penetrauit cor inuolatū ipsius pie virginis matris. nam ille gladius mouebat a dolore et passione filij/et figebatur in cor matris dei: in tātū vt aqua toto de corpore virgineo diuine matris/ascēderet in oculos eius/et fluere in lachrimas/et in plāctus. Decessisset quoq̄ beata virgo mater p̄ nimio dolore/et angustia: nisi cōplacētiā oblate in precii generis humani mortis filij sui/ paternē iusticie obediētis sensisset. sciebat enī in animo suo: quia filio suo sic mori placeret/

qui nisi voluisset/nūq̄ mori potuisset. mori autem volebat ad honorādā deitatem/que tantū honorauerat eius humanitatē: et propter etiā humani generis recreationē. Et quoniam matri oportebat placere quecūq̄ placebat filio: oportuit etiam vt mors preciosi filij sui eidem placeret. quia genus humanū recreabat: quod erat ipsi beatissimæ matri valde placens/et gratū/ cū sit sūmē pia. Cum ergo tanta passio et tātus dolor et tāta complacētia essent in ea/ nec alterū illorum/ alterū iminuerat (ipsa cōplacētia tamē protegente ipsa: ne nimius dolor eā extingueret) quod et quale igitur cor meditari potest/que lingua narrare pietatē: quā beatissima dei mater in die passionis sui filij preciosi pertulit? Gloriosa dei mater cum sit in celo/tantam habet super peccatores pietatē: quā tā habuit cum esset in terra. tamē nullā ob hoc habet passionē aut dolorē: quod est/ quia tota eius bonitas/ magnitudo/ perseuerantia/potestas/et amor: gloria et sūmo gaudio cōprehēdūtur. Ista est ergo pietas pietatū/ sup omnes pietates/ doloris et passionis libera: tanta existēs nūc/ q̄ta fuit cum ipsa p̄ssima mater cōdoleret mori dilecti filij benedicti/et mortis peccatoꝝ. nō enī licet dici cū sit in celo/ eā minui pietatē: quia sic minueretur vita peccatoꝝ in eā confidentiū. eius nāq̄ pietas sustinet vitā illorū: et ducit eos ad portum penitentie et saluationis/ in diē mortis eorum. Quicūq̄ ergo mirari voluerit: ad magnitudinem tante pietatis accedat/et videat hec mirabilia pietatis matris domini ihesu christi. Questio. Laus (ait eremita) quedam domina pietatem habebat de pietate beate matris domini/ quā habuit cū videret filiū suū in cruce moriētē: et quedam alia domina vnicū filiū habebat quē valde diligebat/ cui⁹ patrem occiderat miles quidam. qui quidem miles vbi dominā offendit cum filio suo ad sacras edes euntem beatā dei matrem oraturam/ vt cōseruaret ei filium suum/ et eum ab illo milite defenderet/ qui virum suum nimis iniuste peremerat: eius filium arripuit/ et coram matre ferro per pectusculū capulo tenus euibrato crudeliter interfecit. cū vero mater sic filium perimī videret: maxima pietate super eū mora est. vnde questio est: que illarum dominarum maiorem habuerit pietatem. Retulit intentio dicens. Quedā domina valde diligebat beatā dei matrē. hec siquidē valde deuota multū in oratione permanebat: vt magis eā amare posset. nā q̄to magis eam orabat/ tāto magis recolebat/ et intelligebat eā: et quanto magis recolebat/et intelligebat eā/ tanto magis amabat. Ideo vt posset eā excellenter amare recolebat/ et intelligebat eam in oratione sua: et vt etiam posset eā valde recolere/et intelligere/ recolebat/et intelligebat q̄ maxime poterat magnitudinē bonitatis/ perseuerantie/ potestatis/ sapientie/ amoris/ virtutis/ sanctitatis/ veritatis/ et iusticie beatissime regine pietatis/ et cum magnitudine qua recolebat/ et intelligebat hec oīa: multiplicabatur et augebatur ei beate virginis amor. Quadā die cum hec persisteret orans coram altari/ prospexit in crucem domini/ et considerauit quomodo dominus noster ihesus christus moriebatur in presentia matris sue: et quomodo mater ei⁹ toto corde flere cogeatur/ p̄ pietate dolorose mortis filij sui/ et tūc illa pietatem de pietate matris dei cōcepit. verū tamē non plorauit. vnde cognouit se nō cōcepisse inde magnam pietatē: et cōsiderabat quid poterat eā ad flēdū impedire. Et recordata est quoniam cū aspiceret crucē/ meditare p̄ vices ad filium suū/ qui in lōgiquas regiones perreperat ad negociādū. Et tūc illa vt plorare posset/ imagiabatur corā se filiū suū capi/ ligari/ viuū excoziari clamantē ad eā fer pia mater opem: et tunc p̄ pietate filij sui plorare cepit abūde. deinde conuertit se ad considerādā mortē domini ihesu christi: pro qua diu plorauit/ et etiā pro passione gloriose matris eius/ in se vehemētē inue-

Questio

Intentio

nit pietatē. Et exinde consueta fuit plorare: et cū nō poterat mortē filij sui (vt dictū est) effingebat: et tūc flebat amare. et ex illa p̄fectim imaginatione cū eisdē lacrimis: se trāsferebat ad imaginandā passionem dñi ihesu christi: et dolore angustiferū beatissime eius matris: et sic illa q̄tuncunq; volebat: et quotienscunq; in lacrimas irrūpebat. verū tamē nō illo modo cōtēta fuit plorare passionē dñi ihesu christi: quia videbat ei non semel tū diligere beatā dei matrē: cū ad plorādū oporteret eā manuleuari p̄ mortis filij sui imaginationē. et orauit eā vt cōcederet ei gratiā plorandi propter eius amorē: sine omni artificio: et cōcessit ei beata dei mater: quia bona intentione se iuuabat in oratione sua plorare quā illi faciebat. Oravit oratio beatā mariā dicēs: tu regina pijsima cū sis fons fluius: et mare pietatis: oro te pro pietatis opibus. nā ex quo pietatē habes: opera quidē eius oportet te habere. Opus quidē pietatis est: vt oēs filij tui vt ipse pro sua pietate misereat tot hominū qui ignorāter in ignē corruūt sempiternū: videlicet sarracenoz/iudeoz/tartaroz/et ceteroz infidelū. Oēs autē isti fide indigēt: et sciētia: et sapiētiā christiani: qui fidei christiane veritatē eis ostēdāt. pro istis igit pietatē tuā inuoco: vt nobis eos transmittas. disperge sapiētes p̄ orbē vniuersum: quia sic magnā caritatē nobis impendēs. vide et cōsidera mitissima dñā: q̄ta est pietas ista. Sit quidā homo nudus: et afflictus fame: siti: et frigore: iacēs ad portā cuiusdā diuitis habētis in domo sua multos pānos: et multā pecuniā: et epulas multas: quāuis magna ē pietas sup pauperē istū: multo quidē maior est pietas o dñā mea multos dare viros deuotos: et sapiētes in ecclesia dei: de quoz sciētia et doctrina maxima infidelū multitudo mēdicet lumen fidei: et cognitionem dei omnipotentis: et gloriose virginis matris eius. O pijsima regina miserere super his: moue sapientes christianos ad amorē: ad deuotionem: et pietatē. fluant per vniuersum orbem fructificātes: et omnibus auācient filij tui: et tuas honorificationes. Regina clemens: multi sunt scismatici a fide rhomana detecti: videlicet greci/armeni/iacobite/nestoriani/georgiani: et cōplures alij: et quilibet illorum in via veritatis se esse credit: et si intelligeret a veritate se deuiare: in errore suo non remaneret. nūquid est hoc pium vt rhomana ecclesia tātum populum perdiderit: hodierna enim die plures sunt scismatici: q̄ catholici. placeat ergo tibi sanctissima domina pietatis caritate tua: vt moueas cor sanctissimi patris nostri pape: et deuotorum cardinalium coadiutorum suoz: vt quidquid possint agāt ad recuperandos eos: quos scismata a fide catholica diuiserūt. quoniam si circa id bene cogitando laborare voluerint: magnū poterunt adhibere remedium. nūquid non est hec maxima pietas: et dolor vehemens: quoniā scismatici te inuocant matrem pietatis: et te amantes: et te adorantes: nichilominus ad perpetuas penas descendunt. Audi regina potentissima: tātum inde desidero clamorem excitari ac oriri: vt per orbem audiatur vniuersum. hic orditur dolor meus: tanta quidem agitor: in detrititia vt quasi nolum esse creata. Ego autem q̄d diu vixero tristis ero: et semper desolata: et nunq̄ aderit angustie mee remedium: donec appareat eos recuperandi remedium quos scismata ab apostolica fide: et sede detinent alienos: et ministretur eis orthodoxe veritatis lumen. Nā si illos ecclesia rhomana recuperet: facile erit a solis ortu vsq; ad occasum: conuerrere quascunq; barbaras nationes. Gloriosa regina bonitatis: multi sūt in lingua latina mali christiani: quorum malicia multo damnosior est: q̄ malicia gentium cuiuscunq; barbare nationis. Et tu pia domina habebis ne super his pietatem? Sanctitatis quidem indigentia patiuntur: voluntur in tribulationibus viciorū: et inde bellis et pugnis

affligitur: quas exercet atrociter in seipos. Tu autē regina pietatis: quāto magis sunt viciosi: tanto te piā magis ostendes si super illos tuos oculos iacias pietatis. Sed cū pietas tua tāta sit: vt nequeat esse maior: ecce ergo homines maximos peccatores sup quos si tibi placuerit potes pietatē maximam exercere: in tantū vt eos ad opera bona deducas. Tu autem superabundas pietate: ipsi vero egent virtutibus: in tribulationibus quidem veratur viciorū: et nō est qui misereatur eorū. eia ergo tu fons pietatis: miserearis eorū. Non interest tua clemētissima virgo punire illos: nec permittere in indigētia/tribulatione/et angustia: nō est enī tuū officiū iudicare: sed potius parcere illis: et pro iustis et peccatoribus orare. propterea deputata es esse ipsa que es: permittit ergo filium tuū iudicare et agere secundum beneplacitum voluntatis sue: permittit sibi officiū suū. fuit oratio cōmota (et nisi timuisset beatam virginē mariam) in asperiores sermones prorupisset. **Questio.** Oratio **Questio** (dixit eremita) q̄dā bona dñā cū viro suo/et cū fratre suo/et cū filio suo simul capriua ducta est a sarracenis: qui corā ipsa illos tres diris cruciantib⁹ sustulerūt. Illa vero cū quēlibet istoz diligere et vehemētē: maximā de quolibet eorū passa est pietatē. vnde questio est: de quo illorū maiore debuit habere pietatē. **Intentio.** q̄dā dñā magnā habebat pietatē ductā amore dñe nostre. Idcirco cū videbat pauperes: aut aliquos tribulatos: mouebat pietate: et elemosynis: et i q̄buscunq; alijs poterat succurrebat eis libenter. et q̄to magis succurrerat eis: tanto magis crescebat in ea pietas. et q̄to maiore experiebat pietatē: tāto vehemētius diligebat beatissimā dei matrē. Quādā autē die hec bona domina: p̄siderabat in magnitudine pietatis quā prulit ipsa beata dei mater: cū fili⁹ ei⁹ de cruce pedēs moriebat. et p̄debat eā p̄ferre pietatē de filio suo: cū videret illū moriētē: et similiter pietatē de semet ipsa: quia propter mortē filij sui maximū dolorē et angustia sentiebat. dū hec itaq; considerabat: quedā domicella eius dixit ei: domina ecce paratū est pradiū. et illa venit et sedit in mensa: in qua vidit mapas pulchras: et cyphos argenteos: et multas escas opipare paratas: et tūc ipsa cōcepit sibi paupertatis desiderū: vt in paupertate similaretur beate gloriose dei matri: sicut etiā ante voluit et esse similis pietate. deinde cogitauit quomodo posset pietatē habere de seipsa: quoniā beata maria eā habuit de seipsa: in die passionis dilectissimi filij sui. et tūc amore beate virginis marie p̄posuit: quecunq; sua dare pauperibus et egenis: vt tunc cum nichil haberet bonorum huius mundi: posset de seipsa pietatem habere. et sicut proposuit: ita facto cōpleuit. et ibat per ciuitatē humiliter induta petens elemosynas hinc inde: sicut ceteri mendicātes. et cū habere nō poterat vnde sustentaretur: tunc de seipsa pietatē habebat. et suis diuitijs spiritualibus sustentabat passionem quā de mundi prosperitatibus ei dabat egestas. Itaq; diu vixit in ciuitate illa: et diuitibus et pauperib⁹ multa bona dedit exempla.

De consolatione

Cap. XXVI.

Laude quesuit eremita: quid est cōsolatio? que respōdit dicēs: cōsolatio est id q̄d p aliquā satisfactionē grauamina p̄pessis remediū am̄ministrat. de cōsolatione igit p̄solationis: reginā beatā dei matrē laudem⁹ hoc modo.

Beatissima dei genitrix: est iustoz et peccatoz p̄solatio in magnitudine bonitatis/p̄seuerantie: et potestatis. aliquoties enī quidā hoies cōsolant satisfactionibus modicis sibi factis: sed cōsolatio huius beatissime dñe nostre semp est in magnis et nobilibus: vnde cōsolationē eius magnā esse oportet. Cōsolatur enī iustos cū ob aliquas illis factas iniurias desolatur: videlicet cū aliquoties diuitias pdunt: aut

parentes/aut cum infirmatur/aut tribulatur. Ipsa siquidē consolatur eos et visitat cum bonitate/magnitudine/et perseverantia/virtutū. Sicut aliquotiens contingit cum homo iustus desolatur: quia aliquis homo superbus illi cōicia fecerit/aut de suo quicquid sustulerit. tunc enim beata dei mater mittit ei patientiam/et humilitatem: in recordationem passionis dilectissimi filij sui/et vituperationū ei illatarum in die passionis eius. quoniam per iniuriā maximā magno in vituperio eum occiderunt iudei/ in cruce suspēdētes sine culpa et peccato: in cuius ore nō fuit dolus. et tunc cōsolatur ex illa visitatione: quā beata cōsolationis mater/ in animā illi⁹ transfundit. Tuncq; delectatur se humile et patientē esse propter iusticiā: vt aliquā habeat similitudinē domini ihesu christi/ qui sūme patiens fuit/ et humilis/ in die salutare moris sue. Cum iustus perdit diuitias/aut parētes/aut infirmatur/vel alias tribulatur: tunc gloriosa dei genitrix cōfestim scdm voluntatē filij sui cōsolatur eū. quia transmittit ei recordationem qua perpendit deum velle cum iusticia/bonitate/magnitudine/eternitate/potestate/sapiētia/amore/et virtute quidquid vult: et ideo cū perdit diuitias/aut parētes/aut sanitatē/et huiusmodi talia scit hoc accidere ex voluntate dei que sup omnē humanā voluntatē dominat. Idcirco voluntas serui iustij: cōsolatur in voluntate dñi iusti. Itaq; volūtas ipsi⁹ serui iusti: in volūtatē sui iusti dñi iustificatur. quapropter nascitur in voluntate ipsius serui iusti: spes/patientia/et amor/et virtus. vnde florescit cōsolatio cum obediētia et exultatione: ita vt nec tristitia/nec desolatio dominari possint in voluntate eius/qui ab ipsa dei matre flagitat in grauaminibus cōsolationem. imo plerūq; contingit/ vt cum iusti aliqua prospera mundi perdant: delectantur ea perdidisse/ pro magnitudine cōsolationis et leticie que illis inde cōsurgit. et insuper illa in re: agnoscunt suam fragilitatē/et infirmitatem/et modicum huius mundi valorem. Cum peccator pro aliquo delicto suo desolatur/et recolit/ intelligit/et diligit beatissimā dei matrem: ita vt in suo recolere/intelligere/et diligere apponat bonitatem/magnitudinem/perseuerantiam/potestatem/sapiētiā/amorem/et virtutem ipsius gloriose: ipsa protinus cōsolatur eum spe/ misericordia/ et venia. nam in spe illius: apponit ipsa similitudines illas quas ipse apponit in sua memoria/ intellectu/et voluntate cum recolit/intelligit/et diligit eā sicut dictum est. Et quoniam ipsa mater misericordie induit magnitudinem/bonitatis/perseuerantē/et potestatis/spē quā tribuit peccatori: oritur ex illa spe cōtritiō/cōfessio/et satisfactio. et adest misericordia et venia ex ipsa beata dei matre: et per cōsequēs cōsolatio qua cōsolat⁹ sit peccator in fletibus lachrimis/suspurijs/et penitētia: in quibus sunt amores/cōplacencie/leticie/et virtutes peccatorē in statu prosperū cōseruantes. vnde mirabili cōsolatōe cōsolat⁹ peccatores ipsa/que cōsolatōis fons est et origo. **Questio.** Laus (ait eremita) due bone dñe petebat a beata maria dei matre cōsolari: qm̄ erāt afflicte valde/et sine culpa aliqua. vna quidē illarū habebat virū malū/et luxuriosum crudeliter eā tractatē/et dicētem ei multa enormia eamq; pro villibus mulieribus deserētem. illa autē q̄tum poterat patientiam cōseruabat. verū tamen de vicij viri sui indoluit/ formidans ne forte deus eū in delictis suis puniret: et inualescebat dolor eius/ quia vicina virum suū pro commissis eius diffamaret. et quāuis circa hoc in suomet damno cōsolaretur: cōsolari tamē non poterat in viri sui damno/ quia valde illum diligebat. Idcirco hec orabat q̄tum poterat dei genitricem/ vt sic cōsolaretur eam: vt vir eius fieret honestus/iniquitates suas deserens. Altera vero similiter a viro suo luxurioso verabatur/ confimili pene modo: sed illa ab eo prolem non susceperat. vnde precabatur beatam dei ge-

nitricem/ vt cōcederet ei ex viro suo aliquam pulchrā prolem: in qua cōsolaretur de afflictionibus/ quas vir suus inferebat illi. **Beatissima dei mater** concessit cuilibet illarū id quod petebat. vnde questio est: quā istarū maiori cōsolatione cōsolata est beatissima dei mater. **Parrauit intentio** dicēs: quidam mercator perdidit quidā quid diuitiarū habebat. hic autē habebat vxorē/et filios/et erat ex venerabilib⁹ parētib⁹ ortus: et cū nō haberet vnde sibi/et vxori sue/et filiis suis satisfaceret: erat valde desolatus/et insuper ab hominibus confundebatur cū esset illi villissimus amicus/et pauperrimus victus/et nō minus a parētib⁹ suis q̄ ab alijs pro sua paupertate villipēdebatur. vnde rogabat beatā dei matrē: vt cōsolaretur eū/ quoniam paupertas/verecundia/et desolatio illū nimis affligebat. Quadā autē die/ cum ille super cōsolatione sua orasset beatam dei genitricem: fuit illi cordi vt ciuitatem illa die tota perambulet et consideret circa diuites/et pauperes ciuitatis illius vxorumq; cōtinentias: vt eligeret discernēdo quorum cōtinentia/ deo et gloriose genitrici ipsius esset acceptior: hoc itaq; sicut cōsiderando proposuit: ita et re exsecutus est. et vidit diuites/multas vanitates loquentes/et pauperib⁹ iniuriātes: pauperes autē quib⁹ aliquas vanitates/non tamen tot et tantas quot et q̄tas diuites. Tunc sic ciuitatem lustraret: venit in quendam locum vbi pauper quidam elemosynam a diuite quodam peteret: habens modestos sermones/et humiles: at diues illi elemosynam dare recusauit. qui quia non statim a facie sua fugisset/ vbi se nichil daturum dixisset: conuicijs plurimis illum affecit. pauper autē patientia vicebat. quo audito: cōsolatus est ille in paupertate sua/et inde dilexit plus esse pauper q̄ diues. et in patientia paupertatem suam sustinuit laudans/et benedicens deum/et gloriosam eius matrem: qui cōsolabantur eum in paupertate sua quā diligebat. nam in se ipso sentiebat se magis valere in virtutibus/et moribus quia pauper erat: q̄ tūc cū esset diues. et frequētius recolēbat/intelligēbat/et diligēbat deū et beatissimā matrē eius/et pl⁹ despiciebat mundi vanitates magisq; gloriā desiderabat sempiternā. **Regina cōsolationis** (inquit oratio) valde desolata sum: et ex mea desolatione tātū michi tristicie et perturbationis adest/ vt nūq̄ leta futura sum/ donec michi de grauaminib⁹ illarū satisfactio fiat. Satisfacias ergo michi do mina mea mitissima in grauaminib⁹ meis: vt cōsolatā me reddas et letantē. hec si quidem satisfactio est pro vtilitate publica: quā amisi. q: quasi nemo degit i mūdo/ publice vtilitatis amic⁹. et si reperiuntur aliqui: sūt quidē parue potestatis/et modice auctoritatis: vtilitas autē publica p̄cipēs/proceres/et prelatos exigit: et insuper multos ad eā totis viribus promouendā/ vt a magnatibus et principibus ametur. et quoniam huic negotio video illozū neminē incūbere: valde tristis sum et desolata. Tu autē miserozū cōsolatrix mitissima/ refugium viduarū/orphanorū/et pauperū: cū sis cōsolatio in minimis/ bene quidem iustum videretur vt me cōsolari etiam dignareris in tantis. Nonne potius ad te pertinet tribuere cōsolationem in reb⁹ magnis q̄ in paruis: cum sis in bonitate/ magnitudine/et potestate maxima? Si filius alicuius paupercule mulieris infirmatur: sanas eū/ et cōsolaris eā. aut si aliquis quia perdidit diuitias desolatur: eas quidē restituis illi/ atq; cōsolaris eum. michi autem publicam totius mundi vtilitatē petenti: cessas cōsolationē mittere. et michi quidē sit satisfactio nulla: quia quātūcūq; hincinde pergā nūc per hos/ nūc p illos/ neminē tamē inuenio vtilitatis publice curatōrē. Audiregina clemēs p̄solaberis me an nō? Nec etiam si me cōsolari decreueris: putes me cōsolatā/ si michi vnū gallū/ aut vnā gallinā/ aut vnū capū/ aut vnā vineā/ aut vnā ciuitatem/ aut

unum regnū aut unam prelaturam dederis. Nam in his rebus particularib⁹: cor meum non multum glutinatur ac adheret. cōsolabor autem si utilitatē istam michi concesseris que profit vetule diligenti gallinam suam / et rustico in vinea fodienti / et principi / et prelato / omnibus hominib⁹ in hoc mūdo viventibus. et insuper vehementius etiā cōsolabor: quia de utilitate publica tunc filius tuus / et tu honorabimini. quia enim in mundo neglecta est utilitas publica: inhonorata es et despecta respectu tanti qui te decet honoris. heu quis est qui cōsolari possit: cum in mūdo utilitas publica omnino sit peruersa? proueniunt enim inde vniuersales pestilentie / sterilitates / bella / et vniuersalia damna. absit o domina mea. Ego nequaquam illa / que modicis commodis in damnis maximis valeam cōsolari. Regina piūissima / is qui intellectu / et ratione vitatur / habens erga te / et erga seipsum / et proximum suū caritatem: quomodo cōsolari potest ex hominib⁹ in inferno sepultis / qui a penis insinibilibus in eternū non exibunt? Quis dicere possit / aut cogitare illo rum damna quia sempiternam gloriam amiserunt / habētes sempiterna tormenta? Iterum posita cōsolatione ex iis qui perditū sunt: quid erit ex iis qui quotidie perduntur tendentes incessanter in ignes sempiternos? videlicet ex tot sarracenis / tot iudeis / tot paganis / tot malis christianis. nam et si vnus tendat in gloriā: mille corrumpunt in penas. Cur ergo cōsolabor? cur gaudebo? cur delectabor? semper flebo / semper merebo / et iacebo in tristitia. Cōsolabor ne / quia plura sunt vicia q̄ virtutes? et quia plus est mali q̄ boni? quia plus spiritualibus diliguntur mundana: et quia filius tuus / et tu non cognoscimini / nō amamini / nō honoramini / per mūdū? Altissima domina hec cōsolatio sit alterius: quoniam me nūq̄ videbis in illa. pl⁹ enī diligo esse bonā desolatā: q̄ malā cōsolatā. verū tamē oro te vt me cōsoleris / et cōcedas michi ea que postulo a te: qm̄ nimis protelatū est hoc dānū meū et lāgor me⁹.

Questio

Intentio

Questio. Oratio (dixit eremita) quidā vir iustus: diligebat suū bonū filiū / et suā bonā vxorē amore vehementi. quadā autē die ipse / et vxor / et filius eius p̄ quandam magnā et horrentē siluā incedebāt: et ecce duo leones qui vorarūt eius vxorē / et filiū / hic autē bonus homo: solus remansit desolatus vehementer. vnde queritur: de quo illorum duorum plus debuit desolari. Aut intentio. erat in quadam ciuitate quēdam domina valde pulchra / et bona / et ex venerabilibus parentibus orta: quam quidam insanus iuuenis diffamauit apud virum / et parentes eius / et apud omnes ciuitatis illius accolās / adeo vt illa nimis inde tristitia afficeretur / valde desolata: nec habebat filios / cum quibus solaretur. cū viro quidē suo nō poterat solari / nec cū aliquo suorum: qm̄ oēs eā haberēt suspectā. Quadā autē die accidit: vt hec valde desolata fuerit / quoniam vir eius illius honori coram multis honorabilibus / prauis sermonibus detraxerat. illa autē se cōuertit ad beatissimā dei matrē / recordata quo modo ipsa pietatis mater: stabat sub cruce desolata nimis / cum filius ei⁹ benedict⁹ spiritum emitteret. et dixit ei: o domina preciosa cū sis excellentissime cōsolata / ex illa pena quā tunc pertulisti in dolore / et tristitia / dignare me cōsolari: quoniam amplius nō possum penā pati quā desolatio michi incurrit / et desiderii cōsolationē tuā sentiēdi. Cum autē sermones suos finiisset: venit ei in mētē vt cōsolaretur in virtutib⁹ / et humilitate quas habebat ipsa virgo parēs. et tūc beata virgo p̄cessit illi volūtate velle sperni: qm̄ humilitatis natura / est dare p̄placētā humilib⁹ / cū inhonorat / et despiciūt iuste. Tūc spes / refrigeriū dedit illi i pena quā sētebat: qm̄ p̄siderabat se in gloria p̄misiū habiturā p̄ pena quā sufferebat / et caritas fecit eā amare patiētiā. caritas enī est ea virtus que bona facit amare. et iusticia tribuit illi satisfactionē boni

nitatis / magnitudinis / et perseuerantie. quoniam bonū erat ei in hac infirmitate sua se patientem esse: sapientia vero ministrabat ei leticiā. Quā ex hoc quia se sciebat innocentem: magnā sentiebat sibi felicitatē. fortitudo similiter impēdebat ei animositatē: qua exiebat alti cordis / totā hominū infamiā paruipendēs. temperātia cōferebat illi sermonū sobrietatē: et fides fidelitatē. erat nāq̄ fidelis erga virum suū in omnibus operibus suis: et officio cōiugij fideliter vtebatur. Cūq̄ suā bonā intentionē proposuisset / vt sēper cū virtutibus ad alleuandā infirmitatē suā cōsolaretur: sentiebat se in bona animi trāquillitate / imo in meliori q̄ prius / cū esset sine infamia. et extunc se sensit valde cōsolatā: laudās et benedicēs deū et gloriosam eius matrē. Sic igitur re se habēte accidit vt ille qui infamiā super illā intulerat quēdā hominē occiderit: pro quo fuit mortis supplicio addict⁹. qui cū duct⁹ esset ad supplicij locū / cōfessus est corā omnibus dicēs: in periculo anime sue / se false et nequiter diffamasē bonā illā dominā. et recuperauit illa suā bonā famā: et gratiā viri sui / et omnium hominū. Elutitā mē virtutes nō vsq̄ a deo adheferūt illi vicine / et comites: q̄tum prius q̄ esset in infamia / quoniam tantū eis non indigebat.

De paupertate

Cap. XXVII

Remita quesitū a laude. quid est paupertas? cui laus respondit dicens: e paupertas est id quod a mūdānis diuitijs / remouet affectum: et ad habēdas virtutū diuitias tribuit libertatē. et quoniam beatissima dei mater dū in

Questio
Laus

mūdo p̄uersata ēst / paupertatem inter mūdānas prosperitates sustinuit: ideo laudemus eam de paupertate. Dum beatissima dei mater in hoc mūdo viucret / paupertatem sustinebat / et bonorum mūdānorum penuriā: vt filio suo cū paupertate seruiret. nā sicut humanitas filij sui deitati seruauit cū paupertate / laborib⁹ / et morte: sic oportuit vt ipsa dei genitrix filio suo seruiret cū paupertate. sic vt mūdānas diuitias et prosperitates non amaret: sed potius diuitias virtutū. Ideo paupertatē habuit in indumentis / et epulis / et in conuersatione. quod tamē bene patuit in die illa qua peperit filiū suū: quoniam tūc nō habuit domū vbi reclinaret. et humilib⁹ pānis inuoluit benedictū filiū suū: ne habuit multas ancillas ei famulantes. nā secū dū q̄ erat regina celi / et terre / et secū dū q̄ ei maximi cōueniebant honores et maxima obsequia: ita viceuersa respondebat ei paupertas / et ille honor / que illā pro tūc decebant. vnde nō est qui paupertatem eius cōparare possit: tanta erat paupertas eius in omnibus que magnitudinē conueniūt paupertatis. Paupertatem beatissime dei matris (inquit laus) tantam oportuit esse / vt forma fieret et exemplar omnibus paupertatibus hominū: qui sub paupertatis habitu deo seruire intendunt. Alioquin paupertas illius defectiua fieret in magnitudine bonitatis / perseuerantie / potestatis / et reliquorum: quod est impossibile. Cum ergo tot paupertates sint in tot hominibus qui via paupertatis deo seruire desiderant et gloriose matri eius / et in tot hominibus fuerit / et in tot sit adhuc futura paupertas: quis poterit ipsius gloriose virginis matris estimare paupertatem quam informare oportet / et purificare ceteras bonas paupertates que sunt / et erunt? Manifestum est igitur paupertatē ei⁹ maiore ēē in bonitate / magnitudine / et potestate / ceteris paupertatibus: ex quo ceteris paupertatib⁹ eā decet esse formā / atq̄ principiū primū. Beatissima dei mater spirituale et tēporale habuit paupertatē: spirituale qdē q̄ noluit hui⁹ mūdi diuitias habere. tēporale vero q̄ neq̄ pecuniā / neq̄ possessiones / nec q̄cūq̄ habebat qd ad mūdānas diuitias p̄tineret extra paupertatis legē: q̄ sic nō eēt ei⁹ paupertas i bonitate / magnitudine / perseuerantia / virtute / scitate / et amore. Ex eo enī q̄ spūale et tēpale

Questio

Intentio

virtutē habebat: erat virtutibus diues. nam q̄to magis pauper erat spiritu videlicet non diligens diuitias mundanas/et q̄to magis pauper erat temporalibus bonis: tanto magis diligebat fidem/spem/caritatem/iusticiam/sapientiam/fortitudinem/temperātiā. ad has nāq̄ virtutes optinendas diuitie mundane maximū asferūt impedimētum. nam anima cuiuscūq̄: q̄to magis habet recolare/intelligere/et amare diuitias hui⁹ mundi: tāto minus potest recolare/intelligere/et amare diuitias virtutū. que scilicet diuitie sunt magnitudo bonitatis/et perseverantie/et bonitas magnitudinis/et perseverantie/et reliquarū p̄fectionū. quare q̄cūq̄ minus habet de tēporalib⁹ diuitijs: magis potest recolare/intelligere/et amare diuitias virtutū. Idcirco gloriofa dei mater diuitias nō dilexit tēporales: vt posset recolare/intelligere/et amare diuitias spirituales. **Questio.** Laus (ait eremita) due sorores simul vnā vineā possidebāt: cuius prouentibus ille vivebat. Accidit autē quadā die vt cum simul audirēt missam/forte vidissent in tabula super altare dei genitricis iacentis in lecto figuram/et figuram filij sui positi in presepio/vbi bos et asinus comedebant: quelibet illarum valde cōsideravit paupertatē beate dei genitricis/et cum egressę essent a basilica ceperunt adinuicē loqui de magnitudine paupertatis ipsi⁹ dei genitricis. Ambe deniq̄ simul cōsenserūt: vt ipse ad honorē beatissime dei matris/totis viribus suis paupertatē amaret. vna illarum suā partem vinee vēdidit: et pecuniā pro illa habitam pauperibus/amore beate dei matris elemosynā petētib⁹ erogavit. In tantūq̄ dilexit paupertatē: vt in omnibus tēporalibus voluerit esse pauper. nichil quidē tēporale voluit possidere: vt ei⁹ paupertas esset in excellenti magnitudine bonitatis/spci/caritatis/sanctitatis/et perseverantie. Altera vero soror reliquā vinee partē possedit/et de bonis que p̄cipiebat ex ea vivebat pauperiter: residuū vero pauperibus/pro beate virginis amore elemosynā petētib⁹ erogabat. Itaq̄ diligebat illa paupertatē in seipsa/et in alijs habentibus illam. et vt ipsa et alij qui paupertatem habebāt/possent in paupertate diu vivere: iustitabat seipsam/et alios qui paupertatē amabāt. vnde questio est: que illarū plus paupertatē amavit. **Intentio.** Narravit intēto dicens. filius cuiusdā diuitis remansit valde diues: quia pater illius diuitias amplas in nūmis/et possessionib⁹ ei reliquerat. parentes autē eius incitabant eum: vt duceret vxorē. Ille vero cōsiderādo cogitavit/vtrum duceret vxorem obligatus mundo: aut mūdum amore dei relinqueret. Cum itaq̄ cōsideraret/nesciens vtram illarū duarū viarū acciperet: orauit beatā dei matrem/vt concederet ei gratiam eligēdi viam potiorē. orationē autē facta/ fuit ei cordi vt omnia que habebat venderet: et daret pauperibus/ elemosynam querētib⁹ amore beate dei genitricis. et sicut animo cōcepit: sic opere compleuit. Cum autem factus esset pauper nichil habens/ accessit ad quoddam monasterium rogans vt eum reciperent in fratē: quia diligebat esse pauper regularis/et ordinatus vt moribus et virtutibus fieri possit diues. et factus est eo in loco religiosus. Illo sic existente paupere et spiritualiter/et temporaliter in sanctitate vite: factum est vt episcopus ciuitatis illius migraret a seculo/ et ille elect⁹ est ut episcopū/ quoniam optimis moribus p̄ditus erat. multūq̄ sciētie didicerat: ab eo tēpore quo inuētiatus est religiosus. Illi q̄dē electioni q̄tū potuit obstitit: q̄ nullas volebat tēporales possidere diuitias. Nā enī ea de causa reliq̄rat mūdū: vt magis q̄ p̄t⁹ diues fieret. Et insup diuitias virtutū quas cū paupertate fouebat et cōseruabat: nō adeo cōmode posset cū diuitijs secularibus fouere et cōseruare. quare penitus renūciās electioni noluit episcop⁹ esse/ sed pot⁹ in intēione paupertatis voluit perseverare.

Regina celi (ait oratio) tu es domina paupertatis spiritualis/et tēporalis. nā cū esses in mūdo: nemo post filium tuū fuit in tanta paupertate spirituali/et tēporali. et quoniam tu es regina/materq̄ paupertatis: oro te/ vt paupertatem spirituales concedas eis/ qui paupertatem possidēt tēporalē. quoniam cū temporalis paupertas habetur sine spirituali: malum est: nam illa est sine forma/ et virtute. idcirco hi qui sunt pauperes bonis mundanis/ nec sunt pauperes spiritu: diuitias mūdanas cupit eorum voluntas. et statim prōrūpunt in falsitates/fraudes/latrocinia/hypocritism: vnde damna sequūtur valde magna. Tu autem neminē sinere debes fieri pauperem bonis mundanis/extra paupertatem spirituales: qua mundanas aspernētur diuitias/ que sunt occasio destruendi diuitias spirituales. nam quoniam habēt in aliquo tue paupertatis similitudinem: tua quidem paupertas in verā/et sanctam paupertatem eos informent. **Queso** tu virgo mater benignissima: scis paupertatem spirituales/et temporales diuitias satis adinuicem conuenire posse. nam spiritualis paupertas: forma est informans et ordinans diuitias temporales. quare te oro domina mitissima: vt habentibus diuitias temporales/ paupertatem transmittas spirituales. Tu autem quotidie cōcedis pecunias/agros/domos/castella/villas/oppida: sed vix est cui spirituales tribuas paupertatem. nam ij quib⁹ diuitias concedis sine spirituali paupertate: diuitijs nequeunt saturari/ imo q̄to plures habent diuitias/ tanto sitiunt habere ampliores/ easq̄ nō cessant accumulare. pauperes vero qui ob amorem tui elemosynas querunt fame: pereunt. diuites autem diuitias captas detinent: vt nec sibi seruiant/ nec alijs prosint. qui scilicet diuites in temporalibus/ si paupertatem spirituales haberent: saturi diuitijs fierent/ et diligerent eas iuxta magnitudinem bonitatis/ non autem iuxta magnitudinem malicie. et iuxta magnitudinem virtutis: non autem iuxta magnitudinem viciorum. **Nonne** hec quidem est malicia maxima: vt homo vnus tantum possideat diuitiarum q̄tum centum/ aut q̄tum mille hominibus sufficeret/ qui plus boni agerēt in desinguli q̄ ipse solus? ha regina potens q̄ male diuise sunt diuitie huius mundi: et certe non multum inde lucraris. nam possidentes eas: vix te nominant/ nec tantum in te sperant/ q̄tum in diuitijs suis. imo potius deridentes improperant pauperibus miseras eorum: qui propter amorem tui/ paupertatem subierūt/ elemosynas hinc inde queritantes. **Regina** gloriofa si spirituales diuitias largieris eis/ qui diuitias possident temporales: hoc si quidem bonum opus esset. nam diuitie spirituales/et diuitie temporales simul concordant in magnitudine bonitatis/ perseverantie/ virtutis/ sanctitatis/et iusticie. nam cū recolare/intelligere/et amare hominis indutū est bonitate/magnitudine/perseuerantia/ virtute/iusticia/et sanctitate et reliquis: tūc est homo diues. quoniam iste sunt diuitie: multo meliores etiā q̄ pecunie/ possessiones/ et cetera diuitie corporales. atq̄ paupertas spiritualis est intra illud recolare/intelligere/et amare: que spiritualibus diuitijs sunt induta. que quidē paupertas spiritualis etiā est de bonitate/magnitudine/et potestate/ que recolare/intelligere/et amare iduūt: se pl⁹ habētia ad diuitias spirituales q̄ ad diuitias tēporales/ qm̄ multo magis valēt. ha regina potēs (iq̄t oratio) tu cōcedis diuitias tēporales: dignare cōcedere et diuitias spirituales. sed iā quasi videt vt pl⁹ cōcedas ex ijs que minus diligis: q̄ ex ijs que plus diligis. **Anota** fuit oratio et ampliora dixisset: nisi/eremita hāc illi questionē mouisset. **Questio.** Oratio (inquit eremita) tres domine orabant beatam mariam: alia quidem vt concederet ei paupertatem spirituales et temporales/ alia vero vt tribueret ei paupertatem spirituales/ et

Questio

Intentio

diuitias temporales/tertia vero vt largiretur ei diuitias spirituales et temporales. vnde questio est: que illarū questio est ab ea potius donū. At intentio. quidā diues et quidā pauper simul ad quoddā monasteriū proficiscebantur: quod complures religiosi incolebāt. illi quidē associauerunt reuerēter diuitē: quia de bonis tēporalibus eis impartebatur/pauperē vero cum humiliter esse indutum viderent: non associauerunt nec aliquē ei impēderunt honore. Quis scirent eum esse moribus/et virtutibus diuitē. vnde mirabatur ille pauper/cur pauperū alij alios nō reuerētur: et maxime cur nō reuerētur potius paupertatē spirituale/et diuitias tēporales. cū ille sic cogitaret: venit ei in mētē vt gereret malā voluntatē in illos religiosos: quia debitā nō ei exhibuissent reuerentiā. Sed quia bona intēione mirabatur/et bona intēione paupertatē amabat: iuuit eum bona intēio ad recordādā humilitatē/ quam in paupertate dilexit habere in honore/sicut et habebat eā in diuitijs tēporalibus. et tunc placuit illi quia nullā ei reuerentiā impēderant. nam id fuit illi occasio patientiam habendi/et humilitatem/et amandi paupertatem: et more solito bonam ad illos ex tunc gessit voluntatem.

De elemosyna.

Cap. XXVIII

Questio
Laus

1 Aus (ait eremita) quid est elemosyna? querespondit dicens: elemosyna est tribuere res necessarias ijs qui indigēt: amore dei petūt eas. Quoniam ergo beata dei mater/facit elemosynā et diligit eam: de elemosyna laudemus eam hoc modo. Beatissima dei mater domina nostra: diligit elemosynam cum magnitudine bonitatis/perseuerantie/potestatis/virtutis/et amoris. Idcirco facit elemosynā esse magnā in bonitate/perseuerantia/potestate/virtute/et amore. hanc autē magnitudinē elemosyne facit ipsa in bonitate/magnitudine/perseuerantia/potestate/virtute/et amore dantis: illā autē recipiētis videlicet in illius recolere/intelligere/et amare. hoc facit beatissima domina nostra/ vt ipsa magnitudo quā habet elemosyna in bonitate/perseuerantia/potestate/virtute/et amore: faciat magnū recolere/intelligere/et amare dātis elemosynam aut recipientis. Et quoniam ipsa beata dei mater de magnitudine sua facit magnitudinem elemosyne magnā esse/et de bonitate sua facit esse bonā/et de perseuerantia sua perseueratē/et de potestate sua potentē/et de virtute sua validā/et amore suo eā amabilē: oportet elemosynā esse magnā bonitate/perseuerantia/potestate/virtute/amore/et in ceteris circūstantijs que ad elemosynam sunt pertinetes. quare beatus est quicumque facit elemosynā/aut petit illam: cum elemosyna ratione beatissime domine nostre sit tam bona/tā magna/tam perseuerans/tam potens/tam valida/et tam amanda.

Quoniam piissima dei mater magnitudinē elemosyne diligit: idcirco maximā elemosynam aggregavit in hoc mūdo. nā omnia bona ecclesie sancte dei/et elemosyna processerunt. Cum ergo bona ecclesie sancte dei tot et tanta sint in bonitate/magnitudine/perseuerantia/potestate/virtute/et amore: satis quidē patet quoniam beatissima dei mater elemosynā diligit/et omnes illos qui dederūt eā/et qui possident illam sub forma magnitudinis/bonitatis/perseuerantie/potestatis/virtutis/et amoris. nā preter istam formā: ipsa beata domina nostra non posset eam amare. nam secundū elemosyne formam: oportet elemosynam possideri a possessoribus et ministratoribus/et cōseruatoribus eius. et cū faciunt oppositum: vtique beatissime/et potētissime dei matris/et elemosyne sunt inimici: indigni ministrare/et cōseruare elemosynam/et indigni sustentari ab elemosyna et ab ea vtilitatem vllā percipere. Et cum illi elemosynā illis detinent et impediunt qui sunt in magnitudine

As

51

bonitatis/perseuerantie/potestatis/et similibus: culpam incurrūt/pro qua in presenti seculo vel in alio punientur. Pre vehementi amore quem beatissima dei mater gerit ad elemosynam: vult ipsa multos esse homines elemosynam petētes/magnos in bonitate/perseuerantia/potestate/virtute/et amore: atque in fortitudine/alii magnanimitatis cordis. et ideo sunt in mundo tot pauperes elemosynam petentes/vel elemosyna magna sit in eis. et quoniam petunt elemosynam amore dei/et beate genitricis eius: habet quidem beata dei mater magnam in eis complacentiam/cum sunt multi viri et mulieres petentes eam. maxime cum boni sunt/et sancte vite. et multo maiorem etiam in eis qui diuitias et prosperitates mundi relinquant: et petunt elemosynam/vt habita elemosyna deum et gloriosam dei matrem eius laudent/et benedicant in ea/dantibus et recipientibus illam habentibus adinuicem mutuam caritatem. veruntamen cum petunt elemosynam vt habeant diuitias aut prosperitates: agunt contra naturam et proprietatem elemosyne/que paupertati concordat secundum eius diffinitionem. vnde sūt indigni: vt elemosyna subueniatur illis.

Questio. Laus (ait eremita) due domine fuerant valde diuites: que in magnā deciderant paupertatem. Altera vero illarum verecundabatur elemosynam petere: et rogauit quendam vicinum suum vt pro ea peteret elemosynam/ quia vnde viueret non habebat. Altera vero non verecundabatur/ quoniam delectabatur esse pauper/et in tantum elemosynam diligebat et paupertatem: vt ipsam et elemosynam peteret/et accidit vt hec domina et vicinus alterius domine (que mendicari verecundabatur) a quodam ciue elemosynam peterent. vnde questio est: cui illorum citius ille debuit elemosynam dare.

Mar. rait intentio dicens. quedam domina erat valde diues/elemosynam diligens vehementer: et pre vehementi amore elemosyne cum poterat libenter elemosynā dabat. Accidit autem quadam die/cum hec dedisset elemosynas multis pauperibus: vt illa considerauerit se non posse sufficere/ad tantam elemosynam faciendam. vnde proposuit non amplius elemosynā tantam facere. Sed cum illa hunc in modum considerasset: virtus intentionis qua elemosynas faciebat iuuit eam. quia tetigit eā spe/et commouit eam ad reiiciendam spem in deum/et in gloriosam dei matrem: vt concederent ei sufficientiā bonorū huius mundi/in tantum vt posset elemosynam facere per omnia tempora vite sue. Cum autem intentio tetigisset eam spe: excitauit eam charitate/in tantum vt commoueret eam ad tantum amorem ad elemosynam concipiendum/ vt desiderauerit esse pauper/et elemosynā querere/ si tamen ita cōtingeret vt bona sua illi ad elemosynam faciendam deficerent. et tunc ipsa pposuit per omnia tempora vite sue elemosynam more solito facere: atque spes et charitas cū auxilio beate dei matris faciebant eam bonis abundare.

Oratio. Gloriosa dei mater (ait oratio) multi sunt viri/et mulieres virtutibus pauperes/in bonis mundanis multum habundantes: et quoniam sunt pauperes virtutibus non faciunt elemosynā. vnde oro te gloriosa/ vt tu (quātū diligis elemosynā in magnitudine bonitatis/perseuerantie/potestatis/virtutis/et amoris) facias elemosynā virtutū/illis qui bonis mundanis sunt diuites/et vt sint elemosyne amici et seruitores. et placeat tibi potētissima et omni virtute plena: vt de virtutibus elemosynam facias. Si enim homines elemosynam diligentes faciunt eam de pecunia/tritico/de possessionibus/et ceteris rebus quas habēt: nonne tu facies elemosynam de hoc ipso quod tu habes/cum tu multo melius virtutes habeas quā ipsi diuitias suas. Pia domina miseris cordie. et si omnes a te non petant virtutes: tu tamen cessare non debes de virtutibus

h i

bus elemosynam facere. et tu que tot diebus elemosynam facis de bonis mūdānis a te petentibus illa: nonne elemosynā facies de fide spe caritate iusticia et ceteris virtutibus. viris supplicibus qui a te illas petunt? nonne tu plus diligis elemosynam in ijs que magis valent? et nonne maior erit elemosyna si largiaris eas cum non postulatur a te: q̄ si postulabuntur? ha domina misericors/audi clemēs/audi: fac elemosynam de fide ijs qui non habent eam. quia maxima est indigentia fidei: nam propter penuriam fidei: in ignem decurrunt eternū/ non cognoscentes filium tuū nec te neq; vnq̄ benedicent filium tuū nec te in penis cruciatū sempiternorū. Si autem dederis eis in mūdo fidem/et vitam bonā: filium quoq; tuū et te cognoscent/et amabunt/laudantes et benedicentes te in gloria sempiterna in eternū. Si militi si spem concederes eis qui non habent eam: vtiq; facerent elemosynā. Sed quoniam deest illis spes cum volunt facere elemosynam/ labūt in desperatione: non credentes posse sufficere bona que habent ad elemosynas faciendas. et ex defectu similiter caritatis quem habent: sequitur in eis elemosyne destructio. nam ob absentiam caritatis: diuites non diligunt pauperes. nam potius auferret ab eis ea que habent: q̄ illis elemosynas porrigerent. hoc idem similiter sequitur de iusticia et ceteris virtutibus: nā in earum destructione elemosyna priuatur. Regina vire: nonne benefais/ cum aliquoties pauper a diuite petit elemosynam/ et diues abnegat illi: et iterum pauper requirit eā amore et honore tui/ quomodo aliquoties diues in opprobria/et vituperia/et turpia in pauperē prorūpit: et pauper ecouerfo illi bonos sermones/humiles/honorabiles/et pacificos reddit? Nonne iusti? esset et melius vt diues et pauper adinuicem concordarent in caritate iusticia/amore/et virtute: q̄ q̄ alius illorum viciū sic habeat/et alius virtutem? Tu autem domina cum sis iusta: assiste michi in oratione hac. Cum pauper querat elemosynam a diuite/reddēte pauperi modestos sermones cōsolatorios/vna cum elemosyna competente: quid dices michi a te petenti elemosynam pro pauperibus in virtutibus abnegabis ne michi sermonibus superbis? heu gloriofa miserere/et concede virtutem non habentibus illā: et habentibus eam/multiplices in magnitudine bonitatis/perseuerantie/sanctitatis/et reliquorum beate vite principiorū. Iterum precor te domina mitis: vt de bonis temporalib⁹/incites diuites elemosynam facere. qui si nolint vtiq; aufer ab eis diuitias/et trade illas alijs elemosynam facere diligētib⁹. quoniam non est iustum/vt diuitias teneat impeditas: maxime ij qui ex elemosynis ditati sunt. Tu autem regina elemosynas seruare teneris pauperibus: quorum ipse sunt/et eis qui sub ymbra et cōfidentia tui illas donauerūt. ratio nāq; consentit/et natura: vt serues ea que in manus tuas deposuerūt. Tu ergo domina cur sustines homines luxuriosos/supbos/auaros/inanis glorie cupidos/voraces bibulos/et malis moribus plenos esse: possessores bonorum pauperum penitum fame/siti/nuditate/frigore/tota die clamantium/et amore tui elemosynā petentū.

Questio

Intentio

Questio. Oratio (dixit eremita) due erāt domine/quarum vna faciebat elemosynam vt caritatem haberet: alia vero petebat elemosynam vt humilitatem haberet. vnde questio est: que illarum plus elemosynam diligebat. Aut intentio. quēdam militem (qui fuerat bellator/et spoliator multis in locis multa mala compluribus hominibus inferens: et maxime cuidam ciuitati/ prope quam ipse quādā fortē et munitam arcem habebat) male cōmissorum scelerum penitebat: sicq; cōtritus et penitens orabat beatam mariā dei matrem/ vt ei veniam impetraret/ et iuxta ciuitatem illam fundauit quandam hospitalitatis domū: cui castrum suū dimisit: et

52
commendauit illam charitatis administrāde domū/ et bona ipsi⁹ in custodia episcopi ciuitatis illius. post obitum autem militis et successorum: episcopus illius ciuitatis quasi omnes redditus ipsius hospitalitatis domus sibi retinuit. quoniam ipsi redditus permagni erant assignandi pauperibus/ et venientibus/ et petentibus hospitalitatis beneficiū. episcopus vero sibi maiorem partem retinēs: diuisit illos redditus canonicis suis/ multiplicās redditus eorum. Et quoniam episcopus peruerterat intentionē militis/ qui castrum suum donauerat pauperibus christi: virt⁹ intentionis/ fuit episcopo et eius successoribus inimica. Itaq; ille episcopus nō vixit diu/ nec ceteri eius successores/ poterant diu viuere: in tantum vt quasi torū collegium miraretur/ qua ratione quicūq; fieret loci illius episcop⁹ tam modicum videret. Et accidit vt cuidā illius ecclesie canonico sancte vite: reuelaretur causa quare tam modicum viuerent/ illius loci episcopi. videlicet quia donec castrum intentioni restitueretur: qua fuit a milite assignatum pauperibus/ nunq̄ aliquis episcopus diu viueret in illa sede. Canonici vero reuelauit ea que viderat/ et restituit est castrum hospitalitatis sicut prius: et postea vixit quilibet episcopus in sede illa vt viuunt in alijs ecclesijs/ in quibus conseruantur pauperibus elemosyne secundum intentionem qua statute fuerunt et ordinate.

De obedientia

Cap. XXVIII

Aus (ait eremita) quid est obedientia? que respondit dicens. obedientia est intellectus/ et volūtas alicuius sub alio irrenocabilis/ et sibi nichil reuēns. I
ordinata concessio. Et quoniam beata dei genitrix ē obediētie mater: de obedientia eam laudemus hoc modo. Proinus cum beata virgo maria dictis archangeli gabrielis obediuit: dei filius carnem humanam sumpsit ex ea/ sic obediēte vt totum intellectum/ et totam voluntatem suam subiecerit intellectui/ et voluntati dei sine alicuius retēone. suum quidē intellectum subiecit: in hoc/ quia credidit se filium concepturam sine carnali contagio/ et sine viri semine. nam intellect⁹ humanus: via nature consentire nequit/ mulierem matrem simul esse et virginem. sed ipsa subiciens intellectum suum: credidit secundum diuinam potestatem hoc opus fieri posse/ quod erat super intelligere suum. volūtatē vero suam/ subiecit voluntati dei. quia voluit vt deus secundum volūtatē suam operaretur ex illa/ tanq̄ ex ancilla sua. vnde nichil domini retinuit voluntati sue: sed voluntatem suam subiecit ad quidquid deus ex illa voluit. quare in hora annūciationis sue: fuit adeo vehementer obediens/ vt vltius obedire secundum naturam non potuerit. intellectus/ et voluntas. et semper post annūciationem perseuerauit/ in obedientia cum magnitudine bonitatis/ potestatis/ sapientie/ amoris/ virtutis/ veritatis/ iusticie/ et sanctitatis: in tantum vt hoc aliquatenus estimari non possit. nam maximā obedientiam humanitatis filij sui/ quam habuit diuinitati: oportuit correspondere obedientie tante matris. que scilicet obedientia humanitatis filij sui/ tāta fuit vt nō potuerit esse maior/ nec deus eam facere potest in creatura maiorem. nec etiam omnes obedientie angelorum/ et sanctorum sunt tante: q̄ta est sola obedientia humanitatis domini ihesu christi/ quā ipa humanitas habet sub diuinitate cū qua est vna/ eademq; persona. Beata dei mater adeo est obediens: vt intelligere suum subijciat velle suo/ et econuerso. Ita vt id velit quod intelligit/ in bonitate/ magnitudine/ perseuerantia/ sanctitate/ et virtute: et intelligat id quod vult in eisdem. Iterum est ipsa obediens: quoniam suum recolere/ intelligere/ et amare facit esse obedientia bonitati/ magnitudini/ perseuerantie/ potestati/ virtuti/ et sanctitati. Itaq; b ij

Questio
Laus

Questio

Intentio

ipsa obedientie plena existit: obediens filio suo cui se subijcit recolendo/intelligendo/et amando. in cuius recolere/intelligere/et amare: tanta est obedientia quanta est bonitas/magnitudo/perseuerantia/potestas/virtus/et sanctitas: quam ipsa habet recolendo/intelligendo/et amando filium suum hominem deum. et quoniam nemo hac magnitudinem sui recolere/intelligere/et amare considerare potest: quis est qui cogitare possit/et credere/quanta est obedientia gloriose virginis matris dei? Tantam oportet esse obedientiam beatissime dei matris/ut sufficere possit omnibus obedientiis angelorum beatorum/et omnium sanctorum: tam huius mundi quam glorie sempiternae. nam eius obedientiam: oportet esse fontem/et flumen redundante ceteris obedientiis. ab eius enim obedientia: ceteras obedientias formam/et sanctitatem/et virtutem sumere oportet. Cum ergo tot sint angeli beati/tot sancti/et sancte/et tot cuiuslibet eorum obedientie in bonitate/sanctitate/virtute/perseuerantia/et sapientia/et amore: quis cogitare potest magnitudinem obedientie gloriose dei matris? Nonne mirabile est in hoc mundo religiosum aliquem/aut religiosam: adeo maiori suo esse obedientem/ut penitus illi suam subijciat voluntatem/quam habet per naturam liberam. ita ut incarceret eam sub voluntate sui maioris/ad faciendum quidquid suo maiori placuerit. similiter aliquo modo et scutifer est obediens domino suo/et ancilla domine sue. hoc autem totum/fit in virtute obedientie gloriose dei genitricis. imo plus audeo dicere (ait laus) quoniam in ea fuit adeo natura obediens. non potuit ultra: cum ipsa sacratissima virgo peperit/permanens virgo post partum. haec (inquit laus) obedientiam eius narrare non possum/quare victa desisto. **Questio.** Intentio (dixit eremita) laus laudabat beatam dei genitricem de obedientia: et oratio orando petebat obedientiam ab ea. unde questio est: quae illarum plus diligebat obedientiam. Narravit intentio dicens: quidam clericus se penumero de fide tentabatur: quoniam videbatur ei mirabile matrem domini nostri ihesu christi esse virginem post partum/et ante. et quotienscumque hec tentatio arripiebat eum/apud se metipsum tristis erat/et dolens: et timebat se tentationi consentire. Quadam vero die cum super fide valde tentaretur: recurrit ad beatam dei matrem/orans eam/ut eum adiuuaret. bona quidem intentio sua/et spes quam habuit in ea: posuit eum in via resistendi tentationi sue. et consideravit se habere obedientiam intellectus et voluntatis: itaque subiecit intellectum suum voluntati sue/et econverso/nam hoc modo resistitur tentationi. sed cum voluntas subijcitur intellectui/et non econverso:tunc intellectus vult via ratiocinationis tantum incedere/scrutans ea que sunt per experientiam/et per necessitatis argumenta. et sine istis non quiescit: nec permittit quiescere voluntatem. hoc idem etiam habet esse/et econverso: cum intellectus subijcitur voluntati/et non econverso. nam voluntas/secundum naturam vehementius diligit intellectum quam non intellectus: idcirco cogitur intellectus ad placitum eius/et facit eum scrutari ea que intelligi possunt experientia vel vi argumenti. et cum ea non potest attingere remanet tentatio/et tunc intellectus et voluntas quietem habere non possunt. Sed cum voluntas obligatur et subijcitur intellectui/et econverso: tunc conveniunt simul/et alius in alio temperatur/ac alius est alij lumen. et cum alius alij non sufficit esse lumen ad inveniendum naturaliter ea que sunt/sequitur inde fides: et aliud lumen eorum super aliud remanet mortificatum. Cumque ille clericus modum istum percepisset: mox se iunxit contra tentationem quoniamcumque ipsa impugnabat eum/subijciens intellectum voluntati/et econverso. nam in eo quod voluntas eius volebat beatam mariam esse virginem matrem: oportebat ut intellectus obediens voluntati crederet illud: et supponeret quoniam

fieri poterat/et quo voluit illud voluntas dei: cui scilicet voluntati dei/intellectus et voluntas ipsius clerici obligati erant obedire. Et quoniam intellectus eius intelligebat potestatem dei posse facere super naturam/et super hoc quod ipse poterat intelligere: oportuit ut voluntas eius obligata/et obediens intellectui diligeret ita esse sicut intellectus intelligebat/videlicet potestatem dei posse agere super naturam. itaque clericus (quia veram habuit intentionem/obligando intellectum voluntati: et econverso) iuvabatur contra tentationem. et placebat ei cum inuadebat eum tentatio: ut virginitatem beate dei genitricis posset multo magis amare. Tu domina pietatis/largitatis/potestatis/sapientie/et amoris (ait oratio) placeat tibi ut largiaris humano intellectui/magnitudinem bonitatis/humilitatis/et patientie: ut fiat obediens magnitudini bonitatis/eternitatis/potestatis/sapientie/amoris/virtutis/et sanctitatis filij tui. nam cum ipse intellectus humanus discurrendo tendit per viam nature/nec vult esse obediens magnitudini virtutum predictarum:tunc non credit illa opera que filius tuus per magnitudinem bonitatis/et sue potestatis/super naturam operatur. hunc siquidem intellectum o gloriosa habet iudei/et sarraceni/quia non credunt te posse matrem esse: nec credunt in divina essentia et natura tres personas distinctas esse posse/absque distinctione ipsius essentie et nature. et quoniam intellectus eorum obedit eis que sunt per naturam/et inobedit eis que sunt super naturam: versatur eorum obedientia in istis in quibus est paruitas bonitatis/durationis/potestatis/et virtutis: et eorum inobedientia in hijs in quibus est magnitudo bonitatis/eternitatis/potestatis/et virtutis. tu autem hoc amoris mater sufferre non debes. quare te deprecor ut amplius hoc non sustineas: cum sis fons/et mater obedientie cum magnitudine bonitatis/potestatis/sanctitatis/et amoris. Virgo gratiosa: voluntas hominum renititur obedire magnitudini bonitatis/perseuerantie/potestatis/sapientie/et virtutis/et desiderat esse libera et super omnia dominari. idcirco peccant homines/et alij alijs iniuriuntur inobediendo filio tuo/et tibi: non seruantes decem legis precepta. Tu autem iustissima/et potentissima/non debes hoc sustinere: imo velle debes voluntatem humanam/esse obediens magnitudini bonitatis/perseuerantie/et potestatis. ut priusquam alius quicquam agat: ponat in velle suo bonitatem/magnitudinem/perseuerantiam/potestatem/et amorem. et hoc modo volendo in habitu obedientie consistet: et obediens virtutibus/obedit filio tuo/et tibi/et vicijs resistet. Sed quod voluntas hominum (cum sit filij tui creatura) inobediens tibi sit/et obediens malo/et non bono: hoc siquidem grade malum est. nec videtur tui esse domina charissima: ut hoc quod tibi obligatum est et subiectum/permittas sic perverti/et oblique incedere. quare te precor domine clemens/ut regules et ordines voluntatem hominum sub bonitate/magnitudine/perseuerantia/et potestate: faciens eam illis subiectam. et si de libertate sua conqueratur: melius utique est eam esse in servitute cum bonitate/magnitudine/perseuerantia/et potestate quam in libertate cum vicio/malicia/et falsitate. Iusta domine virtutum: quilibet tenetur submittere voluntatem suam ad volendum id quod vult voluntas tua/et maxime quod vult voluntas filij tui: quia voluntas cuiuslibet creata est ad volendum id quod voluntas filij tui/et tua/vult. Creata autem voluntas cuiuslibet libera: ad libere volendum velle filij tui/et velle tuum. quod est quia plus potest velle libere: in bonitate/magnitudine/perseuerantia/potestate/et amore/et coacte. et quoniam ipsa voluntas est libera: non vult se subijcere intentioni qua creata est libere/aut intentionibus se subijcit alienis/quibus non est creata. quod habet esse in illis: qui plus diligunt se ipsos/aut alia quam filium tuum/et te. tu autem regina hoc velle non deberes: nam eidem intentioni qua voluntas creata est/debes subijcere

Questio

Intentio

voluntatem et eam stabilire subiectam eidē. Audi regina clemēs est ne hoc bonū: ut quisq; plus diligat seipsum q̄ deum et plus diligat gloriam suā aut euitationē pene q̄ honorificationē et honorē benedicti filij tui: ha regina pijsima/qualiacūq; sint hec: absit hoc sed facias quomodocūq; id sit: ut homines plus diligant deū/ q̄ seipsos. heu quid dicam? quoniā quasi omnes homines plus diligūt seipsos/ q̄ deum: et nemo plus diligens seipsum/ q̄ deū/ existit in saluationis statu. vnde scire potes paucos tendere in partē filij tui/ et tuā: et multos in partes/ cateruasq; demonū. quare bene faceres si mitteres homines per mundū predicantes/ et dicentes: quia nemo plus diligens seipsum/ q̄ deū/ existit in statu saluationis/ et illi clausum est regnū celoz. **Questio.** Oratio (dixit eremita) duoz hominū alio subijciente suā voluntatē suo intellectui/ et alio subijciente suū intellectum sue voluntati/ questio est: vter eoz plus habet obediētie. **Alit intentio:** quidā monachus obediēbat abbati suo/ ut obtineret saluationē: videbatur enim illi per virtutē obediētie/ gloriam se lucrari posse eternā. Idcirco diligebat obediētiā/ obediens abbati suo in omnibus quibus poterat: et frequētes aduersus obediētiā tentationes/ et maximas patiebatur/ adeo ut numū infestaretur illis: et interdū parum deerat quin fieret suo abbati inobediens. Cūq; monachus ille/ijs tentationibus sic affligeretur: quadā die orauit beatam dei genitricē ut iuuaret eū suas portare et superare tentationes/ quoniā valde timebat ne aliqua dierū fieret inobediens/ et per inobediētiā formidabat ne iudicaretur in dānationē. finita oratione supuenit ei voluntas obediētiā amādī potius intentione dei/ et gloriose matris eius/ q̄ intētiōne sue saluationis: deinde cū inuadebat eū tentatio inobediētie/ cōfestim supabat tētiōne: vnde pēdit quoniā obediētiā quā habebat intētiōne habēdi gloriā non erat tante virtutis quāte obediētiā quā habebat ad deū/ et gloriōsā eius genitricē amandā.

De auxilio.

Cap. XXX

Questio
Laus

a Laude questuit eremita: quid esset auxiliū? que respondit dicens: Auxiliū est fortificatio debiliū/ et eoz deductio ad illud (quod desiderant) cōplēmētum. Et quoniā beatissima dei genitrix est iustoz et peccatozū auxiliū: de auxilio laudemus eā hoc modo. Gloriosa dei mater (ait laus) de sua bonitate/ magnitudine/ perseuerātia/ et potestate: iustis auxiliatur. ita ut de bonitate sua auxilietur bonitati iusti/ et de magnitudine sua magnitudini eius: et hūc in modum de reliquis. quia bonitas illi⁹ debilis est et modica: ad gloriā acquirēdā. Est enim eterna gloria tanta: ut nemo quātrūcūq; iustus/ et sanctus/ dignus sit eā habere. quia maior est ipsa/ q̄ bonitas illius acquirere mereatur. Est autē bonitas gloriose virginis dei matris/ adeo excellēs/ et vberās/ q̄ bonitati hominis sic auxiliatur: ut de suo recolere/ intelligere/ et amare/ magnificet eam in q̄trū recolit eā. magnū certe est bonitati hominis: ipsam dei matrē/ recolere eam. de suo similiter intelligere/ et amare magnificet eā. magnū enim est bonitati hominis: ut a beata dei genitrice intelligatur/ ac ametur. Cum ergo beata dei mater bonitatē iusti magnificet in q̄tum recolit/ intelligit/ et diligit eam: auxiliatur quidem illi bonitati/ ad eam recolēdam/ intelligendam/ et amandam/ a filio suo. et sic ascendit iustus ad gloriā: cum recolitur/ intelligitur/ et amatur a beata virgine gloriose/ et a filio suo. Et si gloria eius est magna: est vtiq; magna recordatio/ et magn⁹ intellect⁹/ et magnus amor/ quos deus et eius gloriose mater habet ad ipsum iustum. Homo licet sit peccator/ bon⁹ est: cum sit creatura. bonitas enim/ est vnum de principijs ei⁹. Illa quidem naturalis bonitas/ hominis in peccato tacētis in peccatum lapsa est:

Ab

54

quoniā habitu peccati est indutus: pro quāto homo iacet in peccato mortali. vnde ipsa naturalis bonitas: et cetera naturalia principia (de quibus homo naturaliter constat) ligata manent/ et incarcerata/ sub iusticia filij gloriose virginis marie. Ipse quidem peccator: nullū habet aliud remediū: nisi recolat/ intelligat/ et diligit bonitatē/ magnitudinem/ perseuerantiā pijsime matris dei. quoniā sic auxiliabitur bonitas eius bonitati peccatoz: et magnitudo eius magnitudini illius. et sic de alijs huiusmodi. nā quatenus peccator recolit/ intelligit/ et diligit ipsā misericordie matrē: agit bonū. et sic habet bonitatē naturālē/ et accidentalē: quibus bonitas naturalis et accidentalis ipsius matris dei auxiliatur. similiter et magnitudo/ et perseuerantia ipsius/ magnitudini et perseuerantie illius. Et isto modo auxiliatur ipsa pietatis mater pctori q̄ captiu⁹ est et incarcerat⁹ in peccato/ et vincula peccati dissoluit/ eūq; liberat a peccato: deducēs eū sub vmbriā sue misericordie/ et filij sui. et tunc auxiliatur ad indulgendū ei: et ad dandā illi gloriā sempiternā. Hoc siquidē auxiliū cūq; peccatori deesset nō potest q̄trūcūq; peccauerit enormiter/ si velit cōuertere ad fontē misericordie/ et pietatis/ scilicet ad beatā dei genitricē: eā recolēdo/ intelligendo/ et amādō. nā auxiliū (quod idsa peccatozibus impartitur) tāte excellētie est: ut estimari nō possit. Peccatorē enī sub ira dei cōprehēsū/ incarceratū/ et vinctū per omnes lūmītes et vias nullū habentē aliud remediū: facit ipsa regina pietatis amari a filio suo et illi indulgeri et dare gloriā in eternū. Quis ergo (inquit laus) auxiliū hoc estimare potest? Demones (inquit laus) sunt hostes crudelissimi hominū famulantū gloriose virginis dei matris. tāti etenī sunt illi in malicia suā/ et in potestate: ut nemo quātrūcūq; iustus/ et sanctus/ possit se protegere ab eoz insidijs et astucijs preter auxiliū dei/ et gloriose virginis matris eius/ et angelozū beatozū. ipsa nāq; beata dei mater filij/ et āgelos beatos illi procurat auxiliari: et ipsamet eidē fert suppetias q̄trū potest: ita ut quicūq; in eius custodia et defensione se reijcit: nullus demon ei aliquo modo nocere valet. Et ideo cū demones toto posse suo tentant homines: tunc ipsa regina potestatis eis auxiliatur/ resistens demonibus vi bonitatis sue vincētis eozum maliciā/ et vi magnitudinis sue vincētis eozum magnitudinē/ et vi potestatis sue vincētis eozum potestatem/ et vi sapientie sue vincētis eozū astutiam/ et fraudē/ et vi humilitatis sue conterētis eozum superbiā. quare neminē timere oportet malitiā demonū: cū teneat dei genitricē sibi propiciā et postulat ab ea auxiliū et succursū. **Questio.** Laus (ait eremita) quibus auxiliatur plus dei mater: aut iustis/ aut peccatozibus? **Retulit intentio** dicens: quidā sanctus homo multū scrutabatur naturas et proprietates intentionis: ut virtutē quā habet intentio secūdū suas proprietates/ et suā naturā pernosceret. hoc autē scrutiniū faciebat ipse: ut virtute intentionis aduersus tētiōnē iuuaretur. et accidit semel ut ipse super luxuriā tētaretur: et tunc recurrit ad intentionē/ considerās villitatē luxurie/ et turpitudinē actus luxuriandi: que tāta est ut nemo modo factū/ sed et dictū/ et scriptū/ sit fedissima. hanc siquidē considerationē habuit intentione euadēdi tētiōnē. sed cū pre magnitudine illius nō posset eā infringere: cōsiderauit infernales penas/ ut pre timore illarū/ dissiparet tētiōnē. et q̄uis eas q̄to plus poterat consideraret crudeles/ nichilominus tētiō illū impugnabat: quoniā nimis inualefcebat. et tunc accessit ad ignē/ et cepit digitū cōburere ut pre dolore digiti sui illā dissolueret tētiōnem: et tunc illi cessauit tētiō. sed in aliā subito corruit deteriozem: videlicet superbie et hypocrisis. tunc igitur incepit considerare mortem/ et putrefactionem ad quas venturus erat/ esca vermibus: ut aduersus tētiōnem auxiliū sibi vendicaret.

h iij

Questio
Intentio

sed quia tentatio nimis inualescebat cum omnibus his machinamentis non poterat se aduersus eam tueri ac protegere. sed tunc cepit considerare humilitatem et passionem ihesu christi et humilitatem et patientiam gloriose virginis matris eius: et superauit tentationem. Itaque vincebat bonus homo tentationes in quas incidere: scrutando naturam et proprietates intentionis. Potentissima domina (inquit oratio) indigeo auxilio tuo nimis. homines namque deuiare fecerunt mundum ab intentione sua: qua creatus est. Nonne filius tuus creauit mundum: ut ipse multum cognosceretur et diligeretur ab hominibus? homines autem mudani quantum possunt conantur alia cognoscere et amare: et obliuiscuntur intentionis qua mundus creatus est. Tu autem prudentissima: scis aliquos homines numero paucos et modicos virtute et auctoritate qui quantum possunt utilitatem tractant publicam ut restituantur mundus intentioni qua creatus est. Sed quid prodest hoc: cum non habeant adiutores? vnde te oro ut eis sis auxilio: quatinus ipsi (quibus sint indigentes et debiles) valeant auxilio tuo ad tam excellentis et nobilis operis optatum peruenire complementum. Optimum quidem opus operaberis excellentissima domina: si auxiliaberis eis. quoniam per id quod tractant: potest totus mundus (te preside) ad veram venire conuersionem. vnde sequetur illorum saluatio qui corruunt in perditionem. atque filio tuo et tibi consequetur inde laus et honor: et mundus ad finem ob quem creatus est redigetur. Auxilium quidem tuum quod peto: est: ut tantam virtutem sermonibus eorum impendas: quo ipsi mouere possunt dominum papam et prelatos et religiosos ecclesie catholice et principes christianos ad diligendum negotium quod ipsi tractant. videlicet ut discantur infidelium diuersa idiomata et fiant monasteria in diuersis terris ubi doceantur: ut per ea in vniuerso orbe euangelia predicentur: et sic de alijs prout recitatum est superius in praetatione de fide et elemosyna. hoc ergo auxilium regina gloriose facile dare potes. Multi enim sunt homines hoc negotium appreciantes et laudantes: sed per se nichil agent ultra. expectant enim a fortiori se moueri. motus autem illorum: bonitatis perseverantie et potestatis magnitudinem requirunt: quam non habent parui homines communem utilitatem tractantes. Tu virgo pia nauigantibus in mari: auxiliaris in vndarum tempestate. sine enim auxilio tuo sepe naufragarentur in vndis. tu auxiliaris in bello militibus pro iusticia pugnantibus: et auxiliaris bone mulieri super infirmitatem filij sui. et istis et illis: et quibuscunque tibi placet auxiliaris. quoniam preter auxilium tuum nec milites in bello preualere possunt: nec alij a suis periculis liberari. ergo cum istis auxiliaris: cur etiam non auxiliaris eis qui honorem filij tui et tuum quantum possunt pertractant? Admirabilia quidem sunt hec de te et de filio tuo: quoniam tot hominibus auxiliamini et vestromet honori auxiliari desistitis. Scis ne: quid faciet illi homines tam modicum appreciati: tam modicum aduti et tam modice potestatis? dimittet dolenter tuum negotium et tue cure solius cum fletibus relinquet: et videbit ne (si mundus redat in perditionem) filius tuus et tu modicum curare videamini. hoc certe si pingerit: preter eorum et mea voluntate penitus erit: qui inde nichil aliud potui ultra. Et ego excusationem meam habeo: quoniam multoties super hoc te oravi. Tu autem ergo auxiliari teneris: ex quo tantum auxilium tibi factum est. Et si in die annunciationis tue ab angelo non esset tibi factum auxilium a sancta natura diuina: posses ne sufficere tante virtuti et tante bonitati: ut fieres digna esse dei mater: et posses ne simul existere mater ergo et mater melioris hominis quam sint ceteri homines et quam omnes angeli et ceterae creature: haec gratiosa dona placeat tibi ut auxiliaris. Et si non: videberis quidem

ociosa et non habere recordationem magni auxilij tibi facti. nec apparebis esse mater peccatorum: qui die noctumque ad te clamant tuum auxilium inuocantes. Auxiliare pia bonitati contra malitiam magnitudini contra paruitatem et virtutibus contra vicia: quia sic reducitur mundus in suum finem optimum. Et si non: perditur et interit mundus et remanet relictus sine domino suo et sine sua domina. **Questio.** Oratio (dixit eremita) quero a te virgo beata dei mater: libentius te exaudiat pro mulieribus quam pro viris. Narravit intentio dicens: quidam homo occidit patrem suum et ex matris incestu genuit filium. Quadam autem die cum esset ille in platea: quidam homo alter coram ipso multum iniuriose alterum occidit virum. Ille vero qui patrem suum occiderat: homicidam illum apprehendit et tradidit iusticie. qui protinus ante maduersione facta: vili morte moriens infami de furca pepedit. hoc factum est: quia suum patrem occiderat et quia incestum cum sua matre commiserat: morte corporali et spiritali se puniri debere. tantumque considerauit magnitudinem horum reatu: ut desperauerit de misericordia dei et auxilio beate virginis matris eius. Tunc tamen proposuit diligere beatam dei genitricem: ut ipsa auxiliaretur ei: saltem ut aliquis pene prestaret ipsa refrigerium in inferno. Et quoniam peccator ille in aliquo confusus fuit de auxilio beate dei matris: confidentia illa mediante dei genitrice in tantum est adiuuit: ut beatissima domina nostra multiplicauerit ei confidentiam in tanta magnitudine bonitatis perseverantie et virtutis. et ipsa tantam magnitudinem addidit confidentie sue: quousque in multiplicando confidentiam suam in tantam spem erectus est: ut sperauerit ex toto auxilio beate dei genitricis marie se consequitur veniam de horrendis facinoribus admisis. et tunc ipse mutauit intentionem qua diligebat dei matrem: in intentionem nobiliores. dilexit enim eam extrinsece: ut apud filium suum in tantum auxiliaretur ei: ut ipse indulgeret ei commissis suis. et tunc habuit ipse venie et saluationis: auxiliante beata dei genitrice. Adhuc tamen non diligebat eam intentione perfecta: sed ipsa pietatis mater intentionem mutauit ei altius vno gradu. multiplicauit enim amorem illius peccatoris: quem habebat ad eam: donec excellentiori et magis studiosa intentione dilexit eam. videlicet donec dilexit eam propter bonitatem magnitudinem et perseverantiam virtutem sanctitatem et amorem ipsius gloriose dei matris. tunc huius peccatoris intentio in suum gradum venit completum: propter cuius complementum habuit auxilium gloriose dei genitricis. et consecutus est misericordiam et indulgentiam de suis peccatis: agens postea penitentiam: viuens in iusticia et sanctitate.

De aurore.

Cap. XXXI

I Aus (ait eremita) Scis ne quid est aurore: que respondit dicens: aurore est principium splendoris et finis tenebrarum. Quoniam ergo beata dei genitrix est iustorum et peccatorum aurore: sub aurore similitudine laudem eam hoc modo. Est ergo beata dei genitrix: aurore splendoris (inquit laus) quoniam in ea sumpsit carnem dei filij qui est lumen luminis et omnis splendoris splendor. Idcirco fuit ipsa beata virgo maria: sic illuminata splendore in incarnatione filij dei: ut ipsa sit principium splendoris iustis et peccatoribus. principium autem est splendoris sanctis prophetis: qui prophetas de illo splendore diu considerauerunt eam. Lux est quidem et splendor ipsa beatissima dei mater peccatoribus: quoniam ex ea oritur misericordia venia et recreatio totius generis humani. et ea finite sunt tenebre: quibus totum genus humanum tenebatur pro delictis primorum parentum. Tu ergo ille tenebre tante essent ut totum

Questio
IntentioQuestio
Laus
lux virgo.

lux virgo.

genus humanū comprehendere/et tantus sit splendor eius/ut eas expulerit/et ipsa beata virgo maria sit huius tanti splendoris principium/et harum destructio tenebrarum: quis cogitare potest in quanta excellentia sit ipsa domina nostra splendor maximus/et aurore/atque finis inestimabilis/et destructio tenebrarum? In aurore incipit sol suam detegere claritatem/et lumen dare terre/que in nocte fuit tenebris obumbrata. Tempore noctis/propter tenebras/oculi lucis patiuntur eclipsim. tempore noctis deambulant fures. tempore noctis luxuriosi ad actus se exponunt luxuriosos. sed fulgescere aurore: oculi recuperant lucem suam/incipientes splendorem cernere/et iniqui homines incipiunt fugere/et aduenit consolatio ad corda bonorum hominum qui in nocte proposuerunt agere opera bona in die/ cuius aurore precucurrit. et multo melius in aurore que est ipsa clarissima splendoris mater: incipit dei filius suam ostendere deitatem/mundum purgantem ab erroribus/et fugantem ignorantie tenebras/et malorum operum/et peccati. Ille ipse est illa dies que nulla nocte clauditur: a cuius facie maligni fugiunt homines/et peccatores. que consolationem iustis tribuit/et salutem. Ex hoc splendore quo virgo aurore refulgens tota pregnans fuit/summi lumen fudit: illuminans cetera lumina/ cui nulle tenebre resistere possunt. Ex illo lumine sumpserunt sapientiam/et claritatem: omnes preteriti/presentes/et futuri. Sine illo lumine nemo extra tenebras potest emergere. totius illius luminis: est ipsa preclara virgo maria claritas/et aurore. In luna et sideribus aliqua inest claritas naturalis: sol autem de claritate sua maiorem influit in illa claritatem/que per se essent habitura. sicut igitur sol suo splendore/et claritate sua/ aliorum splendorum/et luminum/lumen est/et fulgor: sic ipsa aurore consolatio- nis dei mater/de bonitate sua lux est/et splendor omnibus bonitatibus iustorum/et peccatorum: et de magnitudine sua/magnitudines eorum illuminat/et de sua perseuerantia/potestate/sapientia/amore/veritate/gloria/gratia/iusticia/et sanctitate illuminat eorum perseuerantiam/potestatem/amorem/sapientiam/et huiusmodi reliqua. nam de omnibus his et eis omnino que in ea sunt: clarificat ipsa/et illuminat/sanctificat/et purificat illas similitudines/que sunt in ea. unde verissime potest ipsa dici lux/claritas/et aurore bonitatis/magnitudinis/perseuerantie/potestatis/sapientie/et amoris. Et quoniam bonitas maior est in ea/que claritas in sole: ideo illa illuminat eius bonitas vehementius bonitates hominum/que claritas solis ceteras claritates. et quod de bonitate sua dictum est: idem de sua magnitudine/perseuerantia/potestate/sapientia/amore/et virtute/intelligendum est. Cum ergo in sole tanta sit claritas/et aurore: quis cogitare potest in quanta excellentia ipsa dei genitrix claritas est/et aurore cum magnitudine bonitatis ceteris bonitatibus/et cum magnitudine perseuerantie ceteris perseuerantiis: et reliquis huiusmodi? **Questio.** Laus (ait eremita) est ne beata dei genitrix erratum aurore? **Responsum.** Recitavit interio dicens: quidam pauper in corde suo proposuit operari quidquid ageret intentione seruiendi/honorandi/et amandi dei: et gloriosam eius matrem. nam quia ad hoc creatus erat: par illi esse videbatur hac intentione qua creatus erat/se opari debere quidquid agebat. Consideravit autem ille valde modum per quem posset ligare voluntatem suam/ad hanc intentionem quam habere cupiebat. Et quoniam non poterat modum repere/oravit beatam dei genitricem: ut prederet ei gratiam qua posset eam iuvare. Oratione autem facta proposuit in corde suo modum ad honorandum deum/et gloriosam eius matrem: dādo cognitionem fidei christianis qui ignorat/et non diligunt eam. Itaque proposuit tractare: quo pacto multi esse possent in eadem intentione. hoc itaque apud se permanente: fecit hoc propositum/sue voluntatis lumen

lux virgo.

lux virgo.

lux virgo.

Aurore. **Questio**
Intentio

et aurore: ut ipse ad propositum alligaret eam/in quibuscumque ageret/et diceret. Et ideo quotienscumque proponebat quicquid agere/aut dicere discernebat: utrum id ad propositum illud faceret/et si sic/procedebat. sin minus/omittebat illud: convertens semper voluntatem suam ad illud propositum. In tantum: ut omnia sua opera/et dicta converterentur ad id quod pertinebat ad aurore suam/qua in animo formauerat. in qua scilicet aurore illuminabat/et dirigebat omnia ad intentionem suam. quecumque vero contingerent intentioni sue contraria: proieciat ea ex voluntate sua/et ex omnibus operibus eius. Quod si in aliquibus eum errare contigisset: protinus reuertebatur ad intentionem suam/et ad aurore que illum illuminabat/et ipsum ad suum propositum dirigebat. Quare desideravit oratio beatam dei genitricem/sub ratione aurore et subintulit hos sermones. Tu domina preclarissima lux es/claritas/et aurore: etiam multo melius quam laus cogitare/ac dicere possit. Ex quo igitur tu es aurore in tanto splendore bonitatis/magnitudinis/perseuerantie/et potestatis: placeat tibi ut destruas/et prius tenebras cordium pravorum hominum: que sunt in eorum recolere/intelligere/et diligere. nam sicut vere nosti/quali omnes homines huius mundi in voluntatibus suis obtenebrati sunt: quod plerumque diligunt seipsos/aut aliud quicquid/que te et filium tuum. Nam sicut in absentia solis/assunt super terram tenebre: sic et multo verius etiam assunt tenebre in ea voluntate/cui abest hec claritas que est plus diligere bonum/et nobile/que id quod est inobile modicius valoris. quare te periam inuoco: ut tu aurore/et claritas bonitatis/magnitudinis/et perseuerantie/illumines tua bonitate/magnitudine/et perseuerantia voluntates hominum in tenebris deerrantium/que ducunt eos ad eternas tenebras/ubi non erit vnquam nec claritas/nec aurore. Regina regum et reginarum domina: tu scis multos esse homines qui non recolunt/nec diligunt/nec credunt te esse lumen/claritatem et aurore: quoniam non est qui tereuelet eis/nec est qui de te loquatur. Illis igitur non nascitur claritas/nec aurore recolendi/intelligendi/et amandi te: quoniam in tenebris sunt eorum memoria/intellectus/et voluntas. cum enim non terecolant/nec te intelligant: te quidem non possunt amare. unde oro te preclarissimam virginem ut in eorum recolere/et intelligere: assis eis/lumen/claritas/et aurore. Nonne sol/et aurore/qui non est tanta claritas quanta tua est: illuminat oculos eorum ad contuenda multa: ergo splendidissima/ tu ne vnquam illuminabis eorum memoriam/et intellectum/ad recolendum et intelligendum filium tuum/et te/bonitates/et magnitudines vestras: imo certe o domina. Quod si non: sol quidem videbitur melius suo officio uti: que tu et filius tuus. et melius dare splendorem suum que tuum. et si sic: quid igitur dicent de te laudatores tui: et iusti/et peccatores? Regina bonitate/magnitudine/sanctitate/virginitate/misericordia/et iusticia/coronata: bene quidem scis aurore existere medium inter diem et noctem/veritatem magis ad diem inclinatur quam noctem. nam aurore est/ut sit dies: non autem ut sit nox. Ita regina existis aurore/inter filium tuum et peccatores. filius quidem tuus/dies est splendoris: peccatores vero sunt nox/in tenebris/et peccatis. ergo tu aurore misericordie/que propinquior es filio tuo quam peccatoribus: diffunde lumen filii tui ad peccatores/ nec permittas eos iacere in tenebris/et in umbra mortis. Quod autem tu aurore splendida diei penitus cedas/nec recorderis noctis: hoc siquidem de te possibile non videtur/ nec equidem credo ut penitus tu peccatorum obliuiscaris. et si mater dei es: similiter et peccatorum/mater es. que igitur mater obliuiscit filios suos: maxime cum sint in tenebris et in umbra mortis? ha virgo regina preclarissima absit hoc: sed miserere et illumina totum mundum/cuius penitus es lumen/claritas/et aurore. **Questio.** Absit ab eremita quod tot homines sedent in tenebris non videntes lumen/nec claritatem/nec aurore/et que

Questio

fuit ab oratione: vbi nā abcessisset beata dei genitrix/ que est peccatoribus auroz. Recitauit intentio dicens: homo quidā ascendit in quendā altū montē/ et agebat illic penitentiā flens super peccatis suis: quia deū offendisset/ plorans/ atq; gemens. Ille siquidē cōsuetō more media de nocte surgebat: et in oratione stabat/ aspiciens celū/ et stellas/ vt orationē suā fornicaret/ et cū videbat oriri aurozā: considerabat diē mortis/ que est auroz iustoz/ ex hac vita tenebrosa transeuntū in illā diem/ vbi est splendor eternus/ et gloria sine fine. Illo sic considerāte: ecce venerūt prauī homines/ predones/ et pertractū ceperunt illū/ incarcerarūt in loco vbi claritatē videre nō poterat/ nec aurozā. Ille quidē captus in quodā erat castello: in quo in cuiusq; noctis sine/ ac termino/ tubicinabatur ad aurozā. et ad sonitū tubicinis significantē aurozā ille letabatur: recordans leticiā in qua solitus erat existerē. et in hac bona recordatiōe/ delectabatur de bonitate intētionis sue: qū existeret in loco vbi prius in monte manebat. et accidit ei semel cū audiret tubicinantē ad aurozā/ et inde cōsolaretur: vt quidā serpens horrēdus in illū carcerē accesserit/ et ascēderit super illum qui stabat genibus flexis. et cum venisset vsq; ad collum eius/ circūuoluit se circa illi collū: sicq; remansit collo illius circūplexus vsq; dū tubicinaretur ad aurozā. hoc autem factum est: vt penitus nō cōsolaretur in aurozā/ sed ploraret in ea super peccata sua/ timens iudiciū/ et iusticiā dei/ per quā recordaretur misericordiam piissime dei genitricis marie.

De fine libri huius.

Cap. XXXII

¶ **U**m Laus/oratio/intentio/ et eremita: sermones suos terminassent/ scōm triginta capita tam expleta: Laus inquit: tu domina oratio/ et tu domina intētio/ atq; tu domine eremita: audiuitis/ et intellexistis modū quē ego tenui/ laudādo beatam dei genitricē. bene quidē cōfiteor/ et vltro cōcedo me nō laudasse ipsam prout eā laudari decet: verū tamē quod potui id effeci. Si enī potestas mea eadem esset/ ac mea voluntas: vtq; super excellentius eā laudauissem. nā quāta est volūtas mea: tāntū desiderat/ gaudet/ et exultat laudare/ et honorare gloriosam virginem dei matrem. Si autē eā laudādo in aliquibus defecerim: me teder q̄ plurimū. Scit enim ipse deus: me/ ex certa non errasse sciā. Parata attamen sum correctionem/ et doctrinā a vobis super hoc recipere. Ihec eadem/ similiterq; dixerunt oratio/intentio/ et eremita. Completis sermonibus suis/ cōsenserunt in vnū vt reuerterentur omnes in mundū: ad colendum/ amādum/ et honorandum beatissimā dei genitricē: videlicet laus laudando/ et oratio orando/ et eremita questionēs proponendo ad gloriā/ et honorem/ reuerentiā/ amorem/ recordationē/ et cognitionē domini dei nostri ihesu christi/ et gloriose virginis marie eius genitricis.

Finit liber Remundi lullij p̄j eremite: de
laudibus/intentionibus/ et orationibus
sacratissime virginis
Marie/ Abaris dei
honoratissime.

P̄j eremite Remundi de natali paruuli pueri Ihesu liber.

Deus cum tua gratia: incipit liber natalis
paruuli Ihesu Ihesu.

Epistola ad magnificū dominū regem Francie.

¶ **L**oziosissimo et itegerrima charitate insignito/ illustrissimo dño Philippo magnifico/ dei gratia frācorū regi. Paruulus enim qui natus est nobis/ et filius qui datus est nobis (quē inuenire cupim⁹) homo Christus ihesus: bonum regimen tibi tibi tribuat/ teq; totum ad sui gloriā/ et honorem dirigat. Rex clementissime. et hoc opusculum alacri mente suscipe: in quo benedictum puerum/ aliquatenus vt viator cōtemplari valebis. quo tandem ad ipsius vtriusq; nature cōtēplationem/ peruenire te faciat: qui vna cum patre et sancto spiritu regnat in trinitate persone/ deus benedictus. Amen.

Prohemium.

¶ **A** domine in te credentibus affectum/ actumq; tibi placendi consimilem/ atq; mente perseverandi irreuocabile propositum/ et nullam cum infidelibus portionem: legisq; tue preceptum adimplere. Fac nos domine sine elatione veraces/ sine fictione humiles/ sine dissolutione hilares/ sine errore iustos/ sine iactantia mures/ sine penuria pauperes/ sine auaricia diuites/ doctos studere fieri/ non arrogantes velle videri.

Cap. I

¶ **E**cce pudicē iuxta secane fluēta nō procul a parhiso: dominas sex in loco amenissimo sibi inuicem obuiasse. quāz nomina sunt hec Laus/oratio/charitas/ contritio/ confessio/ et satisfactio. Quarum Laus primo: de hominibus huius seculi hunc in modum quēta est. heu (inquit laus) homines nō laudant deum in se/ propter se: et eundem in alijs propter seipsum ordinate. cum ipse sit essentia summe nobilis/ et summe digna/ dignitate quidem incomparabilis/ et in superabilis potestate communicata tribus diuinis suppositis: que sola propter se laude sunt digna. sed laudant eum extra se: propter bona plurima/ que illis ipse largitur. quibus laudibus nūq; ero contenta. imo vero tristis/ dolensq; audio frequēter deum plerosq; blasphemare/ et eius imminuere potestatem: dicentes ipsum per se non posse omnia sine causa media/ vt sine celo. Et si semel ab aliquibus veram eius audio laudem: millies tamen cogor audire/ pro laude blasphemias/ et mera deliramenta. ideo michi esset satius hunc mundum relinquere: et aliqua in solitudine habitare eremū. ne tam indigna de deo (qui omni laude dign⁹ est) sed solum vera tonens audire cogerer.

Secunda domina.

Cap. II

¶ **O**rait oratio. heu q̄ tristis/ merensq; doleo: quoniam deum verum (qui de se super oia est adorand⁹/ altissim⁹ bonitate/ magnitudine/ et potestate/ sine mutatione eternus/ in veritate sapientissimus/ voluntate optimus/ iustissim⁹ cū misericordia/ et perfectissimus in gloria) requiroz ab hominibus adorare: vt eis ipse bona terrena largiatur et tribuat/ potius q̄ gloriā sempiternā. vnde res admiratione digna est: quo modo hoc de⁹ valeat de me sustinere/ et quo modo me amplius sinat viuere. Et nam tales homines: meum nomē nūq; nouissent. nec de ipsis audiuissem aliquando. Et hec dicens fleuit oratio.

Tertia domina.

Cap. III.

¶ **E**st quā locuta Charitas: non imerito (inquit) tristes sumus charissima soror. nam et ego sum virtus nobilissima/ adeo hominū voluntati concessa: vt per me deum super omnia diligant. et sicut seipos: suū proximū/ ordine semper ad quemlibet seruato. sic vt bona terrena: bonis essent cōmunia. eis ea lege tributa: vt pax/ et concordia/ vniuersaliter inter eos conregnarent. verum

Laus

¶ *Relo domus tue comedit me, et app
bia tua cadat ut tuq; me*

Oratio

¶ *Charitas in voce*

longe aliter euenit/et omnino vt apparet oppositum: quod etiam ordinem ipsum turbare videtur/et summā inducere confusionem. Quoniam fame pauperes pereunt/nudi sunt/et neglecti/querunt/et non inueniunt: et diuites bonorum superfluitate superbiunt. a qua oriuntur gula/auaricia/et alia innumera mala: et mei hodie/aut paruam/aut nullam curam gerunt: imo totaliter me negligunt. Quid ergo putat peccatores sine me facere? quoniam si quis in regnum intulerit: mecum introibit. nec extremū iudicium eterni iudicis aliquis poterit impedire: neque eum decipere/cum sit sapientissimus/et videat aperta omnia/et occulta. Heu quantum/que grauer doleo: quia subiectum nullum reperio/ in quo actionē habere valeā/ atque in melius ipsa proficiam. et si quando quis me habeat/ociose me ipse tenet: et est nature mee contrarius/et sibi ipsi plurimum est nociuus.

Quarta domina.

Cap. III

Contritio

¶ Eide ait contritio: Quando recordor quot mala in mundo sunt et sunt/videns male disponentia/ vt eidem veniant et peiora: miro quomodo possim viuere/aut in voluntate existere/ per actum positum vel prauum. voluntas etiam hominū michi contrariatur. quia quādo maxime expediret me in ipsa actum ponere vt peniteret/displacitiamque de commissis haberet: se diuertit ad actum contrarium. nec veretur diuinū iudicium: quod expectat. Quapropter tota difformis sum/et infirma: a mea natura penitus aliena. voluntas autē huiusmodi sic peruersa: eternis supplicijs relinquitur affligenda.

Quinta domina.

Cap. V

Confessio

¶ Ostē ita locute sunt quattuor domine: Laus/oratio/charitas/et contritio: confessio quinta domina sic orsa inquit. Ego sum virtus: per quam sciāt homines de commissis confiteri/et se reos accusare. ita vt alit mentis vera contritio/que mea germana/et soror est: et verbum menti respondeat. nichilque occultum remaneat: quin exterius referatur. recordetur memoria/ videat intellectus/ quid fecit/et quomodo/ deum vel proximum offendendo: per visum/audium/odorem/ratum/tactum/gustum/loquendi modum/modis alijs quibuscumque. et satisfactio nem cogitet sibi possibilem et condignam: et toto animo peccata displiceant/et pro eis iniuncta penitentia compleatur. Sed idcirco doleo/meroreque affior: quia raro sum in hominibus quādo consentitur. Quid dicam/quid faciā/vbi stabo? cum amicum nequeā inuenire. Et nouit deus vt quotidie tristior vehemēter et acerbior et nunquam letabor in posterum: quousque in hominibus inueniero verū esse.

Sexta domina.

Cap. VI

Satisfactio

¶ It satisfactio/ancilla iusticie vere obediens/et deuota. Iusticia precipit/ vt de omni actu hominis fiat satisfactio: quo deus vel proximus est offensus. Si visu committitur: vigilijs/lachrimis/et cordis suspirijs a vanitate huius seculi faciem auertendo satisfaciā. Si auribus audiendo illicita: conuertā ad dei laudes/et diuina officia audienda. Et si gustu deliquero: satisfaciā ieiunijs/sapores/cibosque superfluos (quibus humana fragilitas nata est lasciuire) dimittēdo. tactu satisfaciā: leuibz et mollibus pretermisissis dura et aspera eligendo. Ancilla sum iusticie: vt castitatis virtute poleā/prout suadet et precipit christiana religio. et vt deo satisfaciā de imaginatione/mēbris/potētijs/et actibus hoīs quibuscumque: et vniuersaliter dimittā vicia āplexando virtutes/eligēdo penitentiā iudicio rationis et intellectus stādo scdm mēsurā delicti satisfactionis iudicātis: vt tradē sequat contritio/laus/et oratio/charitatisque inflāmet affectus. Sed quid prodest tale preceptū

a iusticia michi datum esse: cum iniuria regnet in omnibus: ipsa enim cū vicijs alijs sociata: auaricia scilicet/gula/luxuria/superbia/acedia/inuidia/et ira totaliter me impedit et iusticiam matrem meam. et homines magis vicijs seruiunt: quam virtuti. Et ex hoc mundus tenebrosus fit/et obscurus. Dum autem quelibet domina hunc in modum locuta fuisset: inierunt consilium vt mundum relinquerent/et per desertā vagarentur/ ne vltius in tanta desolatione homines vicijs induratos viderent. Tlerum huic consilio obstitit oratio. non est bonum consilium (inquit) vt mundum et genus humanum relinquamus: que nobis a domino deo nostro tradita sunt/curaque commissa. nam esset grande malū: et maiora mala innumera inde sequerentur. Sed michi potius acquiescite. nuper nobis dictū est/ qd puer ex virgine gloriosa in mundo natus est: qui pauper/et paruulus iacet in presepio/pannis paucis/et pauper culis inuolutus. quē prophete/quem angeli/mundi saluatorem/et dei filium pronunciant. Et ideo cum filius dei in tātum humiliatus sit/ vt pauper puer natus sit/ in quantum est homo factus/ in paupere loco: adeamus ipsum cum audacia/reclamemus cum fiducia/ qui tantum humiliatus est. vt ipse nos exaudiat: quatinus a cordibus hominū extirpemus vicia/et inferamus virtutes. vt quelibet nostrarum suo vtatur officio: et habeat plenarie actum suum. id autem quod locuta est oratio: alijs gratum fuit/placuitque dominabus. et protinus accelerauerunt ad puerū paruulum adorandum:

De inuentione pueri.

Cap. VII

¶ Bant autem predice domine de puerō sic loquentes: habentesque desiderium vt adorarent puerum/quelibet suo modo. et cū venissent ad puerum in presepio postū: iusticia et misericordia hostiarie/et ianitrices ipsas accedere propius non permiserunt. donec intentionem explicassent: qd vellent puerū adorare/et cōtemplari/quelibet suo modo. et ab ipso obtinere gratiam: vt in mūdo valeant amodo agere ad eius honorem multum fructū. quod vt ostenderet: quelibet incepit suam intentionem declarare.

De Laude.

Cap. VIII.

¶ Ante fores prouoluta/laus prior incepit suum affectum manifestare. dicens: gnūm et iustum est (inquit) puerum laudari: in quantum bonus et magnus est. quia in ipso humana et diuina actio coniuncta est. nec ad huius laudes sufficio ego: nec aliqua creatura. sed volo dicere: quantum mea virtus sustinet/aut natura. puer iste filius dei est: simul existēs summa bonitas/magnitudo/virtus/veritas/sapientia/summaque diuinitas. et est homo/creata bonitas/magnitudo/et virtus: ex quibus vnum est suppositum altius in tota vniuersa natura. per quod facta sunt omnia: et quo conseruante permanēt vniuersa. ipse puer deus est/et homo. et vtriusque predicatio/est de vtroque. qui in se tres cōtinet naturas: videlicet corporis/animerationalis/et diuinā. que duas alias in se suscipiens: in vna cōiunt persona. in hoc benedicto puero: facta est totius vniuersi exaltatio. quia homo cum omnibus participat creaturis: et deus homo factus est. Deus pater misit hunc suum filium: vt genus humanum moriendo redimat. et cū omnibus virtutibus (que in hoc semper benedicto puero summū gradum habent) in mundo conuersetur/et agat. quis ergo eius aduentum laudare poterit? quis eius progressum: tu es magni cōsilijs angelus/ tu es deus fortis/princeps pacis/pater futuri seculi. cuius principatus pro mundi vita: super humerum tuum. et cum hec dixisset laus/siluit: et locuta est oratio.

Laus

major in laude

Joan. l. et paulo qd pueri dicit
seculo

venit peccatores saluos facere

Oratio

Ha.

De oratione.

Cap. VIII

Oratio
a **Oratio** (dixit oratio) puerum benedictum deum et hominem: deitatem et humanitatem: et bonum in omnibus adoro. quia in ipsum omnis adoratio obiectiue et finaliter ferenda est. Adoro in ipso summam bonitatem magnitudinem et alia increata. et in quantum homo est: ista eadem ut creata. et quia per ipsum omnia facta sunt: adoro suum intelligere suam bonam voluntatem et omnem aliam actionem. et ei do totum meum intelligere posse et agere: si plus possem ad sui gloriam et honorem dicere. Adoro puerum qui passurus est sepeliendus et resurrecturus die tertia. et cum eius gloria beatam virginem eius sacratissimam matrem.

Charitas

De charitate.

Cap. X

Charitas
a **Charitas**: puer natus est nobis et filius datus est nobis. dei filius est in creata charitas: et ego sum charitas creata et ancilla eius. quid igitur per ipsum faciam? omnia libenter perferam: ut homines eum diligant et omnia propter ipsum velint et faciant. et tale pondus michi leue est quo ad ipsum: sed est graue quo ad homines. qui me et sanctum puerum negligunt et ignorant. natus est puer de beata virgine charitate maxima inflamata: que concepit diuino spiritu et sine labore peperit et eum nutriuit. angeli/archangeli/principatus et omnes militie celestes ipsum amant/laudent/adorant/pariter et omnes sancti prophete et apostoli et vniuersaliter omnes sancti: cum charitate ipsum in gloria perpetuo laudabunt/adorabunt/et glorificabunt/et sine fine amando contemplantur. qui charitas est inenarrabilis et superans omnem sensum. Puer in quantum homo est charitas primitiua non est: sed eam participat. secundum quod creator est maxima est possibilis inueniri: quia se deum et hominem et cuncta creata diligit ex se charitate (que ipse est) infinita. Iste due charitates in hoc super benedicto puero sic sunt magnae: ut omnes lingue/intellectusque hominum et angelorum non valeant exprimere vniorem (quam habent in puero) et magnitudinem et virtutem.

Contritio

De contritione.

Cap. XI

Contritio
q **Quando** recordor (ait contritio) quantum puer est intelligendus/amandus/laudandus et colendus et perpetua in memoria retinendus: nescio quid dicam nimio timore perterrita. propter culpam quam sentio de commissis. et in tantum diuinam iusticiam pertimesco: ut vix sensum et motum retineam nisi per dei misericordiam in qua spero et confido. Quando considero huius sanctissimi pueri altitudinem que est super omnia et quia est homo factus: et quando rursum perpendo quomodo erga suum cultum et seruitium in tantum fuerim negligens et ingratus: sum tristis et mereo et doleo. insuper quando considero supremas diuitias et honores increatos et rationes supremas creatas pueri: que simul in puero vniuntur. et altera ex parte blasphemias/periuria/dedecus/vituperia et alia contra puerum mala quamplurima tam preterita/presentia quam futura. Et eo magis tristior/anxior et turbor: quia eram et sum deputata ut homines contriti corde de peccatis doleant et a puero misericordiam expectent.

Confessio

De confessione.

Cap. XII

Confessio
a **Ita** confessio: fateor quod dei filius toti vniuerso datus ipsum exaltauit. nam sine hoc semper sanctificato puero: mundus de nichilo adesse non posset non factus fuisset. ipse autem in quantum homo est pars vniuersi est: qui ascendit ad supremum ordinem in eterno supposito subsistens iungens extremum principium/homo deus. Iterum ait confessio: confiteor quod propter finem pueri/vniuersum

Ha.

habet ordinem et proportionem: videlicet celum sic est magnus et mobile et stellatum/lucidum/sphericum et densum. et ita finis angelorum et hominum/elementorum et omnium dici potest. Similiter confiteor quod mundus esset difformior: nisi dei filius esset homo. Et ratio huius est: quia rationes diuine cum sint infinite in perfectione et virtute agendi semper possent facere vniuersum melius et melius: et sic nunquam esset finis/quod repugnat ordini vniuersi. sed quia in isto puero omnia inferiora participant in quantum est homo/cum est factus deus: vniuersum non amplius potuit exaltari quam quod creatura suo creati principio vniueretur. Confiteor etiam quod si omnia suprema et infima loqui possent ad pueri laudem: non sufficerent ad eam exprimendam. Ratio autem hec est: quia omnia ista finita sunt: pueri autem bonitas infinita/inter que non est proportio vel mensura. Iterum ait confessio: probo dolor quia non habetur puer in tanto honore et reuerentia ut eius summam celsitudinem deceret. imo habent ipsum ingrati homines huius mundi/opprobrio: quem omni tempore decet laus/adoratio/summus amor et confessio. videant ergo domina iusticia et misericordia: quid super his de cetero sit agendum et quid erit de prelati et principibus quorum gubernationi est traditus mundus et ingrati/beneficia sanctissimi pueri non consentunt nec in hoc vniuerso se errare fatentur. quia de dilectione pueri: aut omnino nichil vel perparum admodum curant.

De satisfactione.

Cap. XIII

Satisfactio
d **Ita** satisfactio. deus est ens eternum/infinite et in omnibus rationibus suis perfectum. ad quod sequitur: ut fuerit dignum ipsum esse a creatura cognitum/dilectum/laudatum et benedictum. Deus autem ita esse cognoscens sibi ipsi satisfacere volens: ad finem intentum/mundum disposuit. qui quidem finis haberi nunquam potuisset nisi per puerum satisfactum fuisset. ad talem autem finem tam altum/tamque supremum non est de se sufficiens proportio vniuersi: quia talis finis quid est infinitum. Puer autem quia deus factus est: eternus est et infinitus. et ideo diuinus ordo vniuerso per puerum satisfecit: disponens ad ordinem pueri vniuersum in quo et vterque ordo: eternus et temporalis finitus et infinitus super me relucet. Iterum dixit satisfactio: puer in quantum homo/deo patri satisfacere vult. quia in hoc mundo de bonis terrenis nichil vult possidere. iustus venit et humilis/omnibus virtutibus plenus/obediens/benignus et seruans deo patri. pro quo appendetur in crucis patibulo: percutietur et vulnerabitur. et patris amore multa alia opprobria sustinere gaudebit. Puerum etiam vult satisfacere deus pater: sanctam ecclesiam catholicam in ipso fundando. quia super petram qui est puer christus: ecclesia catholica fundabitur. dans ei romanum imperium: ad defendendum fidele collegium eorum qui ab eius nomine christiani vocabuntur et ad extirpandum alios reges et tyrannos. Et ideo nunc reges et principes (sicut scriptum est) intelligite et erudimini qui iudicatis terram. quia puer natus est: de quo tota prophetia illa scripta est: dabit etiam prelatos et clericos inter quos erit summus pontifex generalis vicarius: ut fidei seruetur vnitatem. In tantum quod sanctus sanctorum olim promissus et modo natus puer dei filius munere dei patris contentus est. videt tamen aliquos prelatos futuros: qui ipso dimisso videntur aurum comedere nec potest eis aliquid terrenum sufficere pro se et suo maledicto sanguine. sed diuina iusticia (cui nuda et aperta sunt omnia) non diu poterit illos in futurum sustinere: imo faciet eos ad eterna sibi debita supplicia conuere. quia dimisso puero ihesu christo: non voluerunt erudiri et intelligere.

Cap. XIII.

i i

Laus

Oratio

Charitas

Contritio

Confessio

Satisfactio.

Diuina
bonitas.

Ma.

Postquam autem predictae domine suae complerent sermonem: iusticia et misericordia illas intrare et adorare puerum permiserunt. quia earum intentio et ea quae dixerant placuerunt. Et videtes puerum predictae sex domine flexis genibus et in facie prostrate adorauerunt: et diuersa cantica cantauerunt. Laus primo dixit: gloria in excelsis deo et in terra pax hominibus bone voluntatis. Gloria laus et honor tibi sit rex Christe redemptor: cui puerile decus promerit. osanna pium. Dixit oratio. Adoro te Christe Ihesu qui es unigenitus deo patri: qui in hunc mundum redemptor aduenisti. Charitas dixit hoc canticum. Anima mea liquefacta est: ut dilectus meus inuentus est. cuius amore semper languit: benedictus ergo qui venit in nomine domini. Aut Contritio. Miserere mei deus: secundum tuam misericordiam infinitam. Dixit confessio. Confiteor tibi pater futuri seculi rex celi et terre: quia tu es christus filius dei viui qui in hunc mundum venisti. Deinde satisfactio. In manus tuas domine commendo spiritum meum: non sicut ego volo sed semper fiat voluntas tua. Post haec autem diuina bonitas et aliae dei rationes eterne voluerunt de se noticiam facere predictis sex dominabus.

De diuina bonitate.

Cap. XV

Aut diuina bonitas. Accepit vos fidissimas sancti pueri mei acillas. nam ego sum absoluta et singularis bonitas/singularis entitas. et in quantum sum absoluta: sum simplex essentia. et quia absolutum cum aliquo componi non potest: conuerto cum bono absoluto. quod absolutum bonum de toto se ipso bonum absolutum producit genitum a quo et per quod spiritus sanctus bonum absolutum est procedens. absoluta dico quo ad communia et essentialia: sunt tamen supposita relatiua et distincta proprietatibus se mutuo respicientibus. quia ipsa supposita in me sunt absoluta. sed alio modo et proprietate alia: conuerto quo ad producentem patrem. et alio modo: quo ad ineffabiliter productum filium. alio quoque modo: quo ad procedentem spiritum. et hoc est necessarium ut personae distinctae sint/se se mutuo referentes. et quilibet proprietatis singularis sit: ut suppositum/personaeque constituit et distinguit. alioquin non haberem naturam absolutam/includentem perfectionem omnem: nisi possem ex me producere bonum perfectum et possem existere in tribus suppositis non distincta. et essem sterilis/non fecunda: et a mea natura penitus aliena. Sicut a luce solis videtis radium prodire: et calorem ab utroque sic a patre filius: et ab utroque spiritus sanctus qui est amor. Et esset exemplum omnino et prorsus simile: si calor et radius et lux cum solis essentia conuerterentur/essentque idem. Sed non decuit: in natura creata simile aliquid reperiri: cum istud summa sit singularis et arcana in diuinis perfectio. Et ideo cum in me sit omnis perfectio et nullo alio egeam ad id quod ipsa agere volo/nec michi quicquam esse possit impedimento (non enim aliquid prius me impedit: cum nichil tale habeam. nec aliquid posterius: cum participet meum esse/sitque finitum/ego infinita/simque ut infinita lux: illud vero ut modicus color in mea infinitate perceptibilis) prophetae igitur sunt qui cum sim vna metrum esse negant in tribus discretis/distinctisque personis mutua relatione se respicientibus subsistentem. Iterum ait diuina bonitas in me ipsa volo habere vnum bonum singulare effectum: qui causa sit totius ordinis vniuersi. et per prophetas iam pridem declaravi venturum: et iam venit. et est ille singularis promissus effectus: puer iste qui per essentiam bonus est et participat bonitatem. et horum causa/cognitu facilis est: quia filius dei homo factus est. ne hoc impedire potuit potentia cuiuscunque: quia me non est fortior aliqua

Ma.

60

entitas vniuersi. hunc mandauit ab omnibus angelis adorari: et omnis creatura fidelis et me cognoscens gauisa est. ego in isto puero visito mundum: et me ipsam totam et impartior omnium misereor/clausa recludo/educor de carcere vincos. ut omnia in bono fine tam in mundo orto quiescant. misericordia et veritas semper cum puero ab incunabulis iusticia et pax ipsum osculantur. ut mundo appareat eius benignitas/iusticia/misericordia/pax et tranquillitas. Rursus ait diuina bonitas: ut dignum est ut ego tota vniuersi bonitate in me comprehendam: ita quoque et equum est ut diuina eternitas in se ipsa omnium nouitate contineat ipsa tamen semper manere absoluta et non mutata. sicut enim ego sum singularis bonitas/absoluta/potens producere aliam bonitatem: eque et eternitas cum in se contineat omne factum de nouo/potuit mutationis et temporis esse causa. Quapropter audiendi non sunt qui mundum asserunt necessario fuisse ab eterno. Adhuc ait diuina bonitas: dignum est ut ego sim cognita et in eternum laudata et dilecta. Illud autem quod circa me dignum et iustum est: impediri non valet. sed non possum laudari et cognosci plenarie in eternum. nisi in paradiso. blasphemant ergo turpiter qui negant paradysum/ubi ego cognoscor/laudor et glorificor in eternum. Nullus enim potest illud impedire: quod per se ad mei gloriam et honorem facit. haec diuina bonitas.

De magnitudine dei.

Cap. XVI.

Post haec locuta est diuina magnitudo. Ego sum (inquit) essentia usque adeo excellentior magna: ut sim sine mensura sine termino et sine fine. supra quam nullum ens est possibile. et quidquid infra est a me necessario sum ducit esse. et id a me ducere per se bonum est: quia ipsa bonitas quae absoluta est/gaudet mecum essentialiter vnum/idemque esse. quare me impedire non potest nec maius/nec quicquam inferius: cum mea essentia immensa/infiniteque excedat ac superet talia. Quapropter non recte sentiret qui non simpliciter sed solum duratione me existimaret imensam/sicut alia ferme cetera. Nam nullo modo fieri potest: ut quicquam me finiat/limitet terminet ad gradum aut entitatis aut bonitatis aut potentie aut veritatis aut virtutis. Ceterum cum sim simpliciter absoluta/non addicta/non coacta: possum creare/agere/mouere et disponere/utcumque volo siue celo medio siue non medio/aliquae causis secundis quibus ad mei imitationem concausandi virtutem communico. et ut mens nouum semper effingere potest numerum: multo magis possum nouam speciem adiacere vniuerso. Et quia diuinitati attribue rationes/adinucem reciproce et conuertibiles omnes existunt: ut bonitas est eternitas et eternitas bonitas et ita de vnitatis potestate/virtute/veritate et reliquis (nam idem in infinita simplicique essentia existunt) et ego quoque sum diuinitas: euenit recte ut mea simplex/absoluta et immensa essentia/nullo locali termino comprehendendi possit: ut neque eternitas tempore. Et ego cum tanta sim: volui maximum in mundo opus facere/me totam ipsi puero communicare ab eoque comprehendere cum tamen sim incomprehensibilis. et mundum/puerum non comprehendere simul et comprehendere: ut qui deus sit et homo. Et qui haec non capiunt: nunquam intelligere valebunt nisi ad puerum ihesum salutare mundo promissum se erigant/intellectumque eleuent. Et id est non finite virtutis opus: sed prorsus immense/atque infinite. Nam si meus intellectus intelligeret in finitum/finitaque agere: et illud voluntas necessario vellet/odiretque contrarium. sequitur enim voluntas/intellectus iudicium. atqui me esse finitam/finitaque solum agere: paruum est et debile. Et qui fieri potest: ut voluntas illud velit et non potius simpliciter et summe appetibile est: summam scilicet et

Magnitudo
diuina.

Indiminutam magnitudinis perfectionem michi inesse? Ab eum igitur esse est super omnem finitum/terminatumque magnitudinis gradum ad esse. Quocirca manifestum est: nichil me/aut maius/aut minus/meam actionem in super benedicto puero potuisse impedire: quia mea inestras: ambit/et continet quidquid in natura/supraque naturam usque reperiri valet. qui autem contrarium asserunt: partem cum puero in eternum non habebunt. hec diuina magnitudo.

De diuina eternitate.

Cap. XVII.

It diuina eternitas. Ego sum infinita duratio/ab eterno in eternum: cui/et temporis veritas. sic eminenter essentia pura/sublimis et perfecta: ut michi non sit possibilis additio/nec queat ab aliquo mea impediri actio. nam cum sim absoluta eternitate/eadem sum absolute bona/absolute magna/potens/vera/et fecunda/non impedibilis. Et ideo michi placuit ostendere mundo hunc puerum temporalem et eternum/mortalem et immortalem/hominem et deum/vniuersorum finem. cuius impediri non valeat actio: qui est ante omnes/et mecum in principio. A me enim secunde agentium cause: ut michi placitum fuit/sunt dispositae. Et ipse mecum omnia composuit. quare me illi non nouerunt: qui mundum asserunt necessario esse eternum/ne in me sit nouitas/et in agendo mutatio. Ab eterno enim omnis in me mundi expressus est archetypus: secunde menti immanens/intimusque verbum (in quo suo tempore ut eterne sapientie fuit placitum: prodierunt vniuersa/indiesque prodeunt) et nunc in mundo nati: ut in quo formata sunt vniuersa meliori modo/imo altissimo reformata quiescant. Quia parum me nouerunt/meaque fecunditatem/qui ideo putant oportuisse mundum fuisse eternum: ne ocio marida/inanis/vacuaque ab eterno torpui sem. simile aliquid ac si quis putet ambulationem/corporis quoque molis motum: ne ocio obtorpescat precipuam essentialem anime operationem. Ego enim in memetipsa infecunda non sum: sed eterna mens semper intum pariens et eternum verbum/ad me quidem ut verus filius ad verum parentem relatum. a quibus procedit tertium per se subsistens/eternum suppositum. in quibus ego sum principium/medium/et finis/et complementum omnium. Et hinc in rebus euenit: ut in tribus omnibus perfectio consistat/consummatio/et complementum. Cum itaque in me sit talis infinita emanatio/actio/et processio inmensa et summe perfecta: externa actione mini me indigeo ne torpeam/ne semper non sim in opera. Sed cum volo/et ut volo/exuberante mea fecunditate/extra me fundo/et pro re capacitate me comunico/intima actionem nunquam deferens. nam nichil quod extra sit: meum vigorem ex integro suscipere potest. Et ideo rursus sine intima mee inesse fecunditatis operatione: similis subtorpenti enerue/et elaguide operanti euaderem. Ego enim/et diuinus intellectus: per essentiam unum idemque sumus. Unde euenit ut quidquid in vno sit secundum essentiam: in altero consimiliter esse necesse sit. quicquid enim vni/eidemque numero essentia competunt: ut sic inter se differre impossibile est. intellectus autem essentialiter intelligens/intelligere/et intellectum in se habet. Igitur et in me contineo: eternificans/eternificare/et eternificatum. Alioquin non essentialis esset identitas mei/et intellectus. quare supremum intellectum non esset essentialiter eternus: nec ego essentialiter/meaque essentia/et intrinsece intellecta. que sentire prophanum esset et unpium. et sicut illa tria in intellectu inter se realiter sunt distincta/inter se se mutuo relatiua/sed idem penitus in absoluta essentia: ita et tria in me inter se mutuo relatiua/distincta et idem essentia. et consimili modo in vnaquaque comuni dignitate diuina. Iterum ait eternitas. Ego sum singularis entitas/magna et suprema bonitas: cui

penitus aduersatur/et repugnat habere parem exterius: ut saluetur mea singularis vnitas. Unde fit: ut ex falsis argumenta ducant/qui mundum duratione parum michi coequant. ut enim mea bonitas singularis: est parem non habens. ita quoque eternitatem singularem esse oportet/ut omnium dignitatum (que cum diuinitate conuertuntur seruetur singularitas. Et qui opposita asseuerauerint: in puero sine vniuersi quiete nunquam habebunt. sed summa iusticia/que michi in diuina comes est: eos exterminabit diuine sapientie rebelles.

De diuina potestate

Cap. XVIII

Ost hec ait diuina potestas. Ego sum qui sum/ex me/non ex alio/in me/proppter me/singularis entitas. deus vnus/non contingens: quia summe necessaria. non possibilis: quia non ad potentiam aliquam contracta/vel impedibilis. ex me eterna: et semper ens/purus actus. et ideo nullum agens aliud: potest meam contrahere/iminuere ve potestatem. verum omnis causa alia/ mee potestati comparata: securis est in manu artificis/que fabricantis est instrumentum. In me est ordo originis/necessarius/intrinsecus: a quo omnis alius deriuatur. Iterum ait ego sum potestas absoluta/ex me/proppter me simpliciter ordinata: das esse rebus exterius/secundum quod effectus natus est participare/et recipere/meum esse. Et illi pietatem nesciunt: qui idcirco mee virtuti/limitem/terminumque statuunt/quia infinitum non producam. in me autem infinitum produco: cum mea virtus absoluta sit/simplicissima/et perfectionis summe infinite. sed extra me nichil tale produco: non ex mea quidem impotencia/sed quia id ipsum effectui repugnat. quo pacto enim extra me esse possit infinitum ens/infinite bonum/infinite verum/et infinite potens/et infinite: et id insuper me aduersatur singularitati. Idcirco omne creatum quatenus creatum est: terminari/finiri/uecesse est. sed ego in supremo omnium ordine/imo supra omnem ordinem/absoluta a genere: virtutis/et essentie/simpliciter sum infinita. Et puer meus hic: finitus/et infinitus/absolutus/et contractus/creatus/et increatus. qua parte enim creatus est: nichilominus finitus est totus in me. nam deus per quem omnia: et homo in deo. et ego sum deus a quo omnia/et ego/et ipse vnus/idemque deus/et vna/eadem/singularisque potestas. idcirco: per omnia ipsum/ut me audite. Iterum cum sim absoluta virtus/et entitas infinita: possum creare simpliciter quod nec est actu/nec in nature potentia/in re extra. et id per me ipsum sine medio: quia sine preiua dispositione quacunque. Rursus quia sum potestas simpliciter absoluta/angelos animam/celum/et alia que mouentur ego creo: et nouum antiquo addere (ut michi placitum est) valeo. et iterum qui fuerunt: excitare eosdem in numero. Et idem cum per me ipsam sim sufficientissima/ per se et simpliciter absoluta/sine angelis/sine vniuerso/sine anima et quocunque extrinseco subsistere valeo. quando quidem ista: a me/infinite distent interuallo. et meum esse et agere: suum esse/et agere in immensum vincat et superet. quid igitur meum velle et meum posse impedire possit: saluo tamen atque conseruo: eadem/euo sempiterno: quia sum potestas impedibilis/summe bona/que me vltro propago et comunico. Et iterum ait diuina potestas/cum in me sit omnis perfectio/virtus/et operatio: possum naturam humanam in eterno sustentare supposito. quod et in puero meo factum est: in quo non suppositum non persona: sed natura humana assumpta est. Et nichil est in vniuersa natura/sursus aut deorsum: quod a me bonum factum non fuerit. et que nature sunt impossibilia: a me ipsa/ nulla difficultate peraguntur. Ideo sapientes/philosophi ve dici non possunt sed impii/et sophiste: qui verbum dei negant incarnatum/

*Deus ad extra infinitus non producit
nec ex eo infinitum. Idcirco infinitum
ad extra repugnat*

quia id arbitretur esse non posse. et qui demones de nichilo prodixisse bonos non credunt. et per se ipsos sine me ad maliciam delapsos. qui homines in eternum victuros non putant. non cognoscetes meam iusticiam. et misericordiam absolutam. et omnipotentem. que in hoc seculo non premiat. vult in altero sine fine premiare. quia iusta est. misericordia valde. et illi meam iusticiam in altero seculo experientur punientem. si non possunt celum pugno concludere. tanto minus valet mea potestate nature potestas continere. quid igitur insane sentiunt. si non potest puella nature potestate virgo parere. puellam virginem sanctum puerum Christum meum de virgine per meos prophetas promissum. non peperisse. nature virtus. mee potestate infima ancilla est. mea autem virtus. summa potestas. que nature sunt inaccessa. michi aditu sunt quam facillima. volui virginem parere. natura humilis ancilla mea. non mecum de paritate contendens. obsecuta (solitis legibus mutatis) puerum michi profudit. qui quatenus homo. in aliorum hominum specie (licet omnibus in mundo dissimiliter prodies) aspicendus est. quatenus autem substantia. liter ante secula a me genitus est. super speciem omnem. et super omnia collocatus est. Animas a corporibus seorsum solutas subsistere negat. quia me ignorant. que solutas iterum in corpora sepe reuocauit. ut homines saperent. et meam potestatem intelligerent. et puer meus paruulus in mundo natus. multos iterum ante oculos inimicorum suorum. ad vitam reuocabat. ego summa potestas amatrix sum hominum. et in vno homine verbo meo. paruulo. et immenso diligo omnes homines. et in filios (qui in eum credituri sunt) adopto. que vtrinam homines intelligerent. de immortalitate a me sibi concessa. nichil diffideret. sed ut par esset. me potius laudaret. gratiasque ageret. Ego sum actus. et rerum forme sunt actus. et magis a me sine comparatione pendet quam a materie necessitate. que earum sensibilibus. potentia. subiectum. et subterniculum est. et quanto forme simplices. et spirituales. tanto minus crasse. et corporali materie addite sunt. et hoc ex mea immutabili ordinatione. ideo celestes intelligentie. et spiritus. eius vinculis semper sunt absoluti. anime vero rationales post ethereas. supermundanasque formas. simplices. et spirituales. quandoque coniuncte. quandoque libere. porro eorum que infra homines sunt forme. semper sunt materie coniuges. et nunquam libere. quia crasse. et opposite. et contraries. et nichil spiritale quod ad meam cognitionem surgat habentes. Quid igitur dicunt nullos actus. sine suo proprio susceptiuo subsistere posse. sue immortalitati. impie diffidentes. tunc summe misericordie penis et tormentis coguntur. que negant et diffidunt. credere. Et mixtum est quod immortalitatis non ferredat persuasibiliores. me per meos prophetas omnium viuendum optimos. illud eis insinuante. et cum videant materiam (que fex est. et vltima linea rerum) usque adeo meam imitari eternitatem. ut eam michi coenam. et coeternam crediderint primumque sempiternum. sed illi. eternitatis singularitatem non nouerunt. quid propter corpora contrariis compacta. resurrectionem non futuram contra meam ordinationem cauillatur. quasi illa iterum frequenter dissolui oporteat. nunquid mea potestas. bellum illud contrariorum in regno pacis suspendere potest. bellum enim (in turbulenta etiam regione quam nouerunt) pax. finis est. In fine autem omnia quiescunt. neque in eo quicquam inordinatum intelligi potest. ad quem etiam omnis ordo dirigitur. Et spiritibus plenitudinem non occupant (quod illud tribuo luminis. et alijs affectionibus) michi in resurrectione idem largiri corporibus difficile non est. quod impossibile putant idem in numero mea virtute (quod immensa est. quod sine motu et tempore omnia producere valet) si aia manet. si eadem materia quousque diffusa. ferme oppositum non videt saltem michi quod omnia possit. illa repetere colligere. nunquid aqua vna prius collecta. et post modum in numeris guttis diffusa. et dispersa. iterum eadem in numero colligere possunt homines. mea igitur prout fuerit prout. nisi iterum alias et corpora que se iuxta. sociare et coniungere possim. imo qui in Christo meo qui

est paruulus in mundo natus. et mundi promissum salutare fideles credituri sunt. ipse eos ad sempiternam vitam sine aliqua ambiguitate suscitaturus est. in nouissimo die. Qui istis non crediderit. in priuatione suis finis. vna tandem cum corporibus suis. in penis nunquam deficientibus. meam sentiet potentiam. et iudicium sine liberante misericordia subire cogetur. quid michi resistere potest. qui divina potestas. nisi filium meum in terras. ut omnes homines veniant ad vitam. que finem non sit habitura. modo sint prius. et sancti. sicut puer meus pius. et sanctus est. qui ibunt in penas. me nolente deuiant. illasque subibit. sed nullo sine desituras. in mea enim voluntate qui dedi filium meum propter homines. potius vita quam mors sita est. hec divina potestas.

De diuina sapientia et intellectu.

Cap. XVIII.

Est hec autem diuinus intellectus inquit. Ego sum absolutus. et habeo obie-
 ctum et intelligere absolutum. neque enim eicem intelligens absolutum. nisi meum in-
 telligere. et intellectum. essent penitus absoluta. Et non sum absolutum intelligens.
 intelligibile et intelligere. nisi sum absolute tria distincta supposita. tresque mutuo se
 se referentes persone. nam sum cum earum qualibet idem. et vna essentia indiuisa. sum simplex
 non compositus. sed ab omni potentie vinculo et materie nexibus super absolutus.
 clare videns preterita. presentia. et futura. et omne possibile ad quod potest se exten-
 dere mea virtus. Et nomen meum absolutum est qui sum. et qui est. deus vnus. Est in me
 omnis claritas. potentia. bonitas. preuidens omnia. disponens vniuersa. Quid me
 igitur dicit non intelligere species. et indiuidua. et materialia vniuersa. quia cum sum
 simplex intelligentia. absoluta et infinita. sicut potens. sic intelligens. imaterialiter
 hec omnia intelligo in meipso. vno et eodem verbo. quod nunc in carne natus est. ut sal-
 ua sit omnis caro. mea siquidem virtus. et meum intelligere. se extendere potest ad id
 quod nichil est. nec actu. nec in nature potestate. Sum magnus. potens. et bonitas
 infinita. et in hominibus volo. ut me plures intellectus laudent. et intelligant potius
 usque vnus. Quare (ait intellectus) intelligo. quod sicut sum absolutus. per intelligere sum
 absolute ordinator. intrinsece. et extrinsece. intrinsece quidem quia sum trinus. in-
 telligens. intelligibile. et intelligere. extrinsece quia omnia intelligibilia. et natura-
 lia ordino. naturalia propter intelligibilia. illa insuper. et intelligibilia propter me. nam
 summi boni gratia. De me disceptantes (intellectum vnum agentem et non intelligentem) quod in-
 tellectionem in se non habeat. asserentes. et intellectum possibilem intelligentem.
 nesciunt quo modo in mea secunditate. tria sunt supposita in seipsis manentia. Et si ex
 intellectu humano id suspicatur. ex numero volunt vnitatem numeraliter intelligere.
 cum oporteat ex numero. ad vnitatem vniuersam se colligere. et ex vnitatem. ad numerum nu-
 meraliter. intellectus siquidem humani ad meipsum qui simplex sum. incontractus. et
 absolutus. latum discrimen atque dissimilitudo est. Quid mirum igitur si diuiduis diuidue
 et possibiliter affixi. philosophia per me probe et ordinate tributa. non recte et ordi-
 nate sed curue. et peruerse vrantur. in variosque dilabuntur errores. Iterum inquit
 intellectus. Inter me et primam post me intelligentiam. non est differentia per contrarietatem
 sed est talis gradus. aduersitatis in infinitum eius naturam excedens. est tamen conuenientia
 atque ordo. Nam ad me dicitur et refertur. ergo cum omnis ordo et conuenientia sit necessario
 ab aliquo intelligente ordinata. ero causa eius finalis. efficiens. et actiua. et qui illi
 sentiunt oppositum. non intelligunt quid sit ordo. Rursus ait intellectus diuinus. Cum si abso-
 lutus. omnia immediate intelligo. et sic causo ut mee placuerit voluntati. Verum est. ut
 sicut in numero prima vnitatem cum secunda causat tertiam vnitatem. sic causo ple-
 rumque in natura vnum mediate alio successiue. mee omnium artificis potentie similitudi-

Diuinus
intellectus

De diuina cogit in se ipso

rebus communicando. De diuinis igitur non sufficiēter sunt admoniti: qui dicūt me non imēdiate omnia intelligere/ quia nō omnia imēdiate ago: non enī mecum aderant/ cum vniuersum a me prodijt sine medio/ et quēcunq; nūc vidētur prodire cum medio. tūc sciūscunt quia omnia intelligo/ et ago sine medio: et rurſū mee bonitatis cōmunicatione cū medio. vt disposui ab eterno: primos rerū orī in successiōibus ordino/ atq; dispono. Et iterū intellect⁹: ego sū absolute potēs/ intelligens: et potētē me intelligo supra totū nature cursum. quia possibile/ et impossibile per naturā in nullo me valet impedire: cū sim superioris ordinis et nature. verū nō possum male agere/ false aut viciose: cum sim absoluta bonitas/ virtus/ et veritas. id enī esset a mea bonitate/ et veritate deficere: et a mea natura cadere. nec possum intelligere: me cōtradictionē implicare posse/ aut q; bonū sit malū/ vel verū falsum/ vel econuerso. quia hec sunt non intelligibilia ab aliquo intellectu. nō igitur impotens existimandus sum/ quia non possum cōtradictoria agere. id enī nō esset agere: sed ab actione deficere. quid enī agerem: quod neq; esset/ neq; nō esset. Propterea puer meus natus est vobis in mundo: vt videāt nō videntes/ et intelligent/ non intelligentes: bonitatem/ magnitudinē/ eternitatem/ potestatem/ et sapientiam. Venite ad eum qui bonitate defecit: et emite bonitatem. venite parui: et sumite magnitudinem. venite temporales: et comparate vobis vitam eternam. venite debiles/ et infirmi: et accipite virtutē/ vigore/ et potētiā. venite insipientes: et accipite a puero (in quo ab eterno habito) diuinam/ et non huius mundi sapientiā. hec intellectus diuinus de se locutus contigit.

De diuina voluntate.

Cap. XX

Voluntas
diuina

p **O**st aut diuina voluntas: absoluta/ et singularis voluntas ego sum: nō cōtracta. quia sum: qd sum/ in me/ ppter me. quod volo sū: nec est ens aliqd me magis absolutū qd me valet impedire/ sic sum liberrima in agēdo. et quia sum absoluta volūtas: eadē sū absoluta bonitas/ magnitudo/ eternitas/ potestas/ et intellectus/ virtus/ veritas/ et pfectio/ gloria/ iusticia/ et misericordia/ et alia diuinitati cōmunia. Et quia sū absoluta: habeo supposita ad me relatiua/ et inter se distincta/ in quibus sum absoluta. quia mea absolutio infinita est: aliter meū nō esset absolutū volēs/ velle/ et volitū. qd esset me esse ociosa: atq; repugnās veritati. itē ait volūtas. absoluta sū: ita habens ad amare/ sicut intellect⁹ ad intelligere. et volo habere tria amatoria supposita/ adinuicē relatiua: sine quibus absoluta non essem. nam volo habere in me: summe amantē/ amari/ et amorem. ipsum qz amantē de tota bonitatis imēnsitate/ magnitudinis/ eternitatis/ et potestatis gignere: et ab vtroq; mediū amorē pcedere. que eadē sunt volēs/ volitū/ et velle. itaqz habeo quod volo: quia absoluta in tribus coeternis et coequalibus suppositis esse volo. Item volui/ et ab eterno disposui: vt tātū esset vnicū vniuersum: et ordo/ et pportio eorū que in eo sunt saluaretur/ et vt esset in genere suo perfectissimū. volui vt vna persona nature mee in supposito vniretur: qui est puer quē queritis homo Christus Ihesus deus. hec autē et potui: per virtutem que ego sum/ simplex/ inenarrabilis/ infinita/ et perficiens. Et a me procul sunt ij: qui pīnaciter defendūt nō posse dei filium incarnari. testatus sum/ et testificor: quia ego in filio meo (que moysi/ et prophetis loquebar) ecce assum. Placuit item michi: vt mūdus nō eternus sed recens/ atq; nouus prodiret ad ortū. vt mea maior virt⁹/ et potentia ostendatur. qz ipse aliquid tale est quod nec fuit in nature potentia/ nec in actu. nec est in me mutatio aliqua: quia ab eterno sic volui vt in tali instanti/ et tempore quodlibet reciperet suum esse: secūdū

quod ens quodlibet/ aut iuge aut fluxum/ transitoriumq; capax esset. Iterum dixit. cum ego sim mecum velle absolutum/ actum positiuū habui ab eterno: quo simplici et vnico existente omnia/ et singula cōprehendēte/ act⁹ negatiu⁹ vel priuatiu⁹ i me nūq; fuit nisi per comparationē ad creaturam exterius/ que intelligit defectiue. Ultimo voluntas dixit. Sicut vnicus intellectus non est in omnibus hominibus: ita quoq; neq; vnica in oibus volūtas. magis siquidē volo a multis itellectib⁹ humanis intelligi: q; ab vno. et vis monadis magis a pluribus numeris explicatur q; ab vno. et magis vidē amari a pluribus q; ab vna sola voluntate. vñ tamen humanū intellectum/ et vnam humanam voluntatem diuino intellectui et voluntati sic iungere volui: vt sapientia eius omnis humane sit exemplar/ et angelice: et amor eius omniū exemplar amorum/ et celestium/ et terrenorum. qui nūq; celestē intelligētiā apprehenderim/ nūq; michi cōmuerim: sed semē abrahe puerū paruulū christū dominū celestium/ terrestrium/ et infernorum.

De diuina virtute.

Cap. XXI

a **I**t diuina virtus. Infinita sum/ simplex essentia/ potens/ et propter me/ et ex me: possibile quicq; nō est qd meā impediāt actionē infinitam in bonitate/ magnitudine/ absoluta sum/ eterna necessaria. quia sic exigit mea simplex infinita perfectio: vt sit simplex conuersio/ in diuinis omnibus attributis eternis rationibus/ dignitatibusq; sempiternis. est ego diuina eternitas propter se/ necessaria bonitas/ virt⁹/ et est essentialis p̄dicatio de seipsis/ nō sicut homo/ et risibile/ subiectū et passio de se/ nūc p̄dicatur. Iterū ait. Quia sum infinita virtus/ et absoluta/ ociosa non sum/ sed secunda: habens de tota mea essentia/ et virtute procedens/ genitum/ atq; patrem. quorum quolibet sum/ quodlibet vult me totam cōprehendere. nec possum me extra ipsa extendere. quare sum trinitas infinita. Ait post hec diuina virtus. sicut sum infinita/ agendo intrinsecus: sic essem et exterius producens/ nisi infinitas/ creature penitus repugnaret. produxi tamen effectum nobilissimum/ paruū quem videns infantulum: quem eternum suppositum in se quo ad humanā naturam/ volui sustentare. venite ad eum surdi: et ipse restituet vobis auditum/ ceci/ et restituet visum/ infirmi/ debiles/ claudi et cōtracti: et ipse sanabit vos. nam ego omnipotens virtus/ in ipso habito: et ipse in me. omnia solido/ et valere facio: pariter et ipse.

De diuina veritate.

Cap. XXII

p **O**st hec aut diuina veritas. Ego sum prima simpliciter/ et necessaria/ p me/ et ex me: et a falsitate distans infinite. nec est possibile/ falsum/ et impossibile le quicq; quod possit contra me/ cum sim absoluta/ necessaria/ veritas primitiua. et sic oportet quicquid in me est: verum esse. et ita in diuina bonitate/ et magnitudine/ et reliquis. quoniā sic sum in ipsis primitiua/ necessaria: sicut in memet ipsa. quoniā sumus eadē necessitas/ essentia/ et principii/ bonitas simplex/ et indiuisibilis magnitudo. ad quod sequitur q; sic sum veritas per essentiā i diuinis: vt quē admodum diuina potestas est duratione infinita/ sic infinita sit in veritate. aliter diuina potestas esset magis idem cum eternitate/ q; cum veritate: quod falsum est/ et impossibile. Item dico: oportere necessario esse verum/ vt ipsa potestas sic sit infinita in actione: sicut in veritate et duratione. vt sic per se ipsi conueniat actionis/ et vigoris infinitas: sicut eterna duratio/ et veritas. et vt de me/ et eternitate comperitur: et sic de bonitate et reliquis dignitatibus diuinis. alioquin ego magis essem propter me veritas/ q; ipsa sit propter se potestas: quod esse non

Diuina
virtus

potest. quia eque est potestas absoluta: sicut sum veritas absoluta. quare ego veritas in illis non habito: qui asserunt q potestas non est infinita in vigore/ sed tantum in duratione. Iterum ait veritas: sicut in intellectu et voluntate ponuntur distincta correlatiua/ quia prima/ necessaria/ et absoluta/ sicut in me pono: quia sum prima/ necessaria/ et absoluta. et sicut de me fuerit: ita de bonitate/ et alijs. quia omnia sumus vna essentia/ prima/ vera/ et per se necessaria/ et indiuisa. Preterea ait veritas: in diuino intellectu sunt intelligens/ intelligibile/ et intelligere. ita et oportet hoc me vere ponere/ primitiue/ et necessarie: vt meus actus sit purus/ primus/ et necessarius. hoc autem facere minime possum: nisi cum distinctione ipsorum correlatiuorum/ vt quodlibet sit persona propria. et q ipsa tria sint vna essentia/ vnus intellectus/ vna natura/ vna unitas/ bonitas/ magnitudo/ eternitas/ vna potestas/ vna virtus/ et veritas. Iterum ait veritas. hoc verum est/ et necessarium: in omnibus rationibus diuinis primarijs/ non esse nisi tria supposita relatiua/ siue personas diuinas. vt omnes/ simul sint omnes: et quelibet/ et simul/ sit vna essentia/ et natura. aliter esset multiplicatio/ et confusio infinita: et perderetur singularitas/ seu proprietates cuiuslibet relatiui. quia eius singularitas est eius proprietates: que non posset remanere distincta. quia haberet multas similes a quibus distingui non posset: cum distinctio sit per opposita necessario. Itaq; distinctio confunderetur: aut eadem ratione/ vaga multiplicatio/ et infinita induceretur. igitur necessarium est tantum tria correlatiua ponere: et non plura. Adhuc expedit (dixit veritas) me ponere quo ad decentiam vniuersi: vt sit vna creata veritas in re extra/ que super omnes creatas veritates/ et entia dominetur. et vt ipsum maxima veritate que fieri potest: perficiam. que veritas est puer meus/ Ihesus christus: ad mundi magnas falsitates destruendas/ in humilitate paruulus natus. vt omnes in veritate pascens: ad eternitatis pascua ducat. ipse est via/ veritas/ et vita: sine quo non esset vniuersum perfectum. quem qui noluerint sequi et audire/ falsitatibus errorum decepti: in horrendas/ et exteriores tenebras detrusi/ et in perpetua mortis deuia (me illis veritate prenunciante) sempiternas/ et sine fine daturi sunt penas. contra: qui sequentur/ in perpetua laude/ et iubilo/ cognoscent quia veritati comes est indeficiens/ sempiternaq; vita.

De gloria dei.

Cap. XXIII

Gloria
diuina

Gloria diuina sic inquit. maxima gloria sum: cum sim ex me/ per me/ propter me/ non ex alio/ vel propter aliud. ad quod sequitur q minime possibile est maiorem gloriam me esse: sed ego/ et mea magnitudo/ magnitudinisq; immensitas sumus idem. ad quod necessario consequens est: vt sim infinita. alioquin sequeretur maiorem aliam esse gloriam/ que me impedire posset: et me quoq; non esse infinitam/ quod minime esse potest. ergo sum maxima gloria/ maximum gaudium/ et delectatio: que ab intellectu aliquo concipi possit/ et a qua omnis delectatio/ et gaudium. Rursum non sum gloria infinita: si mea potestas est maior per durationem/ q per meam glorificationem. quia tunc eternitas maior me esset: quod nullo modo esse potest. quid idem sumus/ nec vna excedit alteram: nam quelibet absoluta/ et simplex/ propter se/ ex se/ et infinita: est et eadem immensitas mea/ atq; sua. et extra tale magnitudinem/ aut maximam: non potest esse aliqua infinitas. q esset maior/ q esset mea maximitas atq; immensitas. q impossibile est. aut equalis: quod mea non patitur singularitas/ aut minor: et tunc non erit infinitas. effectum itaq;

ratione est: me infinitam atq; solam gloriam esse. ergo sum absoluta bonitas/ et singularis immensitas/ eternitas/ et alia absoluta: que sumus vna/ eadem q essentia. Preterea infinita gloria minime essem: nisi essem equipotens diuine bonitati/ magnitudini/ eternitati/ et in me/ et propter me glorificationem infinitam haberem. quia habere non possent: nisi sint in me tria tunc supposita adiucem distincta/ quemadmodum sunt et in ipsis. puta glorificans infinitam/ quod producat de toto se tota q sua natura glorificatum infinitum genitum/ et ab vtroq; procedat infinitum glorificare spiratum. et q oia tria et non plura sint tota mea essentia/ substantia/ et natura. alioquin induceretur confusio/ deperiret unitas quare et infinitas/ et glorificatio. qd proflus impossibile est. Iterum quia infinita gloria sum: dignum est vt mea gloria infinita cognita sit/ atq; dilecta. et hoc fit et fiet per hunc paruulum/ christum meum qui natus est de virgine maria. qui cognoscit perfectissime meam glorificationem infinitam: quam habeo in me/ et in omnibus dignitatibus meis. hoc liquidem dignum et iustum est: quia per maiorem glorificationem/ extra non poterat interna maxima gloria mea intueri. Preterea ait diuina gloria. Ego sum substantia spiritualis/ non sensibilis/ vel imaginabilis: quoniam potentie inferiores nequeunt habere adeo vsq; altum obiectum/ vt ego sum. Et ideo substantia sensibilis/ corporea/ et imaginabilis/ qualis hominis substantia est: non potest a me recipere magnam glorificationem/ sine medio. quod quidem medium est puer iste paruulus natus/ ihesus benedictus: homo et deus. Et ideo beati videbunt in patria suam humanitatem visione corporali/ et audient verba sua altissima/ et profunda: quo mediante ordine eis dare quo ad animam glorificationem maximam sempiternam.

De perfectione dei.

Cap. XXIII

It diuina perfectio. Sum perfectio simplex propter me/ in me/ ex me/ et hoc naturaliter. vnde sequitur: vt nichil aliud possit meum esse/ vel meum agere impedire. Et sum perfecta per me naturaliter/ nec possum deficere in perfectione. quia ab eterno habui totum esse. id est non tendo de imperfecto ad perfectum intrinsece: sed de perfecto possum perfectum producere/ et quod ab vtroq; procedit perficere. et hoc vt naturaliter possim existere per agere: sicut naturaliter existo per existere. hoc est non magis michi competit existere per existere/ vel esse realiter: q per agere. quia meum agere est meum esse/ vel producere. et est in me perficies propter se perfectum/ in suo proprio numero perfecte permanens/ id est distinctum/ proprietate propria distinguente: et producant perfectum distinctum proprio numero permanens/ id est sua proprietate distinctum. ad quod sequitur: necessaria et naturalis relatio cuiuslibet/ ad quodlibet/ propter se. ex quo sequitur vt ego sim cum memet ipsa tota/ naturaliter perfecta in tribus existens. et aliter sine predictis personis adinuicem distinctis: non possum perfecte et naturaliter/ existere/ et agere. cum mea perfectio in tribus debeat consistere: que vnum sunt essentialiter/ videlicet vnus deus. Et iterum ait perfectio. Perfecta sum in bonitate maxima/ magnitudine/ eternitate/ potestate/ et reliquis. et hoc est propter perfectum et naturale existere/ et agere: que sunt idem. et sicut ego sum in qualibet per naturale perficere: ita in me quelibet per suum naturale esse/ et agere. et ideo sum infinitum existere/ agere. sicut tota diuina essentia naturaliter/ et simpliciter infinita. Rursum ait perfectio. Quia sum in existendo intra naturaliter perfecta/ et agendo: volo vt extra me sit effectus perfectus/ vt sum causa extrinseca perfecta. effectus

ille est filius virginis homo deus perfectus homo perfectus deus. quia ex perfecta natura diuina et humana subsistens: qui puer est iste sicut centrū in vniuerso a quo omnes linee distant et ab ipso oriuntur. vt vniuersum sit perfectum et ordinatum. Sed homines mali et viciosi imperficiunt vniuersum: in q̄tum ipsum puerū ignorant/negligunt et blasphemant. et per hoc se ipsos maxime imperficiunt: et a me distant per distantiam infinitam. Item perficio partes/ ex quib⁹ naturaliter cōstat: puta elementa que sunt prima cōponibilia/vegetatiuā potētiam/sensitiuā/imaginationem et intellectiua siue ratiocinatiua: vt quilibet homo sit perfectū indiuiduū in specie sua. et eis do perfectum celum/terrā et animalia/et alia terre nascentia: vt me perfecte diligant/intelligant et per ista me recolant. verum peruersi oppositum faciunt: quia ad bona caduca et transitoria/se omnino cōuertunt. Item perficio hominis intellectum: vt perfecte me intelligat/non tamē cōprehendat. quia nō est capax/cum sit finitus: et ego essentia infinita/atq; incomprehensibilis. sed ipsum perficio quātum ei sufficit/et capax existit/q̄tum equū est/atq; meretur/non tamē perficitur infinite: sed in aliquibus affectus inualescunt/et intellect⁹ deprimitur. ppter sensum. quia ad sensuales delectationes/et illecebras/vt bruta animalia se cōuertunt. et quem facio naturaliter bonū: faciunt in moribus prauū. et blasphemantes: quod michi repugnat attribunt/quod competit remouēt/propter quod carebūt solatio sempiterno: et in puero meo (qui ad mundi maximā perfectionē datus est) non perficientur/sed supplicio plectentur in sempiternū sine termino.

De iusticia

Cap. XXV

Iusticia.

Post hec locuta est diuina iusticia: et ait. Ego sum iusticia: quia sum equas omnia. inde dicta iusticia equans inter agentē et agibile et agere. Et hoc excellenter: hoc est inter patrē et filium et spiritū sanctū. Item sum equas: quia per me omnes rationes diuine agēdo et existendo cōsubstantialiter sunt equales: et ipse cum essentia ab omni inequalitate remota. Item sum coequatiua iusticia: quia pono vt potestas diuina tantum sit infinita quo ad suū posse agere/hoc est actiua virtute: quātū est infinita in sua duratione. aliter non essem equalis/vel coequatiua iusticia inter rationes diuinas. quia plus darē de duratione/q̄ de actiua virtute. et sic de bonitate et alijs dici posset. hoc autem nimis absconū et nature mee repugnans. quare sequitur: vt sim equatiua iusticia/sitq; potestas diuina eque infinita in sua actiua virtute/sicut in duratione. Preterea pono ego/vt equaliter in intellectu diuino et diuina voluntate sunt equalia relatiua: sicut in diuina bonitate/et reliquis. et hoc quia oēs diuine rationes sunt per me equaliter existētes/agētes/et vna eadēq; essentia. omnes sunt per essentiā inter se cōuertibiles. ergo equaliter relatiua in omnibus debent poni. Adhuc equitas sum et iusticia: quia pono q̄ oēs correlationes sint equaliter tres persone diuine tantū modo/et equaliter distincte adinuicem/et simul sint equaliter eadē essentia/substantia et natura/vnus deus singularis/absolutus. quia nō est amplius perfectionis in vna/q̄ in alia: nec in tribus/q̄ in vna essentialiter. Et est dignū et iustum: vt deus talis/ita iustus/potēs/et magnus sit cognitus et dilectus ab angelis/et suo populo. dignū insuper est/vt sicut deus est prima causa optima/maxima: ita et vnus effectus extra sit optimus/et maximus. talis autem est puer iste: qui verus deus/et homo/est natus de beata virgine maria. si melior causa dicitur melioris effectus/et adhuc melior causa que fuerit effect⁹ melioris: non proprie et maxime videbitur dici optima causa/nisi cū iam est optim⁹ effectus/et si optimū absolute diceretur. nobilissim⁹ aut et optimus

effectus qui esse possit: est puer paruulus christus dominus. Alterius dico q̄ dignum et iustum est/vt malos puniam reddendo penam pro malo: et bonis retribuam bonum/premiumq; et quietem pro bono. hoc autem facere non satis valerem: si paradysus non esset/pariter et infernus/nisi in hac vita. quod minime sufficeret. quia pleriq; peccatum per totam vitam suam/et aliqui per totam vitam suam faciunt bonum: quorum illi nichil mali/bi vero nichil vel parum boni recipiunt. ergo contra meam iusticiam esset: si istis bona non darem/et illis similiter mala. hoc autem esse non potest. ergo est necessarium ponere talia duo loca/et sempiterna. qui autem contrarium asserunt: in loco durissimo id tandem discent/credereq; cogentur. Contra meam iusticiam est: omniū hominum esse eundem intellectum. quandoquidem mortuo homine/nichil eius amplius superesset q̄ aut equi/bouis/aut leonis: cessarentq; pene/et premia post mortem. verum homo dei cultor/et cognitor in terris: ad altiorē ordinatus est finem. angelorum in operatione similis: sortis angelorum efficitur particeps. bonus bonorum/malus vero malorum. ideo premia percipiet cum bonis: aut intermina supplicia experientur cum malis. Ego sum deus inquit summa iusticia: errant qui deum dicunt non intelligere particularia. nam et vnicuiq; particulariter secundū opera sua: reddo/et operior. et quidquid extra agitur: particulare est. et nunquid quicq; ago: que non intelligo? imo quidquid ago: per intellectum ago. et quia sum iusticia absoluta/habens potestatem absolutam: scio oīa/et intelligo in suo proprio esse. Itē ait iusticia. Quidquid est in mundo totum est meum. quia ego et deus idem sumus. Et ecce filius meus vnigenitus: iustissimus/premiator bonorum/vindex malorum in mūdo natus: illius mea omnia/sua sunt/et sua mea. eius est celum et terra/et que in eis sunt vniuersa. venit in mundum iusticiam docere/et iusticiam facere: vt mundus ad me/suam parentem cōuertatur. et ecce parata sum: de manu charissimi filij mei mundū emundatū/et per ipsū redemptum recipere. deposito omni rigore: quē ob peccatum primi hominis aduersus homines iuste hactenus exercui. portas celi clauseram: ecce nūc filio meo et ijs qui sue sunt/partis recludo. abyssos aperueram: ecce amicis filij mei claudō/et inimicis eius aperio. Constituet principes super vniuersam terram. videte in futurum pontifices/filij mei constituti principes: ne violetis sancta tradita vobis iura. nam ego iusticia/mater eius sum: facite iusticiam/evadite sempiternum animarum vestrarum periculum.

De diuina misericordia.

Cap. XXVI

Vltimo diuina misericordia locuta est: hunc in modum. Sum absoluta diuina bonitas/magnitudo/eternitas/potestas/virt⁹/veritas. et ideo sum absoluta gratias faciēdo/et peccatoribus parcendo: quia sum iustor gau diū absolutū/et peccator/nisi ex malicia ipsoꝝ pueniat. in qua si permāserint: nullum possūt expectare gaudiū. Preterea inter me/et hoīes peccatores/sunt quedam virtutes medie et mee acille: p quas hoīes me possunt pmereri/acq̄rere/et habere cū magno fructu. quoniam si peccator de peccatis cōtritionē habeat/et sic se iustificet per cōtritionē: ego ipsum iustifico/gratiā infundēdo. et si faciat se prudētē/peccata et mala fugiēdo et eligēdo bona: facio ipsum sapiētē nolendo peccata/et appetēdo virtutes. Et si est fortis corde cōtra vicia: eū fortifico/pmittendo sempiterna gaudia. si se disponat ad tēperantā: dabo ei iusticiā/q̄ est foror mea. Et ita si homo se habituet in his virtutib⁹: ipse est disposit⁹ vt a me recipiat gratiose fidei habitū/caritatis et

spei q̄ ei fiat remissio peccatorum. E diuerso nichil cōmune habeo cum peccato-
ribus qui sunt septem vicij mortalibus irretiti: auaricia/gula/luxuria/superbia/
acedia/inuidia/et ira. nec ista possunt esse media inter me/et homines peccatores.
sed participat cum ip̄is iusticia soror mea: scilicet in puniendo/et iusticiam facien-
do/pariter et vindictam propter me. Et homines in peccatis dormientes me tandē
habere sperant: et credunt spem ad me mittere/que non venit. quia disformis/et in-
digna est ad me accedere. Sed spes formata et de contritione habituata/ ad me di-
gna est accedere/et peccatorib⁹ veniam impetrare/ut me possint participare. eo q̄
talis spes bonus/verus/et legalis nuncius est: prior autem spes/non est vera. sed
potius presumptio dici meretur. Iterum ait misericordia. quando peccator cō-
tritus corde/spem mittit ut ei peccata dimittam/et me ip̄i impartiar/et tribuam: in
illa nunciatioe causa sum primitiua. peccator autem solus meo tamen semper ad-
iutus auxilio cōteritur et se disponit/ nec ad plus valet se extendere. quia cum ego
sim superius et ip̄se inferius: solus dei est peccata dimittere/et gratiam infundere.
quare dignum est et iustum: cum peccator non possit ulterius/ut ego compleam/et
peccata dimittam. Sed cum peccator ait: volo stare in peccato/quia in ip̄so manēs
aliquas delectationes habeo/simpliciter sperās in diuina misericordia/ q̄ ipsa mi-
chi in tempore futuro peccata dimissura sit/ q̄ requiram veniam ab ea cum con-
tritione/confessione/et satisfactione: talis peccator lōge decipitur. quia credit me
cum participare/ cum ip̄se non participet: imo distat a me distantia infinita. et ratio
est/ quia non diligit me propter me: sed propter semetipsum. Talis autem dilectio
non est de genere caritatis atq̄ iusticie: quoniam caritas/et iusticia ponunt ut pec-
catores plus debeāt me deum diligere/ q̄ seip̄os. Rursum ait misericordia. In
me non est quantitas: quia infinita. et ideo meum agere non est finitum. Quapro-
pter quando dimitto peccata vel infundo gratiam/ absolute ago: peccator autem
cum sit finitus finite agit. et ideo peccatores non debent de me desperare: quoniam
plus possum parcere/ q̄ ip̄i peccare. Ultimo ait misericordia. Puer qui iacet in
presepio: est verus deus et homo. et ip̄se in q̄tum deus: est misericordia. et in q̄tum
homo est: rogat me (qui sum deus) ut dimittam peccata hominib⁹/et eis gratiam
infundam. Beata virgo maria mater pueri: misericordie subalternata est. et nunc
ipsa rogat et me continue rogabit: ut parcam peccatoribus/ quia naturaliter sunt
de suo genere/et genere sui filij pueri. Ihesu Christi. etiā angeli/archangeli/et om-
nes sancti non cessabunt tempore suo rogare pro peccatoribus: et hoc quidem mi-
sericorditer et iuste/ cum sciāt delectationes paradysi esse interminabiles/et angus-
tias inferni semper māsuras sine fine. et ip̄i diligunt bona: et odiunt mala. verum
est propter preces eorum multas facio et faciam gratias: et multa peccata dimittā.
imo plures volo gratias infundere/largiri/et facere et peccata dimittere: q̄ velim
rogari. et hoc si quidem: quia preces sunt inferius: ego vero superius. Quid ergo
pluribus agendum? disponant se peccatores ad gratiam cum contritione/confes-
sione/satisfactione/et caritate laudando me et adorando/et benedictum puerum
christum meum: ut eis peccata dimittam/et me habebunt gratiosam/abundātem/
et omnibus fructuosam. et si ip̄i me rogant ut talis sim erga ip̄os: ego volo ut ta-
les sint ad me/et filium meum audiant/ qui humilis/pauper/et misericors mundo
apparuit. et cuius misericordie super omnia opera eius. hec locuta est diuina mi-
sericordia.

De precibus sex dominarum.

Cap. XXVII

Est q̄ predictesex domine verba audiuerunt que regine duodecim/seu is-
peratrices diuine rationes locute fuerunt: admirantes pre nimia rerum
profunditate/et altitudine/amenitate/et pulchritudine adinuicem loque-
bātur dicentes. q̄ si gentes audirent/et intelligerent talia verba/ardua/et amena: in
toto mūdo nō esset nisi vnus populus christianus/a Christo puero nato/deo/et ho-
mine ita nominatus. Et tunc suspirantes pre magno gaudio/atq̄ flentes flexis ge-
nibus/et eleuatis manibus alta voce quelibet modo suo carmen cecinit. Prima
cantauit hanc cantilenam. Ave consurgens auroa/mundo afferens munera: sem-
per optatum gaudium. Secunda dixit. Salue regina/mater pia/dulcis vita spes et
via: ferens dei filium. Tertia sic. Ave regina celorum/mater regis angelorum/ no-
bile triclinium. Quarta domina dixit sic. Ave gloriosa/virginum regina: celi/terre
marium. Quinta sic. Ave maris stella/dei mater alma: paradysi ostium. Sexta sic.
Ave virgo maria/mater plena gratia: sancti spiritus sacrarium. Finitis autem can-
tlenis/sacratissimam mariam matrem virginem rogauerunt: ut apud suum bene-
dictū filiū intercederet/quatinus ip̄as in cordibus hominū (ad hoc ut ip̄i semp ser-
uire possint/tāq̄ fidelissime acille) a modo exaltaret. Annuit benignissima regina dei
mater/et misericordie precibus dominarum. que vbi paruuli ihesu pedes humiliter
osculatē sunt: multum consolante abierunt.

Cap. XXVIII

Anc visionem vidit Remundus parisi: quam non multo post ad utilita-
tem Christiani populi/et honorem dati pueri ihesu Christi scriptis redi-
gere voluit. quem et compleuit eodem in loco: in nocte natalis domini an-
no ab incarnatione paruuli nati/millesimo trecentesimo decimo. Et completū ob-
tulit magnifico et gloriofo francorū regi philippo: cui huiusmodi preces aliquas
pariter porrexit. Prima fuit ut ad honorem natiuitatis sanctissimi pueri/ cum in ip̄so
pre ceteris mundi rectoribus possint hodie singulariter iusticia/veritas/fides/cha-
ritas recta/spes in beatitudine/regni decus/cum fortitudine magnanimitas/ cum
temperantia largitas/ cum prudentia boni exequendi volūtas/ cum potentia hu-
milias/ deuotio et christiana religio/pictas/benignitas/sapientia/ castitas/ et in-
summa dona plurima naturalia/ gratuita/et infusa) placeat illi esse christiane fidei
defensor/ cum pugil sit ecclesie principibus suis inuigilare/et rectoribus ecclesie: ut
omnia fiant in bono ordine/ sine confusione: extirpatis vndiq̄ de regno suo vicij:
et in omni perfectionis gradu plantata virtute. ut non solum dicatur regnum eius:
sed sit operibus christianissimum. et ip̄sere: omnibus christianis regibus/ in omni-
bus virtutibus officij regis exemplum. Secunda fuit: ut placeret eius christianissi-
me celsitudini: libros et dicta Auerrois expellere/et de studio parisiensi extrahi et ex-
tirpare facere. sic ut nullus de cetero eos audeat allegare/legere/vel audire. quia
q̄ plurimis et fedissimis erroribus scatent: contra sanctissimam fidem. Et quod pe-
riculosius est: multos et graues indies novos errores in pluribus illos legentibus
aggenerāt. Turpe enim est christianis: dicere nostrā sanctā fidē magis improbabī-
le esse/ q̄ pbabile. et inuēra alia absurda: q̄ insolēter dicūt auerroim hereticū imitā-
tes. Tertia fuit. ut magnifico christianissimo regi placeret: in suo studio parisiensi lo-
ca quedā ordinare/ i quib⁹ varia infidelij docerētur idiomata. ut viri deuoti/sapiē-
tes/et litterati varias liguas edocēt: ex christianissimo regno) sūmo illis pōtifice suā
auctoritatē/et benedictionē largiēte) p̄ vniuersū mūdū mitterēt euāgelij p̄dicaturi.

h ij

Cōtra Auerroim

Quod si in hoc regno tentatum esset: in alijs regnis et terris statim reciperetur ista ordinatio. Et per dei gratia que nunq̄ deest paratis: inuenirentur plurimi qui vel-
lent ppter Christum martyres fieri: sicut apostoli/et eorum discipuli. Et bonū esse
videretur: vt hec ordinatio tādiu obseruaretur ⁊ duraret/ quousq̄ fieret vnū ouile/
et vnus pastor quēadmodū prophetatū est. vt omnes laudarent et cognoscēdo di-
ligerent Christum dominū/ dei filiū: qui modo vituperatur/ negligitur/ et igno-
ratur. Quarta fuit. vt placeret serenissimo Regi: rogare et adhortari summū pon-
tificem et sue sedis assessores/ vt de omnibus religiosis militibus fieret vnus ordo/
qui debellātes contra populum infidelem/ recuperarēt terram sanctam. et vt etiam
tribueret decimas/ et copiose alia presidia: ad fidei nostre defensionem/ augmenta-
tionem/ ⁊ perditorum recuperationem. et iustum est piissimū regem (cum sit fidei de-
fensor) ad honorem natiuitatis sanctissimi pueri talem petitionem facere/ et atten-
tius dictum negocium procurare. et dominus papa/ et sui principales assessores ad
hoc specialiter sunt obligati: quia sancto puero subditi. super quo: ecclesia catholi-
ca est fundata. vt per totum mūdum puer Ihesus dei filius vniuersaliter adoratur:
et vt sit obstructa via ad inferos descensus/ et celi apertus aditus/ et totus celestis
exercitus in plenitudine locundetur. Et si id attentabitur: nichil diffidendum est de
diuino auxilio/ et Christi saluatoris/ et matris eius sanctissime virginis: que suum
filium gloriosum cum multitudine beatorū orare non cessabit/ vt suos in hac refer-
uitores iuuēt/ custodiat/ ⁊ defendat. Hec vbi supplicuit Remundus (regi libro pre-
sentato) recessit: et Christo domino ad cuius honorem ipsum compilauerat cōmē-
dauit/ eum suppliciter rogās vt vellet eius petitiones audire/ et cor regis et omniū
principum terre Christianorum ad effectum mouere. quo vbiq̄ cognosceretur/ re-
coleretur/ ⁊ amaretur: et vt dignum est virgini gloriose vbiq̄/ et benedicto filio suo
deo incarnato/ et ex ea in mundo nato regnū/ et imperiū in sempiternū tribueretur.
cui cum patre et spiritu est equalis honor/ et gloria in secula seculorum.

P̄j eremite Remundi
libelli de natali
pueris-
nis.

Quatuordecim articuli fidei.

Septem de diuinitate.

- 1 vnus deus
- 2 Deus pater
- 3 Deus filius
- 4 Deus spiritus sanctus
- 5 Creator
- 6 Creatum
- 7 Glorificator.

Septem de humanitate

- 1 Conceptus de spiritu sancto
- 2 Natus ex maria virgine
- 3 Crucifixus est
- 4 Descendit ad inferos
- 5 Resurrexit tertia die
- 6 Ascendit ad celos
- 7 Iudicabit viuos et mortuos.

Decem precepta legis.

- 1 Non habeas deos alienos
- 2 Sabbata cole
- 3 Honora patrem et matrem
- 4 Non accipias nomen dei in vanum
- 5 Non occidas
- 6 Non furtum facies
- 7 Non facias falsum testimonium.
- 8 Non mechaberis
- 9 Non concupiscas vxorem vicini tui
- 10 Nō concupiscas bona terrena vicini tui.

Septem sacramenta ecclesie

- 1 Matrimonium
- 2 Baptismus
- 3 Confirmatio
- 4 Sacramentū altaris

5 Ordo sacerdotalis

6 Penitentia

7 Extrema vinctio

Septem dona spiritus sancti

1 Sapientia

2 Intellectus

3 Consilium

4 Fortitudo

5 Scientia

6 Pietas

7 Timor.

Virtutes principales

Cardinales

Theologales.

Cardinales

1 Iusticia

2 Prudentia

3 Fortitudo

4 Temperantia.

Theologales.

1 Fides

2 Spes

3 Charitas

Septem vicia principalia.

1 Auaricia

2 Gula

3 Luxuria

4 Superbia

5 Acedia

6 Inuidia

7 Ira.

Cle.
Pj eremite Remundi: clericus.

Deus cum tua benedictione / sapientia / et amore:
librum intendimus facere clericorum.

Prohemium.

Iber iste in sex ptes diuiditur. Prima est de quatuordecim articulis fidei
Secunda / de decem preceptis legis. Tertia / de septē ecclesie sacramētis.
Quarta / de septem donis spiritus sancti. Quinta / de virtutibus punci-
palibus. Sexta / de septem peccatis mortalibus / pertractabit. Presentē autē librū
facimus: vt habeant ignorantes clerici doctrinā / qua possint aliquo modo de pec-
catis cognoscere. Turpe enim clerico est: principia ad que ipse finaliter ordinatur /
ignorare. non secus ac militi: si apte arma in bello tractare non nouit / aut equū in-
sidere. Per talem nāq; ignorantiā / clericorū deperit deuotio: quia deuotionis dispo-
sitione carent. quequidē carētia: magnam fidei catholice per illos affert iacturam /
qui eam tenētur colere / laudare / multiplicare / et per vniuersum mundū predicare /
errores destruere infidelium / et bono catholicos populares exēplo docere. At vero
quoniam hunc libellum non omnibus / sed dumtaxat clericorū rudiorib; cōficim;:
ideo perniori intelligētia / et admodū succincte ipsum facere intendimus / prolix-
tatem super oīa deuītantes. volumus autē de nonnullis principijs generalibus / et
subtiliter inuētis / in hoc libro ptractare. quo nō solum rudioribus: sed et litteratio-
ribus / possit inter legendum voluptatē / et vtilitatem afferre.

Aliud prohemium.

Articuli diuiduntur in duas ptes. Prima pars: continet septē articulos / qui
sunt de diuinitate. Secūda / septē alios: qui de humanitate. De ipsis autē:
maxime positiue loquemur / ad euītandā prolixitatē. Attamen quia forte
rudioribus (quibus hunc librū confici supra dixim;) non statim per uie intelligētia
essent nostre probationes / in alijs (quos fecimus) libris posite / per quas horū arti-
culorum fidei / sufficienter haberi declaratio posset: etiā nullā aliā de ipsis parando
determinationem / ideo hos articulos / et quedam alia / sic in hoc libro ponemus: q;
statim rationabiliter poterit intellectus apprehendere / id esse quod diximus con-
ueniens / et eius oppositum non.

De septem articulis diuinitatis.

Primus. Unus deus.

Cap. I

Deus est vnus. et hoc per vnitatē bonā / infinitā / et eternā. nec cum hīs
predicationibus / nisi vnus solus deus / esse potest. Sua enim bonitas: est
ei ratio infinite / et eterne producēdi vnū suppositū bonū / infinitū / et eter-
nū. q; oēs tres sint vnus deus / bonus / infinitus / et eternus: vna deitas / vna sub-
stātia / vna natura / bonitas vna / infinitas vna / eternitas vna / nō tres dī. alioquin
essent infinitas / vnitās / et eternitas inter se / et quelibet a se diuisa: quod malū est /
et impossibile. Item cum deus sit bonus / infinitus / et eternus / habens in se produ-
cere / actum bonū / infinitum / et eternum: necessario est vnus. nam non posset alius
deus: seipsum in essentiā ponere illius / in qua consistit bonum infinitum / et eternū
producere. q; tunc ipsum producere / corruptibile esse oporteret / et impeditum: ex-
traq; bonitatem / infinitatem / et eternitatem / positum. quod in cōueniens est. Deus
est vnus: et sua vnitās / est omnīū creaturā vnitatum causa. vnam habet bonita-
tem / vnum intellectum / vnam voluntatem / et vnam magnitudinem / et sic de reli-

68
Cle.
quis dignitatibus. ideo est causa omnīū bonitatum / magnitudinum / durationum /
voluntatum: et reliquarum cōtractarum rationum. Rursus: quia est vnus: vnum
mundum creauit: et non plures.

Secundus articulus. Deus pater.

Cap. II

Deus pater est vnus: et non plures. Primo vt retineat naturā sue vnitatis /
sue essentie / nature / bonitatis / magnitudinis / infinitatis / eternitatis / po-
testatis / intellectus / voluntatis / virtutis / veritatis / et glorie. Secūdo: quia
vnicū generat filiū. filius enim: alterū filiū / vltra non generabit. nam essent plures
patres: essetq; destructa infinitas / vnitās / et paternitas. et vnus pater: alteri / suā im-
pediret infinitatē. quare quilibet esset finitus / non eternus / nec bonus / aut magn;
quod est impossibile. Deus pater / est pater: quia de sua essentia filium naturaliter
producit. propterea enim posuit deus pater ad suā similitudinē in creatis: vt quid
quid naturaliter de sua essentia aliquid producit / pater sit / et productū filius. vt ho-
mo pater est: quia filium producit de sua essentia naturaliter. leo: quia leonē / et plan-
ta: quia plantam. Relationes: item que inter patrē / et filium in creatis / inueniuntur
sunt a diuinis dei patris / et filij relationibus (ad earū imitationem) in ipsis create. et
maxime in hominibus: vt ex trinitatis similitudine (quā in se habent) diuinā ipsi tri-
nitatē intelligant / diligant / laudent / et benedicāt. Pater diligit filium suū genitum:
et filius patrem. que dilectio / quia est infinita / et eterna: erit ideo ab omni accidente
separata. quoniam in essentia infinita / et eterna: nullū vnq; accidens esse potest. et sic
pater / et filius / spiritum sanctū amorem quem inuicem habent: ab vtroq; procedē-
tem / spirāt. non q; spiritus sanctus sit filius / et pater / eius pater: processus enim qui
per patrē in filiū sumitur / per modū generationis est: sed alius est. processus a patre / et
filio: in spiritum sanctū. quēadmodū intelligens / intellectū: vt pater filiū / concipit.
sed intelligens / et intellectū / vtrūq; intelligere concipiunt / vt pater / et filius spi-
ritum sanctum. Deus pater: est causa filio / et spiritui sancto / et est causa omnīū corre-
latiuorū / in creaturis. vt in intellectu humano / correlatiua sunt intelligēs / intellec-
tū / et intelligere. in imaginatione: imaginans / imaginatum / et imaginari. in sensitu
ua: sentiēns / sensatū / et sentire. in iusticia: iustificans / iustificatū / et iustificare: et sic de
omnibus alijs suo modo.

Tertius articulus.

Deus filius.

Cap. III

Deus habet bonitatem infinitā / et eternā / et infinitam magnitudinē / et eter-
nam. et sic considerat se tantū / q; ipse: est de se posse. qui vero sic consi-
derat / est vnus pater: videns se vnū posse filium generare sibi in bonitate
infinitate / eternitate / et reliquis equalem. quē (ne sit in sua consideratione / bonitate /
magnitudine / eternitate / et alijs ociosus) generando de seipso / pducit. vt per illam
productionem / habeant bonitas / magnitudo / et eternitas: actus bonos / infinitos /
et eternos / qui sunt bonificare / magnificare / et eternare. conuertibiles quidem in-
ter se: quēadmodū bonitas / magnitudo / et eternitas (dignitates / et rationes a qui-
bus ipsi actus deriuātur) primo in deo conuertuntur. Attamen: non cōuertuntur pa-
ter / et filius. nam sic act^o diuinā rationū destruerentur: essetq; eorū confusio. nec
pater proprie esset vnus pater / aut filius: vnus filius. nec paternitatis relationem
conseruaret eternitas / nec filiationem / nec naturam mali contra bonum / parui cō-
tra magnum / non eterni contra eternum / quod est impossibile. pater generando fi-
lium: distinguit filium a se. et pater et filius / se mutuo in spiritu sancto diligētes: eū
spirando a seipsis distinguunt. Cū namq; spiritus sanctus sit procedēs a patre et filio /

k iij

se ipse cum ipsis sic connectit: ut sint oēs tres vna essentia/vna substantia/vna natura/et vnus deus remanente semper personarum distinctione: sine qua non essent rationes diuine numerabiles. quoniam deus pater/in eo q ratione sue bonitatis/cognoscit suū bonificare/et suū magnificare ratione sue magnitudinis/et ratione sue eternitatis suū eternificare (quos actus habet p generare et spirare) numerat vnā bonitatem/vnā magnitudinē/vnā eternitatē/et reliquas diuinas rationes/quamlibet per suū actum: quas nūq sine suis actibus/et relatione/distinctione per personarum numerare posset. Rursus pater cognoscendo filium suū/et filius cognoscendo patrem: causant in creaturis omnes cognitiones/paternitates/et filiationes: ita ut quēadmodum simile prius/relicet in similib⁹ posteriorib⁹/et causa in suo effectu: sic diuina cognitio/paternitas/et filiatio in inferioribus cognitionibus/paternitatibus/et filiationibus/relicet conspicitur.

Quartus articulus. Deus spiritus sanctus. Cap. III

Deus pater et deus filius: inuicem se diligendo connectuntur. et illa cōnec-
tio: est vna ratio/vn⁹ amor/vnū principium/vnus finis. ideo spirat vnū
spiritum sanctum/et non plures: in quo consummatur numerus trinitatis. Nam sicut pater non habet p̄iacentē/ sed est solum producēs: sic spiritus sanctus solum producit/et non producit. At filius/et a patre producit/et producit spiritum sanctum: in quo stat/et quiescit/perfectus: trinitatis numerus. Hac de causa: omnium quietationū/completionū/p̄fectionū/cōnectionū/et cōcordationū/ (que post spiritū sanctū in creatis sunt) causa est ipse spiritus sanctus. ut qui prima sit quietatio/completio/perfectio/connexio/et concordatio: et supra quem harum nulla repperiri possit. In creatis: prima est trinitatis similitudo/numer⁹ ternari⁹. quia est numerus perfectus. quod sic ostendo. numerās: numerādo/causat primā vnitatem. at agendo: de prima/et per primā/causat secundā/ut dicēdo/vnum/duo. Postremo: ex secunda/transit ad terciā/ad quā non potest sine prima et secunda/peruenire. estq ideo terciā vnitās/de prima et secunda equaliter pducta: et vni/et alteri/ non propior. sed eque vtriusq appropinquata: quia equaliter est de ipsis. secūda vero: quia tantū producit/quātū recipit esse a prima/in equali pariter ad vtrūq distantia se habebit. Et prima: de qua tota terciā est/secūda et terciā iterum eque p̄p̄nqua erit. Et sic numerus ternarius/est perfectus: ratione equalitātū numeroꝝ/et numeroꝝ/qui sunt pares/et impares: in quibus omnis cōprehenditur numerus. Talis autē perfectio/non inuenitur in quaternario/quinario/et alijs numeris: eo q in ipsis destruitur propinquitatum numeroꝝ equalitas. In quaternario enī: quarta vnitās/de secūda est et terciā. in quinario: quinta de secūda/terciā/et quarta est. et sic de senario/et alijs consequenter vbi quedam iam successio causatur. Sol⁹ igitur ternarius: potest verum esse speculum/in quo proxime numerum diuinū personarum speculemur.

Quintus articulus. Creator. Cap. V

Deus cum sit bonus/magnus/eternus/et potens: cognoscit bonū/magnū
et durabile esse creare mundum/sine totū vniuersum/et ea que in ipso sunt.
Itaq et creauit ipsum: bonū/magnū/et durabilē. principaliter/et primarie ppter seipsum: ut scilicet eū angeli et homines recolerent/intelligerēt/et amarent/laudarent/ei seruirent/benedicerēt/et eum honorarēt. Secundarie vero: ppter ipsummet mundū/ut propter hec angelis/et hominibus gloriā daret sempiternam. Sed iterum secundarie/creauit mundum dupliciter. primo propter angelos

maxime: et animas hoīm. deinde creauit artes liberales/et mecanicas/et virtutes morales/propter homines: ut per illas/apte homines ad ei seruendum/et ipsum honorandū disposeretur. et hoc modo ei seruendo/et eū honorādo possent gloriā eternam sibi acquirere. Deus sicut in nobilitate/cum sua bonitate infinita/bonitatē mundi finitam excedit/et cum sua magnitudine infinita/magnitudinē mūdi finitā: sic sua eternitate infinita/precedit nouū mūdū in tempore: ratione cuius nouitatis creauit deus nouiter tempus/locum/motum/quantitatem/et alia accidentia/ sine quibus substantia mundi creari non potuisset. Deus creauit mundū/concurrentibus suis rationibus: ut intellectu/voluntate/potestate/et ceteris. quia cum suo intellectu: mundum (qui non erat) obiectando/intellexit. intellectū vero: mediāte sua voluntate acceptauit. et deniq cum sua potestate: intellectum/et acceptatū/perfecit. nec (quis hoc sit extra agere) fuit ei ad hoc necessariū aliquod organū: quia in ipso/ intellectu/voluntas/et potestas/pariter et eorum actus intelligere/velle/et posse/conuertitur. etiam si organo deus indigeret: non haberet actus infinitos/quod impossibile est. intellexit ergo deus/quod non erat: et idem voluit/et perfecit. hec autem est creatio mundi/qui ante non fuit/et nunc est: non factus/de aliqua sibi p̄iacente materia.

Sextus articulus. Creatū Cap. VI

Ante q̄ eua peperisset filiū/fuit tota massa humana: in ipsa et adam. que statim tota corrupta fuit: quando serpentis inuidia/per peccatum deo inobediētes ambo facti sunt. et in pristinū statum/ potuit ipsa non nisi per recreationem reduci. Sed nō vnus/nec plures deinceps homines ab hac massa nati/eam recreare potuissent: q non tantum valeat particulare reparare/quantū vniuersale deficere. Idcirco dei filius/naturā assumpsit humanā: factusq homo ihesus Christus/mortem in cruce sustinēdo/per suam deitatem genus humanū de peccato generali primorū parētum recreauit. Facta autem hec recreatio est ipso Christo tantā sustinente in cruce penā: quanta fuit culpa in massa/per primos parentes corrupta. alioquin nō omnino recreatū fuisset genus humanū. Pendent igitur clerici: q̄pure/q̄ornate/et sine aliqua ordinū confusione: teneantur sibi commendatā ecclesiam cōseruare/et q̄sancte vite in eius administratione esse: atq alioquin se esse officio indignos. Deus si naturam angelicam assumpsisset: non potuisset recreasse humanum genus. quia peccatum primi parentis/fuit per sensatum/vegetatum/et elementatū: at angelorum natura/ab ijs omnibus separata existit. Ideo ad recreationem: necessaria fuit humane nature cum diuina cōiunctio. ut in eadem natura: sensitiua scilicet/vegetatiua/et elementatiua/esset passio/et pena: in qua fuerat per peccatum/corruptio.

Septimus articulus. Glorificator. Cap. VII

Deus solus est glorificator: quia et solus creator. omne enim aliud ens: insufficiente est saluare homines/et dare eis pro meritis/gloriā perfectam/et sempiternam. Glorificat deus substantias separatas/eis suam beatissimā trinitatē obiectādo: quo ad suā bonam/magnā/et sempiternā/intelligibilitatē/amabilitatem/et recolibilitatem. Et etiam reuelando eis suum infinitum bonificare/magnificare/eternificare/et ceteros suos actus infinitos. Sed ad hanc rationū/et actū immēsitatem/deiecte sunt oēs substantie separate: nisi deus earum intelligere/amare/et recolere super naturā/virtutē/et potestatē (quā habent per seipsos) eleuaret. quemadmodum intellectum hominis/eleuat per fidem: credendo id cui⁹

omnes diuina p̄fectiones
deuenerunt ad mūdi creationē

veritas supra suā capacitātē est. et voluntatē eleuat per caritatē: ad amādum supra seipsam. et memoriā per speciem: ad memorādum supra vires suas/gloriā perfectissimā/quā habebunt sancti in contemplatione diuine essentie/diuine generationis/et spirationis: et actū infinitorū diuinā rationū. Tāta enim est illa gloriā/et dei erga sanctos bonificatio/et amor: vt ferme ipsa valeat a nullo existimari. Anima christi dat gloriā animabus separatis: eas amādo/recolendo/et intelligēdo. sed gloriificantur substantie separate in eo q̄ animā Christi intelligunt/amāt/et recolunt. que gloriā est eis naturalis: quia in natura/cum anima Christi conueniūt. sed anima ratione cōiunctionis cum natura diuina exaltabit eis gloriā quā habet supra naturam: et sic habent gloriā naturālē/et supranaturālē/et talis gloriā est admiranda/et ineffabilis. Post generalē hominū resurrectionē/dabit corpus Christi gloriā corporibus beatorū/secūdū sex sensus: visum/auditum/odoratum/gustū/tactum/et affatum. secūdum tactum credo per beatissimorum Christi pedum osculationem satisfactum erit corporibus. secundum affatum vero: per verba dulcissima/et amabilissima. et hec corporū gloriā sine beatissima incarnatione: et corporum resurrectione esse non posset.

De septem articulis incarnationis/sive humanitatis.

Primus articulus. Conceptus de spiritu sancto. Cap. VII

Eus pater/et deus filius: per amorē spirant spiritū sanctum. Et ideo spiritus sancti fuit/sacratissima mariā inspirare: ad cōsentiedum verbis Gabrielis/annūciātis filij dei incarnationē/qua posset se filius dei hominem facere. Sicut enim in beatissima trinitate/pater cōcipit filium/et pater et filius spirant spiritum sanctum per amorē: sic incarnationē spiritus sanctus per amorē cōcepit/et mentē beate virginis spirauit per amorē. et beata virgo spirationē concepit: et ex duobus cōceptis/facta est filij dei incarnatio/cui soli ipsa cōpetebat. vt in idē tate persone/conuenirent: filiatio diuina/et humana. Non enim deo patri cōpetebat: quia in eadem persona/fuissent pater/et filius. nec spiritui sancto: quia in eadem persona fuissent: filius et spiritus sanctus. Solus ergo dei fili⁹ fuit incarnat⁹/ in sua incarnatione simul et generator et genitus. generator cum sibi de elemētata/vegetata/et sensata beate virginis carne: corpus fecit pariter elemētatum/vegetatum/et sensatum. genitus vero/inquātum ipsum corpus quod sibi fecerat: assumpsit. perinde atq̄ si fecerit quis capā: seq̄ ipse cū ea capatum faciat. Filius dei/factus homo est sine successionē. fuit enim hoc necessarium. vt filius dei incarnatus: esset vna eademq̄ persona Ihesus christus deus et homo. Si nāq̄ anima christi (quē admodum et aliorū hominū anime) per successionē/non subito cepisset corpus informare: Christus ante fuisset fact⁹ homo/q̄ deus homo/et sic fuissent due persone: vna diuina/et alia humana. et incarnatio/cōiunctioq̄ nature diuine cum humana: fuisset impedita. quod dicere oēs Christiani abnuunt.

Secundus articulus. Natus ex Maria virgine. Cap. VIII

Filius dei/a patre generatur sine motu/loco/tēpore/quantitate/et ceteris accidentibus: que in rerum naturalium generationib⁹/propter discessum a primo accidunt. nā generatur in essentia infinita/et eterna: in qua quidē nulla possunt accidentia subsistere. mor⁹ enī rebus propter eas esse finitas/accidit q̄ nulla sit finitas pura/nō contrario mixta/et impedita. locus vero propter motum: et tempus propter successionē/et sic de ceteris. Et diuina essentia pura/infinita/et eterna est: sine cōtrario/loco incōprehensibilis/tēpus omne et successionē excedēs.

Idcirco ratione huius absolute (filij dei a patre) generationis: homo Christus cum quo filius dei coniunctus est/fuit natus de beata maria virgine/sine corruptione. ipsa semper ante partū/ī partu/et post/remāhēre virgine. Ita vt virginitas beate marie in natiuitate christi: equaliter media sit/inter virginitatem ipsius ante partum/et virginitatem post partum. quē admodū in amore: vbi amare equaliter/ sine aliqua amoris corruptione inter amantē et amatū consistit/ vtriusq̄ quodā modo et amātis/et amatī naturam/ in se retinēs. Sicut etiā Adam: anteq̄ de eius costa facta eua fuisset/virgo fuit/et postq̄ facta est eua: virgo remansit/et habuit tunc in adā et eua/ virginitas (super nature virtutem) duas tantū extremitates particulares: ita christus virgo/de beata sua matre/salua eius virginitate natus est/fueruntq̄ Christus et beatissima eius mater: due extremitates in quibus fuit super naturam excellens/et exaltata virginitas.

Tertius articulus.

Crucifixus est.

Cap. X

Christus q̄diu vixit in mundo: pauper/et sine honore semper esse voluit/et in cruce mori/principaliter pro generis humani redemptione: etiam vt suā naturam humanam ad honorem diuine exaltaret. quoniam si Christus fuisset in hoc mundo diues/ in multisq̄ prosperitatibus/et honoribus constitutus/et naturaliter mortuus: non tantum diuinā naturam honorasset/ quantum sustinēdo paupertatem/vēditionem/captionem/flagellationem/vituperium/et vltimo mortem in cruce: ad redimēdū genus humanū/ quod deus per peccatū primi parentis amiserat. Atq̄ Christus in hoc hominibus dedit exēplū vt ipsum in vita taliter honorēt/et ei seruiant: qualiter ipse diuinā suam naturam/dum viueret/honorauit/et ei seruiuit: aduersitates/labores/dedecus/et mortem/vt supra dictum est perferendo. Christus tantum secundum eam naturam/secundū quam factus fuit homo/ mortuus est/vt secundum humanam: non quo ad diuinam/ quia non secundum eam se hominē fecerit. Et cū mortuus est/seiuncta fuit eius aīa solū a corpore: nō a natura diuina/cui inseparabiliter vnita est. oportuisset enī dei filium rursus incarnari.

Quartus articulus.

Descendit ad inferos.

Cap. XI

Prima Christi/non per se sed cum deitate coniuncta/potuit descendere ad inferos/et hinc educere animas sanctorum. Sed quia tūc mortuus esset Christus/erat a corpore separata. Et ideo deus/in descensu fuit homo in se: quia in anima. sed homo/non fuit homo in se: propter corpus humanū/ quod tūc aberat/in cruce/aut sepulchro. Attamē deus: quo ad suā naturā/nō fuit in descensu: quia cum sit infinitus/vbiq̄ est.

Quintus articulus.

Resurrexit

Cap. XII

Resurrexit Christus vt homo: quia prius mortuus vt homo erat: nō vt deus. et idem Christus resuscitator: quo ad deitatem: resuscitat⁹ est/quo ad humanitatem. Tantam autem resurrectionem christi esse oportuit per iteratam sue anime/cum corpore coniunctionē: quanta fuerat mors/per separationē. et non solum in quantitate: sed et in alijs predicamentorum rationibus resurrectionem morti oportet respondere. alioquin/ vera non fuisset resurrectio: nec christus homo/esset reuersus in suum numerum. Primo enim/quādo deus fecit se hominē/in vtero beate marie virginis: constituit hominem in diuina persona/cui animam humanam/et corpus humanum coniunxit. Et quando resurrexit/remanserunt in persona diuina/coniuncta: sicut prius. et fuit verus homo post mortem/ sicut ante. aliter non fuisset resurrectio: sed potius alia incarnatio/in qua non fecisset se homi-

Ele.

nem in vtero beate marie. et assumpsit deus duos homines essentia et numero differetes: quod inconueniens est. Christi resurrectio signum duplicis resurrectionis est: primo generalis future hominum resurrectionis iustis ad gloriam et peccatoribus ad penam. Ipsa etiam signum est resurrectionis delinquentium ab eorum peccato: in quo ut emortui iacent. quoniam sicut anima et corpus Christi cum per mortem seiuncta fuerunt non potuerunt iterum sine diuina persona coniungi: sic peccator qui a deo suo per peccatum separatus est et ideo ut mortuus non potest a peccato reuiuiscere nisi iterum deo per eius amorem et peccati odium se moraliter coniungat: mediante contritione confessione et satisfactione.

Sextus articulus. Ascendit ad celos.

Cap. XIII

Ele qui ascendit ad celos: fuit christus deus homo. qui sic ascendit per ascensum hominis sicut per descensum hominis: prius descenderat ad mortem non enim potuit natura diuina ascendere: cum sit infinita et ideo ubique existens. nisi forte quodammodo cuiuslibet hominis animam: per accidens et ratione corporis in loco esse dicimus: et ad motum corporis moueri. Ascensus christi ad celos: signum est vniuersalis ascensus corporum beatorum ad celos post generalem eorum resurrectionem. In quo ascensu non amplius solita grauitas siue pondus ipsorum corporum relictum est: vnde eis aliqua ascendendi affertur: quia tunc erunt ipsa corpora glorificata leuia subtilia et sine corruptione lucida.

Septimus articulus. Iudicabit viuos et mortuos.

Cap. XIII

Omnis noster ihesus christus post resurrectionem generalem iudicabit viuos et mortuos iustos ad gloriam peccatores ad penam sempiternam. Iudicium autem illud erit vniuersale: sed a iustis et peccatoribus alio et alio modo receptum. sicut in iudicio iudex vna sententia dat iusto: et eadem sententia aufert ab iniusto. Christus iudicabit quo ad deitatem: quia est deus et dominus gubernator saluator et glorificator. et iudicabit in quantum homo: quia per ipsum erit iudicium auditum et factum poteritque videri iudex. quod fieri sine incarnatione potuisset nunquam.

De decem preceptis legis.

Pars secunda.

Legis decem sunt precepta. cuius signum est homo: compositus ex octo partibus. scilicet elementaria vegetaria sensitua imaginaria intellectua volutaria memoraria anima et corpore. Quarum sex prime ad duas virtutes animam et corpus ordinantur. quibus datum preceptum est bonum agere et non malum. Idcirco preceptorum tria sunt affirmatiua et septem negatiua: ut patebit in prelo.

Non habeas deos alienos.

Primum preceptum. Cap. XV

Recepit deus quod non sis ydolatra: in habendo deos alienos. sed nichilominus maior pars mundi a vero dei cultu nunc deficit: deosque habet alienos. quare assidue debet clericus predicare: ut vera christi fide multiplicent. ad hoc enim electi sunt dicere domino: euntes in mundum vniuersum predicate euangelium omni creature. Et videant qui hoc possunt sed continerent quid faciant. quoniam deus: nec decipi potest nec cogi. Allegorice loquendo ille habet deum alienum: qui negat aliquid esse in deo quod tamen in eo est. et qui aliquid in eo affirmat quod non est. sicut sarraceni et iudei qui sanctissimam trinitatem in deo vno esse negant: et diuinas rationes habere actus infinitos et eternos. Insuper dicunt sarraceni: deum in se non posse esse bonum magnam potentem intelligentem et volentem. sed solum ut extra producat bonas magnas et potentes creaturas. qui autem sic credunt verum deum non

Ele.

71

habet et suum ydolatre. Qui etiam aliquid huius mundi: ut honores prosperitates patrem fratrem aut filium magis quam deum diligunt faciunt sibi ydolum. quia deum supra omnia: totis nobis ipsis amare debemus. soli deo perfectissimi hoc pacto amari competit. quid ergo mirum si pene in mundo omnes suas diuitias honores prosperitates et cetera mundi bona deo preponunt: deique ipsis ydola sibi faciant hunc mundum ita permanentem in turbato statu affligi: ut pote a quo deus sua (ob innumera mala) faciem auertat et prolonguet.

Sabbata cole.

Secundum preceptum.

Cap. XVI

Eius sex diebus creauit mundum: et septima ab vniuerso opere (quia iam completum erat) quiescit. non quia defessus est enim indefatigabilis potentia. Precepit itaque ad suam imitationem deus hominibus: vnam diem in ebdomada colere in qua quiescerent a suis operibus in recolendo deum et eius operationes ipsum laudando benedicendo adorando gratias ei referendo et vnam de peccatis postulando. Eam tamen plerique inordinant et de ea ydolum faciunt: ipsam propter cibos potus ornamenta pulchra dormitionem et alia vana querentes: que ideo magis quam deum amare videbuntur. sed hoc multi faciunt ex ignorantia: quam eis negligentia et abusus parit clericorum. qui incessanter laicos ad monere tenentur de intentione et causa propter quam tali die iussi sunt ab vniuersis operibus quiescere. Propterea enim recipiunt a laicis decimas ex quibus viuunt: ut non de vita solliciti occupentur in mechanicis. sed potius in rebus que ad ecclesiam et deum pertinent.

Honora patrem et matrem.

Tertium preceptum.

Cap. XVII

Recepit deus homini honorare patrem suum et matrem: et dignum est. nam esse filium sine patre et matre non potest: eo quod de ipsis est genitum per ipsos nutritum et edocetur. et hic sensus est literalis. Allegorice autem deus est pater omnium: quia creator gubernator dominus sapientia et ecclesia sancta est mater: quia est fidelium aggregatio et mediante ipsa ad saluationem homines redit. debet ergo ab omnibus deus et ecclesia sancta summa in reuerentia et honore haberi. Atque honor qui eis exhibetur debet in similibus rationibus cum ipsis respondere. ut quia deus deus est bonus et magnus pariter honori ei reddatur sit bonus et magnus. et in alijs rationibus eodem modo. Et quia ecclesia est bona et magna: ita etiam honor ei exhibetur sit bonus et magnus. At bonus et magnus honor ecclesie est quod ipsa exaltet et predicetur per vniuersum mundum ut ad eam infideles veniant fide accipientes. Quapropter qui hunc laborem predicationis spernunt ecclesiam inhonorant et ei magno bono negligentes. Placeat ergo diuine bonitati multos immittere bonos et fideles ecclesie procuratores: qui suos honores et bona diligenter sine fouedo eam exaltent et erigant tales benedicti patresque supradicti erunt de tali ecclesia patres.

Non accipias nomen dei in uanum.

Quartum preceptum. Cap. XVIII

Receptum homini est non accipere nomen dei in vanum: iurando per deum falso. Et beclittere intelligenda est. Sed preceptum allegorice intelligitur: non accipias in vanum prosperitates et aduersitates quas deus imittit quoniam eas non dat sine causa. Dat enim prosperitates: ut bona ex ipsis fiat. et quod eas ad malum applicat nomen dei in vanum accipit ipsasque prosperitates. quia fit auarus aut prodigus. Et dat alicui aduersitates propter mala que commisit aut ut experiamur eius patientiam. Qui ergo in ipsis fuerint impatientes aut suberbi aut desperantes deum non timent. Et sic accipiunt eius nomen in vanum. Iterum qui in peccato mortali agit de sacramentis ecclesie: aut illa recipit est accipiens nomen dei in vanum.

li

Qui etiam decem preceptis non parent: ea spernentes. Qui semper verbum dei audiunt: et non emendantur. Qui aliquid querit secundum intentionem peruersam. ut episcopatum propter diuitias/ honores/ et ditandam prolem. Qui bona faciunt/ solum ut boni appareant: et laudentur. ut ypochrita. Qui que predicant non faciunt. Qui tantum verba in oratione habent: mente vagi. Hi omnes nomen dei in vanum accipiunt. Quare ad ipsos/ generale preceptum/ non accipias nomen dei tui in vanum contrahere/ tot sub eo poterunt particularia sumi precepta que sunt:

In prosperitatibus ne te extollas.

In aduersitatibus ne sis impatiens.

In peccato mortali: ecclesie sacramenta ne trahes/ aut ea recipias.

Decem preceptis pareto.

Verbum dei: facto comprobe.

Secundum intentionem peruersam nil queras.

Nes is ypochrita.

Que dicis facias.

Audentem in oratione habeas.

Non occidas. Quintum preceptum.

Cap. XVIII

Q uo ad litteram preceptum est/ non occidas hominem iniuste. iuste tamen (ut ubique in terris iusticia seruetur) licitum est. Secundum sensum allegoricum/ multa sunt que hominem occidunt: peccatum/ infamia/ bonorum alienorum raptus/ vituperium/ honor indecens/ filij supra suum et parentum statum ditatio/ malum exemplum/ et impatiencia. peccatum enim hominem trahit/ et separat a suo fine (qui gloria est/ et vita sempiterna) et ad mortem inferni perpetua perducit. Infamia: mors est bone fame. Raptus bonorum alienorum/ alteri parit indigentiam: per quam potest mori. Vituperium: cui sit/ eum promouet ad iram. per quam aliquando (ut cum vehementer est) ad mortem se disponit. Honor indecens: gignit vanam gloriam/ per quam se homo interficit. Filij supra parentes ditatio: ipsum superbum facit/ et parentes spernere/ et luxuriosum. ex quibus mors generatur anime. Malum exemplum: occasum onem/ et audentiam quandam prebet peccandi. et qui peccant se occidunt/ et animam. Impatiencia: quedam rebellio est/ non timendum deum. at qui deum non timet/ prope mortem sunt. Per generale ergo preceptum non occidas particulariter nobis hec omnia precipiuntur. Deum ne offendas.

A nullo: sue fame laudem auferas.

Bona aliorum/ ne surripias.

A conuicijs abstineto.

Indecenter/ ne honores.

Filius: supra parentes/ ne ditetur.

Nes is alicui malo exemplo.

Patienter tolera aduersitates.

Non furtum facies

Sextum preceptum.

Cap. XX.

Q uia temporalia homines: per iustas sibi possessiones appropriant. unde iniustum est alteri/ ea que iuste possedit/ furari. et que ita furantur iusti sunt/ et sine caritate: habentes mortis habitus/ eos obumbrantes. et ideo dedit homini deus preceptum: non furtum facies. cuius litteralis intelligentia: est de bonis terrenis. Sed altiore querendo intelligentia/ furtum facit: qui sibi (quod deo debetur) attribuit/ aut bonum ab altero factum: querentes eo bono (ac si secum) falso honorari.

Qui etiam indigne/ dignitates subeunt. Nam tales: a dignis/ et iustis/ eas furantur. ut qui episcopatum/ per symoniam ineunt: indigni episcopatu sunt/ et a digno ipsi furantur. Qui bona ecclesie (que pro pauperibus/ habuerant) parentibus elargiuntur. Nam idem fere est/ dare parentibus: ac si ipsi qui dant/ eas pro se nullis erogando retinerent. parentes enim idem sunt sanguis. Qui scientiam: que de se multiplicari/ et manifestari appetit: occultant. nam eam octosam faciunt. his itaque omnibus modis/ preceptum erit: non furtum facere. quare et tot sub generali precepto particularia continebuntur precepta que sunt hec.

Non tibi quod deo debetur/ attribuas: aut bonum ab altero factum.

Dignitates indignus ne subeas.

Bona ecclesie/ que pro pauperibus habes: parentibus non elargiaris.

Non occultes scientiam.

Non facias falsum testimonium.

Septimum preceptum.

Cap. XXI

Q uo pro ferendo testimonio/ ad iudicem citantur: omni penitus sublato favore/ equaliter ad accusantem/ et accusatum se habere debet. quia qui tales: prope fateri veritatem. Alioquin si magis ad vnam partem inclinatur: falsum dicent testimonium. propter quod deus prohibuit/ et precepit/ hominibus: ne falsum faciant testimonium/ quia peccatum est. et hoc preceptum intelligendo secundum litteram. Sed allegorice/ falsi sunt testes: qui de deo/ quod non est/ aliterunt. et quod in eo est: negant. Falsificantes etiam sacra scripturam: ut heretici. nam sacra scriptura: verum de deo testimonium est. Eligentes prelatum/ cum symonia. nam prelatum esse iustum/ et sufficientem/ ad officium testificantur: cum tamen iniustus sit/ et ad officium insufficiens. Adulatores: nam aliquem de iis que sibi non insunt/ ac si inessent/ laudant. et quod in eo est malum: negant. Contra et detractores. Bonum enim/ quod in aliquo est: inesse/ negant. et malum/ quod non est: de eo asserunt. Qui nimium/ pro vicijs: bona terrena exaltant/ ex ipsis posse malum fieri negantes. ut auari/ qui suas diuitias omnibus rebus preponunt/ mirumque in modum exaltant: ut videatur minus malum eorum auaricia. Sub ergo generali precepto particularia hec omnia precepit deus.

Quod in deo est ne admittas: aut quod est neges.

Sacra scripturam ne falsifices.

Prelatum cum symonia ne eligas.

Nes is adulator.

Nulli detractes.

Bona terrena ne exaltes.

Non mechaberis.

Octauum preceptum.

Cap. XXII.

Q uis preceptum est/ non mechaberis: quia hoc est contra matrimonium/ ecclesie sacramentum. est enim matrimonium: spiritualis copula/ inter virum/ et mulierem/ ita ut nec vir pluribus mulieribus: nec pluribus viris mulier/ communis sit. Et huius copule/ tota intentio est/ procreare filios: qua iniectione/ qui in aliquo peruerterint/ non omnino obseruantes: mechabentes sunt. ut vir qui cum muliere/ propter voluptatem agit: mechabens est. et mulier que se ornat ut appareat pulchra/ et cupiant eam homines: mechabens est. Luxuria primo oritur in mente: que quamuis homines ad actum non perducatur/ nichilominus tamen luxuriosus est ille: in

cuius in mente orta est. Et dispositio luxurie incipit per visum/et auditum/et inde penetrat usque ad imaginationem/postquam venit ad intellectum/et ultimo ad memoriam. Quod si voluntas non consentit: peccatum solum veniale est. si consentit: mortale. Duo sub generali precepto particulariter precipiuntur que sunt.

Cum muliere (propter voluptatem) ne agas.

Mulier (ut ab hominibus concupiscaris) ne timeas.

Non concupiscas vicini tui uxorem.

Nonum preceptum.

Cap. XXIII

Vicini: familiares/et amici adinuicem semper esse solent/et frequentes se mutuo visitare. atque sepe videntur alter alterius uxorem. Et idcirco precipit deus homini: ut non vicini sui concupisceret uxorem. Sed allegorice vicinum non solum eum dicimus/qui alteri habitatione coniunctus est: verum etiam qui in altero confidit/et si ab eo habitat remotus/ei vicinus est. pariter et qui alterum diligit. Quare etiam confidentium in nobis/et amicorum (ac si proprie vicini essent) non debemus uxores concupiscere. Talis namque concupiscentia: cum ad actum perducta fuerit/maius est luxuria simplici peccatum. et ab ea distinctum. hoc ex opposito cognoscitur. maior enim est castitas/qua resistit aliquis concupiscentie uxoris vicini sui/ne ex ea perducatur ad actum: quam ea qua concupiscentie alterius cuiuscunque mulieris. quia frequenter uxorem vicini sui vidit/audiuit/et locutus est cum ea: et ideo magis incitatur ad eam quam ad alteram quancunque. Iterum talis concupiscentia: fundata est per luxuriam/ex eaque oriuntur prodiciones/et falsitates/ quibus ipsa multiplicatur.

Non concupiscas bona terrena vicini tui.

Decimum preceptum.

Cap. XXIII

Utemadmodum in superiori precepto de uxore vicini diximus: ita quoque et eodem proximo modo in presenti de bonis terrenis vicini dicendum est. Sicut enim dictum est/ si aliquem luxuria pungi contingat/ hoc fortius debere ad vicini uxorem (propter familiaritatem) fieri/ quam ad aliam quancunque mulierem: sic etiam si auaricia aliquis temptetur/ propter eandem causam/ fortius ad bona vicini/ quam ad aliorum quoruncunque: temptabitur. Et ex opposito: si fortiter concupiscentie bonorum vicini sui/ne perducatur ad raptum resistat: intensius iusticia/prudentia/fortitudine/spe/et charitate habitatus est/ quam solum resistendo concupiscentie bonorum alterius/qui non est vicinus. Iusticia quidem. Nam iustior est aliquis/in quantum fidelis est vicino suo legali/ quam extraneo. dat enim ei audentiam/ in vicinum familiaritatem. Prudentia: quia prudentior est/in quantum frequenter/in quam quotiens videt vicinum/ auaricie resistit. Fortitudine: eadem ratione/ quia frequenter fortis est. Spe: quia magis vicini amicitiam/et ab ipso veniam speras: quam amicitiam extranei/aut ab eo veniam. Charitate: quia tanto magis diligis vicinum tuum/ cum res suas minus concupiscis. Dictum iam de decem preceptis est: que possunt ad duo precepta reduci. que sunt hec. Dilige dominum deum tuum/ plus quam teipsum: et proximum tuum/ sicut teipsum. Continent enim hec duo/ alia decem. eo quod ipsa non possumus omnino adimplere/ et eis obedire: quin prius decem dicta impleamus. Quis enim deum potest super seipsum diligere: et tamen habere deos alienos: aut non sabbata eius colere: aut non honorare (ad eius et ecclesie similitudinem) patrem aut matrem: cum ipse sit pater omnium/ et ecclesia eius sponsa mater: aut eius nomen in vanum accipere? Et quis potest occidere/ si proximum sicut seipsum diligit: et omnis homo secundum naturam sit proximus: aut furtum facere: aut dicere falsum

testimonium: aut in eucharistia: aut vicini concupiscere uxorem: aut eius possessiones: nam proximum non potest quis sicut seipsum diligere: nisi eum toto seipso dilexerit. Se enim/ hoc pacto: diligit unusquisque. Et hic amor unus cuiusque hominis ad seipsum aperit in hominibus signata diuine trinitatis imaginem. Cum namque est omnino/ homo ad se conuersus/ quod seipsum amat considerans/ alterum subito in se: sibi similem et equalem concipit/ in quo se videt/et amat. cum quo statim per amorem ab utroque procedentem/et utriusque equalem (alioquin non se toto seipso homo diligeret) in identitate essentie/et humanitatis/connectitur. ita ut in his tribus/ sit tantum unus homo/ qui seipsum amat: quem admodum unus tantum est deus (ut seipsum amat) trinitus. Possunt etiam omnia decem precepta: ad hoc preceptum quadripartitum reduci. Dilige dominum deum tuum ex toto corde tuo/ et ex tota anima tua/ et ex tota mente/et ex totis viribus tuis. ex toto corde: id est ex tota voluntate. ille vero deum ex tota voluntate sua diligit: qui ipsum super omnia/et alia omnia propter ipsum diligit. Ex tota anima tua. hoc intellige rationabiliter/ cum scilicet deum/ non propter nos ipsos solum: sed eum secundum primam intentionem/et propter se diligimus. irrationabiliter autem deum diligit: qui ipsum propter aliquid extra se/ ut propter bona terrena diligit. et hoc modo deum diligens: est viciosus. nam in se/ deus est diligendus: ut quia bonus/ infinitus/ magnus/ eternus/ et potens: et sic de ceteris. Ex tota mente sua non potest homo deum perfecte diligere: nisi diligat ex omnibus potentijs/ cum quibus agit mentaliter. hec autem sunt quatuor: scilicet imaginatio/ intellectus/ voluntas/et memoria. et nisi etiam diligat/ ex omnibus actibus earum: ut ex toto suo imaginari/ intelligere/ velle/et recolere. Diligimus deum ex totis viribus: cum omnes potentie superiores prius enumerate/et inferiores elementaria/ vegetativa/ et sensitiva/ bona terrena/ virtutes morales/ cardinales/ theologales: in nobis colligantur/ ad deum perfectissime diligendum. Diligenter ergo super hoc/ considerare clerici debent/ et se ad cor conuertere: quo modo ipsa precepta impleant/ ad que ipsi finaliter obligantur.

Tertia pars

De septem ecclesie sacramentis.

Septem sunt ecclesie sacramenta: que volumus fundare in domino ihesu christo/ et de ipso iudicare. ipse enim est totius ecclesie fundamentum.

De matrimonio.

Cap. XXV

Matrimonium est spiritualis inter virum/et mulierem copula: ut non sit vir in pluribus mulieribus/ nec pluribus viris mulier/ communis. per quod sacramentum/ signata est incarnatio filij dei/ per conceptionem factam a spiritu sancto/et beata virginemariam: ut prius in primo articulo humanitatis dictum est. Conuerso etiam: per virtutem conceptionis/ filij dei ex maria virgine/ signatum est matrimonium inter virum et mulierem. quoniam sicut in conceptione filij dei/ diuine nature diuina scilicet/ et humana simul coniunguntur: sic in matrimonio vir/et mulier/ qui in sexu diuersi sunt: se coniungunt/ et ligant per mutuum consensum. In huius similitudine: clericus cum ecclesia matrimonium contrahit. Nam quemadmodum finis matrimonij/ est bonus filius quem intendit vir ad seruitium dei facere/ et quem concipit ei mulier: sic etiam finis clerici cum ecclesia/ est bonus fructus/ quem facere debet clericus per ecclesiam/ que concepit per suos ordines sacramenta/ articulos/ et precepta. Et propter hanc similitudinem: data est clerico potestas/ virum/et mulierem matrimonio coniungendi.

P Er peccatum primorū parētum: fuit tota massa humana/ corrupta. et ideo oēs homines qui ex ea deinceps nati sūt: hāc corruptionis labem/ in prima sua origine (que secundū carnē est) habuerunt. Quare hominē oportuit regenerari: non in carne/ que corrupta est/ sed in spiritu. Et non potuit homo/ in spiritu ab homine secundū carnē nato/ regenerari. Itaq; necessarium filium dei coniunctā/ humanā naturā ab originali corruptione/ et peccato/ regenerare. Et ad hanc regenerationē designandā/ ipse christus/ filius dei primo ablutus/ et baptisatus est in flumine iordani: ad dandum exēplum omnibus/ qui cōsequēter in nomine eius crederēt. vt cōsimiliter aqua regenerationis baptisarentur: que eorū originalem corruptionē abluat. Christus: quādo in cruce mortuus est fuit ablutus sanguine/ ad significādum pariter fidelibus/ baptismū sanguinis quo p̄ in eū credentes: non renuerēt postea pro ipso abluī. et hic baptismus fit per martyriū. Iterū p̄ flāmā/ et ardorē volūtatis/ quo ardore maximo Christus voluit ad nos redimēdū in cruce pati: designatus est nobis baptismus volūtatis/ qui est quādo pio affectu vult vnusquisq; in christo baptisari. Cum istis tribus speciebus/ cōstitutus est nobis baptismus: quoniam sine ipsis baptismus non haberet virtutem/ ad mundandū nos de peccato originali.

C onfirmatio: sacramētum est/ quod datur nō sicut baptismus/ infantulis q̄ primū editi in lucē sunt: sed etate grādiōribus/ et adultis cum se esse christianos affirmāt. hec autē: signata fuerat per christum/ in cruce morientē/ qui omnia signa/ et omnes operationes/ quas ipse ad nouā instituēdā legē in vita fecerat: sua morte cōfirmavit/ et cōpleuit. Cum enim christiani sumus/ et irreuocabili proposito/ in eadē fide permanere intēdimus/ querētes legis habitum: in ipsa tunc lege cōfirmamur. per hanc confirmationē: representatur nobis alia confirmatio/ que inter voluntatē/ et intellectum est. nam cum intellectus/ aliquid facere apprehendit: voluntatis est illud acceptare/ aut recusare. Et si id acceptet voluntas: cōfirmatio (eius quod intellexit intellectus) est/ que in memoria cōponitur/ et cōseruatur. et que si bona sit/ impetrata est virtus: si nō/ impetratū viciū.

S acramētum altaris/ est signū incarnationis domini nostri ihesu christi: qui facit ipsum sacramētum esse omne id quod est. quia dat potestātē presbytero/ panem (per verba que dicit) in suā carnem trāsubstantiandi/ et vinū/ in suū sanguinem. hoc enim non possunt presbyter/ et verba tātum: nisi sit christus/ qui prima persona est in ipso sacramento/ presbyter secunda/ verba vero instrumēta sunt/ et habitus: et sacramētum/ est habituata substantia. Similitudo autem sacramenti altaris/ cum incarnatione: est hec. Sicut deus/ quando assumpsit naturā humanā/ cum ipsa natura humana/ et de ipsa/ se fecit hominem: non autem eum natura humana hominē fecit/ quia primū motus fuit a deo: nō a natura humana/ sed ipsa tantum assumpta est/ ita christus homo/ cum presbytero/ et verbis/ facit sacramētum altaris/ vt sit ipse primū in trāsubstantiatione: non autem presbyter/ et verba ipsum cum christo faciunt. sic enim quod posterius est/ id quod est prius: prederet. Dei filius: totus fuit incarnatus. qui cum sit infinitus/ et ideo vbique simul in celo/ et in terra/ deū hominem/ pariter vbique in celo/ et in terra ipsum esse oportet. ali-

oquin si alibi deus esset tantum/ et non deus homo: non esset totus filius dei incarnatus. Attamē christus qui in celo est/ in quātū homo nō est vbique: sed sacramentaliter est in altari/ et in celo. quia filius dei/ nō magis vbique est: q̄ vbique hō. Et ex hoc manifest⁹ est mod⁹/ p̄ quē fit ipm sacramētū. et quo mō nō oportet/ ppter trāsubstantiationē panis in corp⁹ christi/ que in altari fit: christū se de celo dimittere. aut ei⁹ quantitātē per totū id spaciū/ qd inter celū et terrā est: extēdi aut p̄ id spaciū in quo est de⁹ homo. Nam prius q̄ ipsa panis transubstantiatio fiat: filius dei/ homo est in altari. Et eadem est quantitas corporis christi in celo/ et in altari: sine magis et minus. et hoc per illam virtutem/ per quam de⁹ est vbique homo: quia totus incarnat⁹. Quare facta transubstantiatione panis in carnem: nō remanet quantitas/ panis in carne. quoniam iam ea quanta est/ per quantitatem quam habet corpus christi: in celo/ et in terra. veruntamen in corruptione hostie/ consumitur sacramētum: nō corrumpitur corpus christi. quia est incorruptibile. Sola hostia corrumpitur/ cum primis accidentibus/ que non actu/ sed potentia solum/ remanserant in materia hostie: et fuerūt de potētia/ ad actū reducta/ cū primū fuit hostia tacta p̄ corruptionē. tūc q̄ ab hostia/ transijt sacramētū: eam dimittens.

Resbyter significat christum/ in quo clauditur omnis ordo creaturarum. Creauit enim deus vnuersum/ et ea omnia que in ipso sunt: vt ipsum ex altari/ se hominem faciendo. quia aliter: non potuit vnuersum/ ex altari. Nam cū homo sit omnis creatura/ que extra deū est: erit christus deus homo/ omnium creaturarum/ et consequenter totius vnuerſi exaltatio. Itaq; creationis vnuerſi finis fuit: vt deus se faceret hominē. quo nullus altior/ creationis vnuerſi finis: esse potuit. quoniam diuina bonitas/ nō magis bonificare actū suū potuit ad finē ordinare: q̄ tunc fecit in christo ihesu deo/ et homine. nec diuina magnitudo: suū magnificare. aut aliqua aliarum diuinarū rationum: suū actum. Presbyter ergo: qui in similitudine est christus/ factus est propter eucharistiā/ et alia sacramēta/ que ei ad maximū (in vita agi possibile) bonum ecclesia cōcepit. Enimvero propter sui officij altitudinē/ dedit ei deus potestātē in celo et in terra ligādī/ et absoluēdi per dominū ihesum Christū/ et p̄ id omne quod ordinatū in ipso sacramento sacerdotali est: ligādī quidē hoīes ad penitētiā/ et absoluēdi a peccato. idcirco sup̄ hoc cōsiderēt clerici/ in qua sint maiestate: quātuncunq; deo/ ad ei seruendū obligētur. ne ppter sue dignitatis ignorantia/ deo male seruientes: in ignē corruāt sempiternū.

Enitiētie sacramētum/ signatum fuit per dominū ihesum christum: qui primus (in cruce propter redēptionē generis humani moriēdo) penitētiā fecit. ad verā autē penitētiā/ tria requiruntur: cōtritio/ confessio/ et satisfactio. sine quib⁹ nō est dispositum sacramētum penitētie: nec presbyter potest eos (qui de cōmissis veniā ab eo petunt) absoluere. cum hec a summa penitētiā/ quam fecit christus in cruce: depēdeat. Per cōtritionē enim: peccator dolet/ et tristatur de cōmissis/ cum voluntate nō amplius in futurum peccādī. Per confessionē: submittit/ et obligat se ad penitētiā/ secundū voluntatē cōfessoris. vt ieiunando/ orando/ peregrinando/ et que bona iniuste detinet reddēdo/ et peccata fugiēdo. Per satisfactionē vero/ satisfaci: cōtrarium faciēdo eius/ in quo peccauerat. vt si fuerit intemperans: a cibo/ et potu abstinēdo. Si superbus: se humiliando. Si auarus: pauperibus/ liberaliter erogando. et sic in alijs.

Extrema unctio: est sacramentum dependens ab illa unctione sudoris / et sanguinis / quam habuit christus / in extremitate mortis / in cruce. Quod sacramentum quo ad litteram signum est: quod homo de commissis petit veniam per visum / auditum / olfactum / gustum / et tactum. Sed secundum allegoricam intelligentiam / signum est hominem mentaliter de peccatis dolere cum contritione / confessione / et satisfactione: que sunt aromata cum quibus peccatum a subiecto expellitur / et in eodem intrant virtutes. et tunc disponitur subiectum ad gratiam / et benedictionem / recipiendam a domino nostro Ihesu christo / qui est fundamentum omnium predictorum sacramentorum: in quibus apparent ipsius admirande / et super naturam exaltate / operationes. et altissime participationes / inter ipsum / et hominem iustum: ut cognoscantur / diligantur / et recolantur / eius altitudines: et de ipsis confideriam in vita / et in extremitate mortis habeamus.

Quarta pars.

De septem donis spiritus sancti.

Int hec septem / que dat spiritus sanctus: sapientia / intellectus / consilium / fortitudo / scientia / pietas / timor. que idcirco datur hominibus / ut per ipsa disponantur homines: ad gratiam / et benedictionem a spiritu sancto recipiendam ut ipsum homines cognoscant / recolant / et ament. hec autem dona volumus ad aliquas virtutes (que felicitatis et paradysi vie sunt) applicare. quoniam sine ipsis / non possunt aliquo pacto virtutes: exaltari. quemadmodum nec voluntas hominis / potest sine charitate a deo data: exaltari.

De dono sapientie.

1

Cap. XXXII

Spiritus sanctus dat sapientiam / per quam intellectus eleuat suum intelligere / ad intelligendam fortitudinem / temperantiam / iusticiam / et prudentiam: et voluntas / eleuat suam velle / ad diligendam ipsam sapientiam / que intellectus est habitus: per quem separatas / et sensu inaccessibiles substantias contemplantur. in quarum contemplatione / felicitatem finem suum: homo consequitur. sed alia est huius mundi sapientia: per quam sciunt terreni terrena / et ad vitam necessaria / tractare. et hec per virtutes cardinales / simpliciter acquiritur: aut verius una est virtutum cardinalium / in qua prudentia. estque hec sapientia posterior ea que a spiritu sancto data est: hec enim homines ad beatitudinem disponit sempiternam. Illa vero non statim.

De dono intellectus.

2

Cap. XXXIII.

Spiritus sanctus: dat intellectum hominibus / hoc est bonam intentionem / ad agendum bonum / et evitandum malum. per quod donum intendit homo perseveranter bonum facere: et omnino dimittere malum. sed tamen homo / quandoque benefacere creditur: idque bona intentione faciens / male agit. quod si hoc fecerit per intentionem a spiritu sancto causatam: a peccato excusatur. si non / quis id ipsum bona fecerit intentione: a peccato tamen non excusatur. quemadmodum iudei / et sarraceni / qui bona intentione / et benedicere credentes / trinitatem in deo negant / et incarnationem. Sed hec intentio / qua trinitatem / et incarnationem negant / non est a spiritu sancto causata: et ideo a peccato minime excusantur.

De dono consilij.

3

Cap. XXXIII

Spiritus sanctus: multis / et multisque modis / dat consilium hominibus in eo sperantibus. nam si qui per bellum aut naufragium in periculo mortis sint / et omnem sue salutis spem in eo reponant / eius auxilium invocantes: talibus

statim consilium dabit evadendi: pauperibus / viduis / et orphanis / aliud consilium ad vitam degendam bonis / atque muneribus / qui falorum hominum sunt astutia decepti: consilium tuendi iuris. volentibus agere bonum / sed forte nescientibus: reuelat modum quo possit bonum agere / atque dat agendi materiam. penitentibus vero / sed non potestibus a peccato retrahi: modum quo retrahantur aperit. sicque varie alijs permultis indigentibus / spiritus sanctus consulit.

De dono fortitudinis.

4

Cap. XXXV

Fortitudo cordis / est virtus moralis: quam homo per consuetudinem ut ceteras virtutes morales / potest acquirere. sed aliam hominibus dat spiritus sanctus fortitudinem / longe superiorem: que a contrario expugnari / et vinci non potest. et que cum fortitudo moralis infirma est / et non potens satis alias virtutes / ut peccatis resistent fortificare: eam supplet / atque perficit. et sic per suum effectum: spiritus sanctus / cognoscitur.

De dono scientie.

5

Cap. XXXVI

Intellectus humanus: sic naturaliter dispositus est / ut non possit sibi scientias acquirere / nisi prius sensualibus / et imaginariis speciebus: in ipsis acquirendis iuvetur. nam solus ea ratione cum corpore coniunctus est: ut in ipso (quod sensum organum est / et anime solum propter sensum datum) sensuales has / et imaginarias similitudines ebibat: ex quibus eliciat intelligibiles / sibi proprias / que et principium scientie sunt / et quibus immediate scientiam sibi parat et acquirit. Sed spiritus sanctus: dat scientiam hominibus per infusionem / que est habitus altior / et perfectior. is maxime / qui cum bona intentione moueantur ad agendum bonum / nesciunt tamen (ob ignorantiam) bonum agere: et hoc ne eorum frustretur intentio et motus. per talem enim scientiam / scient ipsi bonum agere: sicque motum sue intentionis adimplere. dat etiam aliquando scientiam infusam doctoribus / et magistris: qui proprio studio / et labore in scientiis alijs edocti sunt. quia tales poterunt scientiam infusam / et proprio labore acquisitam / adinuicem / alteram alteri comparare: et hoc modo comparando altiores in utraque attingere veritates / et secreta. in ipsisque errantes / atque dubitantes dirigere.

De dono pietatis.

6

Cap. XXXVII.

Pietas: possunt omnes moraliter acquirere. sed altior pietas dat spiritus sanctus / mediante caritate: cum qua / fortificatur / et exaltatur pietas inferior. siquidem prioris habitus est: inferior / et posterior / exaltare. sic ut quod sepe non potest per se / posterior: id cum prioris possit subleuamento.

De dono timoris.

7

Cap. XXXVIII

Timor est duplex: scilicet naturalis / et accidentalis. naturalis: ut cum homo naturaliter / mortem timet / aut famem / aut id genus alia secundum naturam timenda. accidentalis: ut quando timet homo dedecus / inimicum / aut feram. hec enim accidunt / non sunt secundum naturam. his duabus timoris speciebus: timent omnes. Sed alius est timor / datus a spiritu sancto / longe melior / et dignior / et quo non omnes timet: scilicet timere deum super omnia. et hic timor annexus charitati est: ut qui sine ea esse non possit. Ideo enim deum super omnia timemus: quia et ipsum super omnia diligimus.

De septem virtutibus principalibus.

De.

Virtutes principales dicuntur: quod ad eas omnes alie virtutes reducuntur. et tales: septem. quarum quattuor: scilicet iusticia/prudentia/fortitudo/et temperantia sunt cardinales. et alie tres: scilicet spes/fides/et caritas/theologales. Cardinales autem/theologalibus inferiores sunt: quia disponunt ad acquisitionem theologalium. theologales vero superiores: quia immediate gloriam impetrant sempiternam. Quilibet illarum virtutum diffinire intendimus: ne forte ob nomen (ut quid sint) ignorantiam in earum determinatione confusio accidat.

Primo ergo iusticia: est virtus/cuius proprie officium est iudicare/et reddere unicuique quod suum est. Prudentia: est virtus/per quam homo prudenter agit/presuidens possibilibus/et impossibilibus: vtilia/et inutilia/et hec eligens/illa vero dimittens.

Fortitudo: est habitus/cuius officium est fortificare virtutes/et contra vicia.

Temperantia: est virtus/per quam maxime conservatur hominis sanitas. estque thesaurus pauperum/et diuitum: et aliarum trium virtutum iusticie/prudentie/et fortitudinis imago. Fides: est habitus/per quem intellectus/supra suum intelligere credit. ut deum esse trinum/incarnatum/conceptum de spiritu sancto/natum ex maria virgine. Spes: est habitus/cuius actus est sperare/et per quem quod supra nos est (ut felicitatem quam de nobis et per nos non possumus consequi) habere a deo speramus. Caritas: est virtus/divine voluntati simillima/que omnes alias virtutes perficit/ac exaltat voluntatem/ad deum supra suas vires diligendum/et proximum suum: et per quam/maxime in fine homo quiescit. Has omnes virtutes/in sequentibus ad invicem comparabimus: ut unam virtutem cognoscamus per alteram/suas diffinitiones (in quibus conveniunt) concordando/relicta earum differentia. eis etiam virtutes inferiores applicabimus/ut melius possint et superiores per inferiores/et eque inferiores per superiores cognosci. primo autem/iusticiam per omnes discurre volumus/deinde prudentiam/postquam fortitudinem/et reliquas similiter/singulas/singulis comparando. In quo discursu/videmus quo modo virtutes sunt ad invicem annexae: et quo modo superiores/cum inferioribus participant/etiam quo modo augent/et diminuit suos actus.

De iusticia prima virtute.

Cap. XXXVIII

Prudentia: iusticie admixta/ponit vtilia: et iusticia/ponit illa vtilia/esse iusta. ut si servus obedit domino suo/iuste agit: et quia prudentia ponit vtile/prudenter agit. sed si par/pari obediat: bonum/prudenter agit/at non

iuste: verum humiliter. et si dominus servus obedit: cum maiori adhuc agit humilitate. unde cum iusticia/et prudentia in patientia participat/iusticia respicit passionem/et prudentia utilitatem. et si corrumpatur patientia/generatur habitus privatus: scilicet iniuria/impatientia/et imprudentia.

Iusticia cum fortitudine/mediate obedientia coniuncta: iterum passionem respicit/et fortitudo illam passionem fortificat. ut si dominus quicquam servo iniuste imperet: at servus iuste sit obediens/diisolum quod suum est reddendo. qui et cum obnoxie a domino imperata facere cogatur/permanet tamen in habitu iusticie/est tunc fortitudo/que habitum iusticie in servo conservat/et fortificat. et si in iustis/non sit domino servus obediens: corrumpitur iusticia/propter fortitudinem que lenta est. et in domino et servo oriuntur impatientia/ira/et superbia/et per consequens discordia.

Iusticia: coniuncta temperantie/mediate penitentia/requirat penitentiam de commissis per gulam: et temperantia requirit in vindicta temperamentum/ut possit subiectum portare penitentiam. nam si deficeret temperantia: propter excellentem iusticie

De.

actum/corrumpetur subiectum/ad nichilareturque iusticia/et temperantia. Et in hoc multi contemplativi per seipsos decipiuntur. Iusticia coniuncta mediate audacia/cum fide: ponit quod habere fide est iustum/et ea honorari/multiplicarique per universum orbem: ut destruantur errores/qui contra ipsam sunt. ponit etiam iustum esse id de deo credere: cuius veritas/supra capacitate humani intellectus est. sed fides ponit meritum/et veritate oblective. et sic oritur audacia/ad predicandum fidem per universum mundum: mortem ob ea parvipendendo/quia iustum est. que si corrumpatur/generatur timor/et pigritia/et evanescent iusticie actus/patiturque fides iniuriam. Et qui tales sunt/iniuriam fidei sua negligentia afferentes: eos pene manent eterne in inferno. Iusticia cum spe/mediate legalitate: ponit iustum esse fidelem sperare in domino. et spes ponit actum suum scilicet sperare: actu iusticie habituatam. et legalitas disponit fidem/et iusticiam: et etiam per accidens audaciam/certitudinem/et victoriam. et si corrumpatur legalitas/et oriatur suum contrarium in subiecto: non possunt in eodem iusticia et spes coniungi/propter falsitatem que eorum impedit coniunctionem. et sic ad nichilaretur audacia/certitudo/et victoria/et disponitur desperatio. Iusticia cum caritate/mediate perseverantia: ponit iustum esse deum diligere super omnia. et caritas dilectionem facit esse super omnia. perseverantia autem ponit finis consecutionem/ratione actus continui iusticie/et caritatis. et si corrumpatur perseverantia: orta iniuria/odio/et crudelitate/discathenatur iusticia/et caritas. nec adeo facile est perseverantiam reverteri/inter iusticiam/et caritatem: quia caritas/non nisi a deo est. Et maxime eam impediunt: iniuria/et crudelitas.

De prudentia secunda virtute.

Cap. XL

Prudentia iuncta fortitudini/mediate conscientia: ponit diligentiam. et fortitudo: constantiam. conscientia vero/timorem. et sic prudentia/et fortitudo/concathenata: a contrariis vinci non possunt. et si non sit in aliquo conscientia/non habent prudentia/et fortitudo quo amplius in illo coniungatur: neque diligentia/constantia/et timor in subiecto permanent. Prudentia cum temperantia/mediate coniunctione: subtiliter inquit de peccatis que fiunt per intemperantiam. temperantia ponit satisfactionem/de commissis: materialiter/sive subiective/sed prudentia formaliter. coniunctio vero: ponit dispositionem contritionis/confessionis/et satisfactionis. Sed si sint prudentia/et temperantia/in coniunctione remissae: lenta erit contritio/et confessio et satisfactio difficiles/imperfecte/et prope privationem.

Prudentia cum fide/mediate honore dei: ponit agendi diligentiam. fides: concupiscentiam. et honor dei: victoriam. Et tunc destruitur infidelitas/pigritia/et vana

De.

gloria. Quomodo patuit in apostolis qui per horum trium prudentie fidei et honoris dei observationem: omni pene idolorum cultu sublato/brevi per diversas regiones/christianam religionem firmaverunt. Quod si dei honor negligatur: non amplius fides et prudentia per quid vicine sint habebunt sed vincet vana gloria. Licet hoc nostris temporibus experiri. Nam sarraceni possident terram sanctam et alias christiano- rum terras: et a nullis eis resistitur. Christiane enim religionis per quod pauci sunt (qui ea ab adversariis tuteantur et defendant) amici ipsaque fides relicta plorat. Hec autem omnia: propter neglectum dei honorem et mundi vanam gloriam/eveniunt.

Prudentia iuncta cum spe per discretionem: disponit utilitatem in sperando in deo. spes discretionem in sperando. et discretio impetrationem. Et si corrum- patur discretio: disiunguntur spes et prudentia. et impetratio est impossibilis.

Prudentia cum caritate/mediate pace: in caritate quiescit. et e converso caritas: mediate pace/in prudentia. Ratio huius est: quia prudentia elevat intellectum ad in- telligendum caritatem. et caritas elevat voluntatem/ad amandum prudentiam.

Pax autem finem ponit et quietem. est enim ligamen et concordia earum et quasi sicut copula/coniungens duas extremitates subiectum et predicatum/vt dicendo ho- mo est animal. Sed quando pax corrumpitur. non habent prudentia et caritas/cum quo quiescant et in quo conveniant quia prudentia amabilis est: et caritas intel- ligibilis.

De fortitudine tertia virtute.

Cap. XLI

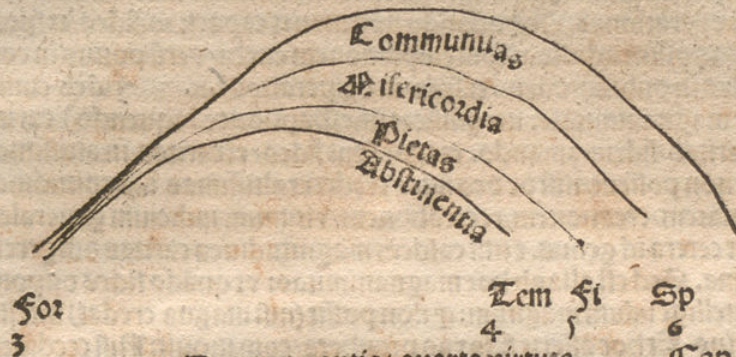
Fortitudo cum temperantia et e converso/temperantia cum fortitudine: absti- nentiam causant. sed tunc fortitudo et temperantia excellentes et in altissimo gradu non sunt. nam subiectum et si abstineat/adhuc tamen temptatur. Sed quando sine abstinentia sunt coniuncte: tunc in altissimo gradu sunt et non amplius subiectum in quo sunt/temperantia temptari potest. quemadmodum nec luxuria tem- perari potest subiectum: habens in altissimo gradu castitatem et ideo quando hoc modo consistit abstinentia media inter fortitudinem et temperantiam: signum est temperantie non satis fortificate per fortitudinem. Fortitudo cum fide/mediate pietate coniuncta: fortificat fidem et fides fortificata: ponit perseverantiam pietas vero/ponit lacrimas. Quod si non satis fortitudo/fidem per pietatem fortificet: non perseverabit in fide subiectum. nec amplius habebit fortitudo et spes medium: per quod possint a subiecto participari.

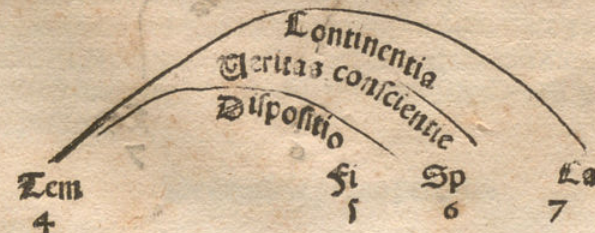
De.

Fortitudo iuncta cum spe/mediate misericordia: fortificat spem. et spes ponit di- ligentiam et dilectionem. et dilectio et misericordia simul: ponunt remissionem pec- catorum. Et si fortitudo non satis fortificet spem: non fit diligentia nec mise- ricordia/ remittet peccatori. quia non est dispositus ad recipiendam veniam.

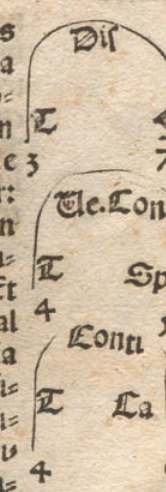
Fortitudo cum caritate/ per communitatem iuncta: fortificat caritatem. et ca- ritas/mediate communitate: diligit fortitudinem. communitas vero/ponit abu- dantiam: ponendo in communi/quod est proprium. Et si non fortificet fortitudo caritatem per bona communia/et caritas non diligit fortitudinem per propria/vt communia fiant: ad nihilatur communitas/et conservatur proprietas. nec fortitu- do et caritas medium habent: per quod possint participari.

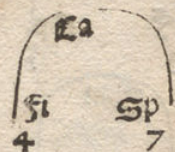
De temperantia quarta virtute. Cap. XLII
Temperantia cum fide/mediate dispositione: coniungitur. Nam cum fides in subiecto intemperato esse non possit (quia est virtus et intemperantia vicium) homo ad eam recipiendam dispositus: temperans in cibo et po- tu prius esse debet et habere intellectum (ad credendum) temperatum. mens enim que in temperantia ducitur/omnino ad fidei gubernationem indisposita est: perinde atque vas rimosum/ad liquoris continentiam. Temperantia cum spe coniungitur: mediante veritate conscientie. quoniam temperantia ponit actum temperatum in mente et in sensu: per quem spes sperat utile et illud impetrat per actum tempera- tum. Et actus spei et temperantie: ligantur per veritatem conscientie et sensus. Et si non sit in conscientia veritas: erit falsitas. et orietur hypochrisis/que est habitus fal- sitatis conscientie: promittens in sensu quod in mente non est. Temperantia cum caritate et caritas cum temperantia: causant continentiam et continentia suffi- cientiam. Nam temperans parvo est contentus. et caritas propria facit commu- niam: ideo et ea paucis contenta. Et si corrumpitur continentia/ corrumpetur par- ter et sufficientia. Et carebunt caritas et temperantia medio: cum quo participan- tur. sicque ad ortum venient proprietates et intemperantia.

De.

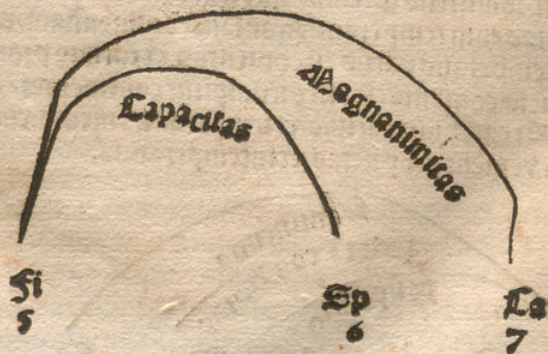

Elais

Fides et spes coniuncte participantur mediante capacitate. quoniam fides ponit certitudinem: ut credendo unum deum trinum/incarnatum et similia que supra intellectum sunt. Sed tamen quod est intellectus eius certitudinis capax: ad ipsam (credendo) recipiendam. spes autem ponit actum suum sperare per quem sperat meritum: simul quod sit memoria ipsius recipiendi capax memorando. sic enim memoria: recolat obiecta que fides credit. Et per talem capacitatem fides et spes multum exaltantur: ad contemplandum summum obiectum et altissimas suas operationes. Sed quando non manet capacitas: fides et spes non habent cum quo possint ad altam contemplationem euehi: verum potius in contraria tendunt: fides in dubitationem: et spes in desperationem. Fides cum caritate mediante magnanimitate: magnificat (metaphorice loquendo) caritatem credendo. et caritas fidem amando. et tunc sunt fides et caritas in altissimo gradu. in quo esse non possent nisi de deo fides crederet altissimas magnitudines: ut unitatem/trinitatem/creationem/recreationem/vltimum iudicium generale/glorificationem/et cetera id genus. et nisi easdem magnitudines caritas diligeret: non esset magnanima. Sed est alia ab hac magnanimitas: ut quando fides disponit intellectum ad intelligendum magnum: quod non possit (nisi magna credat) intelligere magna intellectus. Et hoc asserit Elais propheta: cum inquit: Nisi credideritis non intelligetis. Nisi etiam per fidem disponeretur intellectus ad sublimia de deo intelligenda: non posset prior caritas/magnanima esse ad diligendum summum obiectum et predictas magnitudines. quia suus actus amare: sequitur intelligere actum intellectus. Et sic esset discordia: inter fidem et caritatem/quod impossibile est. Itaque caritatem esse magnam: per credere et intelligere relinquatur. non tamen equaliter magna est per utrumque: sed maior est per credere quam per intelligere. Non facile intellectui est alia credere: sed ea intelligere difficile.

Spe et caritas coniunguntur mediante humilitate. quia per eam ad summum obiectum conscendunt iuxta dictum: qui se humiliat exaltabitur. Et hoc ideo est: quod quanto subiectum in quo sunt spes et caritas minus sufficere se sentit ad attingendum alta: tanto magis sperat in summum obiectum/alta diligendo. Et idcirco summum obiectum illum exaltat ad credendum/intelligendum/diligendum/et impetrandum alta in quibus sperat: ut summum obiectum cum suis altitudinibus/participet cum sperante/et humiliato: cum quibus ipsum exaltat/ac perficit. Sed si cum spe et caritate non sit humilitas/erit superbia: et separantur ab inuicem/spes et caritas. nec habet cum quo/in subiecto/participari possint. Diximus de virtutibus principalibus de quibus artificialiter data est doctrina: qua poterit in promptu clericus: omnium aliarum virtutum quas etiam pretermisimus/concordantias/et disunctiones inuenire. ponendo semper virtutes inferiores/mediam inter superiores: quemadmodum supra fecimus. Et ista determinatio virtutum/magnam clerico allatura est utilitatem: ad predicandum et confitendum seipsum/atque ad aliorum confessiones audiendas.

Sexta pars de septem peccatis
mortalibus.

Scia principalia sunt septem: scilicet auaricia/gula/luxuria/superbia/accedia/inuidia/et ira. Hec autem volumus ad inuicem duo et duo commiscere mediantibus vicibus inferioribus: ut superiora per inferiora/et e converso inferiora per superiora/magis cognoscantur. hac enim arte eorum ad inuicem concordantias et discordantias/quod modo ipsa causantur/augmentantur/diminuuntur/et per sua contraria corrumpuntur: poterit facile unusquisque cognoscere. Et non modo horum/sed et omnium aliorum (modo ad predicta reduci artificialiter possint) eadem hec de ipsis. Sed priusquam ultra sit progressum: volumus viciarum principalium quod poterimus breuissimas dare diffinitiones. quia vnius diffinitio in parte est/et alterius. et per diffinitionem vnius/cognoscitur diffinitio alterius. Diffinitiones sunt. Auaricia est peccatum per quod maius bonum impeditur/scilicet thesaurus pauperum: et que omnia bona terrena facit esse ociosa/ea suo fine frustrans. Gula est peccatum: quod maxime impedit/et destruit hominum sanitatem: estque ad diuitias profundendas instrumentum. Luxuria est peccatum: cuius proprietas est luxuriare. et per quod homines ex pulchrorum visibilium delectatione: inclinantur ad tactus fedissimos/et brutales. Superbia est viciū per quod indigne volunt homines sublimari et ascendere: sed descendunt. Accedia est peccatum: pigritia causans/et iniquitatem. Inuidia est viciū: cui proprium est inuidere. Ira est habitus: discretionem et liberum arbitrium in electione impediens.

De auaricia primo peccato.

Cap. XLV
mij

Impa

A

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

Claricia iuncta cū gula/et eōuerso gula cū ipsa/spatientiā causant: p quā discordāt. Sed in malicia cōueniūt: discordāt aut: q: gulosus vult multis cibis/et nisi laetis satiari. et avarus: de expēsis (que p cōparādis ijs fierēt) dolet. sic ergo cū in eodē sūt subiecto p stare ipm sibi nō pmittūt: vex est sibi et ipsi pugnās. Nā vult gula obtēperare/avaricia pibetur: cumulet diuitias/gula. et sic homo/sepe de vna ipatentiā mutatur in alteram: atq: continuo dolore/et tristitia/affligitur. Sed si destruat impatentia/et simul conuertantur patientia/largitas/et temperantia: sine afflictione quiescet subiectum/nec amplius in diuersa trahetur. Et hic modus est/quo possibilis haberi/animi quies appetibilis: destruendo inq: impatentiam/et acquirendo patientiam/cū largitate/et temperantia. Auaricia/et luxuria: causant inobedientiam. quia avaricia non vult expensas/quas requirit luxuria: et avarus vult bona multiplicare/at profundere luxuriosus. quare si sint in eodem subiecto: ipsum in mente sibi ipsi est inobediens. Et hec inobediētia/priūtiua est: quia est in mente. sed ad eam/consequitur exterior inobediētia: vt quādo homo inobedit domino/aut amicis suis. que si destruat: destruetur pariter et priūtiua/ad quam ipsa sequebatur/et que ipsius erat causa. quia causā (vt que sine effectu ociosa maneat) necesse est cum ipso effectu simul perire. Auaricia/et superbia: causant contempionem. nam avarus bona ociosa retinens contemnit eorum finem. Et superbus/quia super alios exaltari vult: eos contemnit. Hos autē contemnit ex opposito largi/et humiles: sicq: duplicatur contēptio. Iterum: avarus superbus videns se a largis/et humilibus contemni eos contemnit. quare triplicatur contēptio. Tantoq: ideo maiori dolore/et tristitia/afficitur: avarus superbus. Q: si ipse non contemnat humiles/et liberales/verum eos per similes virtutes diligat: superbiam/statim et avariciam vincet/et quietem habebit. Cū enim virtus ad esse inclinet/et viciū ad non esse: facile ergo per virtutē vincere viciū. Auaricia/cum acedia/et eōuerso: causant iniquitatem. quoniam avarus/iniquus contra illos est: qui ipsum a congregandis diuitijs disturbant/de luxuria eū reprehendentes. et piger: contra diligentes/et sollicitos. quia tales sibi sunt cōtrarij/et ipsum de negligentia increpant: ob idq: in eos proponit vindictā. Itaq: duplex in eodem subiecto est iniquitas: quem idcirco beniuolentia/si in eodem/sed cū largitate tantum adueniat/non omnino vincet: sed adueniat cum largitate/et diligentia oportet. quia viciū nisi cum opposita sibi virtute deuincitur. Auaricia/et inuidia: generant deceptionem. Nāq: decipit (vt possit diuitias congregare) avarus: et inuidus/propter rem inuidiosam. Q: si adueniat in subiecto legalitas/ora a caritate/nulla fit deceptio: et vincuntur avaricia/et inuidia. nam caritas vsq: a deo exaltata per fortitudinem est: vt nullum ante ipsam stare possit viciū. quod non habent alie virtutes. Earum enim nulla: potest plura vicia per se vincere. Auaricia/et ira: causant mendacium. quia (vt iam quoq: sepe dictum est) avarus: vt diuitias multiplicet/est mendax vt emendo/vendendo/laudando/pariūpendendo/iurando/et perturando. Et quia ira/ligat liberum arbitrium voluntatis/et deliberationem: intellectus iratus disponitur ad mēdaciū. Sed si veniat veritas/cum largitate/et patientia: ipsa deuincit mendacium/et consequēter avariciam/et iram. et recipit voluntas/ liberum arbitrium: et intellectus deliberationem.

De gula secundo peccato.

Cap. XLVI

Ulla/et luxuria/prodigalitatē causant: eo q: ad earum actus/sequantur magne expense. Et gula/disponit luxurie materiam/ad multiplicandum suū actum: et sic homo sua bona profundit. Sed adueniente in subiectū abstinentia/cū castitate/et temperantia: expellitur prodigalitas ab eodem. quare et gula/et luxuria. Gula/cum superbia/et eōuerso: causant stulticiam. quoniam propter nimiam abundantiam cibi/et potus/quam parit gula: fit in corpore indigestio. ob quam remanent grolsi humores indigesti: per quos impeditur intellectus/ad habendam discretionem. Et superbia: ad vanam gloriam/ disposuit. sic ergo gulosus/superbus se facit stultum: quia non custodit sanitatem cum temperantia. et per superbiam/et indiscretionem: loquitur fatuitates. Sed si superueniat discretio/cum temperantia/et humilitate: fugat stulticiam. et per cōsequens gulam/et superbiam. Gula/et acedia: causant murmurationem. quoniam gula reddit hominem lentum/et tardum: acedia vero pigrum. et cum quicq: precipitur homini guloso/et pigro/aut si reprehenditur: indignatur cum fastidio/et murmurat. Sed si cum temperantia/et sollicitudine/adueniat benignitas: pereunt murmuratio/fastidium/et indignatio. quare/et acedia. Gula/et inuidia: causant latrocinij. quia per gulā/homo (ne sibi quo minus assidue eam foueat deest) mouetur ad furādū. et per inuidiam itidem/ quia per eam de bonis alterius trahitur: et ideo ea furatur. Sed si veniat continentia/cum temperantia/et legalitate: corrumpitur latrocinium/et consequenter gula/et inuidia/latrocinij cause. Gula/et ira: generant blasphemiam. eo q: gulosus dicit blasphemias/illis qui nimiam eius repletionem impediunt/ et eum de gula arguunt: et quia est in ipso ira/incurialiter/et cum iniis/dicit blasphemias. Sed si superuenerint curialitas/temperantia/et abstinentia: nulla fit blasphemia/et pereunt gula/et ira.

Prod

S

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

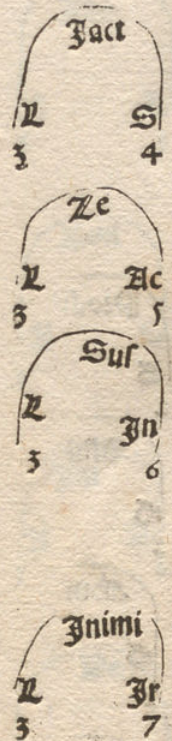
30

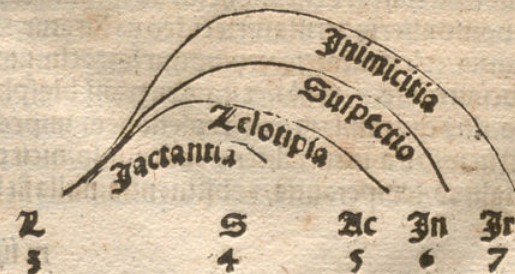

De luxuria tertio peccato.

Cap. XLVII

Luxuria et superbia causant iactantiam quia magna delectatio quā habet luxuriosus agens cū muliere disponit ipsum ad superbiam in eo quod considerat se nobiliores esse muliere et superbia ad hoc consentit et sic oritur iactantia. Sed si venerit in subiectum discretio cum castitate tātum luxuria aliquo modo a superbia diminuitur sed si inducatur humilitas tunc superbia omnino destruitur et castitas in parte augetur. Et ex hoc passu cognoscitur intellectus quo pacto virtutes et vicia crescant et diminuatur. Luxuria cum aedia et econuersio causant zelotipiam quia pigro luxurioso sufficit vna mulier cuius est amore irretitus quod non possit (propter pigritiam) ad plures acquirere sollicitari. Sed si sit lenta delectatio coitus aduenit intensa delectio virtutum per quam corrumpitur zelotipia quare et luxuria et aedia et acquiruntur in subiecto castitas et delectatio virtutum. Luxuria et inuidia causant suspicionem quoniam luxuriosus reditur suspectus de amica sua ne casu in eius absentia clam aliquis ad eam ingrediatur aut surripiat eo modo quo forte ipse ad alterius amicam ingressus est aut eā surripuit. Et quia est inuidus potest ideo alteri bona (de quibus per inuidiam quā talis ea haberet tristabatur) surripuisse hac de causa et ipse est suspectus ne eadem pariter ab altero sibi inuidenti surripiatur et sic amittat. Sed si adueniat bona et recta intentio cum castitate et legalitate corrumpitur suspicio et per consequens luxuria et inuidia. Luxuria et ira generant inimicitiam quoniam luxuriosus quia cupit mulierem sibi non propriam inimiciā contrahit cum illis qui ne ipsam habeat impediunt et quia habet irā inimicitur eis per mala verba et nocet. Sed si veniat beniuolentia cū castitate et abstinentia corrumpitur inimicitia et per consequens luxuria et ira.

Non Bene pro toto libertas Venditur auro.

Le.

De superbia quarto peccato.

Cap. XLVIII.

Superbia cum aedia et econuerso primo se per sensum disponit postea per imaginationē nōdum tamen sunt in effectu nisi quousque subeunt et intrant animā quod tunc est quando per conscientia superbit intellectus multa scire credens et per aedia scire alios dolet et voluntas pigra ad odiendā superbiam delectatur in prosperitatibus et sic oritur impietas. Sed si disposita pietas per sensum et imaginationē intret animam cum humilitate et sollicitudine corrumpitur impietas et superbia et aedia amittunt esse. Quando superbia et inuidia cōueniunt in subiecto dispositio earum primo in sensu et in imaginatione fuit et intraverunt animā per pusillanimitatem quia voluntas tunc non multum dilexit humilitatē et caritatē cū fuerunt superbia et inuidia in dispositione quoniam si voluntas multum dilexisset humilitatem et caritatem superbia et inuidia non fuissent per sensum et imaginationem in dispositione neque animam intrauissent.

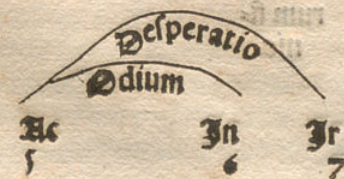
Superbia et ira in eodē subiecto peccata valde periculosa sunt quoniam ledunt rationē per quam solum homo ut homo viuit et homo est. Superbus enī irat⁹ nō vitur ratione nec ea duce agit verum perturbatione quod et reputat agere secundū rationē. Idcirco contra hoc paratur remediū depurandō voluntatē in tantum quod humilitatē diligat et patientiā et sic remanebit ratio sana et illesa.

De aedia quinto peccato.

Cap. XLVIII.

Aedia et inuidia causant odium quod consistit per nolle. Ratio hui⁹ est quia aediosus ratione sue pigritie omnem odit bonam operationem et quia est inuidus odit rem possidentes inuidiosam et sic duplex est odiū. Sed his obstitendum est mutando nolle in velle per quod consistit caritas. Sic enim sollicitudinis et caritatis odium mutabitur in earum dilectionē et dilectio aedia et inuidie in earum odium. Aedia cum ira desperationem causat et ideo cum ea mai⁹ est peccatū quod cū alio quocūque sed idcirco desperationē causat quia aedia de se odio haberi omne bonū facit et ira disponit hominē ad malū quare aediosus homo iratus non habet dispositionem ad recolendū misericordiam dei. Imo potius ratione melancolie recolit peccata sua et sic cadit in desperationem. Sed huic malo obstititur vitando cibos melancoliā faciētes orationes diligendo atque sollicitudinē patientiam et abstinentiam.

m lūj

Actus
tre

In

Pr

6

7

i irascitur. et sic habet iram. Sed ijs obstitendum est faciēdo cōscientiā de inuidia/et ira bonorū alterius/per oppositas virtutes: caritatē/et patiētiā.

Hec ait remundus.

¶ Si in hoc libro/aut in alijs omnibus/qui a me prodierunt in publicum: quicūq; forte nimia mentis abundantia/aut inaduertētia/contigerit me dixisse/quod a veritate sanctissime fidei catholice declinet: dictum fateor ignoranter/nō additus in mea verba iurare. Quimmo hūc libellum/et reliquos omnes/quos p̄ multos feci: humillime a sancta matre mea ecclesia/submiso emēdandos. At vero quia presentem librum clericis/et studentibus factum esse diximus: parisijs autem nobilissima/et verissima est studentium/et clericorum vniuersitas/ut que omnū sit scientiarum domicilium/et quam nulle (tam alte sint) discipline fugiant: Idcirco cum venerāde huic vniuersitati dicamus/et mittimus. Et principaliter domino cancellario/rectori/decano/et alijs primoribus dicte vniuersitatis: qui publicam eius curam gerunt. ut saltem memores sint: tria me/ a summo pontifice/et reuerēdis cardinalib⁹/esse petiturum. Prīmū est qd fiant quattuor/aut quinq; monasteria: in quib⁹ semper varia infidelium ydiomata doceantur. et in ipsis sint sancti/et literati viri pro christo mori desiderantes: qui (sicut preceptum est) vadant per vniuersum mundū/ ad sanctissimā euangelij veritatem/ omni creature annunciandam. Secundū est qd de omnib⁹ militibus religiosis/ scilicet ordinis sancti tēpli/ hospitalis sancti iohannis/velensū calatraue/ hospitalis almannorum/et sepulchri fieret vnus ordo/ qui alio nonne nuncupetur: cuius religiosi milites/ in extremis christianorum oris/ sarracenos assidue debellarent. Tertium est qd detur ecclesie decima: quousq; terra sancta/ christianis integre restituta sit. Ihs enim tribus: poterunt facile infideles/ ad sanctam fidem catholicā reduci. Et hec tria a domino summo pontifice/et reuerendis suis cardinalibus/ lugdunū petij. verū quia huic tam alteri/ sum obtinende impar: idcirco supplex/ implozo venerande vniuersitatis parisiēsis/ auxilium: ut mecum velit ad predicta intendere. bonū nāq; dignū/et iustum est: tale negotium ad finem effectumq; perducī.

Ad laudem/et honorem dei:hunc librum/in ciuitate pisana/
in monasterio sancti domini/finiuius. Anno ab incarnatione
dñi nostri ihesu christi: millesimo/trecētesimo octauo.

P̄i eremite remundi
libelli clerico-
rum si-
nis.

Deus cum tua benedictione librum disputationis
petri Remundi incipimus.

Cap. I.

¶ Ecce duo homines ad generale concilium euntes/ sibi inuicem obuiasse: quorum vnus erat clericus/et alter erat laicus. clericus vero nomen suum a laico petijt: respondit laicus/ Remundus lullius. Ait clericus. Remunde diu de te audiui/ qd magnus sis phantasticus. age dic michi quid in hoc generale concilium aduenis impetraturus. Ait Remundus: tria intendo. primum ut dominus papa/et reuerēdi cardinales: studia in quibus varia discantur idiomata statuere velint. ut postmodum auditores per omnia mundi climata proficiscentes: sancta dei euangelia (sicut preceptum est) predicent. utq; talis ordinatio eorūq; dum omnes infideles/ ad christianorum ritum peruenerint: perduret. Secundum ut dominus papa/et reuerēdi cardinales: vnum constituent generalem ordinem/ omnes religiosos continentes milites. qui omnes vltra mare maneāt (quousq; terra sancta christianis fuerit restituta) illic impugnantes infideles. Tertium ut papa/ suiq; cardinales: velint ordinare Auerrois errores parib⁹ seminatos penit⁹ extirpari. cum per eos plurima mala: nostra sanctissima patiatur fides. Ad hoc vero clericus ut hec verba audiuit: risum profudit vehementer. credebam inquit remunde te phantasticum esse: modo vero per hec tua verba cognosco/ te non modo phantasticū sed esse phantasticissimū. Ait Remundus fortasse: verum meas non percipio phantasias. nam ea que dixi: et possibilia sunt/ et fieri debita sunt/ et non minus fructuosa/ sed forsitan tu ipse phantasticus es/ qui phantastice risum profundis: neq; ad mea verba mentem inclinas. deberes tamen cum clericus sis: potius qd ego qui sum laicus mentem/ deuotionēq; ad eiusmodi rem inclinare. Ihs clericus Remundo multa conuicia dixit: minasq; intulit. Remundus de conuicijs minisq; clerici/ per parum curauit: dixit clerico. Clerice credis me phantasticum: ego vero te. vis ergo inter nos questio versetur: quisnam fuerit phantasticus: et uterq; pro se/ scq; tuendo suas adducat rationes: idq; in generali consilio terminetur. Ait clericus consentio. Tunc Remundus. Sed anteq; rationes faciamus/ primū nos scire oportet quid phantasia vocetur: et terminos/ principiaq; constituere/ ad que nostras rationes formando recurrām. veruntamen priusq; terminos eligamus: bonum michi videtur alterum alteri/ cur ipsum phantasticum putet/ snum cōceptum/ causamq; incitantem explicare. Hec verba pręripiens clericus: michi ait vel maxime placet. Rogo te ergo incipias: inquit Remundus. Tum clericus orsus: meus pater (inquit) homo pauper fuit/ et rusticus: ego vero in studijs panem mendicans: postq; scientias didici/ pingui prebenda sum donatus in artibus/ in vtroq; iure sum insignitus. factus presbyter archidiaconus: beneficijs beneficia plurima cumulaui/ fratres meos rusticos ditavi. parum id est: ipsos milites effeci: sorores meas milium filijs connubio sociaui. progeniem meam ex infimo in altum sublimauī. hi tres adolescentuli studentes (quos pone tergum videre potes equites) mei sunt nepotes. cuilibet eorū iam pingui prebenda donato: plura adhuc in hoc concilio beneficia impetrare propono. de me vero quid dicam? me grandis prelatus in curiam accelerantem vocat: quam et intēdo impetrare/ et magno cum honore viuere. magnam equorum comitiā habeo scū

tiferos famulos/cocos/summarios (vtru vides) q̄ plurimos. in argento comedo/magnas opes habeo/magnificas expēsas facio. quare si vis: plane cognoscere potes me non esse phantasticum/ sed potius prudēte/ atq; discretum. Ait Remūd⁹ et audiui et intellexi que te causa mouet/ quomin⁹ dicaris phantasticus: sed anteq̄ respōdeam prius de me volo pariformiter pauca verba dicere. homo fui in matrimonio copulatus/ prolem habui/ competenter diues/ la sciuius/ et mundanus. omnia vt deo honore et bonū publicum possem procurare/ et sanctam fidem exaltare: libenter dimisi. arabicum didici/ pluries ad predicandum sarracenis extui/ propter fidem captus fui/ incarceratus/ verberatus. quadraginta quinque annis: vt ecclesiā ad bonū publicum/ et christianos principes mouere possem/ laboraui. nunc senex sum/ nūc pauper sum/ in eodem proposito sum/ in eodem vsq; ad mortem mansur⁹: si dominus ipse dabit. quid ergo: an hoc tibi phantasia videtur/ an nō videtur? cōscientia tua iudex existat. verum intentionem tuam phantasticam michi percipere video. nam et deus iudex erit: quem neq; potes cogere/ neq; decipere. Tunc clericus et Remundus quinque ordinauerunt terminos phantasiā scilicet/ quatuor causas/ honorem/ delectationem/ et ordinationē: in quibus possent suam disputationem stabilire. Ex primo de phantasia.

Cap. II.

Phantasia.

Phantasia est genus: sub se duas habens species/ naturalem scilicet et moralem. Moralē autem in duas partes est diuisa: in phantasiā rectā/ et discretā/ et in phantasiā obliquā et indiscretā. Phantasia naturalis/ est constituta ex speciebus: quas intellectus abstrahit a sensu et imaginatione/ cum quibus ipse facit sciētiam. Phantasia recta et discreta: est qua homo se iustum facit/ prudentem/ et ita de reliquis virtutibus. Phantasia obliqua et indiscreta: est qua intellectus habituatur suū intelligere de habitibus viciosis/ non veris/ sed fictis. Ait clericus remundo. diu laborasti vt dicis: et nichil/ aut parum ad effectū deduxisti. ex quo satis apparet: q̄ phantasticus sis. quoniam quod optabas: ad effectum perducere nesciueris. et etiā quia laborare non desinis: nec tamē finem vnq̄ assequeris. si autem discretus esses: viam in qua es/ et mutares/ et te ad aliud impetrandum conuerteres. ego autem discretus sum/ atq; fui: qui in pauco tēpore nobilitates tibi superius expressas/ acquisiui. Ait remundus. secundum dispositionē materię: agit forma. et quia mundanus es: ad impetranda bona mundana multos coadiutores mundanos reperisti. ego autem solus reliquor. nam quasi nullus/ bonum publicum curat. et ideo percipio q̄ tu phantasticus sis: quia phantasticā cōparationem feceris. et q̄ tu pariter incōstans sis: quia tale consiliū michi dederis.

Ait clericus: in deo non sunt nisi duo act⁹/ intelligere scilicet et amare. et q̄ in deo multo plures actus sint ponis: scilicet bonificare/ magnificare/ eternare/ possificare. quoniam deus non seipsum bonificat: cum sit bonus. neq; magnificat: cum sit magnus. sed seipsum intelligit: cū sit intelligibilis. et se diligit: cum sit amabilis. et quia consideras in deo plures actus q̄ duos: merito es phantasticus. Ait remund⁹ clericus tu de deo phantasticus quo ad intellectum habetem in se correlatiua: vt putata intelligentem/ intelligibilem/ et intelligere: et sic de voluntate quo ad amantem/ amatum/ et amare. et tales relationes/ ex te formaliter extrahis. sed quia non phantasticus ab intra/ ex tua bonitate bonificantem/ bonificatum/ et bonificare/ et ita de alijs ignoras actus bonitatis magnitudinis/ et potestatis. et ideo phantasticus es. et nonne cognoscis: q̄ deus pater producit de sua bonitate bonū filium/ bonificando. et pater et filius simul de seipsis spirant bonū spiritum/ spirando. imo dico tibi q̄

phantasiando: homo debet attribuire cuilibet diuine rationi actum secundarium/ vt omnes sint equales per existere/ et agere intrinsece. aliter diuinus intellectus/ et diuina voluntas essent superiores: et alie diuine rationes inferiores. quod est impossibile. Iterum dico tibi: quoniam per idipsum/ quod queq; diuina ratio habet suum proprium actum/ est ratio realis. sine quo ipsa esset figmentum. adhuc adijcio (quia per hoc q̄ habent secundos actus/ et equaliter) posse probari diuinam trinitatem. et hoc in plerisq; libris/ quos iam feci: apertius probaui. Ait clericus. Remūde/ te artem generalem ad omnes questionēs soluendas/ ipsam ad omnes scientias applicando/ fecisse intellexi: et quia hoc dicis phantasticus es. cum omnis sciētia: sua propria habeat principia. Ait Remundus. ars generalis principia habet generalissima: sub quibus alie scientie principia habent subalterna. et ideo quid mirū: si cum tali arte possint aliarum scientiarum solui questionēs/ cum non de particularibus/ sed de vniuersalibus sint sciētie omnes? et quia talem subordinationem ignoras: phantasticus es. Dicit clericus: Remūde/ intellexi te cum magistris artium parhisiensibus disputasse: et cum tua philosophia (si philosophia dici potest) eos cōcludere intendisse. ex quo euidenter apparet/ q̄ non modo phantasticus sis/ imo verosimilis insanus. cum ipsi tanta turba sint: tu autem sis solus. Ait Remundus. clericus verum est me cum ipsis parhisijs disputasse: sed disputatio quādoq; procedit secundum opiniones/ quādoq; secundum certitudinem/ siue quo ad rem. Parhisienses autem studium/ quasi in opinionibus versum est. ego vero non disputo/ nisi secundum modum intelligendi/ et quo ad rem: cum intelligibile sit obiectum philosophie. et quia me uicrepas/ et nescis disputare/ neq; modum disputandi intelligis: phantasticus es. Ait clericus. intellexi te dicere/ fidem esse probabilem: et ideo phantasticus es. quoniam de deo nichil est demonstrabile: cum nō habeat supra se causam/ et etiam quia non sit quid diffinibile. Iterum si fides esset demonstrabilis: amitteretur meritum/ sicut dictum est. quoniam fides non habet meritum: vbi humana ratio prebuit experimentum. Ait Remundus. Concedo q̄ deus non est demonstrabilis per causas: sed est demonstrabilis per equipollentiam suarum dignitatum. et quando dicis si esset demonstrabilis/ amitteretur meritū: istam refuto quo ad experientiam superiorem extra sensum/ et imaginationem factam. experientie autem inferiores: nō sunt de genere fidei/ cum sint de genere/ sensus/ et imaginationis obiectiue. et quia iudicas quod ignoras: ideo phantasticus es. Ait clericus. Remūde/ intellectus humanus duos actus habet: credere scilicet/ et intelligere. et sic necessario sequitur/ q̄ si intelligit non credit: et ecōuerso. et quia tu dicis intellectum sub habitu fidei posse intelligere: falsum dicis/ et phantasticus. quod nō est possibile. Ait remundus. in pluribus locis monstraui intellectum sub habitu fidei posse intelligere/ suo quidem intelligere existente inferiore/ et suo credere superiore: sicut oleum supernatans aque. et nunquid scis esaiam dixisse: nisi credideritis non intelligetis? Auerroista item dicit secundum modum intelligēdi/ fidem catholicam esse impossibilem: verū tamē esse credibile. et tu eodē modo ponis: et ideo sicut ipse/ et tu phantasticus es.

De quatuor causis.

Cap. III.

Quatuor sunt cause: scilicet efficiens/ forma/ materia/ et finis. et dicitur efficiens/ quia mouet formam/ et cum forma materiam: aliquid propriū finē faciendo. Forma autem de se actiua est: et materia de se passiuā. sed in quantum efficiens mouet formam: ipsa materia mouetur per alterum. Finis autē: causa

Quatuor cause

causarum est. quia ipsa est vltima quies. Ait clericus. homo est efficiens faciendo phantasias/et cum forma abstrahendo species a materia/in quibus in fine quiescit obiectiue: per talem modum/ego artista et legista et discendo et docedo factus sum. et sic non sum phantasticus. tu autem Remunde phantasticus es: quia fingis te scientiam altissimam/et profundam habere non ab alio tibi traditam. Ait Remundus. bene tibi concedo modum: per quem efficiens facit scientiam/phantasias do et intelligendo recto modo. sed tu non de illis es: quia finem mutas propter quem es. qui finis in te difformis est: cum ad concilium propter te/et propter tuam exaltationem maxime proficisceris. ego autem ediuerso non appeto nisi in fine (propter quem sum) quiescere. et ideo dato quod tu ipse papa esses: malus papa/et peruersus perfectus esses. et dignus quem deus de hoc mundo disperderet: et quicquid in mundo propter te/et tuam progeniem exaltandam perageres. omnia autem hec tibi dico: quia phantasticus es/atque peruersus: cum omnes in te causas secundum intentionem quam habes: difformes. quomodo vero scientiam habuero: tibi nunc dicere nolo.

Remunde ait clericus. qui se diuitem facit/non est phantasticus. ego autem pauper eram: et me ipsum ditavi. sed tu contra qui diues eras/et te in paupertatem precipitasti: phantasticus es. Ait remundus. diuitie male non sunt: modo bene sunt acquisite/et cum bona intentione possesse. quia materia ad bonum finem sunt/atque instrumentum. diuitie enim dei sunt. si vero ipsas contra deum acquiras: in te mala sunt materia/atque sub forma peruersa. si autem pauper sum: mea paupertas (modo propter bonum finem sit) est michi materia/ut me virtutibus formem/cum quibus deo meo seruiam/et bonum intendam publicum. qui autem talia facit: non est phantasticus. Ait clericus. nullum efficiens agere potest: extra illud quod est/aut in potentia/aut in actu. extra enim istos duos terminos: phantastice consideras: quod efficiens posset mouere formam propter finem/remota materia. quod est impossibile. Ait remundus. posito vno inconuenienti: protinus aliud subsequitur. et ideo quia tu omnes causas peruertis et difformas in tua intentione peruersa/difformi et prophana: facis positionem de nichilo nichil posse fieri. et sic negas creationem: et dicis te esse christianum. sed vtinam nullus clericus tecum consimiliter in mundo sentiret. Dicit clericus. Remunde tu dicis posse esse vnam formam generalem/sicut est vna prima materia: et ideo indirecte et oblique phantastaris. cum sit impossibile talem formam esse. Ait remundus. ponere possibile/et ignorare causas possibilitatis: est positio phantastica/et indirecta. sed contrariam positionem facere/vera et recta est phantasia. et nunquid scis deum formam generalem sicut primam materiam creare posse? maxime cum forma sit sua similitudo: materia autem sua dissimilitudo. etiam posito quod non sit forma generalis: nulla forma particularis excederet in virtute materiam particularem. cum ipsa materia/sit sub suo genere partiendo. forma autem particularis (circumscripita vniuersali) forma non sit sub suo agendo. et ideo phantasticus es: parum de theologia et philosophia cognoscens.

Ait clericus. albedo est forma abstracta: et quando est contracta causat album de ipsa afformatum. phantasia est forma abstracta: et in te/et per te est contracta. et de ipsa indirecte es habitus. quod quidem bene apparet: quia me vocas phantasticum cum sacerdos sim/habens in sacramento altaris officium altissimum. quoniam christus de materia panis/et materia vini per sacerdotem in altari corporaliter existit: ipsum celum non deserens. Clerice ait remundus. Quo ad philosophiam de albedine bene dicis: sed quia sine causa me reprehendis male dicis. quoniam ille

qui suo officio male vtitur peruersam habens intentionem/et in peccato existens: quanto in altiori gradu officij existit: tanto magis est reprehensibilis. nam magis contra finem agit. et ideo tuo exemplo apparet vulgare dictum esse verum: malis clericis homines nullos esse in mundo deteriores. quoniam sicut in ipsis virtutes magis irradiant: ita vicia in eisdem magis apparent. et causa cur vulgo dicantur alijs hominibus peiores ideo est: quia sciunt et possunt amplius quam vulgares. nam si vellent: possent omnes infideles cum superno auxilio ad sanctam catholicam reuocare fidem/et peccatores reducere ad virtutes/seipsum illis bonum prebendo exemplum. vnde dicunt vulgares: si vera essent que nobis dicunt/illa facerent. dicunt autem: sed illa non faciunt. Ait clericus. Remunde/quanto forma maior est: tanto magis in materia agere potest. deus autem est infinita forma ab omni materia separata/intantum potens in materia creata/ut ipsam faciat ad miraculum faciendum subiectum. quod ideo tibi dico/quia in magno honore sum/et magnum habeo posse: ut dignus sim magnum habere subiectum ad id quod volo/et opto faciendum. phantasticus ergo non sum: sed discretus. Ait Remundus. quanto magis audio te loquentem: tanto magis te cognosco phantasticum. et si contingat te esse cardinalem: nunquam in consistorio sanum dabis consilium/ sed fallum/ sed peruersum. quia tua difformis/et peruersa intentio: facit te a tuo fine (propter quem es) deuium/et plagis: quas deus immisit Pharaoni dignissimum.

De honore.

Cap. III

Honor est forma/ cuius actus est honorare. honor autem est duplex: scilicet honor dei/et honor hominis. Honor autem hominis sustentatus est in honore dei. et hoc analogice. Ait clericus. Remunde habeo te pro phantastico: et tu me econuerso. faciam igitur aliqua de honore notabilia: ex quibus extrahamus syllogismos. et ille qui maiorem cum ipsis habebit conuenientiam: sit discretus. et iudicium inter me/et te fiat syllogizando. Placuerunt autem ista remundo: quia talis doctrina est satis leuis/et compendiosa/et ars ad cognoscendum hominem discretum/et hominem phantasticum.

Notabilia igitur sunt ista.

Honora deum super omnia.
Honora dignitates dei: super omnes alias dignitates.
Honora equaliter dignitates dei.
Satius est qui honorat deum: ut seipsum possit honorare.
Quanto melior est honor exhiberi possibilis: tanto magis est/et amabilis.
Inter honorem et vituperium: nullum cadit medium.
Honor competit domino cum magnitudine: et seruo cum paruitate.
Qui honorat honorabile: honorem acquirit.
Honora animam tuam cum virtutibus/et disciplina.
Honora corpus tuum cum aliqua arte pulchra/et exercitatione bona.
Fac honorem bonitati/cum magnitudine.
Honora tuum intellectum/cum ratione.
Honora tuum velle/cum moderatione.
Induas patientiam et humilitatem: et habebis honorem.
Honora tuam conscientiam/cum discretionem.

Phan.

Honora tuam linguam/cum veritate.
Honora tuum dominiū/cū patientia/et humilitate.
Honora tuam fiduciam/cum spe.
Honora amicum tuum/cum amicitia/et timore.
Quando de male commissis conscientiam subibis: honora cor tuū cum suspensis.
Cum te deliquisse cogitabis: honora oculos tuos/cum lachrimis.
Honora maiorem te: et habebis in futurum maiorem honorem.
Quando aliquis te vituperabit cum vicijis: honora te ipsum/cum virtutibus.
Elende quicquid habes/et emas bonū/et magnum honorem.
Si honores fatuum/fatuus es.
Honora mensam tuam/cum temperantia.
Honora tuam bursam/cum mensura.
Honora tuum cubile/cum castitate.
Honora tuas vestes/cum forma.
Honora tuas aures/cum verborum honestate.
Honora tuam imaginationē/cum utilitate.
Cum vno secreto/aliud secretum honora.
Honora bonum angelum/cum bonitate/et obedientia.
Honora patrem et matrem/qui tua sunt principia.
Honora pretorium/iusticia.
Honora indigentem/cum largitate.
Honora bonam occasionem/cum diligentia.
Honora tempus in quo es/cum providentia.
Honora vnam virtutem/cum alia.
Honora ignorantem/cum excusatione.
Honora scientiam/cum humilitate.
Honora materiam/cum forma.
Honora honorem/cum honore.

De delectatione.

Cap. V

Electio est habitus: cum quo homo quiescit. Delectatio autē consistit in
decē subiectis naturaliter/ scilicet in sex sensibus particularibus: qui sunt
visus/auditus/odoratus/gustus/tactus/et affatus. septimū in quo consi-
stet est imaginatio/octauū intellectus/nonum voluntas/decimū memoria. sunt au-
tem alie delectationes per accidens obiectiue: sed de his principaliter interdimus.
Ait clericus. Remunde/naturaliter quando video pulchrū obiectum: ratione
pulchritudinis obiecti/moueor ad delectandū. vt quando video pulchrā mulierē/
pulchrū lectū/pulchrā domū/pulchrū ensē auro/argētoq; ornatū/pulchrū equū
pulchras vestes/pulchrā familiam/et huiusmodi. et ideo naturaliter in predictis
obiectis oblector: quia mea potentia visiva/et ipsa obiecta me mouent ad delectā-
dum. Ait Remundus. Delectatio quam predicas: naturaliter bona est: quia om-
nis actus naturalis: bonus est/cum prodeat ordinatione diuina. verūtamē si tu p-
pter te/et vt acquiras delectationē videndo/non autem te ipsum perficias/deū lau-
dando: phantastaris. et cum ipsis visibilibus seruias: phantasticus es. et quia pre-
ceptum est diligere suum proximū/et ego tuus proximus sum: ideo super te contris-
tor: q; visibilibus (vt debes) nō vtaris. Remunde inquit clericus. audio pulchrā

Phan.

84

verba/et delector ipsa audiendo: presertim cum audio meas laudes q; scientificus
sim clericus/diues/pulcher/largus/et huiusmodi talia. Petre ait Remundus
de tua delectatione doleo: q; cognosco q; sis ambiciosus. q; si in tali statu moraris:
in inferno sine fine perferes cruciatus. et ideo per tuam inordinatam delectationē:
per accidens labor in tristitiam. veruntamen moueor ad delectationē: quia confide-
ro me in hoc acquirere meritum. talis autem delectatio quam habeo bona est: tua
vero phantastica/obliqua/et peruersa. Ait petrus. delector in odoriferis: sicut in
floribus/balsamo/pigmentis/rossis/et similibus. et bene quidem facio: quoniam sic
odoratum cū suo obiecto odorifero satisfacere debeo/sicut satisfacio visui/cum obies-
cto pulchro. Ait Remundus naturaliter benefacis: sed de tali delectatione debes
trāsire ad aliā delectationē supremā/et spiritualement. videlicet ad laudandū deū:
qui tantam virtutem posuit in odoriferis. et si ad talem delectationē non transibis:
phantasticus es. quia per hoc meritum bonum quod posses acquirere: non acqui-
ris. Ait clericus. Remunde delector in gustando gustabilia/delectabilia: vi-
delicet capones/perdices/cuniculos/leporos/bonum vinum: et huiusmodi talia.
et bene quidem facio: quia bonis (que michi deus dedit) vtior. Ait Remundus.
posito q; sis bonus/iustus/prudens/et huiusmodi: benefacis. quoniam homo bo-
nus: dignus est omnibus bonis terrenis vt. cum ipsa bona: ad eius seruitium/dei
benignitate sint creata. sed si sis iniustus/imprudens/intemperans/et huiusmodi:
predictis delectabilibus vti non debes. quia sapidus cibus omnis/et vinum: dei
sunt. et tu es suus inimicus iniuriolus: et ipse tuus inimicus iuste. quare tu in peccato
existens: deberes de tali delectatione magnum dolorem/atq; tristitiam concipere.
quam si non habearis: phantasticus es. et quod deterius est/demens es/et insanus.

Ait clericus. Remunde tactus est sensus qui causat delectationes complurib;
modis: et si tango tangibilia delectabilia/vt acquiram utilitatem tangendo/bene
facio. cum deus/et natura: nichil vnq; agant frustra. Ait Remundus. licet aliqua
tangibilia sint delectabilia naturaliter: tamen non est licitum q; tangantur absolu-
te. sed sub licentia rationis/et ordinis/et etiam precepti dei. et si absolute vtaris tā-
gibilibus: inobediens es/et inordinatus/et per consequens culpabilis. et de tali cul-
pa: magna debes affici tristitia/magnosq; dolore. quem si non habes: phantasticus
es/et ad ignis supplicia reseruatus. Ait Petrus. delector in loquendo facienda
verba/et multa. quia talis actus/naturaliter causat delectationem. et per accidens
oblector: quia considero q; plurimos propter ea que dico/me laudantes. et ideo cū
possum michi parare delectationem: phantasticus essem si non acquirerem. Ait
Remundus. Bona eloquentia quam habes/et scientia: tibi sunt materia ad meri-
tum acquirendum aut culpā. meritū autem acquiris: si laudas ea que vere sunt lau-
dabilia/sub habitu virtutis/prudētie/iusticie/et aliarū virtutū. et ideo licitū est: vt
ptalē loquellā possis tibi vindicare delectationē. veruntamen tu contraria loque-
ris. ideo magnū dolorem/magnāq; tristitiā concipere debes: q; phantasticus es. Ait
clericus. Imaginatio est potētia absoluta: cū qua homo pōt magnā sibi acquirere
delectationem. et ideo quando imaginoz/quantum bonum acquisiui/et quātum
bonū in hoc mundo acquirere possum: delector/et ab omni tristitia/et dolore lon-
ge ppelloz. Ait Remundus. assentio tibi q; imaginatio potentia est/absoluta:
quia cum ipsa phantastare potes/et directe/et indirecte. si directe: bonam dele-
ctationem acquiris. si indirecte: acquiris malam et indirectam/et eris in alia vita
n q

in dolore et tristitia sempiterna. quoniam imaginatio per hoc est absoluta potentia: quia homo libere potest eam ad acquirendum meritum/aut malum contrahere.

Ait clericus. humanus intellectus naturaliter causat magnam delectationem: quando vere attingit obiectum verum/intelligendo/aut credendo. et ideo intellectualiter acquiro delectationem/et etiam magnam: si plura obiecta vera intelligo.

Ait remundus. Licetum est habere delectationem intelligendo/et credendo: posito quod homo intelligat sub habitu/et regulatione virtutum. verum tu hoc non facis: quia non intelligis ad finem propter quem es (qui finis est deus) sed ad finem propter te. et quia delectaris sub habitu viciorum: tua leticia reuertetur in luctum/acerbumque dolorem. et proinde do tibi consilium: ut dimittas tuas phantasticas delectationes/et delectationem queras in intelligendo deum bonum/magnum/atque potentem/ in intelligendo virtutes/et huiusmodi. nam per talem delectationem: eternam mereberis delectationem beatorum.

Ait clericus. Delector in volendo: quando aliquid volo/et illud consequor quod desidero. et ideo plura bona diuersa obiecto: ut mea possim multiplicare delectationem. Ait remundus. Petre voluntas est potentia absoluta: cum qua homo potest velle bonum/aut malum. et ideo qui ipsam cum virtutibus regulat: eam contrahit ad bonum velle. qui vero cum viciis: contrahit ad malum. et quia tu contrahis ipsam tantum modo ad tuam delectationem/et non ad diuinum seruitium: iudico te phantasticum. et propono: te in curia coram vniuerso concilio/de tua praua phantasia (nisi te correxeris) accusare. tu vero (si in me prauas deprehendas phantasias) placet michi ut me reprehendas. Nam reprehensione dignus es: qui peruersis ducitur phantasias. Ait clericus. magna profundior leticia: quando recordor me fuisse pauperem/et nunc sentio esse diuitem. quando recordor me olim non habuisse honorem: et habeo nunc plurimum. insuper valde delector/ quando possibilia recolo: quibus adhuc et ditior/et honoratior euadere potero. Ait remundus. omnibus modis percipio te magnum esse phantasticum. dico enim omnibus modis: quia per decem predicta subiecta delectationes preter tuum vltimum finem (qui deus est) queris. Miser: quare non recordaris quod nichil eras/ dum eras pauper. et minus nunc es: licet sis diues. nam maior peccator quam tunc eras: existis. et si in tali habitu permanes: quanto maiores diuitias/et honores acquiris/ tanto maior peccator eris/et in eterno ignis clibano maioribus penis cruciaberis.

De ordine.

Cap. VI

Ordo est forma cum qua ordinatur plura ad unum finem ordinari: in quo consistunt ordinata. ordo autem duplex est: scilicet ordo spiritualis/et ordo corporalis. spiritualis vero est superius: ordinans ordinem inferiorem/ sicut causa suum effectum. Ait remundus clericus. In deo est ordo intrinsecus: quoniam deus quo ad suam essentiam/et suas rationes ordinatus est. in quantum deus predicabilis est cum suis rationibus/et econuerso: ut in principio dictum est. talis autem ordo potest intelligi/ quo ad diuinam trinitatem: propter quam deus in tantum ordinatus est quo ad suum intrinsecum agere/ sicut quo ad suum existere. quia deus pater ita bonum/eternum/magnum filium producit: sicut ipse bonitas est/magnitudo/et eternitas. et sic de spiritu sancto ab utroque procedente. ecclesia vero constituta est ad intelligendum/recolendum/diligendum/et seruandum isti ordini altissimo/et profundo. Ait Petrus. Et ideo valde gaudeo: quia sum ordinatus/et deputatus ad officium tam sublime et altum. Ait remundus. Bene dicis: dum modo ipsum non perueras. sed rogo te confide-

res/ si supremus ordo in aliquo deficeret/ adeo ut tandem euaderet inordinatus: nonne quanto superior esset/ tanto inferior esset: hoc ideo tibi dico: quia si te inordinas/ tanto magis in inferiori gradu stites/ quanto magis per ordinem in superiori consistebas. atque iterum ait Remundus. Petre nomen sunt hierarchie angelorum: quemadmodum cognoscis. et in superiori nobilior est ordinatio/ quam in immediate supposita/ et ita gradatim usque ad inferiorem. et superior/ ideo nobilior est: quia magis circa deum est. et hunc in modum dereliquis descendendo. quapropter prima hierarchia significare potest ordinem papalem: cum papa sit primus vicarius/ altior/et potentior. secunda/ordinem patriarchalem/ aut aliquem alium huic summo/sacro principatui vicinior. tertia/archiepiscopalem. quarta/episcopalem. et ita gradatim descendendo usque ad clericum secularem habentem parochiam. Ait clericus. Remunde te libenter audio/ atque ideo valde gaudeo: quia sum archidiaconus. et spero quod ad gradum altiorem sim ascensus. Ait Remundus licet. tibi talem spem habere: dumodo sis in intentione ordinatus/et moribus. ut magis possis deo seruire. sed si vis ascendere/ ut magis possis apparere/et progeniem tuam exaltare: inordinatus es/et phantasticus. et pene infernales te expectant: quarum interminabiles perferes cruciat. Ait clericus. In nomine Remunde/elementa et ex his composita omnia/sunt ad seruitium hominis ordinata: et homo ad dei seruitium ordinatus: et ideo multum gaudeo/ quia sum homo habens beneficia in dei seruitio/et qui uti possum omnium seruitio. Ait Remundus. Quia hec inferiora/sunt ad hominis seruitium sicut dicis: et homo ad dei seruitium natus. verum si tu homo deo magis quam tibi met non seruias: inordinatus es/et phantasticus. et hoc quia iniuste/inordinate accipis a predictis rebus. Ait clericus. Constantinus imperator rhomanus/ dedit imperium ecclesie: spiritus autem sanctus fecit homines in ecclesia deuotos/sanctam fidem catholicam veram esse cognoscentes. Ait Remundus. Clerice verum dicis. Nam vniuersa catholicorum ecclesia/ duos gladios habet ut in euangelio dictum est: scilicet gladium corporalem/ensem videlicet/et spirituale scilicet scientiam et deuotionem. cum istis autem duobus gladiis: sufficeret/ ecclesia omnes infideles ad viam reducere veritatis. primo si papa sapientes/et discretos/ mortem sustinere paratos apud sarracenos/turcos/et tartaros mitteret: qui infidelibus suos errores ostenderent/et sancte fidei catholice veritatem aperirent/ ut ipsi infideles ad sacrum regenerationis lauacrum venirent. deinde si resisterent: tunc papa contra ipsos procurare deberet gladium secularem. licitum/et debitum est: tale esse ordinationem. et qui in aliquo contra ordinationem est: phantasticus est/et culpabilis/ atque per consequens inordinatus. Ait Petrus. Remunde deus est omnipotens/ in omni tempore/et vbiq: et etiam primus est ordinator. et deo non oportet ut papa/cardinales/et reliqui illius sancte congregationis patres: constituent in concilio tale ordinationem. quia quando deo placuerit: infideles ad viam veritatis reducet. satis enim pape/cardinalibus/et concilij patribus esse videbitur: ut christianos ordinet. Ait Remundus. Legisti. qui peccat in spiritum sanctum/ non remittitur peccatum: qui spiritus est vniuersae bonitatis. tu autem michi hoc modo peccare videris: qui non desideras maximum bonum publicum. sed nunquid tu scis papam/et cardinales habere posse ad intrinsecam/et extrinsecam ordinationem: si vero ad intra christianos ordinant: bene quidem faciunt. attamen si ab extra/ perditas oues non requirunt/ neque earum ordinationem curant: male faciunt. quando quidem potestatem sibi commissam: tenent ociosam/et vacuam de ipsa iudicii rationem reddituri. et ego met ipsos accusabo/et me tunc excusabo. quia pluries super re illa/illis in curia sermones feci: et super re eadem/ plures libros composui.

Phan.

Ait clericus. Recordor remūde et frequēter audiui plures principes ultra mare ad recuperandā terrā sanctā profectos id frustra tentasse quod si a deo ordinatum fuisset quod querebāt profecto effectus ostēdisset. Ait remundus. possibile est petre eds magis propter seiplos q̄ propter deū ad recuperationē terre sancte contendisse: que quidē intentio diuinā nō intrat ordinationem. quoniam in ea non est ordo. q̄ si profecti sunt ordinata intētionē sed aliq̄ defectum in pecunia/cōmeatibus et huiusmodi passi sunt: eis quo ad intentionē non defuit ordo. et ideo meritum acquirere. sed ordo defuit pape/cardinalibus et alijs christianis: qui sufficiens adiutorium non subministraverunt. Ait clericus. Remunde video complures predicatorēs ut fratres minores et alios religiosos ad predicandum sarracenis/tartaris et alijs infidelibus se cōmittere: sed paruos eorū adhuc (quem faciunt) appareret fructus. Ait remundus. Fratres qui illuc tēdunt infidelium idiomata nesciūt. et ideo ad eos inordinate vadunt. verū tamen si a christianorum eorum idiomata discerēt: tunc ad eos ordinate possent proficere et multiplicem fructū facere. deus autem semper adest illis: qui pro ipso bona ordinatione vigilant. Ait clericus. Remūde: non est alia ecclesia in mundo eque bene ordinata ad seruiendum deo ut romana ecclesia. et hoc potes videre in ecclesijs: in quibus clerici ordinate celebrant/ordinate cantant et huiusmodi talia. Ait Remundus. Esto ut dicis. attamen quid est de quibusdam clericis: qui protinus extra edem sacrā cū magna pompa sunt equitantes et in pinguibus mensis comedentes multas etiam et magnas beneficiorum prouisiones habentes: pauperes autem christi ad eorum portas clamant. videtur ne tibi hic esse ordo consentaneus: quem habent clerici in ecclesia celebrandi et horas decantandi? adhuc id a te quero: si sit ordo vnum bonum virum scientificum vnam paruam habere prebendam: et clericum illi pro suis oppositiū multas habere magnas et (ut ipsi aiūt) pingues. Ait clericus. Remūde phantasticus es: qui me talibus questionibus laceassis. et ideo decetero tecum amplius conferre nolo. Et abeuntes: dicefferunt abinuicē Clericus et Remundus.

Ad gloriam et honorem dei: finitus est

presens liber a Remundo. Anno

1311. incarnationis domini

nostri Ihesu

Christi.

Impressum Parbisi per Guidonem

mercatorē: sumptib⁹ et expēsis

Joannis parui. Anno eiusdē

domini saluatoris. 1499.

10. Aprilis.

Recognita ex officina.

Folio. 32. versu primo: Petito mea magnū valorē nō habere non posset: Legēdū/ magnū valorē habere non posset. Folio. 53. versu quinto ante penultimū/ ab ipso: Creatur autem voluntas cuiuslibet libera ad libere nolendum velle filij tui: Legendum ad libere volendum. Folio. 79. versu ante penultimo: Et quia est in ipso ira incurialiter et cum minus dicit blasphemias: Legendum cum minus.

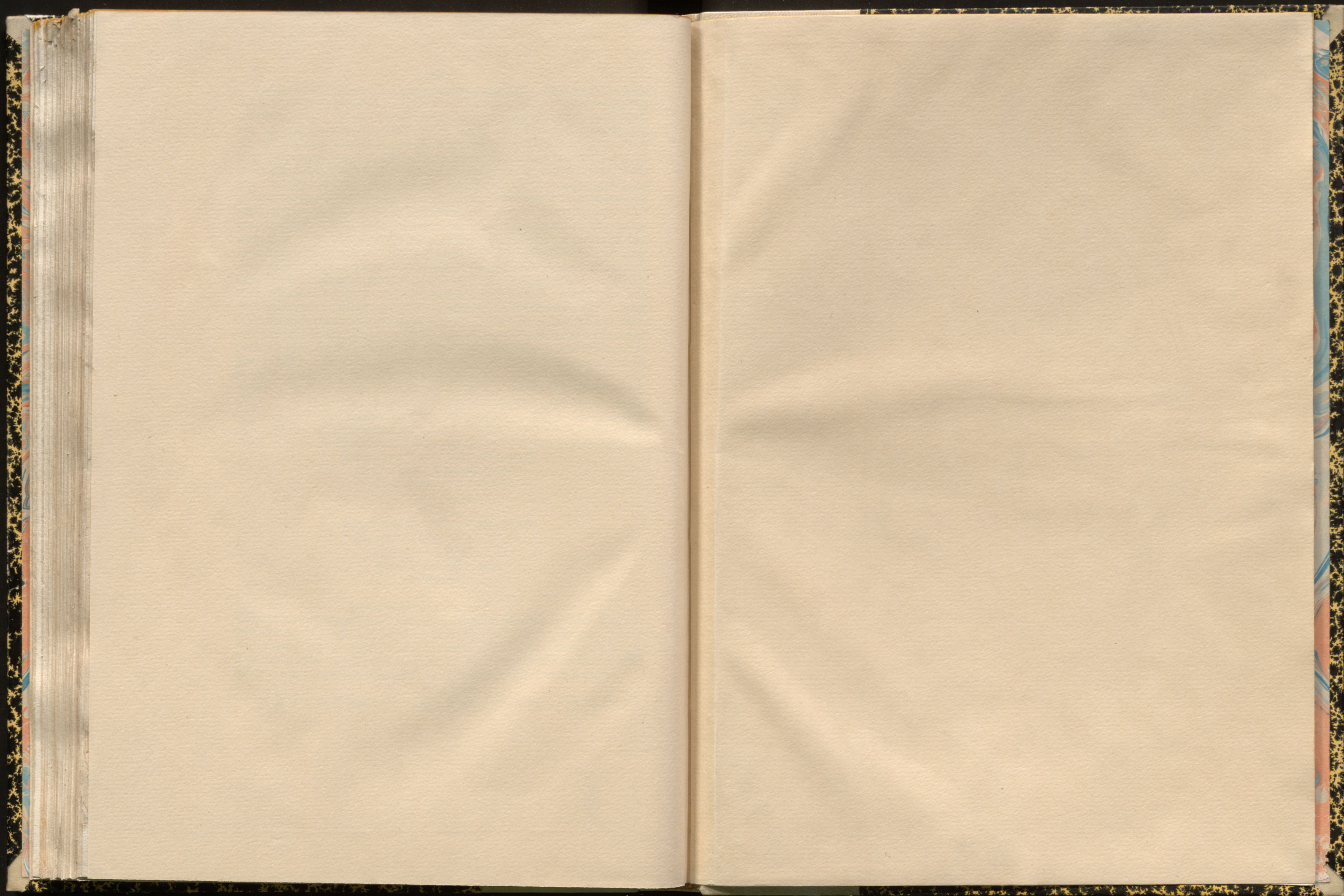
Registrum.

A b c d h quaterni.

E f g i k l m terni.

A duernus

R. LULLUS

OPERA
VARIA

BB-5C
3-13

BB inc 7